

Ikvai-Szabó Emese

Kiss Judit

Lopes Elvira

Pataki Zoltán

Torba Judit

**A GYISM-OM által finanszírozott
drogprevenciós – egészségfejlesztési programok
hatása a célcsoport droghasználatára**

KUTATÁSI JELENTÉS

Budapest, 2005.

Tartalom

<i>I. A KUTATÁS CÉLJA ÉS ELMÉLETI HÁTTERE (PATAKI ZOLTÁN)</i>	3
<i>II. A VIZSGÁLAT MÓDSZERE (PATAKI ZOLTÁN)</i>	7
<i>III. A MINTA ALAPJELLEMZŐI (PATAKI ZOLTÁN)</i>	8
<i>IV. DEVIÁNS VISELKEDÉSFORMÁK, FOKOZOTT VESZÉLYEZTETETTSÉG (PATAKI ZOLTÁN)</i>	11
<i>V. DOHÁNYZÁS (PATAKI ZOLTÁN)</i>	16
<i>VI. ALKOHOLFOGYASZTÁS (PATAKI ZOLTÁN)</i>	23
<i>VII. DROGHASZNÁLAT (PATAKI ZOLTÁN)</i>	29
<i>VIII. PREVENCIÓS PROGRAMOK ÉS HATÁSUK (PATAKI ZOLTÁN)</i>	39
<i>IX. A PREVENCIÓS PROGRAMOK JELLEMZŐI (PATAKI ZOLTÁN – KISS JUDIT)</i>	42
<i>X. A KÜLÖNBÖZŐ PREVENCIÓS PROGRAMOKHOZ VALÓ VISZONYULÁS (TORBA JUDIT)</i>	47
<i>XI. A PREVENCIÓ HATÁSA (PATAKI ZOLTÁN)</i>	61
<i>XII. A CSALÁD MINT STÁTUSZ – ISKOLAI TÁRSADALMI STÁTUSZ ÉS A SZÜLŐK TÁRSADALMI STÁTUSZA (TORBA JUDIT)</i>	70
<i>XIII. CSALÁDI DEVIANCIÁK ELŐFORDULÁSA (LOPES ELVIRA)</i>	78
<i>XIV. A FIATALOK ÖNÁLLÓSODÁSA, IFJÚSÁGI IDENTITÁS, IFJÚSÁGI STÁTUSZ (IKVAI-SZABÓ EMESE)</i>	94
<i>XV. A FIATALOK ÖNÁLLÓSODÁSA, JÖVŐKÉPE (IKVAI-SZABÓ EMESE)</i>	103
<i>XVI. KÜLÖNBÖZŐ CSOPORTOKHOZ VALÓ VISZONYULÁS (LOPES ELVIRA)</i>	115
<i>XVII. KORTÁRSKAPCSOLATOK JELLEMZŐI (KISS JUDIT – IKVAI-SZABÓ EMESE)</i>	146
<i>XVIII. MENTÁLIS ZAVAROK – SZORONGÁS (KISS JUDIT)</i>	157
<i>FELHASZNÁLT IRODALOM</i>	167
<i>MELLÉKLETEK</i>	173
<i>I. SZ. MELLÉKLET: JAVASLAT: MILYEN LEHET A HATÉKONY PREVENCIÓ? (PATAKI ZOLTÁN)</i>	174
<i>II. SZ. MELLÉKLET: A MINTA ALAPELOSZLÁSAI</i>	179

I. A kutatás célja és elméleti háttere ¹

A kutatást 2004. szeptemberében kezdtük az Egészséges Városért Közalapítvány és az Országos Egészségfejlesztési Intézet közreműködésével, együttműködési megállapodás keretében².

Alapvetően azt vizsgáltuk 49 iskola bevonásával, hogy az ICSSZEM (korábban GYISM) által finanszírozott drogprevenciós–egészségfejlesztési programok a viselkedés szintjén okoztak-e kimutatható változást a programba bevont fiatalok körében.

Ehhez a következő módszert választottuk: bázisévnek vettük a 2002/2003-as tanévet oly módon, hogy az ebben a pályázati időszakban nyertes iskolákat tekintettük alapsokaságnak (139 iskola). Ebből választottunk ki véletlen mintavétellel 35 iskolát (34 iskolában tudtuk lekérdezni a kérdőívet). Ezekben az iskolákban kérdeztünk meg 1–1 11. és 12. évfolyamos osztályt (szakiskolákban és szakmunkásképzőkben két végzős osztályt) mivel a bázisévben ezek a diákok vettek részt prevenciós programban.

Kiválasztottunk további 15 iskolát – a fenti minta alapján kialakított kvóta szerint – amelyekben nem folyt semmilyen drogprevenciós program, legalábbis olyan, amelyik a tanmenetbe volt illesztve (meg kell itt jegyeznünk, hogy különösen Budapesten roppant nehéz volt ilyen iskolát találni!). Ez a 15 iskola illetve az itt tanuló 11. és 12. évfolyamos diákjai képezték a kontrollcsoportot³ (a minta részletes bemutatását és az alapeloszlásokat ld. a következő fejezetben ill. a mellékletben).

¹ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

² Elméleti megfontolásainkra különösen nagy hatással voltak:

- P. Bourdieu: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése, Bp.1978.
- J. Zinnecker: A fiatalok a társadalmi osztályok terében In: Civilizációs korszakváltás és ifjúság Szeged, 1993.
- Th. Veblen: A dolgoztalan osztály elmélete, Bp.
- Gábor Kálmán: Társadalmi átalakulás és ifjúsági korszakváltás, Educatio Füzetek 1996.
- R. Dahrendorf: A modern társadalmi konfliktus, Bp. 1994.
- E. Fromm: Menekülés a szabadság elől, Bp.1993.
- H. Marcuse: Az egydimenziós ember, Bp.1974.

³ Ezúton is szeretnénk megköszönni a mintába került iskolák együttműködését!

Vizsgáljuk továbbá:

A célcsoport (17-18 évesek) élethesélyeinek alakulásában milyen szerepet játszik a családi háttér. A szülők iskolázottsága hogyan befolyásolja a fiatalok tanulmányi eredményeit, továbbtanulási aspirációit, valamint azt, hogy a különböző státuszcsoportokból érkező fiatalok számára milyen mobilitási csatornák állnak rendelkezésre, milyen életmódot jelöl ki számukra családi hátterük.

A társadalmi tér a társadalmi pozíciók szervezett együttese, s e pozíciók csak egymáshoz való viszonyukban definiálhatók, tehát értéküket, jellegüket a többi más pozíciótól való mássága, távolsága adja meg. Ezek a pozíciók a társadalmi teret különféle mezőkre tagolják, amelyek működési logikájukban eltérő rendszerek ugyan, de van néhány ideáltipikusan közös vonásuk: a pozíciók betöltőik konkrét sajátosságaitól függetlenek, mivel ezeket a társadalom konstruálta.

Az egyes társadalmi mezők résztvevői valamilyen viszonyban vannak egymással (pl. konkurencia, együttműködés stb.), s a pozíciók birtokosainak a mező érdekei határozzák meg cselekvésüket. E körben megpróbáljuk megvizsgálni, hogy mindez valóban jelen van-e a fiatalok viselkedési mintáiban is, vagy mindez inkább a felnőtt társadalom sajátja, s a fiatalok esetében ezek a különbségek feloldódnak egy, a fentebb leírtak alapján definiálható ifjúsági mezőben.

Vizsgáljuk azt is, hogy a társadalmi átalakulás során a tulajdonosok, a vállalkozók meghatározóvá válása, a szülők elhelyezkedése a foglalkozási hierarchiában hogyan hat a fiatalok élethesélyeire és életformájára. Korábban szociológiai közhelynek számított az a megállapítás, hogy a tanuló fiatalok esélyeinek alakulásában családjuk kulturális háttere, kulturális kapcsolatai játszottak meghatározó szerepet. Vizsgálatunk során fontosnak tartjuk megállapítani, hogy napjainkban a tanulók családi, gazdasági, vagy kulturális kötődései közül melyik hatása az erősebb.

A kutatás következő központi kérdése, hogy milyen mértékben beszélhetünk a szülők, illetve az iskola társadalmi státuszától független, önálló ifjúsági státusz kialakulásáról.

Napjaink szembetűnő változása a család, az iskola ellenőrző szerepének csökkenése (korábban kerülnek ki a családi ellenőrzés alól, egyre több időt töltenek iskolán kívüli tevékenységek végzésével is s ezzel párhuzamosan a kortárs csoport hatása növekszik). Az iskolai idő kitolódása relatíve megnöveli a fiatalok autonómiáját, és tevékenységeik egyre nagyobb része kikerül a család, illetve az iskola ellenőrzése alól. Ez a folyamat állítja középpontba azt a kérdést, hogyan változott meg mára az ifjúság státusza és melyek e változásnak a legfontosabb tendenciái.

Az önálló ifjúsági státusz és kultúra létrejötte alakította ki vizsgálatunk következő központi kérdését: a fiatalok önállósodásának problémáját. E kérdéskörben külön foglalkozunk a személyi önállósodással összefüggő olyan eseményekkel, mint például az első szexuális tapasztalat megszerzése, az önállóan szórakozni járás stb. illetve ezeket az eseményeket, ha még nem történtek meg, mikorra tervezik a fiatalok. E körben foglalkozunk azzal is, hogy a fiatalok személyi önállósodásának egyre korábbra tolódása milyen konfliktusokkal, szorongásokkal, deviáns magatartási formák megjelenésével jár együtt, illetve függ össze.

Kérdésünk az is, hogy a fiatalok önállósodása milyen mértékben függ családi körülményeiktől, illetve a szociális különbségeken túl befolyásolják-e életúttervezésüket a felnőtt társadalom normái, szokásszerűségei, értékrendszere s az ebből adódó elvárások. Ebben a vonatkozásban is külön elemezzük majd a nemek szerinti különbségeket.

Külön vizsgálat alá vonjuk azt, hogy a fiatalok mikorra tervezik az iskola befejezését, és ezzel szoros összefüggésben a munkába állás időpontját, illetve azt, hogy hogyan illeszkedik ebbe a folyamatba a saját párkapcsolat, valamint család alapításának terve.

A fiatalok egyre korábbi önállósodása versus a felnőtt társadalomba történő egyre későbbi integrálódása (tipikusan egyre későbbre tolódik az iskolák befejezése, a munkába állás, illetve a saját család alapítása), új megvilágításba helyezi a fiatalok saját családjuktól való függetlenedését. Annak ellenére, hogy a fiatalok - különösen a

vizsgált korcsoport - önálló jövedelemmel még nem rendelkezik, a fogyasztói piacon mint "független" fogyasztói réteg jelenik meg, s mint ilyen, hatással van családja fogyasztói szokásainak alakítására is (az egészségfejlesztési munka eredményessége szempontjából ez döntő lehet). Ezért igen fontos vizsgálat alá vonnunk, hogy mi és hogyan alakítja a fiatalok önálló fogyasztói kultúráját - kissé tágabban értelmezve, bevonva e körbe a szabadidő eltöltését is, illetve különös hangsúllyal kezelve annak feltárását, hogy a fogyasztásközpontú ifjúsági kultúra a szabadidős tevékenységeknek milyen új típusait alakítja ki.

Vizsgáljuk azt is, hogy van-e ifjúsági szubkultúra, az ifjúsági státusz hogyan jut kifejezésre. Van-e olyan ifjúsági szubkultúra, amely a származási, demográfiai homogenitásból táplálkozik és azt, hogy milyen szubkultúrák válnak a fiatalok kulturális mintáinak részévé. Ezek az ifjúsági-kulturális minták mennyire jutnak érvényre a kulturális ízlésben, mennyire hatnak a fiatalok fogyasztási szokásaira, és nyíltan vagy látenszen az egészséges életmód kialakulására (aktív sport, dohányzás, alkoholfogyasztás, drogfogyasztás stb.). E körben vizsgáljuk azt is, hogy mennyire játszanak szerepet az előítéletek a fiatalok életében.

Ezek azok a fiatalok életében fontos események, tények, amelyek következtében, vagy kialakulásakor különösen veszélyeztetettekké válhatnak, illetve kialakulhatnak bizonyos deviáns magatartások (pl. drogfogyasztás) iránti fogékonyság. Ezért tartjuk igen fontosnak a családi miliőt és a kortárs csoportok hatásait vizsgálni. Valamint van néhány olyan szociológiailag jól körülírható dimenzió, amelyről már egyértelműen kiderült, hogy "megvédenek" a helytelen droghasználattól (ilyen pl.: a vallásosság, folyamatos és aktív sport tevékenység, az életút tudatos megtervezése stb.).

II. A vizsgálat módszere⁴

A vizsgálat módszere kérdőíves adatgyűjtés (survey módszer), amelyet a kérdezettek felügyelet mellett önállóan, de csoportban végeztek, név nélkül és önkéntesen. A kérdőív kitöltését kérdezőbiztos felügyelte, így pedagógusi közreműködést nem igényelt. Ez a valid válaszok érdekében egyébként is szükséges.

A kérdőív úgy került kialakításra, hogy egy tanóra alatt - 45 perc – kitölthető legyen. A kérdezők a lekérdezés megkezdése előtt kiképzésen vettek részt 2004. szeptember végén. Az adatfelvétel 2004. október 01. – 2004. november 30. között történt. A kérdezők zöme szociológus hallgató volt. Az adatrögzítés a kérdezéssel párhuzamosan zajlott, így a nyers adatbázis 2005. január végére rendelkezésre állt. Az adatrögzítés és adatfeldolgozás SPSS 12.0 statisztikai adatkezelő programcsomaggal történt.

A kutatásban résztvevő szakemberek:

Pataki Zoltán szociológus, kutatásvezető
Kiss Judit szociológus,
Ikvai-Szabó Emese szociológus,
Torba Judit szociológus,
Lopes Elvira szociológus,

kutatásszervező:
Gerőcs Katalin

⁴ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

III. A minta alapjellemezői⁵

A kérdőívet 49 középiskolában vettük fel. Mint fentebb már utaltunk rá ehhez a következő módszert választottuk: bázisévnek vettük a 2002/2003-as tanévet oly módon, hogy az ebben a pályázati időszakban nyertes iskolákat tekintettük alapsokaságnak (139 iskola). Ez a magyarázata annak, hogy az országos arányok kissé torzultak.⁶ Ebből választottunk véletlen mintavétellel 35 iskolát (34 iskolában tudtuk lekérdezni a kérdőívet). Ezekben az iskolákban kérdeztünk meg 1 – 1 11. és 12. évfolyamos osztályt (szakiskolákban és szakmunkásképzőkben két végzős osztályt) mivel a bázisévben ezek a diákok vettek részt prevenció programban.

Kiválasztottunk további 15 iskolát – a fenti minta alapján kialakított kvóta szerint – amelyekben nem folyt semmilyen drogprenvenció program, legalábbis olyan, amelyik a tanmenetbe volt illesztve (meg kell itt jegyeznünk, hogy különösen Budapesten roppant nehéz volt ilyen iskolát találni!). Ez a 15 iskola ill. az itt tanuló 11. és 12. évfolyamok diákjai a kontrollcsoport⁷.

1 sz. táblázat
A minta állandó lakóhely szerinti összetétele (%)
(N 2148)

településtípus	%
Budapest	5,9
megyeszékhely	24,2
város	38,1
község	31,8
összesen	100,0

Valamennyi középiskolából két-két osztály került véletlenszerűen a mintába. Így összesen 2213 db értékelhető kérdőív készült.

Ebben a fejezetben a minta bemutatására kerül sor.

A minta háromnegyede drogprenvenció-egészségfejlesztő pályázaton nyertes iskolák diákjai közül kerül ki, akik részt is vettek ezekben a programokban.

⁵ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

⁶ Pl.: Országos arányaihoz képest a Budapesti iskolák alulreprezentáltak tünnek viszont a 2002-es pályázatokon ilyen arányban nyertek. Egyébként a Budapesti prevenció programok hatásvizsgálatát Paksi Borbála és munkatársai már elvégezték 2001 tavaszán.

⁷ Ezúton is szeretnénk megköszönni a mintába került iskolák együttműködését!

2. sz. táblázat
A minta prevencióban való részvétel szerinti összetétele (%)
 (N 2213)

nem vett részt prevencióban	25,4
részt vett prevencióban	74,6
összesen	100,0

Az iskolatípusokat tekintve a minta követi az Oktatási Minisztérium nyilvántartása szerinti csoportosítást: szakközépiskola, gimnázium végül az érettségit nem adó különféle képzési formák.

3. sz. táblázat
A minta iskolatípus szerinti összetétele (%)
 (N 2213)

gimnázium	33,8
szakközépiskola	42,1
szakiskola/szaktanulmányképző	24,1
összesen	100,0

Ez az összetétel némiképpen módosul: arányaikhoz képest az érettségit adó oktatási intézmények gyakrabban pályáznak sikeresen drogprevenció-s-egészségfejlesztési programokkal (a különbségek azonban csekélyek, másrészt a középiskolák nem kevés részében jelen van mindhárom képzési forma).

4. sz. táblázat
Prevenációs-kontroll iskolák / iskolatípus (%)
 (N 2213)

	gimnázium	Szakközép-iskola	Szakiskola /szaktanulmányképző	összesen
prevenció iskolák	35,8	41,0	23,3	100,0
kontroll iskolák	28,1	45,3	26,6	100,0
összesen	33,8	42,1	24,1	100,0

A kérdezettek korösszetételét tekintve a 17 és 18 évesek vannak többségben – ez a kérdezett évfolyamokat tekintve (11., és 12.) természetes.

A későbbiek során az elemzésben, a 5. számú táblázatban látható korcsoportokkal fogunk találkozni, mivel ez a bontás objektívebbnek tűnik, mint az évfolyamok szerinti.

A minta átlagéletkora 17,39 év.

5. sz. táblázat
A minta korösszetétele (%)
(N 2182)

16 évesek	15,2
17 évesek	42,9
18 évesek	32,8
19 évesek és idősebbek	9,1
összesen	100,0

A megkérdezett diákok 41,7%-a fiú és 58,3%-a lány.

Összesen 30 település iskoláiban kérdeztük meg a diákokat, akik 530 települést jelöltek meg állandó lakóhelyként, gyakorlatilag az ország minden pontjáról.

A lakóhely településtípusát vizsgálva a diákok 68,2%-a városlakó, (5,9%-uk Budapesten, 24,2% megyeszékhelyen lakik) míg kisebb településeken lakik 31,8%-uk.

6. sz. táblázat
Az állandó lakóhely szerinti megoszlás iskolatípusonként (%)
(N 2148)

iskolatípus	Budapest	megye- székhely	város	község	összes
gimnázium	11,1	19,7	41,3	28,0	100,0
szakközépiskola	4,9	26,7	35,8	32,5	100,0
szakiskola/szakmunkásképző	-	26,1	37,7	36,2	100,0
összesen	5,9	24,2	38,1	31,8	100,0

A mintába került diákok túlnyomó többsége szüleivel él együtt. Egytizedük lakik kollégiumban (egyéb lakhatási formák előfordulása elenyésző).

7. sz. táblázat
A lakóhely szerinti megoszlás iskolatípusonként (%)
(N 2203)

iskolatípus	szülőknél	albérletben	rokonoknál	kollégium -ban	egyéb
gimnázium	87,0	0,1	0,8	11,4	0,6
szakközépiskola	88,3	0,2	0,5	10,5	0,4
szakiskola/szakmunkásképző	86,4	0,9	1,1	9,1	2,5
összesen	87,4	0,4	0,8	10,4	1,0

IV. Deviáns viselkedésformák, fokozott veszélyeztetettség⁸

A fiatalok körében előforduló deviáns magatartásformák jelenlétét többféle hatás alakíthatja, ezeket próbáljuk meg elemezni ebben a fejezetben.⁹

Mielőtt rátérnénk a fiatalok deviáns viselkedésformáinak elemzésére, megvizsgáltuk, azt is, hogy a családi, – tágabb és szűkebb – rokoni környezet milyen devianciák előfordulását mutatja a megkérdezett diákok esetében.

Mint látható valamennyi kért magatartási forma előfordul a diákok családjában és rokoni körében. A közvetlen családban leggyakoribb a pszichológushoz és/vagy ideg orvoshoz fordulás (13,4%), a rendszeres és nagy mennyiségű alkoholfogyasztás (11,1%), valamint az indokolatlan nyugtató/altató szedése (8,9%) és a tettelegesséig fokozódó családi konfliktusok (7,7%). Míg legkevésbé a befejezett öngyilkosság (3,2%) és a börtönbe kerülés (3,0%) jellemző.

A tágabb rokoni körben hasonló tendenciákat találtunk, azzal a különbséggel, hogy a leggyakoribb rendszeres és nagy mennyiségű alkoholfogyasztás aránya lényegesen magasabb (19,0%), ezt követik a tettelegesséig fokozódó családi konfliktusok (11,4%) és a túlzottnak ítélt altató/nyugtató szedése (10,9%). Míg a többi felsorolt viselkedés/élethelyzet javarészt kiegyenlített arányban fordul elő.

8. sz. táblázat
Különböző devianciák előfordulása családtagjai, rokoni körében (%)
(N 2133)

	közvetlen családban	tágabb családban
rendszeresen sok alkoholt fogyaszt	11,1	19,0
öngyilkosságot kísérelt meg	6,2	7,5
öngyilkosságot követett el	3,2	8,2
sok nyugtatót vagy altatót szed	8,9	10,9
börtönben volt vagy van	3,0	6,8
pszichológushoz vagy ideg orvoshoz jár vagy járt	13,4	9,8
kábítószer fogyasztott vagy fogyaszt	5,5	8,5
tettelegesséig fokozódó családi konfliktusok	7,7	11,4

⁸ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

⁹ Az egyes elemzési egységeket ebben a fejezetben csak jelezzük (pl.: ifjúságcentrizmus, családi háttér, szorongás, stb.) ezek részletes elemzése külön-külön fejezetekben történik.

Célszerűnek látszik azt is megvizsgálni, hogy mekkora az előfordulási gyakorisága több felsorolt viselkedésforma együttes előfordulásának, az egyes csoportokban.

A teljes mintán azt láthatjuk, hogy a három vagy több deviánsnak tekinthető viselkedésforma együttes előfordulása a közvetlen családban aránylag ritka (6,3%). Ez a csoport tekinthető a kibocsátó család részéről kiemelten veszélyeztetettnek.

9. sz. táblázat
Különbféle devianciák együttes előfordulása családtagjai körében (%)
(N 2213)

	közvetlen családban
egy sem fordul elő	68,5
egy viselkedésforma fordul elő	17,0
két viselkedésforma fordul elő	8,1
három vagy több viselkedésforma fordul elő	6,3
összesen	100,0

Az ifjúságcentrizmus mentén képzett csoportok között jelentős és szignifikáns eltérés van: ez egyrészt adódhat abból, hogy az ifjúságcentrista fiatalok kritikusan és érzékenyebben reagálnak szüleik normáitól eltérő viselkedésére, másrészt a normától eltérő viselkedés gyakorisága azt is mutathatja, hogy az ilyen környezetben felnövő fiatal könnyebben válik ifjúságcentristává.

10. sz. táblázat
Ifjúságcentrizmus / családi devianciák gyakorisága (%)
(N 2192)

	egy sem	egy	kettő	három vagy több
ifjúságcentristák	57,9	18,4	9,4	14,5
felnőtt mintakövetők	77,1	14,4	5,5	3,0
átlag	68,5	17,0	8,1	6,3

A családi státusz felől tekintve azt láthatjuk, hogy a magas státuszú családokban lényegesen kevesebb deviánsnak tekinthető magatartásforma fordul elő, mint akár a közepes, akár az alacsony státuszú családokban. (A diákokat kibocsátó családok státuszát egy összevont változóval képeztük, amelybe bevontuk mindkét szülő munkaerő piaci helyzetét, iskolai végzettségét valamint foglalkozását.)

11. sz. táblázat
Családi státusz / családi devianciák gyakorisága (%)
 (N 2204)

	egy sem	egy	kettő	három vagy több
magas státuszú családok	74,2	14,0	7,6	4,2
közepes státuszú családok	69,7	16,6	7,9	5,7
alacsony státuszú családok	59,1	21,5	9,5	9,9
átlag	68,6	17,0	8,2	6,2

A nemek közötti különbségeket vizsgálva azt láthatjuk, hogy a lányok inkább észlelnek családjukban deviáns magatartásformákat, mint a fiúk. Azt gondoljuk, hogy azt elvethetjük, hogy a lányokat nevelő családokban ebből a tényből adódóan gyakoribb a deviancia. Arról lehet szó, hogy a lányok emocionálisan inkább érintettek e kérdésben, mint a fiúk.

12. sz. táblázat
A kérdezett neme / családi devianciák gyakorisága (%)
 (N 2208)

	egy sem	egy	kettő	három vagy több
fiúk	73,9	14,8	6,9	4,3
lányok	64,6	18,6	9,0	7,7
átlag	68,5	17,0	8,2	6,3

Az iskolatípusok adatait tekintve szembeötlő, hogy az érettségit nem adó képzésben résztvevő diákok családjában több deviánsnak tekinthető magatartástípus fordul elő. Ez persze szoros összefüggést mutat a családi státusz mutatóval is, hiszen mint látni fogjuk: minél magasabb a kibocsátó család státusza annál kevésbé valószínű, hogy érettségit nem adó oktatási formában vesz részt a fiatal.

13. sz. táblázat
Iskolatípus / családi devianciák gyakorisága (%)
 (N 2213)

	egy sem	egy	kettő	három vagy több
gimnázium	69,1	17,4	7,9	5,6
szakközépiskola	71,6	14,6	7,9	5,8
szakiskola/szaktanácsképző	62,2	20,8	8,8	8,2
átlag	68,5	17,0	8,2	6,3

Megvizsgálva a diákok hasonló magatartásait – kicsit előre vetítve a későbbi eredményeket – jól látható, hogy azoknak a diákoknak, akik használtak már életük során valamilyen illegális kábítószer, a családjában jelentősen nagyobb arányban

fordul elő valamilyen deviancia. A három vagy több deviáns magatartás együttes előfordulása családjukban pedig több mint kétszeres (13,8%) a teljes minta átlagához viszonyítva!

14. sz. táblázat
A kérdezett saját viselkedése / családi devianciák gyakorisága (%)
(N 2197)

	egy sem	egy	kettő	három vagy több
rendszeres dohányzók	59,1	20,6	9,7	10,6
volt már részeg	64,3	18,7	9,0	8,0
használt már drogot	51,5	23,4	11,3	13,8
átlag	68,5	17,0	8,2	6,3

Ez a kérdéskör sokat vitatott pontja az ifjúsággal foglalkozó írásoknak, kutatásoknak. Jelen fejezet sem törekedhet a kérdés átfogó ismertetésére¹⁰, azonban úgy véltük, hogy tapasztalatainkat, adatainkat érdemes külön fejezetben összefoglalni. A kérdőívben a megszokottnál részletesebben foglalkoztunk három veszélyeztető és általában a devianciák körébe sorolt magatartásformával. Ezek a dohányzási, alkoholfogyasztási és drogfogyasztási szokások.

Mielőtt kitérnénk az adatok részletezésére, el kell mondanunk, hogy a számok önmagukban nem sokat jelentenek, hiszen itt mindazokról szó van, akik eddigi életük folyamán - akár egyetlen alkalommal is elfogyasztottak egy pohár bort, vagy beleszipantottak egy marihuánás cigarettába, tehát ők nem feltétlenül drogfüggők vagy súlyosan abúzálok.

Van azonban egy szűk kör, akik esetében a különféle szerek használata különösen veszélyessé válhat. A fiataloknak ezt a körét a különféle szerek használatának gyakorisági mutatóival, valamint a különféle illegális és legális drogok együttes használatának előfordulási mutatóival próbáltuk mérni.

Elemzésünket négy dimenzió mentén végeztük el:

- családi státusz
- ifjúságcentrizmus

¹⁰ E témakörben Elekes Zsuzsanna és Paksi Borbála végeztek szakmailag értékes kutatásokat, de sok egymásnak ellentmondó cikk, írás foglalkozott e kérdéssel, azonban ezek módszertani háttére általunk nem ismert.

- az iskolatípusok közötti különbségek
- nemek közötti különbségek.

Valamennyi szinten megfigyelhetők bizonyos azonosságok, melyek jól magyarázzák az egyes csoportok viselkedését, attitűdjeit.

Annyit előljáróban elmondhatunk, - mivel mindhárom területen egyöntetűen megfigyelhető - hogy e három magatartásforma az ifjúságcentristákat jellemzi leginkább, és ezen belül is elsősorban a fiúkról van szó.

Az eredményeink alkalmasak arra, hogy megfelelő kezelési és/vagy preventív stratégiák kidolgozásához segítséget nyújtsanak, ehhez azonban szükséges a kérdés tárgyilagos, indulatoktól mentes kezelése, kizárólag szakmai alapon.

Külön fejezetben fogjuk bemutatni, hogy a különféle megközelítési módokon alapuló és eltérő technikákat alkalmazó prevenciós programoknak milyen hatása mutatható ki a fiatalok szerhasználati szokásaira.

V. DOHÁNYZÁS¹¹

A dohányzás hagyományosan nem minősül deviáns magatartási formának, elfogadottsága - az alkoholfogyasztáshoz, vagy a droghasználathoz képest – széleskörben elterjedt. Leginkább korhoz kötötten jellemző az elutasítása a felnőtt társadalom részéről (a fiatalabb korosztályok szerhasználata esetén). Mintánkban a diákok 79,4%-a kipróbálta a dohányzást, 38,6%-a számolt be arról, hogy valamilyen rendszerességgel jelenleg is dohányzik. (Ez a dohányzást kipróbálók 45,2%-a!)

15. sz. táblázat
Dohányzás, alkoholfogyasztás, droghasználat (%)
(N 2209)

	igen	nem	összesen
rágyújtott valaha	79,4	20,6	100,0
jelenleg dohányzik	38,6	61,4	100,0
szokott alkoholt fogyasztani	73,2	26,8	100,0
volt valaha részeg	69,4	30,6	100,0
használt már illegális szert	24,7	75,3	100,0

Közülük 4,5% 10 évesen vagy előbb gyújtott rá először, 11-14 éves kori első cigarettázásról számolt be további 48,7% (a rendszeresen dohányzók közül).

Azok közül akik kipróbálták életük során a dohányzást, közel fele ma is dohányzik (pontosan: 45,3%). A rendszeres dohányzás kialakulásában további fontos szerep jut, hogy az első cigaretta elszívásakor hány éves volt a kérdezett: minél korábbi ez az esemény annál nagyobb a valószínűsége a rendszeres dohányzás kialakulásának.

Akik 10 évesen vagy korábban szívták el első cigarettájukat, átlagosan napi két szállal több cigarettát szívnak, mint azok akik 15 évesen vagy később kezdték a dohányzást.

16. sz. táblázat
Hány évesen gyújtott rá először / napi szál cigaretta (a jelenleg is dohányzók; átlagok)
(N 796)

10 évesen vagy korábban	10,5
11 – 14 év között	9,8
15- 18 évesen	8,4
átlag	9,2

¹¹ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

A dohányzásra való rászakásban nagy szerepet játszik - különösen e korosztályban - a dohányzás gyakorisága. Napi rendszerességű dohányzás, jellemző a már dohányzók 87,0%-ára (ez a teljes minta 30,9%-a), míg a csak bizonyos alkalmakkor rágyújtók (pl. bulikon) aránya a dohányzók körében 13,0%.

17. sz. táblázat
Dohányzás gyakorisága a dohányzók körében (%)
 (N 787)

naponta	87,0
hetente legalább egyszer	9,4
ritkábban mint hetente	3,6
összesen	100,0

A naponta dohányzók átlagosan 10 szál körüli cigarettát szívnak el egy nap. Ezen a körön belül 10,2% azok aránya akik napi dohányzása eléri, vagy meghaladja 20 szál cigarettát (egy csomag).

18. sz. táblázat
Hány szál cigarettát szív egy átlagos napon / dohányzás gyakorisága (átlagok)
 (N 787)

naponta	10,407
hetente legalább egyszer	2,521
ritkábban mint hetente	1,775
átlag	9,211

A dohányzó fiatalok döntő többsége boltban, legális körülmények között szerzi be a cigarettát. Ez a 18 év alatti korosztályok esetén sem mutat eltérést.

Magyarországon törvény szabályozza a dohánytermékek forgalmazását. Adatainkból a következők szűrhetők le:

- A dohánytermékek forgalmazói az esetek döntő többségében nem tartják be a 18 év alatti korosztályok számára dohánytermékek vásárlását szabályozó törvényt.
- Ezt a törvényt nem a fiataloknak kell betartani, hanem felnőtt, kereskedelemmel foglalkozó állampolgároknak.
- A jogkövető magatartás ilyen hiányossága példaként szolgál a fiatalok jogkövető magatartásának kialakulására is!
- Éppen ezért merő illúzió azt várni a 18 év alatti fiataloktól, hogy betartsák az illegális szerekre vonatkozó törvényeket, hiszen naponta szembesülnek a felnőtt

társadalom közönyével a törvények betartását illetően (az alkoholfogyasztási szokások elemzésénél látni fogjuk, hogy hasonló a helyzet).

19. sz. táblázat
A dohányzók hogyan jutottak cigarettához az elmúlt 30 napban¹² (%)
 (N 789)

nem dohányzott az elmúlt 30 napban	1,4
boltban vásárolta	82,6
utcai/piaci árustól vásárolta (zárjegy nélkül)	5,7
más vásárolta nekem	2,1
kértem cigarettát mástól	9,1
idősebb személytől kapta	2,1
maga sodorta	1,7

A dohányzási szokásokat tekintve igen erős hatásúnak bizonyult a szülők dohányzása. Láthatjuk, hogy azokban a családokban ahol mindkét szülő dohányzik többségbe kerültek a dohányzó fiatalok.

Ez praktikusán azt jelenti, hogy a dohányzó fiatalok 65,1%-a olyan családban nőtt fel ahol legalább az egyik szülő dohányzik, s mindössze 34,9% származik olyan családból ahol egyik szülő sem dohányzik.

Elmondhatjuk tehát, hogy a dohányzási szokások alakulásában a kortárs hatás mellett a szülői minta sem elhanyagolható szerepet játszik. Ezt a tényt a dohányzásmegelőzési programok kidolgozásánál nem lehet figyelmen kívül hagyni!

20. sz. táblázat
A szülők dohányzása / a kérdezett dohányzik (%)
 (N 2036)

	Jelenleg dohányzik	
	igen	nem
az anya dohányzik	43,7	56,3
az apa dohányzik	42,5	57,5
mindkét szülő dohányzik	51,8	48,2
egyik szülő sem dohányzik	29,5	70,5
összesen	38,6	61,4

Elöljáróban elmondhatjuk, hogy a diákok különböző változók mentén kialakított csoportjai – mint annyi más területen – a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a droghasználat esetében is jól láthatóan tagolják a fiatalokat.

¹² (összesen nem 100,0% mert többemű választás volt lehetséges)

Az ifjúságcentrizmus mentén elkülönített csoportok eltérő normarendszerében szintén szerepet játszanak ezek a viselkedési normák, szokások. Elemzésünk első szakaszában először a család szintjén vizsgáltuk meg, majd a konfliktusok (az ifjúságcentrizmus) mentén vettük nagytó alá a problémát.

A családi státusz szerint elkülönített csoportokban, nem túl látványos, de meggyőző eltérések mutatkoznak a dohányzási szokások terén. A magas státuszú családok gyermekei körében a legalacsonyabb a dohányzók aránya (33,0%), míg az alacsony- és közepes státuszú családokból származók között egyre magasabb.

21. sz. táblázat
Dohányzás / családi státusz (%)
(N 2044)

	dohányzik
magas státuszú családok	33,0
középréteg	39,4
leszakadók	41,5
átlag	38,5

Hasonló képet kapunk a dohányzás gyakoriságában is: az alacsony státuszú családok gyermekei közül számolnak be legtöbbször napi egy dobozt elérő dohányzásról (31,0%). Az ellenpólust képviselő magas státuszú családokból származó és dohányzó diákok 20,5%-a napi rendszerességgel elszív egy doboz cigarettát és mindössze 20,5%-uk esetében kötődik a dohányzás csak bizonyos eseményekhez.

A dohányzási gyakoriságot tekintve nincs meggyőző különbség a különböző családi háttérrel rendelkező dohányzó fiatalok között. A magas státuszú családból érkezők dohányzási gyakorisága kissé ugyan eltér a másik két csoporttól, de összességében azt mondhatjuk, hogy a fiatalok dohányzóvá válását befolyásolhatja a családi milió, a dohányzó fiatalok dohányzási szokásait azonban már sokkal-sokkal kevésbé.

22. sz. táblázat
Dohányzók dohányzási gyakorisága / családi státusz (%)
(N 862)

	magas státuszú családok	középréteg	leszakadók
naponta dohányzik	72,9	80,7	80,4
legalább hetente	12,0	9,3	11,2
ritkábban	15,1	10,1	8,4

A nemek közötti különbségeket vizsgálva láthatjuk, hogy a dohányzás kipróbálását tekintve nincs különbség a fiúk és a lányok között (sőt a lányok 1,1%-kal többen vannak). A dohányzást kipróbálók közül viszont a fiúk inkább válnak rendszeres dohányzóvá, mint a lányok.

23. sz. táblázat

A kérdezett neme / rágyújtott-e valaha / rendszeresen dohányzik (%)

	valaha rágyújtott	rendszeresen dohányzik
fiú	78,7	48,3
lány	79,8	43,1

A dohányzási gyakoriság a dohányzó fiúk körében majdnem minden esetben napi dohányzást jelent. A lányok esetében valamivel kedvezőbb a helyzet. Ezeket az adatokat vizsgálva azt figyelhetjük meg, hogy a lányok tulajdonképpen beérték a fiúkat a dohányzási szokásokat tekintve. A még meglévő különbségek oly csekélyek, hogy ez az évek óta tartó tendencia majdnem befejezettnek tekinthető.

24. sz. táblázat

Dohányzás gyakorisága a dohányzók körében (%)
(N 786)

	naponta	legalább hetente	ritkábban
fiú	91,9	6,1	2,0
lány	83,2	12,0	4,8

A fenti megállapításokat nem cáfolja, de árnyalja, hogy a lányok első cigarettájukat kb. fél évvel később szívják el mint a fiúk. Továbbá átlagosan 2 szállal kevesebb cigarettát szívnak naponta a dohányzó lányok mint a dohányzó fiúk.

25. sz. táblázat

Hány évesen gyújtott rá először / nem (átlagok)
(N 786)

a kérdezett neme	átlag	szórás
fiú	14,00	2,063
leány	14,42	1,676
összes	14,24	1,856

Az ifjúságcentristák között több mint másfélszer annyian dohányoznak, mint a felnőttek mintáit követők körében és ez a különbség már a dohányzás kipróbálása

idején is jellemző. (Ha az alkohol é droghasználat esetén is hasonló tendenciákat találunk ebben a körben akkor egy jól körülhatárolható ifjúsági szubkultúra körvonalai rajzolódnak ki!)

26. sz. táblázat
Ifjúságcentrizmus / dohányzás (%)

	valaha rágyújtott	közülük rendszeresen dohányzik
ifjúságcentristák	85,7	59,3
felőtt-mintakövetők	68,8	37,0

A dohányzás gyakoriságát tekintve a korábban tapasztaltakat figyelhetjük meg: ha kialakul a dohányzás, mint addiktív magatartás, akkor a szer addiktív jellegénél fogva a különböző csoportok dohányzási szokásai homogenizálódnak!

27. sz. táblázat
Dohányzás gyakorisága a dohányzók körében (%)

	naponta	legalább hetente	ritkábban
ifjúságcentristák	89,9	8,4	1,8
felőtt-mintakövetők	84,3	11,8	3,9

Az ifjúságcentrista fiatalok majd félévvel korábban szívják el első cigarettájukat, mint felőtt-mintakövető társaik és naponta átlagosan 10,4 szál cigarettát szívnek el. A felöttek mintáit követők esetében a napi elfogyasztott cigaretta 8,2 szál.

28. sz. táblázat
Hány évesen gyújtott rá először / ifjúságcentrizmus (átlagok)

	átlag	szórás
ifjúságcentristák	14,02	1,819
felőtt-mintakövetők	14,44	1,835
összes	14,24	1,838

Az iskolatípusok közötti különbségeket tekintve megfigyelhetjük, hogy mind a dohányzók abszolút arányait, mind a jelenleg dohányzók dohányzási gyakoriságát tekintve az érettségit nem adó iskolatípusok diákjai jelentősen eltérnek a másik két iskolatípustól.

29. sz. táblázat
Dohányzás gyakorisága iskolatípusonként(%)

	naponta	hetente	ritkábban	jelenleg dohányzik
gimnázium	82,5	14,8	2,6	33,5
szakközépiskola	85,7	8,7	5,7	35,3
szakiskola/szakmunkás- képző	92,6	5,4	1,9	51,2
összesen	87,0	9,4	3,6	38,6

A különféle iskolatípusokba járó diákok első cigarettára kb. ugyanakkor gyújtanak rá (a különbségek nagyon csekélyek). Napi dohányzásukat tekintve viszont jelentős eltéréseket láthatunk: az érettségit nem adó iskolákba járó fiatalok átlagosan napi 3-4 szál cigarettával többet dohányoznak, mint társaik.

30. sz. táblázat
Hány szál cigarettát szív el naponta / iskolatípus (átlagok)

	átlag	szórás
gimnázium	7,7	5,499
szakközépiskola	8,5	5,423
szakiskola/szakmunkás képző	11,3	6,583
összesen	9,2	6,044

VI. ALKOHOLFOGYASZTÁS¹³

Az alkoholfogyasztás kérdésköre sokkal árnyaltabb megközelítési módokat igényel, mint a föntebb leírt dohányzás, mivel más a szerepe, funkciója fogyasztásának, illetve a fiatal és felnőtt csoportok hozzá való viszonyának.

Az alkoholfogyasztási szokások sajátos - ellentmondásokkal terhelt - viszonya jellemző a magyar társadalom egészére. A fiatalokat egymásnak ellentmondó hatások érik, amelyek kultúrkörönként is igen sokszínű képet mutatnak. Egyrészt a tiltott és ártalmas dolgok közé tartozik, – ezt közvetíti a média, az iskola – másrészt a kortárs csoport és a felnőtt világ rendszeresen használja az alkoholt, mint feszültségoldó szert, vagy egyszerűen bizonyos társadalmi események nélkülözhetetlen velejárója.

Az egyes társadalmi csoportok életében különböző szerepet játszik fogyasztása, pl. a tradicionális munkáskultúrában nagymennyiségű fogyasztása a férfiasság jelképe; kispolgári, polgári körökben viszont túlzott fogyasztását elítélik.

Más nézőpont szerint túlzott fogyasztása inkább a két szélső társadalmi rétegre jellemző: egyrészt az elit rétegekben, hiszen itt mindent ki lehet és kell próbálni, veszteni valójuk ugyanis nincs. Ugyanakkor fogyasztásuk jó minőségű és drága termékekre koncentrálódik s ehhez bizonyos fajta mintaközvetítés is társul. A szűkebb környezet is toleránsabb, hiszen az informális kapcsolatok kialakításában és fenntartásában fontos szerepe lehet. Ezzel párhuzamosan a felgyorsult és igen intenzív hétköznapokhoz kapcsolódva ellenpólusként jelenik meg, mint a rövid és szintén intenzív kikapcsolódás eszköze (ez utóbbi a droghasználatra is jellemző). Így fogyasztása e körben nem feltétlenül okoz problémákat, illetve fogyasztása kontroll alatt tartható.

Másrészt az underclassnál jelenik meg - sokkal látványosabban - mint túlzott fogyasztó s mint társadalmi probléma. Veszteni valójuk - igaz más okok miatt - nekik sincs, hiszen a piacon minden szempontból, mint vesztesek jelennek meg. Fogyasztásukban a relatíve rossz minőségű és olcsó termékek dominálnak.

A középrétegek elítélik az alkohol túlzott fogyasztását - mindkét típusában - hiszen egyrészt tradicionális polgári-kispolgári értékeikből fakadóan elleneznek

¹³ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

minden hivatkozó fogyasztást (meg sem engedhetik többnyire maguknak), másrészt így is elhatárolják magukat a náluk rosszabb helyzetben lévőknél.

Adataink részben alátámasztják a fentebb leírtakat, de figyelembe kell vennünk azt is, hogy a vizsgálatba bevont fiatalok értékeit nem determinálják a szülői származási háttérből kapott normák. Az ifjúsági identitás megteremtésében fontos szerepet játszhat az ezzel való szembefordulás, illetve az eltérő normájú kortárs csoportba kerülő fiatalok sok szempontból adaptálódhatnak az itt uralkodó norma és értékrendszerekhez. Ez, mint homogenizáló tényező egyébként is jelen van a különféle ifjúsági csoportok életében, befolyásolva értékeiket, fogyasztási szokásaikat, mivel a család és az iskola ellenőrző és normaközvetítő szerepét egyre inkább felváltotta - az átalakulás és a modernizáció nyomán - a média, a különféle ifjúsági stíluscsoportok és a piac.

Vizsgálatunkban megkérdeztük az alkoholfogyasztás tényét, gyakoriságát. A már említett csoportosítást alkalmazva a következő kép rajzolódik ki előttünk:

A megkérdezett tanulók 73,2%-a nyilatkozott úgy, hogy fogyasztott már alkoholt, közülük 81,7% már legalább egyszer lerészegedett eddigi élete során. A teljes mintában ez az arány 69,4%. Ebből egyenesen következik, hogy azok akik „nem szoktak” alkoholt fogyasztani (26,8%) 35,7% legalább egyszer szintén volt már részeg.

Az első lerészegedés átlagos életkora a teljes mintában (akik voltak már legalább egyszer részegek) 15,3 év!

31. sz. táblázat
Az alkoholfogyasztás prevalencia értékei (%)
(N 2213)

volt már részeg	69,4
alkoholfogyasztás éves prevalenciája	81,0
alkoholfogyasztás havi prevalenciája	67,9
alkoholfogyasztás heti prevalenciája	22,9

Az alkohol fogyasztás heti gyakorisága mintánkban 22,9%. A heti gyakorisággal alkoholt fogyasztó fiatalok első lerészegedésének átlagéletkora 14,8 év. Megállapíthatjuk, hogy minél gyakrabban fogyaszt jelenleg alkoholt valaki, annál korábbi életkorban részegetett le először. (Az összefüggés lineáris trendet mutat.)

A diákok 7,6%-a számolt be arról, hogy hetente kétszer vagy gyakrabban fogyaszt alkoholt. Ezt a csoportot tekinthetjük veszélyesen abúzálóknak.

32. sz. táblázat
Mikor volt részeg először? / Milyen gyakran ivott a múlt hónapban? (életkori átlagok)
 (N 1501)

Milyen gyakran ivott a múlt hónapban?	Mikor volt részeg először?	szórás
egyszer sem	15,52	1,290
havonta egyszer-kétszer	15,48	1,311
hetente egyszer	14,99	1,336
hetente kétszer	14,81	1,353
hetente háromszor-négyszer	14,48	1,671
gyakrabban	14,04	1,334
összes	15,30	1,358

Az alacsony státuszú családok gyermekei közül valamivel kevesebben nyilatkoztak úgy, hogy valamilyen gyakorisággal szoktak alkoholt inni. A magas státuszú családok gyermekei között a legmagasabb ez az arány (76,1%). Ez a különbség azonban hibahatáron belüli. A részegséget tekintve pedig teljesen elenyésző a különbség.

33. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás / családi státusz (%)
 (N 2166)

	szokott alkoholt inni	volt már részeg
magas státuszú családok	76,1	69,9
közép réteg	72,4	68,9
leszakadók	72,3	70,1
összes	73,2	69,4

Természetesen az alkoholfogyasztás gyakorisága az, ami megmutathatja e fogyasztói csoportok veszélyeztetettségét:

Azokat tekinthetjük veszélyesen abúzálóknak, akik heti 2-3 alkalommal vagy ennél gyakrabban fogyasztanak bármilyen mennyiségű alkoholt. Arányuk a teljes mintában 7,6%, míg azok között, akik szoktak alkoholt fogyasztani 12,1%.

Azok közül, akik már fogyasztottak alkoholt, a magas státuszú családok gyermekei között 12,1% nyilatkozott úgy, hogy hetente kétszer vagy többször fogyaszt alkoholt, a közepes státuszú családok esetében ugyanez az arány 10,2%, míg a

leszakadó családokból származó fiatalok esetében ez az arány 7,9%! Az anyagi hozzáférés tagolja a fiatalokat.

34. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás gyakorisága / családi státusz (%)

	leszakadók	középréteg	magas státuszú családok
egyszer sem	17,0	14,7	15,2
havonta egyszer-kétszer	56,5	54,0	51,7
hetente egyszer	18,6	21,1	21,1
hetente kétszer	4,6	6,7	7,3
hetente háromszor-négyszer	2,3	1,9	1,7
gyakrabban	1,0	1,6	3,1
volt már részeg	70,1	68,9	69,9

A családi hátteret, mint befolyásoló tényezőt megvizsgáltuk abból a szempontból is, hogy kimutatható-e összefüggés – a dohányzás esetében tapasztaltakhoz hasonlóan – a családban előforduló rendszeres és nagymennyiségű alkoholfogyasztás és a kérdezettek alkoholfogyasztási szokásai között.

Az összefüggés egyértelműen kiolvasható az összevetésből, különösen igaz ez a heti kétszeri vagy gyakoribb alkoholfogyasztást tekintve. Azok körében, akiknek közvetlen családtagjai között van olyan személy, aki rendszeresen sok alkoholt fogyaszt, másfélszer többen vannak azok, akik hetente kétszer, vagy többször fogyasztanak alkoholt (12%) szemben a minta átlagával (7,6%)

35. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás gyakorisága az elmúlt 30 napban / közvetlen családtagjai között van aki rendszeresen sok alkoholt fogyaszt (%)

múlt havi alkoholfogyasztás	közvetlen családtagjai között van aki rendszeresen sok alkoholt fogyaszt	átlag
egyszer sem	28,5	32,1
havonta egyszer-kétszer	42,6	45,0
hetente egyszer	17,0	15,3
hetente kétszer	4,7	4,8
hetente háromszor-négyszer	3,0	1,5
gyakrabban	4,3	1,3
volt már részeg	77,0	69,4

A fiúk között nagyobb arányban találunk olyanokat, aki valamilyen rendszerességgel alkoholt fogyasztanak, mint a lányok között. A lerészegedést és az

alkohol fogyasztási gyakoriságokat vizsgálva a nemek közötti különbségek igen erősen szignifikánsak ($p < 0,000$).

36. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás gyakorisága / nem (%)

	fiúk	lányok
egyszer sem	11,8	18,1
havonta egyszer-kétszer	46,2	59,8
hetente egyszer	25,8	16,6
hetente kétszer	9,0	4,4
hetente háromszor-négyyszer	3,6	0,8
gyakrabban	3,7	0,3
volt már részeg	78,3	63,0

Az ifjúságcentristák esetében hasonló tendenciát találhatunk: az ifjúságcentristák között lényegesen többen fogyasztanak alkoholt, mint a felnőttek mintáit követők körében.

Az ifjúságcentristák alkoholfogyasztása lényegesen gyakoribb (15,9% fogyaszt alkoholt heti kétszer vagy gyakrabban), mint a felnőtt mintakövetőké (5,2% fogyaszt alkoholt heti kétszer vagy gyakrabban).

Hasonlóan erős összefüggés mutatkozik a lerészegedés életprevalenciáját illetően is.

37. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás gyakorisága / ifjúságcentrizmus (%)

	felnőtt mintakövetők	ifjúságcentristák
egyszer sem	16,2	12,9
havonta egyszer-kétszer	59,6	47,9
hetente egyszer	19,0	23,2
hetente kétszer	3,1	9,2
hetente háromszor-négyyszer	1,3	2,8
gyakrabban	0,8	3,9
volt már részeg	56,0	82,0

Az iskolatípusok közötti különbségek: legtöbben az érettségit nem adó középiskolákban fogyasztanak rendszeresen alkoholt, míg a gimnáziumokban a legkisebb ez az arány.

Az alkoholfogyasztók közül a gimnáziumi diákok tartoznak legkevésbé a veszélyesen abúzálok közé (8,2%), és a szakiskolákban/szaktanulmányozókban

tanulók alkohol fogyasztási gyakorisága mutatja a leginkább veszélyes mértékű alkoholfogyasztást (11,8% fogyaszt alkoholt hetente kétszer vagy gyakrabban).

(Ez utóbbi adatok szűrt adatok – itt a különbségek markánsabbak – míg az alábbi táblázat a teljes mintát mutatja.)

Hasonló – de sokkal látványosabb – elrendeződést mutatnak a lerészegedésre adott válaszok ($p < 0,001$).

Az érettségit nem adó oktatási intézmények diákjai minden szempontból eltérnek többiektől: alkoholfogyasztási gyakoriságuk általában nagyobb és a lerészegedést tekintve is ezt tapasztalhatjuk.

38. sz. táblázat
Alkoholfogyasztás gyakorisága / iskolatípus (%)

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola/szak- munkásképző
egyszer sem	35,5	30,7	29,8
havonta egyszer-kétszer	44,3	44,2	47,2
hetente egyszer	14,0	17,0	14,1
hetente kétszer	3,8	5,7	4,6
hetente háromszor-négyszer	1,6	1,4	1,5
gyakrabban	0,8	1,0	2,7
volt már részeg	66,5	68,0	75,9

VII. DROGHASZNÁLAT¹⁴

A korábbi szemléletmóddal ellentétben világossá vált, hogy a drogfogyasztás nem egyes marginális csoportok (pl. állami gondozottak, csövesek stb.) jellemzője, hanem kezd beépülni a fiatalok szórakozási szokásaiba, illetve javarészt már beépült. A különféle prevenció programoknak köszönhetően egyre több valódi ismeretet sajátítottak el a fiatalok, melynek következtében lehullott a mítosz az egyes kábítószeresek használatával és hatásával kapcsolatban.

Meg kell említenünk, hogy a jó és hatékony prevenció¹⁵ nem a tiltáson és nem az elrettentésen alapul, ui. ez csak a fogyasztást serkenti - hiszen a fiatal az első próbálkozás után ébred rá, hogy nem következett be az amivel riogatták: nem adagolta túl magát, az élmény pedig addig soha nem tapasztaltan kellemes volt.

Éppen ezért a hatékony prevenció véleményünk szerint inkább ártalomcsökkentő, azaz szekunder prevenció – különösen a középiskolás korosztály esetében – nem tagadja el, hogy egyes szerek használata teljesen veszélytelen is lehet, illetve a kockázati tényezők a minimális szintre csökkenthetők és ott is tarthatók, ha bizonyos érettséggel nyúl hozzá a szerhez úgy, hogy tisztában van az adott szer hatásmechanizmusával és megfelelő önismerettel bír.

Természetesen vannak nagyon veszélyes és addiktív szerek is (pl. bizonyos hallucinogének,), ezek elkerüléséhez viszont szükséges az, hogy a kevésbé veszélyes szereket (pl. a marihuana), illetve hatásukat, veszélyességüket ne mossuk össze, hiszen a fiatalok számára teljesen hiteltelenné válhat a prevenció munkája.

Mint láttuk a megkérdezett fiatalok 38,6%-a rendszeresen dohányzik, 73,2%-a szokott valamilyen rendszerességgel alkoholt fogyasztani.

Barátai ismerősei körében 62,0% számolt be droghasználatáról, és saját bevallása szerint a teljes minta 24,7%-a próbált már ki valamilyen illegális kábítószernek minősíthető anyagot.

Természetesen megkérdeztük a használt drogok típusát és azt is, hogy az első droghasználatra hány éves korban került sor:

¹⁴ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

¹⁵ A prevenció programok hatásaival és a hatékony prevenció programokkal külön fejezet foglalkozik részletesen!

A valamilyen drogot kipróbálók 12,0%-a 15 éves kora előtt, 54,5%-a 15-16 éves kora között, 24,1% 17 évesen, míg 9,4% 18 évesen vagy később próbált ki először valamilyen szert.

A használt szerek típusai a következő megoszlást mutatják: a leggyakrabban használt szerek a THC tartalmúak 94,6%-ban (ezek elsősorban az indiai kenderből különféle eljárással - egyszerűen kiszárítva vagy sajtolva stb. - nyert anyagok) és a különféle amfetamin származékok – ecstasy: 19,5%; speed: 12,7% – (elterjedt szóhasználatul party vagy disco drogok).

Ezekről a szerekről fontos tudni, hogy a kábítószeresek közül a legkevésbé addikciót (függőséget) okozó szerek közé tartoznak, bár addiktív használatuk olykor-olykor előfordul (fizikai függőség azonban ekkor sem alakul ki). Ezeket a szereket szokták hagyományosan light vagy "könnyű" drogokként emlegetni és használatuk egyes országokban lekerült a tiltott szerek listájáról, legálisnak minősül (pl. Hollandiában, Svájcban a THC).

Használatukkal - hatásukkal összhangban - eltérő kulturális és környezeti feltételek mellett találkozhatunk: az amfetamin származékok tipikus előfordulási helyei a disco-k, hyper- és goa party-k. Ezek a szerek relatíve drágák (3-6000 Ft/gr). Míg a THC tartalmú anyagok egyrészt lényegesen olcsóbbak, (kb. 1000 - 2000 Ft/gr), másrészt hagyományosan az alternatív kultúrához kötődő fogyasztása a jellemző.

Meg kell említenünk, hogy ez a fajta elkülönítés ma már nem feltétlenül releváns, egyrészt mert kialakultak a különféle fogyasztói csoportokban a szerek kombinációinak - s így új "élmények" keresésének szokásai, mintánkban a szerhasználók 22,4%-a számolt be többféle szer együttes használatáról. Másrészt az egyes ifjúsági kultúrák egyre kevésbé különülnek el egymástól, inkább homogenizáló tendenciák érvényesülnek.

Az igazán addiktív - s így rendkívül veszélyes - szerek használata nem jellemző a droghasználó fiatalok körében, ezen szerek használatáról mindössze 11,3%-uk számolt be: LSD (5,0%), ópiát származékok (0,8%) kokain/crack (1,4%) és különféle házikészítésű vagy pótszerek (4,1%); pl.: csavarlazító, gyógyszer-alkohol, szerves oldószerek stb. használatáról. Ezek a szerek jellegüknél fogva - mivel gyakori használatuk fizikai függőség kialakulásához vezethet (az LSD kivételével, ez a szer viszont rendkívül veszélyes paranoid állapotokat alakíthat ki, s nem csak a közvetlen

használatot követően, hanem spontán flashback léphet fel akár a használat után több hónappal is, teljesen váratlanul és kontrollálhatatlanul) - hosszabb távon súlyos személyiség és viselkedésbeli zavarok kialakulásához vezethetnek. Így ez a csoport tekinthető rendkívül veszélyeztetettnek.

39. sz. táblázat
Milyen illegális drogot használt?
(az illegális drogot már legalább egyszer kipróbáltak között; %)
(N 518)

LSD és más hallucinogén szer	5,0
marihuana	94,6
hasis	6,8
ópiát származékok	0,8
ecstasy	19,5
speed	12,7
kokain/crack	1,4
házi készítésű és pótszerek	4,1
egyéb	1,8

Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a korábban említett szerek (THC tartalmú szerek, amfetamin származékok) nem veszélyeztetik a fiatalok szociális, mentális, fizikai. fejlődését, hanem azt, hogy ezeknek a szereknek a használata inkább kontroll alatt tartható és bizonyos életkori sajátosságok megszűnésével spontán abbahagyható, illetve gyakran spontán abba is marad.

Arra pedig semmiféle tudományos bizonyíték nincs, - a közhiedelmekkel ellentétben - hogy e "könnyebb" szerek használata összefüggésben állna a későbbiekben kialakuló "nehéz" - addiktív drogok használatával.

Az mindenképpen jelzésértékű, hogy azok közül akik már próbálkoztak valamilyen szerrel sokkal nagyobb arányban nyilatkoztak úgy, hogy barátaik ismerőseik között tudnak drogfogyasztásról (93,2%), míg a drogot nem használók körében ez az arány lényegesen alacsonyabb: 51,9%-uk tud baráti körében droghasználatról. Ez azt mutatja, hogy ez egy relatíve szűk csoport vagy csoportok, ahol mindenki ismer mindenkit és feltehetően elkülönülnek azoktól, akik nem élnek a különféle szerekkel (ez egyébként is jellemző a szerhasználókra).

40. sz. táblázat
Drogfogyasztás / barátaik között van drogfogyasztó (%)
(N 2188)

	barátaik között van drogfogyasztó	barátaik között nincs drogfogyasztó	összesen
fogyasztott már drogot	93,2	6,8	100,0
nem használt még drogot	51,9	48,1	100,0

A droghasználat vizsgálatánál az életprevalencián túl mindenképp figyelmet érdemel a szerhasználat gyakorisága.

A valaha drogot használók közül 26,2% nem használt semmilyen szert az elmúlt év során. Több mint 70%-uk egész évben 1–2 szerhasználatról számolt be. Havonta használt valamilyen szert a szerhasználók 26,9% (ez a teljes minta 7,8%-a), további 21,5% számolt be heti vagy gyakoribb szerhasználatról (ez a teljes minta 5,4%-a)

41 sz. táblázat
Droghasználat prevalencia értékei (%)

	teljes minta	droghasználók
életprevalencia	24,7	100,00
éves prevalencia	21,5	73,8
havi prevalencia	7,8	26,9
heti prevalencia	4,2	17,6
napi prevalencia	1,2	3,9

Minél korábbi életkorban használ valaki először illegális drogot annál valószínűbb, hogy „rajta marad”. Igen erős szignifikancia mutatkozik ($p < 0,0001$) az első szerhasználat életkora és az elmúlt évi prevalencia értékei között, valamennyi dimenzióban!

Azok akik 14 évesen vagy korábban használtak először valamilyen illegális szert igen nagy számban az elmúlt évben is használtak és közöttük kiemelkedően magas mind az elmúlt heti, mind a napi szerhasználó (együtt: 43,7%!). E csoportról az is elmondható, hogy a prevenció programok elindulása előtt volt az első szerhasználatuk, így a klasszikus értelemben vett drogprevenció esetükben valószínűleg hatástalan.

Több szer együttes használata is e csoportban a legmagasabb (43,2%).

42. sz. táblázat

Első szerhasználat életkora / droghasználat múlt évi prevalencia értékei (%)
(N 532)

	- 14 évesen	15 évesen	16 évesen	17 évesen	18 +
éves prevalencia	81,2	76,1	72,3	72,7	64,0
havi prevalencia	40,6	32,7	24,3	19,6	16,0
heti prevalencia	32,8	17,7	11,9	6,3	8,0
napi prevalencia	10,9	3,5	3,4	1,6	-
nem használt az elmúlt évben	18,8	23,9	27,7	27,3	36,0

A szerhasználók által leggyakrabban használt szer a marihuana, ezt követik az ecstasy és a speed.

Már a havi szerhasználat radikálisan csökken az éveshez képest, a heti rendszerességgel előforduló használat pedig javarészt a fentebb említett három szerre korlátozódik. A hétvégi szórakozáshoz kötődve.

A napi szerhasználat nagyon ritka és mindössze három szer esetében fordul elő (marihuana, nyugtatók/altatók és a doppingszerek).

A nyugtatók/altatók használata leginkább a lányokra jellemző (21,4% közöttük, míg a fiúk esetében 10%). Napi használói között már csak lányokat találhatunk.

Minden más esetben a fiúk szerhasználatára jellemzőbb!

43. sz. táblázat

Droghasználók múlt évi szerhasználati szokásai (%)

	éves prevalencia	havi prevalencia	heti prevalencia	napi prevalencia
nyugtató/altató	14,9	4,4	2,0	0,7
szerves oldószerek	3,2	0,4	0,2	-
marihuana	67,1	22,3	12,7	3,1
hasis	11,7	3,2	0,8	-
LSD és más hallucinogének	10,6	2,4	0,2	-
ecstasy	19,9	7	2,4	-
speed	16,5	5,2	1,9	-
kokain/crack	3	0,4	-	-
ópiát származékok	2,6	0,2	0,2	-
anabolikus szteroidok	2,9	1,2	0,6	0,4

A különféle szerek együttes használatának gyakorisága 22,4% (ez a teljes minta 6,2%-a). Leggyakoribb a marihuana és az alkohol együttes használata, egyrészt egymással való kombinációjuk, másrészt valamilyen más szerrel együtt fordulnak elő (tipikusan valamilyen amfetamin származékkal vagy hallucinogénnel). Ezen

túlmenően igen változatos képet mutat a szerek kombinációja (gyakorlatilag valamennyi válaszoló más-más kombinációt jelölt meg).

A szerhasználattal összefüggésben azt is megvizsgáltuk, hogy a használat következtében történt-e a használóval valamilyen kellemetlen jogi, társas kapcsolati esemény és/vagy egészségügyi következmény.

A szerhasználók 75,1%-a nem számolt be semmilyen káros vagy számára negatív következményről.

Valamilyen jogi következmény a szerhasználók 3,2%-át sújtotta, közülük kerülnek ki természetesen azok is, akik elterelésben vettek részt. Bírósági szakba ugyanannyian kerültek, mint elterelésbe!

44. sz. táblázat
A droghasználat következményei (%)

	igen
rendőrségi eljárás	2,4
bírósági eljárás	0,9
konfliktus a szülőkkel	9,8
konfliktus a barátokkal	14,9
konfliktus a tanárokkal	3,9
egészségi probléma	8,3
elterelésben vettem (veszek)részt	0,9
ambuláns kezelésre jártam	0,7
rehabilitációs programban vettem részt	0,4
egyik sem	75,1

A különféle hatásokat együttesen is megvizsgáltuk. Mivel egy-egy fogyasztót többféle hatás is ért, a válaszok összege nem 100%.

Leggyakoribb következmény a társas kapcsolati konfliktusok kialakulása, ezek a konfliktusok a legtöbb esetben a kortársakkal és a kérdezett szüleivel alakulnak ki. A tanárokkal való szerhasználat miatti konfliktus ritka.

Valamilyen egészségügyi problémáról 8,3%-a számolt be a szerhasználóknak, az ambuláns kezelésre járók vagy rehabilitációs programot igénybe vevők aránya elenyésző. Ennek oka egyrészt, hogy mint láttuk, a veszélyesen abúzálok aránya hasonlóan csekély, másrészt feltehetően az egészségügyi ellátórendszer más színterein jelentkeztek problémáikkal.

45. sz. táblázat
A droghasználat következményei (%)

	igen
jogi következmény	3,2
társaskapcsolati konfliktus	20,1
egészségügyi következmény	8,7
egyik sem	75,1

Megvizsgáltuk, hogy a különféle csoportokban hogyan alakul a kábítószeres használata. Legjellemzőbb a fogyasztás az ifjúságcentrista fiatalokra, - ez az egyik olyan terület amelyben a legmarkánsabban elkülönülnek a felnőtt mintakövetőtől - ez a tény egyaránt mutathatja a konfliktusok forrását és a konfliktusok "kezelését", illetve az erre tett kísérleteket. Ez természetesen veszélyeket rejt magában: kialakulhat egy droghasználó szubkultúra, amely ekként is definiálja magát.

Másrészt a felnőttek mintáit követők baráti körében is magas (51,7%) a droghasználók aránya, így annak ellenére, hogy ők maguk kevésbé használnak drogokat, (vagy kisebb arányban vallják be) mindenképpen a veszélyeztetett csoportban mozognak.

46. sz. táblázat
Ifjúságcentrizmus / drogfogyasztás (%)

	fogyasztott már drogot	barátai között van drogfogyasztó
ifjúságcentristák	37,1	72,8
felnőttmintakövetők	13,2	51,7

Az ifjúságcentristák minden fogyasztási kategóriában messze meghaladják a felnőttmintakövetőket.

47. sz. táblázat
Ifjúságcentrizmus / drogfogyasztás (%)

	ifjúságcentristák	felnőttmintakövetők
éves prevalencia	32,4	13,1
havi prevalencia	15,2	3,9
heti prevalencia	8,9	2,1
napi prevalencia	2,6	0,8
nem használt az elmúlt évben	67,6	86,9

Az ifjúságcentrista fiatalok több mint 40%-a 16 éves kora előtt használt először illegális szert. Ez nyilván összefügg az e csoportra egyébként is jellemző korai önállósodási törekvésekkel is.

Ezzel szemben a felnőttmintakövetőkre amellet, hogy lényegesen kevesebben használnak körükben illegális drogot, az is jellemző, hogy az első droghasználat többségüknél későbbi életkorra esik.

48. sz. táblázat
Ifjúságcentrizmus / drogfogyasztás (%)

	- 14 évesen	15 évesen	16 évesen	17 évesen	18 +
ifjúságcentristák	13,1	28,1	35,6	20,0	3,1
felnőttmintakövetők	11,3	12,5	30,0	32,5	13,8

A szerhasználó ifjúságcentristák pedig rémisztően magas arányban (31,1%-uk!) használnak együtt többféle szert.

Az ifjúságcentrista fiatalokra az egyébként is jellemző konfliktusos viszony markánsan jelentkezik a droghasználat következményeinek vizsgálatakor is. Valamennyi vizsgált következményben rosszabbak a mutatók mint felnőttmintakövető társaiké, különösen így van ez a társaskapcsolati konfliktusok esetén, valamint a fentebb említett szerhasználati szokások feltételezhető következményeként beálló egészségi problémák jelentkezésekor.

49. sz. táblázat
A droghasználat következményei (%)

	ifjúságcentristák	felnőttmintakövetők
rendőrségi eljárás	2,2	1,1
bírósági eljárás	-	0,5
konfliktus a szülőkkel	10,2	3,7
konfliktus a barátokkal	13,0	5,3
konfliktus a tanárokkal	4,5	1,1
egészségi probléma	5,7	1,6
elterelésben vett (vesz)részt	0,6	-
ambuláns kezelésre járt	0,6	-
rehabilitációs programban vett részt	0,3	-
egyik sem	62,9	86,7

A nemek közötti különbségek is igen markánsak a droghasználatot tekintve: a fiúk 27,6%-a használt már élete során valamilyen illegális drogot, a lányok esetében ez az arány alacsonyabb (22,5%).

Ezzel szemben viszont a droghasználó barátok esetében nincs ilyen típusú különbség, sőt a lányok baráti körében valamivel több droghasználó van.

50. sz. táblázat
Nem / drogfogyasztás (%)
(N 2198)

	fogyasztott már drogot	barátai között van drogfogyasztó
fiúk	27,6	61,6
lányok	22,5	62,2

A fiúk szerhasználati szokásai minden tekintetben különböznek a lányokétól. Egyrészt gyakrabban használnak illegális szereket, másrészt közöttük gyakoribb a különféle szerek együttes használata (24,7% a szerhasználó fiúk között, lányoknál 20%).

51. sz. táblázat
A kérdezett neme / drogfogyasztás (%)
(N 2208)

	fiúk	lányok
éves prevalencia	24,1	18,8
havi prevalencia	10,3	5,8
heti prevalencia	6,1	2,8
napi prevalencia	1,5	0,9
nem használt az elmúlt évben	74,9	81,2

Bizonyos, fentebb már említett elméleteket megcáfolni látszik a droghasználat családi státuszok szerinti megoszlása. A magas státuszú családok gyermekei körében találhatjuk a legtöbb droghasználót, míg az alacsony státuszú családokban a legkevesebbet. Mindez igaz a baráti körben előforduló droghasználatra is.

52. sz. táblázat
Családi státusz / drogfogyasztás (%)
(N 2194)

	fogyasztott már drogot	barátai között van drogfogyasztó
magas státuszú családok	27,5	65,4
közepes státuszú családok	24,0	62,0
leszakadók	23,3	58,0

A családi státusz szerint képzett csoportokban az életprevalencia esetén tapasztalt különbségek kiegyenlítődnek a szerhasználat gyakoriságát tekintve.

53. sz. táblázat
Családi státusz / drogfogyasztás (%)
(N 2204)

	magas státuszú családok	közepes státuszú családok	leszakadók
éves prevalencia	22,2	21,6	20,3
havi prevalencia	7,2	7,9	7,5
heti prevalencia	4,9	3,9	4,0
napi prevalencia	1,3	1,2	1,2
nem használt az elmúlt évben	77,8	78,4	79,7

Az iskolatípusok közötti különbségeket mutatja a következő táblázat. Láthatjuk, hogy legkedvezőbb mutatóval a szakközépiskolák diákjai rendelkeznek, míg a legtöbb érintett az érettségit nem adó iskolákban van.

54. sz. táblázat
Iskolatípus / drogfogyasztás (%)
(N 2201)

	fogyasztott már drogot	barátai között van drogfogyasztó
gimnázium	24,4	64,7
szakközépiskola	21,1	59,6
szakiskola/szaktanulmánykészítő	31,3	62,4

Az elmúlt évi droghasználati gyakoriságot tekintve az életprevalencia esetében tapasztalható különbségeket figyelhetjük meg.

Ezek a tartóssá váló különbségek hasonlóan a többi ifjúsági csoport esetében tapasztaltakkal azt mutatják, hogy a kibocsátó család státuszát ill. az ebből adódó feltételezhető kulturális, szocializációs különbségeket felülírják a különféle kortárs csoportok által indukált hatások!

55. sz. táblázat
Iskolatípus / drogfogyasztás (%)
(N 2213)

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola/szaktanulmánykészítő
éves prevalencia	22,6	17,7	26,6
havi prevalencia	7,2	6,3	10,8
heti prevalencia	3,5	3,2	6,7
napi prevalencia	0,9	1,2	1,7
nem használt az elmúlt évben	77,4	82,3	73,4

VIII. Prevenációs programok és hatásuk¹⁶

A keresletcsökkentő drogpolitika célja: csökkenteni azoknak az embereknek a számát, akik elkezdik a különféle legális és illegális drogok használatát, ill. a szerhasználat megkezdését minél későbbi életszakaszra helyezni.

Ennek érdekében Magyarországon a 2000-es évtől vált kormányzati támogatott, rendszeres, tantervbe illeszkedő formában elérhetővé az iskolai drogprevenációs-egészségfejlesztési programok sokasága – szakmailag akkreditált szervezetek bevonásával. Ennek koordinálásában és a források előteremtésében a nem sokkal korábban létrehozott Ifjúsági és Sport Minisztérium (2002-től Gyermek Ifjúsági és Sport Minisztérium, 2004-től Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium) Kábítószerügyi Helyettes Államtitkársága vállalt szerepet. Ez évtől kezdve minden évben kiírták a drogprevenációs pályázatokat az Oktatási Minisztériummal közösen.

A keresletcsökkentő drogpolitika a droghasználat megelőzésére helyezi a hangsúlyt. Alapfilozófiája, hogy a drogmentes társadalom utópia, így a felnövekvő generációkat lehetőleg minél korábban és minél szélesebb körben egészségfejlesztési-drogprevenációs programokba kell folyamatosan bevonni. Így kialakítva a különféle legális és illegális drogokat elutasító attitűdöt, s ezt beépíteni a személyiségbe.

Ebben a cselekvési mezőben messze nem elegendő az elrettentés, vagy a csupán tényyszerű információkat nyújtó felvilágosítás a különféle kábítószerokról. Ez utóbbi ugyanis pusztán önmagában inkább kedvet kelthet a szerek kipróbálására.

Míg az elrettentésen alapuló „megelőző” programok, egyrészt csak a leginkább konform viselkedésű fiataloknál hatékonyak, - akik feltehetően egyébként sem próbálkoznának. Ha csupán riogatjuk a fiatalokat azzal, hogy ha kábítószereket használnak akkor függővé válhatnak, romlik az iskolai teljesítményük, börtönbe kerülhetnek vagy különféle balesetek áldozataivá válhatnak, - mindamellett, hogy mindez akár igaz is lehet néhány szélsőséges atipikus esetben – ha mégis kipróbálnak valamilyen szert, az így szerzett "tapasztalat" nyomán az elrettentő stratégia azonnal összeomlik. Hiszen nem vált függővé (a szerek nagy része egyébként sem vezet feltétlenül a dependencia kialakulásához), nem halt meg, nem romlott a tanulmányi

¹⁶ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

eredménye, nem csapott le rá a rendőrség, stb. Sőt mindezekkel szemben igen jól érezte magát kortársai körében, feloldódtak az életkorával természetesen együtt járó gátlásai, "valakinek" érezhette magát. Nos ha mindez bekövetkezik, akkor ezek után már bármit mondhat a fiatalnak bárki: egy szavát sem fogja elhinni! (Azt ugyanis sohasem szabad a megelőző munka során figyelmen kívül hagyni, hogy a kábítószeres fogyasztása egyéni szinten kellemes érzésekkel párosul, ezért is olyan nehéz hatékony prevenció programokat kidolgozni.)

A hatékony prevenció ötvözi az elrettentő és információ nyújtó módszereket úgy, hogy pl. volt drogfüggőket von be a munkába s nem csupán kijelenti, hogy a kábítószeres használata hová vezet(het), hanem a megfelelően kiképzett volt drogfüggők személyes sorsukon keresztül hitelesen mutatják be, hogy hová is juthat az első kipróbálás után bárki. Elmondva azt is, amit a legtöbb fiatal gondol: velem ez úgysem történhet meg. Minden drogfüggő így gondolta ezt valaha. Ezek a beszélgetések lehetőség szerint kötetlenek és interaktívak, amikor alkalom nyílik szabadon kérdezni, reagálni az elhangzottakra, a külső szakember szerepe a folyamatok kézben tartására irányul.

Másrészt a modern prevenció programok csak kis részben foglalkoznak magával a kábítószerrel, felismerve, hogy a droghasználat kialakulásában (mint a korábbi fejezetekben is láthattuk) nem csupán a szerek vagy az ezekről rendelkezésre álló információk a döntő jelentőségűek, hanem a fiatalokat körülvevő családi – társadalmi közeg ill. a fiatalok ehhez fűződő viszonyai.

Kutatásunkban megvizsgáltuk, hogy a különböző technikákkal dolgozó prevenció szervezetek munkája nyomán kimutatható-e szignifikáns különbség a prevencióba bevont fiatalok viselkedésében. Másrészt prevencióban nem részt vett fiatalok kontrollcsoportjával összevetve a prevenció programok általános hatásait is megvizsgáltuk a viselkedésre.

Megvizsgáltuk továbbá, hogy a már lezajlott prevenció programok mennyire voltak népszerűek a diákok körében, hozzájárultak-e a fiatalok általános tudásának növekedéséhez a drogokkal ill. a droghasználattal kapcsolatban, valamint azt, hogy a megkérdezettek szubjektív élmény és ismeret világát befolyásolták-e ezek a programok.

Végezetül azt is megvizsgáljuk, hogy maguk a fiatalok milyen körből szerezték eddigi ismereteiket a drogokkal ill. a droghasználattal kapcsolatban és azt is, hogy véleményük szerint kik a leginkább alkalmasak ezen ismeretek hiteles közvetítésére.

Mint korábban említettük a vizsgálatba bevont diákok 74,6%-a vett részt ICSSZEM – OM (korábban GYISM) által finanszírozott prevenciós programban. Ezzel szemben a megkérdezett diákok 25,4%-a nem vett részt ilyen programban. A kontrollcsoportot úgy állítottuk össze, hogy nem csak a fent említett prevenciós programban nem vettek részt, hanem semmilyen tanrendbe épített középiskolai programban. Egyedül a középiskolákban szokásosnak nevezhető egészségnapokat és a nem az iskolához kötődő prevenciós programok hatásait nem tudtuk kiszűrni, valamint a középiskola megkezdése előtti prevenciós hatásokat sem.

IX. A prevenció programok jellemzői¹⁷

Az elemzési szempontok kialakításához felhasználtuk a BKÁE Viselkedéskutató Központja által két éve indított - a European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (E.M.C.D.D.A.) programfeltárássra, és értékelésre vonatkozó standardjainak is eleget tevő, feltáró munkáját. Kutatásukat a Nemzeti Drogmegelőzési Intézettel együttműködve folytatták. (forrás: Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről 2004; és Paksi Borbála prezentációja 2005. május 5.-én az NDI-ben).

Magyarországon formálisan szervezett – az iskolák és szakmai szervezetek együttműködésén alapuló – drog-prevenció a 2000/2001-es tanévben kezdte meg működését országos szinten.

A modern prevenció tartalma¹⁸ - hogy mi lehet működőképes és mi nem – már kialakult.

A kutatásunkba bevont prevenció programokat valamely szolgáltatótól megrendelő és együtt pályázó középiskolákban megvizsgáltuk, hogy az igénybe vett szakmai szervezetek

- milyen formában működnek,
- milyen képzettségű szakemberek vesznek részt a programban (pedagógus, rendőr, kortárssegítő stb.),
- milyen módszereket használnak.

Kutatásunkban kizárólag a közvetlenül a diákokra irányuló prevenció programokat vizsgáltuk. A kutatásba bevont harmincnégy prevenció programot a tanrendjébe beépítő iskola huszonnégy szakmai szervezettel dolgozott együtt. A programokba bevont diákok száma 1650 fő. E diákok 38%-a valamilyen nonprofit szervezet szakembereivel találkozott a prevenció órákon, további 35,6%-uk forprofit (zömükben betéti társaságok) szervezetek által tartott prevencióban vett részt, 19,3%-uk valamilyen állami/önkormányzati intézmény (általában egészségügyi intézmények, drogambulanciák és a helyi rendőrség bűnmegelőzési osztályai) szakembereivel találkozott, és 7,1%-uk több szakmai szervezet együttműködésében létrejött prevenció programban vett részt.

¹⁷ A fejezet szerzője Kiss Judit és Pataki Zoltán

¹⁸ Egy lehetséges megoldást e tanulmányban is közlünk.

56. sz. táblázat

Milyen szervezettel dolgoztak együtt
(a prevenciós programokban részt vett diákok %-ában)

nonprofit	38,0
forprofit	35,6
állami	19,3
vegyes	7,1
összes	100

A vizsgálatba bevont iskolák 42,4%-ában már korábban is volt valamilyen prevenciós program, míg 57,6%-ukban a vizsgált 2002/2003-as tanévben volt az első ilyen.

A diákok 17,2%-a találkozott a prevenciós program során a rendőrség szakemberével, 58,6%-uk esetében az iskola pedagógusa is részt vett a prevenciós órákon és 9,5%-uk kortárssegítők részvételével megtartott prevenciós programban vett részt.

Kutatásunk mintavétele során kiválasztott 34 prevenciós iskola (akik a 2002/2003-as tanévben anyagi támogatást nyertek a GYISM- későbbi ISZCSEM-drogprevenció megvalósítására kiírt 2001. évi pályázatán) mindegyike szakmai szervezettel való együttműködés keretében valósította meg pályázati programját. A szakmai szervezetekkel való együttműködés létrehozása és rögzítése a pályázat beadásának egyik alapfeltétele volt minden pályázó iskola esetében. A szakmai szervezetek között található forprofit és nonprofit jellegű (egyesületek, alapítványok, drogambulanciák, állami intézmények) egyaránt. Ami szembetűnő, hogy a 34 megvalósított program 20%-át ugyanaz a forprofit betéti társaság végezte el, további 4 programot egy helyi alapítvány, a többit pedig különböző egyéb szervezetek. Áttekintve azoknak a szervezeteknek a szakmai programjait, amelyek több iskolával is szerződtek, általánosan elmondható, hogy a mennyiség a minőség rovására ment ezeknek a prevenciós programoknak a megvalósítása kapcsán. Ugyanis ezek a szervezetek mindenesetben az akkreditált, pedagógusok számára összeállított képzésüket valósították meg az iskolák tanári gárdájának (elsősorban az osztályfőnököknek) és egészségügyi szolgálatának (iskolaorvos, védőnő) továbbképzésével, akik az elsajátított módszerek és technikák birtokában saját maguk – sok esetben a szakmai szervezet bármiféle utólagos közreműködése nélkül – szervezett tanórai keretek (osztályfőnöki vagy biológiai óra keretében) között tartották meg a „prevenciós órákat”. Ez elsősorban a forprofit szervezetek sajátossága volt a

vizsgált iskolák esetében, és összességében azt találtuk, hogy az iskolák egyharmadában saját, előzetesen kiképzett pedagógusok végezték a prevenciót, nem pedig az együttműködő szakmai szerv munkatársai. Ez azért probléma, mert a pályázat célkitűzésével ez nem egyezik meg, amiben kötelező elemként megjelenik ugyan a pedagógusok érzékenyítése a probléma iránt szervezett képzés formájában, de ez nem vonatkozik arra, hogy mindezek után a pedagógus saját maga tartja a prevenció programot (a 10-40 óra közötti akkreditált képzési forma elégtelen ehhez).

Ami a módszereket illeti, a legváltozatosabb eszköztárral és tematikával elsősorban a kortársoktató szervezetek és a drogambulanciák rendelkeztek, ők vonultatták fel a legkülönbözőbb végzettségű szakembereket is, míg az elsősorban bűnmegelőzési tevékenységre specializálódott szervek (rendőrség, egyéb betéti társaságok) leginkább a szerhasználattal kapcsolatos közvetlen jellemzőkre (szerek ismertetése, fogyasztás következményei, stb.) koncentráltak, főleg frontális előadási technikával prezentálva.

A prevenciót végzők képzettségét is megvizsgáltuk, aminek alapján elmondható, hogy összességében változatos képet kaptunk e tekintetben. A prevenciót végzők között leginkább mentálhigiénés végzettségű szakemberek, pszichológusok, addiktológiai konzulensek, szociális munkások, szociálpolitikusok, drámapedagógusok, orvosok, szociológusok, rendőrök, védőnők, egészségfejlesztők, jogászok voltak jelen, viszont a legnagyobb arányban pedagógusok szerepeltek (az iskola saját munkatársai).

Pozitívumként könyvelhető el, hogy a szervezetek többsége az előzetes állapotfelmérés után feltérképezte azokat a potenciálisan szóbjöhető személyeket az iskolában, akik bármilyen módon szerepet vállalhatnak a program megvalósításában. Így valamennyi iskolában létrejött egy problémaérzékeny team, amely jelentős szerepet tölthet be a programok továbbvitele, jövőbeli fenntarthatósága tekintetében. A legtöbb program kapcsán vizsgálták a közvetlen hatásokat (diákok véleménye a prevencióról, kritikák, megjegyzések), ami lehetőséget ad a visszacsatolásra, a program alakítására.

A programokban megjelenő módszerek változatosak és sokrétűek. Talán túlságosan is azok! Mint láthatjuk igen nagy átfedésekkel dolgoznak. A huszonhét

prevenációs szervezet átlagosan 4,6 féle módszert sorolt fel, mint tevékenységébe illőt. Ha tekintetbe vesszük, hogy összesen 5 tanóra állt egy-egy program rendelkezésére, ez a szám érthetetlenül sok. Egyetlen módszert két szervezet jelölt meg (az egyik az önismeret-fejlesztést, a másik a beszélgetést), míg tíz szervezet ill. program hat vagy annál több módszert jelölt meg nyertes pályázatában mint, a prevenációs célt elérő eszközt. Ez a program időtartamával nehezen egyeztethető össze.

Arról lehet szó, hogy a prevenációt végző szervezetek egyrészt elméleti megalapozottság nélkül a rendelkezésre álló szakemberek képzettségét és terhelhetőségét szem előtt tartva, ebből kiindulva alakították ki programjaikat, másrészt ilyen széles módszertani spektrumot felölelő programokban feltételezhetjük, hogy nincsenek minőségbiztosítási elemek, és egy-egy iskolán belül is előfordulhat, hogy az egyes osztályok más-más szemléletmóddal, megközelítéssel és módszertannal találkoznak a prevenációs órákon. Ez roppant nehezé teszi, az egyes módszertanok elkülönítését és hatásaik mérését.

57. sz. táblázat

Milyen módszereket alkalmaztak a prevenációs szervezetek
(a prevenációs programokban résztvett diákok %-ában)

szerepjáték/dramatikus elemek	59,2
vizuális/tárgyi szemléltetés	59,4
kiscsoportos önálló munka	34,8
beszélgetés	90
frontális előadás	24,2
visszautasítási technikák/konfliktus kezelés fejlesztése	73,8
önismeret-fejlesztés	12,1
egészségfejlesztéssel kapcsolatos tudásátadás	27,9
drogokkal/droghasználattal kapcsolatos tudásátadás	65,4

A vizsgált diákok 6,4%-a vett részt olyan prevenációs programban amely egyféle módszert használt, s 32,6%-uk olyanban amely hatnál több módszert alkalmazott.

58. sz. táblázat

Hányféle prevenációs módszert alkalmaztak
(a prevenációs programokban résztvett diákok %-ában)

egyféle módszer	6,4
2-3 féle módszer	22,4
4-5 féle módszer	38,5
6-8 féle módszer	32,6
összes	100,0

Adataink azt mutatják, hogy a Nemzeti Stratégia által megfogalmazott cél: „Növelni kell az egészségfejlesztő és prevenciós programok (iskolai, közösségi és tömegkommunikációs megelőzés) által elért fiatalok számát” már meghaladott (immár a közoktatási intézmények közel felében (43,6%) folyt valamilyen drog-prevenciós aktivitás), ez nem jelent mást minthogy a 2000 óta tartó extenzív (mennyiségi) szakasz befejezettnek tekinthető és eljött az ideje az intenzív (minőségi) fejlesztéseknek. Fontos lenne, hogy az iskolák megalapozott szakmai ajánlások és szempontok szerint válasszanak szakmai partnert a prevenciós munkához. Jelenleg itt érezzük a legnagyobb hiányosságokat.

X. A különböző prevenciós programokhoz való viszonyulás¹⁹

A mintába bekerült tanulók körében megvizsgáltuk, hogyan viszonyulnak azokhoz a prevenciós programokhoz, amelyekben részt vettek. Viszonyulásukat a prevenciós programról alkotott véleményük, a prevenciós módszerekről, illetve a megelőzést tartó személyről alkotott véleményük alapján írtuk le.

Alkalmasság

A válaszadók leginkább a volt függőket, legkevésbé az egyházi személyeket tartják alkalmasnak arra, hogy drogprevenciós tevékenységet végezzenek. A drogosok szüleiről és az orvosokról a megkérdezettek közel fele gondolja, hogy sikeresen végeznének drogprevenciót a kortársaik körében. A drogprevenciós tevékenységet végzők népszerűségi sorrendje az alábbiak szerint alakul a fiatalok válaszai alapján (a kérdésre több lehetséges választ is bejelölhettek a válaszadók):

59. sz. táblázat
Kiket tart alkalmasnak drogprevenciós tevékenység végzésére (%)

Volt kábítószerfüggő	78
Orvos	45
Droghasználók szülei	43
Rendőr	29
Pszichológus	26
Kortárssegítő	18
Pedagógus	13
Védőnő	12
Szociális munkás	10
Egyházi személy	3

Alig mutatkozik különbség a tekintetben, hogy a fiúk és lányok kit tartanak alkalmasabbnak drogprevenciós tevékenységre:

¹⁹ A fejezet szerzője Torba Judit

60. sz. táblázat

Kiket tart alkalmasnak drogprenvenációs tevékenység végzésére

Fiúk	Lányok
volt drogfüggő	volt drogfüggő
orvos	droghasználók szülei
droghasználók szülei	orvos

A korcsoportok szerint nincs szignifikáns különbség a drogprenvenációra alkalmasnak tartott személy megítélésében.

Az egyes településtípusokon élő fiatalok preferenciái is különbözőek. A volt kábítószerfüggőket Budapesten tartják leginkább alkalmasnak a drogprenvenációs tevékenységre, és az egyre kisebb településtípusok felé haladva – megyeszékhely, város, község/tanya - csökken az őket választók aránya. A szociális munkásokat Budapesten kétszer annyian tartják alkalmas személynek, mint az egyéb településtípusokon. A védőnőket és a kortárssegítőket a városokban és községekben inkább részesítik előnyben, mint a megyeszékhelyeken, vagy Budapesten. A rendőrök megítélésében nagy különbség mutatkozik: míg Budapesten csupán a megkérdezettek 7%-a választotta őket, addig az egyéb településtípusoknál 30%-uk.

Azok a fiatalok, akik kollégiumban laknak, kétszer annyira preferálják a kortárssegítőket drogprenvenációs tevékenységét, mint a szüleikkel élők.

A gimnáziumba járók jobban preferálják a kortárssegítőket, a szakközépiskolák tanulói kevésbé, a szakmunkásképzők, szakiskolák diákjai pedig a legkevésbé. A volt kábítószerfüggőket a gimnáziumba járók valamivel többen választották, mint a másik két iskolatípus diákjai. A szociális munkásokat a gimnáziumokban és a szakközépiskolákban inkább tartják alkalmasnak drogprenvenációs tevékenységre, mint a szakmunkásképzőbe járók. A rendőröket és a védőnőket a gimnáziumi tanulók kevésbé tartják alkalmasnak, mint a szakközépiskolák és a szakiskolák tanulói.

A felső réteghez tartozó családban élő fiatalok nagyobb arányban preferálják a pszichológusokat és az egyházi személyeket drogprenvenációt végzőkként, mint a középrétegbe, vagy a leszakadó rétegbe tartozó családokban élők. A középréteghez és a leszakadó réteghez tartozó gyerekek azonban inkább részesítik előnyben a drogosok szülei által tartott drogprenvenációt, mint a felső rétegbe tartozó társaik.

A szigorú nevelésben részesült válaszadók valamivel nagyobb arányban választották az orvost és a pedagógust a drogprevencióra alkalmas személyek közé, mint az engedékenyen nevelt társaik.

Minél jobb tanuló a válaszadó, annál inkább preferálta a szociális munkást, mint prevenciót tartó személy.

Szignifikáns különbségek mutatkoznak a drogot kipróbált és nem kipróbált fiatalok között abban a tekintetben, hogy kit tartanak alkalmasnak a drogprevenációs tevékenységre:

61. sz. táblázat
Kiket tart alkalmasnak drogprevenációs tevékenység végzésére (%)

	Kipróbálta a drogot	Nem próbálta ki a drogot
Orvos	39	47
Rendőr	20	32
Pedagógus	9	15
Védőnő	7	13
Volt függő	89	75
Drogosok szülei	48	42

Akik kipróbálták a drogot, sokkal inkább alkalmasnak tartják a volt függőt és a drogosok szüleit drogprevenáció tartására, mint akik még nem próbálták ki. Az orvost, védőnőt, rendőrt és pedagógust pedig a drogot még ki nem próbált fiatalok vélik alkalmasabbnak drogprevenációs tevékenységre.

Az egyes kábítószer típusokat használók preferenciáinak összevetése után is az mondható el, hogy aki használ valamilyen szert, az sokkal kevésbé tartja alkalmasnak a rendőröket, orvosokat, pedagógusokat a drogprevenációs tevékenységre, mint a kábítószer nem használók.

A rendőröket azok a válaszadók tartják a legalkalmasabbnak a drogprevenációs tevékenységre, akik a rendőröktől sok információt szereztek a kábítószerekről. Minden egyéb információt kevésbé tartanak hitelesnek. Akik a szüleiktől, illetve a rádióból szerzik a droggal kapcsolatos információkat, azoknak 40%-a tartja alkalmasnak a rendőröket a prevenció tevékenységre. A barátától, internetről és tanártól informálódók egyharmada gondolja, hogy alkalmasak a rendőrök drogprevenációra. A volt

drogfüggőtől információkat szerzők kevésbé tartják alkalmasnak a rendőröket, minél több információt szereznek volt dogosoktól, annál kevésbé vélik, hogy a rendőrök az alkalmas személyek a prevencióban.

Minél több információt szerez valaki a szüleitől, annál valószínűbb, hogy az orvosokat alkalmasnak tartja a drogprevenciós tevékenységre. A szüleiktől sok információt szerzők több mint fele preferálja az orvost drogprevenció tartására. A rendőrökhöz hasonlóan, aki orvosoktól szerez sok információt, azok több mint 60%-a alkalmasnak is tartja őket erre. A védőnőktől szerzett információk ugyanilyen hatással vannak az orvosokról, mint prevenciós tevékenységet végzőkről alkotott véleményre. A TV-ből, rádióból, valamint a rokonoktól informálódók fele szintén alkalmasnak tartja az orvosokat, a volt drogfüggőktől, szociális munkásoktól és kortárssegítőktől tájékozódók közel fele viszont nem tartja alkalmasnak az orvosokat erre a tevékenységre.

Minél több információt kap valaki tanáraitól és barátaitól a droggal kapcsolatban, a védőnőket annál kevésbé tartja alkalmasnak a prevenciós tevékenységre. Az orvosoktól szerzett információ mennyisége növeli a valószínűségét, hogy a fiatalok elfogadják a védőnőket hiteles prevenciós szakemberként. A védőnőktől információt kapók 30%-a tartja őket alkalmasnak prevenciós tevékenység végzésére. Minél több információt kap valaki volt függőtől, vagy kortárssegítőtől, a védőnőt annál kevésbé tartja alkalmasnak a prevenciós tevékenységre. Minél több információt kap valaki a rendőröktől, annál kevésbé tartja alkalmasnak a pszichológusokat prevencióra. Aki pszichológusoktól szerzett sok információt azok több mint fele hitelesnek gondolja őket, mint prevenciós szakemberek.

Minél több információt kapnak a tanulók tanáraiktól és barátaitól, annál inkább tartják hiteles informátornak a volt drogfüggőket. Mindkét esetben 85% azoknak az aránya, akik sok információt szereznek tőlük, és alkalmasnak tartják a volt drogfüggőket. A védőnőktől, rendőröktől kapott információ növekedésével arányosan csökken azoknak az aránya, akik alkalmasnak tartják a volt drogfüggőket prevenciós tevékenységre. 90% azoknak az aránya, akik volt kábítószerfüggőktől tájékozódnak és őket is tartják alkalmasnak drogprevenció tartására. Akik az orvosoktól kapnak több tájékoztatást a kábítószerekről, kevésbé tartják alkalmasnak a szociális munkásokat mint prevenciót végzőket. Minél több információt szereznek a tanulók a szociális

munkásoktól, annál inkább tartják őket hitelesnek ebből a szempontból, bár népszerűségük így sem olyan magas, mint a volt drogfüggőké. A kortárssegítőktől szerzett kábítószerrel kapott információk szintén növelik a valószínűségét a szociális munkások hiteles informátorként való elfogadását.

A szülőktől és a rádióból kapott tájékoztatás nem növeli a pedagógusok iránti bizalmat a prevenciók tevékenységet végzők között, a volt drogfüggőktől szerzett információk pedig csökkentik ennek lehetőségét. Akik szociális munkásoktól tájékozódnak, nagyobb arányban fogadják el a pedagógusokat prevenciók szakemberekként. Akik a szüleiktől szereznek több információt, a kortárssegítőket kevésbé tudják elképelni prevenciók program vezetőjeként. Az internetről és a szociális munkásoktól szerzett információk növelik a kortárssegítők elfogadását prevenciók szakemberként. Akik a legtöbb droggal kapcsolatos információt kortárssegítőktől szereztek, azok közel kétharmada hitelesnek tartja őket a drogprevenciók munkájukban.

A drogosok szüleit nagyobb arányban tartják alkalmasnak a drogprevenciók tevékenységre azok, akik tanáraiktól és barátaiktól több információt szereznek, mint azok, akik kevesebbet. Az internetről tájékozódó fiatalok körében magasabb azok aránya, akik nem tartják alkalmasnak a drogosok szüleit a prevenciók tevékenységre. A volt függőktől információkat kapók fele alkalmasnak tartja a drogosok szüleit a prevencióra.

Összességében elmondható, hogy a prevenció területén újonnan dolgozó szakemberek a rendőröket, orvosokat, pedagógusokat kevésbé tartják alkalmasnak a prevenciók tevékenységre, és azok a fiatalok, akik a kábítószerrel kapcsolatos tudásukat ezektől a prevenciók szakemberektől szerzik, szintén nem őket, hanem saját informátoraikat ítélik alkalmasabbnak. A média termékei közül a TV a leginkább használt információs eszköz, ami szintén inkább a klasszikus foglalkozásokat jeleníti meg, mint hiteles információforrások. A TV-n keresztül tájékozódóknál is ez a szemlélet jelenik meg. A könyvből, újságból, pszichológustól, testvértől és egyházi személytől kapott információk nem gyakorolnak hatást a prevencióra alkalmasnak tartott személyről alkotott vélemény kialakítására.

Információszerzés

A prevenció programról alkotott vélemény részének tekintjük a droggal kapcsolatos hiteles információforrások fiatalok által megadott sorrendjét, valamint azokat a tendenciákat, amelyek jelzik, hogyan hat a drogprevenció programról alkotott véleményre az, hogy ki honnan szerez információt az adott témában.

A válaszadók közül a legtöbben a TV-ből és a barátaiktól szerzik a legtöbb hiteles információt a kábítószerrel saját megítélésük szerint. A legkevesebben a pszichológusoktól és az egyházi személyektől kapnak információt a drogról. A hiteles információkat adó személyek preferencialistája az alábbiak szerint alakul:

62. sz. táblázat
A hitelesnek vélt információforrások preferencia listája (%)
(N 2213)

TV	65
Barát	63
Tanár	58
Újság	44
Könyv	37
Internet	35
Volt függő, Orvos	30
Szülő, Védőnő, Rádió	29
Rendőr	26
Testvér	18
Kortárssegítő	16
Szociális munkás	12
Rokon	11
Pszichológus	9
Egyházi személy	5

A lányok valamivel nagyobb arányban tartják hiteles információt adónak a tanárokat, barátokat, televíziót és a szociális munkásokat, mint a fiúk, inkább elfogadják a rendőröket, a kortárssegítőket, az újságot és a könyvet, mint droggal kapcsolatos információforrást, és sokkal inkább preferálják a rádiót, mint a fiúk.

Településtípustól függetlenül a tanárokat hiteles információközlőknek tartják a droggal kapcsolatban, de sok információt inkább a községekben szereznek a fiatalok

tanáraiktól. A védőnőktől való információszerzés inkább Budapesten kívül jellemző, a TV-t, rádiót, valamint a rendőröket a községekben és a vidéki városokban inkább preferálják, mint a megyeszékhelyeken és Budapesten. A szociális munkásokat és a kortárssegítőket a budapesti fiatalok nagyobb arányban tartják hiteles információforrásnak, mint a többi településtípuson élők. A volt kábítószerfüggőket a nagyobb településeken hitelesebb információforrásnak tartják a válaszolók.

A kollégiumban lakók jóval magasabb arányban (33%) jelölték meg a kortárssegítőket hiteles információk átadóiként, mint a szüleiknél, vagy máshol lakók (14%).

A gimnáziumban tanuló fiatalok inkább a kortárssegítőket, szociális munkásokat, a volt függőket, a TV-t és az újságot részesítik előnyben mint hiteles kábítószerrel kapcsolatos információforrást. A tanároktól a szakközépiskolába járók szerzik a legtöbb droggal kapcsolatos információt, bár ez mindegyik iskolatípusban magas arányt képvisel a többi információforráshoz képest. A védőnőket a szakközépiskolába és szakmunkásképzőbe járók nagyobb arányban tartják hiteles információközlőknek, mint a gimnazisták. Rokonaikat a szakmunkásképzőbe, szakiskolába járók jelölték meg információközlőknek.

Minél jobb státuszú családban élnek a fiatalok, annál több információt szereznek a drogról az interneten keresztül. Ez az arány a felső rétegbe tartozóknál 40% fölött van. Minél jobb státuszú családban élnek, annál kevésbé támaszkodnak a védőnőkre, mint információforrásra. A leszakadó rétegbe tartozók egyharmada hiteles információközlőnek tartja a védőnőket. A rádiót a leszakadó réteg szintén egyharmada tartja hitelesnek a droggal kapcsolatos információközlés terén, a magasabb státuszú családoknál ez kevésbé jelenik meg a tájékozódás eszközeként.

Az osztályban a legjobb tanulók közé tartozó diákok valamivel jobban támaszkodnak a szüleiktől kapott droggal kapcsolatos információkra, mint a kevésbé jó tanulók. A pszichológusokra és a rokonokra annál kevésbé támaszkodnak a fiatalok, minél jobb tanulók. Az osztályon belüli tudásszint és az információszerzés között egyéb tekintetben nincs szignifikáns összefüggés.

A nevelésnek csak a testvérektől szerzett információra van hatása: azok közül, akiket engedékenyen neveltek, többen kapnak testvéreiktől hiteles információt a kábítószerekről, mint a szigorú nevelésben részesülők.

Azt, hogy a kábítószer kipróbált, illetve ki nem próbált fiatalok honnan szereznek hiteles információkat, a következő táblázat mutatja:

63. sz. táblázat

A hitelesnek vélt információforrások preferencia listája / használt már valamilyen illegális drogot(%)

	Kipróbálta a drogot	Nem próbálta ki a drogot
Tanár	46	62
Szülő	17	32
Orvos	22	32
Védőnő	22	32
TV	62	66
Rádió	24	31
Rendőr	19	28
Egyházi személy	3	6
Internet	41	33
Újság	47	43
Könyv	42	36
Volt függő	51	23

Akik már kipróbálták a drogot, egyértelműen inkább az internetet, újságot, könyvet és a volt függőket tartják hiteles információforrásnak.

A szerhasználók esetében a szert nem használókkal összehasonlítva ugyanezek a preferenciák jellemzőek az információforrásokat illetően.

Azok a megkérdezettek, akik a prevenció programot hitelesnek, jó hangulatúnak tartják, a tanáraikat a program hatására megértőbbnek gondolják a kábítószer témájával kapcsolatban, úgy vélik, hogy többet kellene a témával foglalkozni, sokkal több információt szereznek szüleiktől, mint azok, akik negatívabban ítélik meg a prevenció program hatásait. A szülők tehát a prevenció programok előnyeit hangsúlyozzák a gyermekeik számára.

Akik hasznosnak tartják a programot, úgy gondolják, többet kellene a témával foglalkozni, és tanáraik hozzáállását is megértőbbnek tartják, több információt kapnak

az orvosoktól, védőnőktől a kábítószerrel, mint azok, akik kevésbé tartják hasznosnak a prevenciót. A prevenció program pozitív oldalait hangsúlyozók több információt kapnak a kábítószerrel kapcsolatban a TV-ből, rádióból, könyvből, újságból, internetről, rendőröktől, kortárssegítőktől, szociális munkásoktól, rokonoktól. Ezek az információközlők tehát a prevenció programok pozitív oldalait erősítik meg azokban, akik tőlük tájékozódnak.

Akik kevésbé hasznosnak értékelik a prevenció programokat, volt függőktől szereznek leginkább információkat drogkérdésben. Nagyobb arányban fordulnak elő a volt függőktől tájékozódók azok körében, akik úgy ítélik meg, semmi újat nem tudtak meg a drogprevenció program során.

Prevencióról alkotott vélemény

A megkérdezettek 6 fokú skálán, pozitív és negatív állítások alapján értékelték azt a prevenció programot, amelyen részt vettek. Az alábbi táblázat mutatja, hogy milyen arányban értenek egyet a válaszolók a prevenció programmal kapcsolatos pozitív és negatív kijelentésekkel:

64. sz. táblázat
Vélemények arról a prevenció programról amelyben részt vett(%)

Sok hasznos ismeretet szerzett	48
Felmerült kérdésekre hiteles válaszokat kapott	41
Jó hangulatúak a prevenció órák	38
Tanárok megértőbbekké váltak a droggal kapcsolatos kérdésekben	7
Többet kellene foglalkozni ezzel a témával	48
Jó volt, mert elmaradt néhány tanóra	48
Nem foglalkoztatja ez a kérdés	25
Nem tudott meg semmi újat	16
Prevenció programok nem jók semmire	10

A válaszolók majdnem fele hasznosnak ítéli a prevenció programokat, érzi a fontosságát, és úgy ítéli meg, többet kellene foglalkozni a kérdéssel, ugyanakkor ugyanennyien a tanórák helyett is szívesen vesznek részt prevenció foglalkozásokon. A tanárok hozzáállásának megváltozását viszonylag kevesen érzik a válaszadók közül.

A nemek között a prevenciós program hasznosságát, hitelességét, fontosságát, az érdeklődést illetően, valamint a tanórák elmaradásának megítélésében vannak szignifikáns különbségek, melyet a következő táblázat mutat.

65. sz. táblázat
Vélemények arról a prevenciós programról amelyben részt vett / a kérdezett neme (%)

	Fiúk	Lányok
Sok hasznos ismeretet szerzett	43	52
Felmerült kérdésekre hiteles válaszokat kapott	37	44
Többet kellene foglalkozni ezzel a témával	44	50
Jó volt, mert elmaradt néhány tanóra	56	43
Nem foglalkoztatja ez a kérdés	28	22

A lányok nagyobb arányban tartják hasznosnak, hitelesnek, fontosnak a témát, mint a fiúk, akik pedig nagyobb arányban örülnek az elmaradt óráknak, több mint negyedüket nem érdekli ez a kérdés.

A községekben élők között nagyobb arányban vannak azok a fiatalok, akik hasznosnak értékelik a prevenciós programot, akik úgy érzik, hogy többet kellene foglalkozni ezzel a témával, és akik jó hangulatúnak érzik a prevenciós foglalkozásokat. A községben élők 7%-a gondolja, hogy a prevenciós programok semmire nem jók, a többi településtípusokon élők között ez az arány 10% körüli. Az órákról való lógás, mint motiváció a budapestiek esetében jellemző leginkább (64%), a megyeszékhelyeken és a városokban már kevesebb (53%, 46%), a községekben élők körében pedig 43% ez az arány.

Amint az alábbi táblázatban is látszik, a kollégiumban, vagy máshol, de nem a szülőkkel lakó tanulók nagyobb arányban emelték ki a programok hasznosságát, jó hangulatát, mint a szülőknél lakók, akik viszont nagyobb arányban tartják érdektelennek, kevés információt hordozónak a prevenciós programokat.

66. sz. táblázat
Vélemények arról a prevenciós programról amelyben részt vett / hol él a kérdezett (%)

Kikkel él?	Hasznosnak találja	Jó hangulatúak a foglalkozások	Nem foglalkoztatja ez a téma	Semmi újat nem tudott meg
Szülőkkel	47	36	26	11
Kollégiumban	58	47	15	6
Máshol	39	46	14	12

Iskolatípusonként tekintve a prevenció programokról alkotott véleményben egyetlen szempontból van szignifikáns különbség: a szakmunkásképzőbe járók 5%-a gondolja, hogy a prevenció programok semmire nem jók. A gimnazisták és a szakközépiskolákba járók között ez az arány csak 9%.

A család státusza szerinti összehasonlításból kiderül, hogy a leszakadó rétegbe tartozó családban élő fiatalok észlelik inkább tanáraik felől a hozzáállás megváltozását a droggal kapcsolatban, mint a közép-, vagy felső rétegbe tartozók. A nevelés szigorúsága nincs hatással a drogprevenció program megítélésére a fiatalok körében.

Érzékelhető különbségek vannak a drogot már kipróbált és még ki nem próbáltak között a prevenció programról alkotott véleményekben az alábbi megoszlás szerint:

67. sz. táblázat
**Vélemények arról a prevenció programról amelyben részt vett /
 kipróbálta valamelyik illegális szert (%)**

	Kipróbálta a drogot	Nem próbálta ki a drogot
Sok hasznos ismeretet szerzett	41	51
Felmerült kérdésekre hiteles válaszokat kapott	37	43
Jó volt, mert elmaradt néhány tanóra	56	46
Többet kellene foglalkozni ezzel a témával	47	48
Tanárok megértőbbekké váltak a droggal kapcsolatos kérdésekben	4	8
Nem foglalkoztatja ez a kérdés	18	27
Nem tudott meg semmi újat	21	14

Akik még nem próbálták ki a drogot, inkább tartják hitelesnek, hasznosnak a drogprevenciót, viszont nagyobb arányban vannak köztük olyanok, akiket nem foglalkoztat ez a téma. A drogot már kipróbáltak között többen értékelik lógásnak a prevenció foglalkozáson való észvételt, kevesebb új információt kapnak ezeken a foglalkozásokon. Mindkét csoportba tartozók majdnem fele gondolja úgy, hogy többet kellene ezzel a témával foglalkozni.

A szerhasználók esetében is hasonló tendenciák érvényesülnek, mint a drogot kipróbáltak esetében. A szerhasználók közül 20% körül mozog azok aránya, akik a

prevenációs programokat hasznosnak és hitelesnek értékelik, a szert rendszeresen nem használó között ez az arány 40% körüli.

Prevenációs módszerek

A kutatás során megvizsgáltuk, melyik iskolában, milyen prevenációs módszereket alkalmaztak, hogyan befolyásolta az alkalmazott módszer a tanulók prevenációs programról alkotott véleményét. Az alábbi táblázat összefoglalja, milyen prevenációs módszerek vannak, és ezeket mennyire részesítettek előnyben az egyes iskolák.

68. sz. táblázat
Az egyes prevenációs módszerekben résztvevő diákok aránya (%)

Szerepjáték/dramatikus módszerek	59
Vizuális/tárgyi szemléltetés	59
Kiscsoportos önálló munka	35
Beszélgetés	90
Frontális előadás	24
Visszautasítási technikák/konfliktuskezelés fejlesztése	74
Önismeret-fejlesztés	12
Egészségfejlesztéssel kapcsolatos tárgyi tudás átadása	28
Drogokkal/fogyasztással kapcsolatos ismeretátadás	65

A beszélgetés módszerét szinte minden esetben alkalmazták, az iskolák háromnegyed része előnyben részesítette a visszautasítási technikák alkalmazásának elsajátítását, az önismeret-fejlesztést azonban viszonylag kevesen alkalmazták. A dramatikus módszerek, valamint a vizuális szemléltetés a programok nagy százalékának részét képezte.

Az iskolák több mint 90%-a több prevenációs technikát alkalmazott a program során, melyet az alábbi táblázat szemléltet.

69. sz. táblázat
Hán féle módszert alkalmaz egy-egy prevenciós program (%)

1 féle módszert alkalmazott	6
2-3 féle módszert alkalmazott	22
4-5 féle módszert alkalmazott	39
6-8 féle módszert alkalmazott	33

A dramatikus módszerek alkalmazása leginkább a szakmunkásképzőkre jellemző. Míg ebben az iskolatípusba járók több mint kétharmada részesül ilyen típusú prevencióban, a mási két iskolatípusnál ennek a módszernek az alkalmazása nem éri el a 60%-os arányt.

A vizuális szemléltetés leginkább a szakközépiskolákra jellemző (74%), a gimnáziumokban alkalmazzák legkisebb arányban (41%), míg a szakiskolák 62 %-ára jellemző ennek a módszernek az alkalmazása. A kiscsoportos módszert a szakmunkásképzőkben alkalmazzák a legnagyobb arányban (41%), a gimnáziumokra ez kevésbé jellemző, 27%-uk alkalmazza. A beszélgetés mindhárom iskolatípusra jellemző. A frontális előadás módszere gimnáziumokban csak 10%, a szakközépiskolákban kicsit magasabb arányban jellemző. A visszautasítási technikák a szakiskolákban képviselik a legmagasabb arányt (80%), a szakközépiskolákban 71, a gimnáziumokban 74%-ban jellemző. Az önismeret-fejlesztés a szakmunkásképzőkben egyáltalán nem jelenik meg, a szakközépiskolákra 8, a gimnáziumokra 24%-ban jellemző. Az egészségfejlesztésre és a drogokkal kapcsolatos ismeretátadásra a szakközépiskolákban fordítanak a legnagyobb figyelmet. Majd minden iskolatípusban többféle prevenciós módszer együttes alkalmazása jellemző, egyedül a gimnáziumok 17%-a használ csupán egy módszert a prevenciós program során. 4-5 féle módszert alkalmaz a szakközépiskolák több mint fele, a gimnáziumok negyede, és a szakiskolák 38%-a. 6-8 féle prevenciós módszer együttes alkalmazása jellemző a gimnáziumok és szakközépiskolák egyharmadára és a szakmunkásképzők negyedére.

A dramatikus módszereket leginkább a fővárosi iskolákban alkalmazzák (70%), és az egyre kisebb településtípusok felé haladva csökken ennek az aránya. A községekben nem éri el a 60%-ot. A vizuális szemléltetés leginkább a megyeszékhelyeken (79%), legkevésbé a városokban (46%) jellemző. A kiscsoportos módszer alkalmazása Budapesten egyáltalán nem, a városokban és a községekben 42%-ban jellemző. A

beszélgetés módszere mindegyik településtípus iskoláiban jellemző, 90% körüli arányban alkalmazzák. A frontális előadás leginkább Budapesten (38%), legkevésbé a megyeszékhelyeken (18%), a városokban és községekben pedig 25%-os arányban jellemző. Az önismeret-fejlesztési technikákat Budapesten egyáltalán nem, a megyeszékhelyeken 18, a városokban és községekben 11%-os arányban alkalmazzák. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos tudásátadás a budapesti iskolák 40%-ára jellemző, mint prevenciós módszer. Ez a községekben és városokban 30%-ban jellemző, a megyeszékhelyeken csak 18%-ban alkalmazzák.

A megyeszékhelyeken egyáltalán nem, a városokban és a községekben kevésbé (4%, 8%), Budapesten az iskolák több mint negyedében alkalmaznak csak egyféle módszert a drogprevenciós tevékenység során. A községek, városok iskoláinak egyharmadában 6-8 féle módszert együtt alkalmaznak a drogprevenció során. Ez az arány a budapesti iskolák esetében 38%.

Azoknak, akik a prevenciós programot, melyen részt vettek, pozitívan ítélik meg, elenyésző részük vett részt egy módszert alkalmazó programon (1-5%). A prevenciós programot negatívan megítélők között magasabb ez az arány. A programot pozitívan megítélők kb. 40%-a 4-5 féle módszert együttesen alkalmazó prevenciós programon vett részt.

A prevenciós módszerekről alkotott véleményekből kitűnik, hogy fiatalok azokat a szakembereket tartják leginkább alkalmasnak drogprevenciós tevékenységre, akik közvetlen kapcsolatba kerültek kábítószerfüggőkkel, és eredményes módszereket alkalmaznak a drogfüggőség kezelésére. A drogprevenciós programok során több módszer együttes alkalmazása hatékonyabbnak bizonyult minden iskolatípus esetében. A kisebb csoportokban tartott foglalkozások és az interaktív módszerek bizonyultak eredményesebbnek a tanulók szubjektív megítélése alapján. Amellett, hogy az interaktív módszerek jelenléte a drogprevenciós programokban nagyobb arányban van jelen, mint az egyoldalú, a hallgatóság részéről passzív figyelmet igénylő foglalkozások, az önismeret-fejlesztés módszerét alkalmazzák a legkisebb arányban a prevenció során. A frontális előadás, illetve az ismeretátadás kétszer olyan gyakran fordul elő, mint az önismeret-fejlesztés.

XI. A prevenció hatása²⁰

A vizsgált populáció droghasználati életprevalencia értékeit nem befolyásolta, hogy részt vettek-e prevenció programban! (ez alól a dohányzás az egyedüli kivétel)

70. sz. táblázat
Legális és illegális szerek életprevalencia értékei (%)
(N 2213)

	dohányzik	volt már részeg	használt illegális szert
részt vett prevenció programban	36,6	69,1	25,2
nem vett részt prevenció programban	44,6	70,2	23,1

Ennél persze alaposabb vizsgálat is szükséges, hiszen ezekből az adatokból nem derül ki, hogy a szerhasználó diákok droghasználata hogyan alakult. Lehetséges, hogy az észlelt drogproblémákra reagálva indult program egy-egy iskolában és a program hatására a prevalencia értékek is változtak.

Több iskolában is előfordult a prevencióban részt vett iskolák közül, hogy ezt megelőzően már futott tanrendbe integrált prevenció program. A prevenció programban részt vett diákok 42,4% már a 2002/2003-as tanévet megelőzően is részt vett hasonló programban. Körükben az életprevalencia értéke magasabb, mint a prevencióban eddig vizsgált bármely csoporté.

71. sz. táblázat
Droghasználat életprevalenciái / korábban volt-e prevenció az iskolában (%)

	Próbált már ki drogot?		összes
	igen	nem	
korábban volt prevenció az iskolában	29,7	70,3	100,0
korábban nem volt prevenció az iskolában	21,9	78,1	100,0
összes	25,2	74,8	100,0

²⁰ A fejezet szerzője Pataki Zoltán

A droghasználó diákok szerhasználati gyakoriságára semmiféle hatást nem gyakorol az, hogy korábban részt vettek-e prevenciós programokban vagy sem.

72. sz. táblázat
Droghasználat prevalencia értékei / korábban volt-e prevenció az iskolában
(a szerhasználó diákok %-ában)

	korábban volt e prevenció az iskolában		összes
	igen	nem	
ritkábban mint havonta	64,6	63,1	63,9
havonta 1-2-szer	18,0	16,2	17,1
hetente	6,2	10,1	8,1
hetente 3-4-szer	5,6	3,4	4,5
naponta	5,6	7,3	6,4
összes	100,0	100,0	100,0

A prevencióban részt vett diákok közül azok, akik használtak már valamilyen illegális drogot, több mint 50%-uk első szerhasználata a prevenciós program utánra esett! Negyedük esetében nem eldönthető mivel az első droghasználatkori életévet kérdeztük, esetükben ugyanarra az évre esik a prevenció és az első szerhasználat. Mindössze a szerhasználó diákok 20,4%-a használt a prevenciós program előtt drogot.

73. sz. táblázat
Prevenció előtt vagy után próbált ki először valamilyen illegális drogot
(a prevencióban részt vett szerhasználó diákok %-ában)

prevenció előtt	20,4
prevenció után	52,4
ugyanakkor	27,2
összes	100,0

Azok a szerhasználó diákok akik prevenciós program után kezdtek illegális drogot használni ritkábban élnek a szerekkel, mint azok a szerhasználó társaik, akik már a prevenciós program előtt is szerhasználók voltak.

Hasonló eltérést tapasztalhatunk a többféle drog együttes használatára vonatkozóan: azok a diákok, akik a prevenciós program megkezdése előtt már

szerhasználók voltak, sokkal inkább hajlamosak többféle szer együttes használatára (31,7%-uk teszi ezt), mint azok a diákok akik a prevenciós program után kezdték a szerek használni (15,7%).

A prevenció hatása talán egyedül ebben a dimenzióban mutatható ki: azok esetében akik a prevenciós program előtt már szerhasználók voltak semmilyen változást nem okozott a prevenció és bár a prevenciós program a szerhasználatot megelőzni nem tudta azok körében sem, akik a prevenció után használtak először illegális szert, ez utóbbi csoport szerhasználata lényegesen kontrolláltabb.

74. sz. táblázat
Droghasználat prevalencia értékei / prevenció előtt vagy után próbált ki először valamilyen illegális drogot

(a prevencióban részt vett szerhasználó diákok %-ában)

	Prevenció előtt vagy után próbált ki először valamilyen illegális drogot			összes
	prevenció előtt	prevenció után	ugyanakkor	
ritkábban mint havonta	53,0	70,5	61,8	64,4
havonta 1-2-szer	15,7	14,5	19,6	16,1
hetente	13,3	8,5	9,8	9,9
hetente 3-4-szer	7,2	3,5	5,9	4,9
naponta	10,8	3,0	2,9	4,7
összes	100,0	100,0	100,0	100,0

A két csoport (prevenciós programban részt vettek és a kontroll csoport) szerhasználatát vizsgálva ui. azt láthatjuk, hogy nincs statisztikailag releváns különbség a szerhasználat prevalencia értékeit tekintve. Ez a teljes mintát tekintve is így van: az elmúlt évben a teljes mintát tekintve 21,5% a droghasználók aránya, a prevencióban részt vettek körében ez az arány valamivel magasabb ennél (22,2%), míg a prevencióban nem részt vett csoportban kissé alacsonyabb (19,4 %).

75. sz. táblázat
Részt vett prevenciós programban / drogfogyasztás
(az elmúlt évben illegális drogot használók -ában)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	a prevenció után használtak először drogot
éves prevalencia	100,0	100,0	100,0
havi prevalencia	36,5	34,9	29,5
heti prevalencia	19,3	19,2	15,0
napi szerhasználat	6,5	2,8	3,0

A szerhasználati gyakoriságon kívül megvizsgáltuk azt is, hogy a használt szereket tekintve van-e különbség a prevenciós programokba bevont diákok és a prevenciós programokban be nem vont diákok között. Láthatjuk, hogy gyakorlatilag nincs releváns különbség a két csoport között. A különféle házikészítésű és pót szereket kivéve, (e kategóriába soroltuk a szerves oldószereket, különféle legálisan beszerezhető kvázi kábítószereket, pl.: datura, szerecsendió, stb.) itt azonban a prevencióban részt vett diákok mutatói a legrosszabbak.

76. sz. táblázat
Milyen drogot használt? (%)
 (N 518)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	a prevenció után használtak először drogot	valamennyi szerhasználó
LSD és más hallucinogén	5,3	4,2	1,9	5,0
marihuana	94,2	95,8	93,1	94,6
hasis	6,8	6,7	3,1	6,8
ópiát származékok	0,8	0,8	1,1	0,8
ecstasy	19,8	18,3	16,0	19,5
speed	12,1	15,0	8,8	12,7
kokain/crack	1,5	0,8	0,4	1,4
házi készítésű és pótszerek	7,9	-	3,8	4,1
Egyéb	1,8	1,8	1,8	1,8

Végül azt is vizsgáltuk, hogy a prevenciós programokba bevont diákok szerhasználati szokásaiban kimutatható e különbség a különféle prevenciós módszerek mentén.

Mint már említettük a prevenciós módszerek széles skálája jelent meg az általunk vizsgált 34 iskola diákjai körében. Az egyes módszerek nem tudhatjuk, hogy milyen

súllyal jelentek meg egy-egy osztállyal folytatott prevenciós munka során. Ezért az alábbi elemzés mindössze tendenciákat foglal össze.

Az éves drogprevalencia azok körében a legkisebb, akik olyan programban vettek részt, ahol jelen volt a kiscsoportos önálló munka. A teljes prevencióban résztvevő populációt tekintve, a többi vizsgált módszer között semmi különbség nem mutatkozik.

Azon diákok esetében akik már a prevenciós programban való részvétel előtt használtak illegális szereket, az éves prevalencia értékek közül az önismeret-fejlesztés látszik a leginkább inadekvát módszernek, míg azok körében akik a prevenciós program után használtak először valamilyen kábítószerrel ez a módszer tűnik a leginkább hatásosnak.

77. sz. táblázat
Éves prevalencia értékek / milyen módszerrel dolgozó prevencióban vett részt
(az egyes csoportok %-ában)

	prevencióban részt vett összes diák	a prevenció előtt használtak először drogot	a prevenció után használtak először drogot
szerepjáték/dramatikus elemek	22,9	46,2	27,9
vizuális/tárgyi szemléltetés	23,2	48,7	26,4
kiscsoportos önálló munka	18,8	36,8	34,9
beszélgetés	22,5	50,9	27,6
frontális előadás	21,7	46,2	32,4
visszautasítási technikák/konfliktus kezelés fejlesztése	21,9	48,9	28,0
önismeret-fejlesztés	22,4	71,4	20,0
egészségfejlesztéssel kapcsolatos tudásátadás	22,8	46,7	34,8
drogokkal/droghasználattal kapcsolatos tudásátadás	23,3	47,6	29,5

Ez persze nem a vizsgált módszereket minősíti. Sokkal inkább arról lehet szó, hogy, a droghasználat szempontjából sem homogén középiskolai osztályokban az egyes módszerek más-más hatást váltanak ki az egyes csoportokban.

Talán célszerűbb lehet, hogy az iskolai prevenciós programokat droghasználat szempontjából homogénebb – fiatalabb – csoportok felé nyitni/terelni.

Megkérdeztük a diákokat, hogy véleményük szerint melyik a leginkább veszélyes kábítószer, ill. melyik a legkevésbé veszélyes. Kikötöttük, hogy egy féle szert nevezhetnek meg.

A válaszok megoszlásában tulajdonképpen nincs különbség a prevencióban való részvételt tekintve. Mindkét csoport az ópiát származékokat és a kokain-t/crack-et jelölte meg leggyakrabban (a két szert együtt a diákok 83,4 -a leginkább veszélyes kábítószernek tartja).

78. sz. táblázat
Véleményed szerint melyik a legveszélyesebb kábítószer? (%)
(N 2213)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	összes
egyik sem veszélyes	0,4	0,6	0,5
mindegyik veszélyes	1,5	1,6	1,6
LSD és más hallucinogén szer	4,5	3,5	4,3
marihuana	2,5	3,3	2,7
hasis	1,3	2,5	1,6
ópiát származékok	60,8	58,5	60,2
ecstasy	3,3	2,2	3,0
speed	1,6	1,6	1,6
kokain/crack	22,4	25,6	23,2
házi készítésű és pótszerek	0,7	0,4	0,6
anabolikus szteroidok	0,3	-	0,3
egyéb	0,1	0,2	0,2
nem tudom	0,6	-	0,4

Hasonlóan egységes a válaszok megoszlása a legkevésbé veszélyes kábítószer megnevezésekor is. Legkevésbé veszélyesnek a marihuanát tartják a legtöbben valamennyi csoportban. Második helyen viszont a különféle házi készítésű és pótszerek említése a leggyakoribb. Ez viszont súlyos tévedés, az e csoportban sorolt szerek (pl. a szerves oldószerek, gyógyszer+alkohol, datura stb.) egészséget károsító hatásai súlyosak és bizonyítottak. Gyakran a pótszer káros hatásai erősebbek, mint a helyettesíteni kívánt valódi kábítószeré.

79. sz. táblázat

Véleményed szerint melyik a legkevésbé veszélyes kábítószer? (%)
(N 2213)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	összes
egyiksem veszélyes	3,5	2,9	3,4
mindegyik veszélyes	0,1	0,2	0,2
LSD és más hallucinogén szer	2,0	2,5	2,2
marihuana	65,4	64,3	65,1
hasis	0,8	0,6	0,8
ópiát származékok	3,5	2,9	3,4
ecstasy	4,6	4,4	4,5
speed	2,6	4,8	3,2
kokain/crack	0,7	0,2	0,5
házi készítésű és pótszerek	15,0	13,7	14,5
anabolikus szteroidok	1,5	3,1	1,9
egyéb	0,1	0,2	0,1
nem tudom	0,3	0,2	0,3

Mint láttuk a kábítószer veszélyességét gyakorlatilag egyformán ítélték meg a kérdezettek attól függetlenül, hogy részt vettek-e prevenció programban vagy sem. Ennek okára világít rá a következő táblázat. Megkérdeztük a diákokat, hogy véleményük szerint kitől/honnan szereztek eddig hiteles információkat a különféle kábítószerokról. Felsoroltunk 18 lehetséges információ forrást és ezt kellett osztályozniuk 1-től – 6-ig (*ahol 1: semmilyen információt nem szereztem; 6: nagyon jól hasznosítható, hiteles információkat szereztem, így minél magasabb átlagpontszámot ért el egy-egy szereplő annál inkább ítélték hitelesnek a megkérdezett diákok, ill. annál valószínűbb, hogy figyelnek az általa közvetített információkra*).

A válaszok átlagainak megoszlása semmiféle eltérést nem mutat a prevencióba bevont diákok és a kontrollcsoport között.

Mindkét csoport a barátokat és a televíziót említi első helyen! Ezt követik a tanárok és az újságok. A prevenció programokban általában részt vevő szakemberek csak ezután következnek mint hiteles információk forrásai. Ez nem is lenne meglepő ha a vizsgált prevenció programok célkitűzései és/vagy módszerei között nem szerepelne az információ nyújtás a kábítószerokról. De szerepel. (Emlékeztetőül: a

prevenációs programokban vizuális/tárgyi szemléltetés: 59,4 -ban; frontális előadás: 24,2 -ban; beszélgetés: 90 -ban; drogokkal/droghasználattal kapcsolatos tudásátadás: 65,4 -ban szerepel. Annak, hogy ez nyomot hagyott volna a kontrollcsoporthoz képest, semmi látható jele!)

80. sz. táblázat
Kitől/honnan szerzett hiteles információkat a kábítószerekről? (átlagok a 6 fokú skálán)
 (N 2213)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	összes
szüleitől	2,79	2,66	2,75
testvér(ek)től	2,05	1,97	2,03
más rokontól	1,76	1,82	1,78
barát(ok)tól	4,06	4,02	4,05
tanártól	3,84	3,70	3,80
orvostól	2,60	2,33	2,53
védőnőtől	2,54	2,20	2,45
televízióból	4,06	4,04	4,05
rádióból	2,57	2,50	2,55
internetről	2,77	2,58	2,72
újságokból	3,33	3,18	3,29
könyvekből	2,97	2,71	2,91
rendőrtől	2,30	2,27	2,30
pszichológustól	1,47	1,41	1,45
volt kábítószerfüggőtől	2,50	2,28	2,45
szociális munkástól	1,72	1,36	1,63
kortárssegítőtől	1,99	1,41	1,85
egyházi személytől	1,28	1,35	1,29

Ezt követően megkérdeztük, hogy kiket tartanának alkalmasnak drogmegelőzési tevékenység végzésére a kérdezett kortársai körében. *(felsoroltunk 10 lehetséges prevenációs szereplőt s ezek közül kellett max. hármat kiválasztaniuk a megkérdezett diákoknak)*

Annak ellenére, hogy a vizsgált csoportok között szignifikáns különbségeket láthatunk a válaszok megoszlásaiban e kérdésben, inkább erős egyöntetűség tapasztalható. Egyrészt az involvált személyeket (volt droghasználó ill. szülei) tartják nagy számban alkalmasnak drogmegelőzési feladatra, másrészt – hasonlóan magas arányban – az orvost. Minden más egészségügyi vagy segítő szakma képviselője csak ezt követően jelenik meg sőt a rendőr is megelőzi őket. Ebben mindkét csoport teljesen egységes! Csupán apróbb hangsúlyeltolódások figyelhetők meg.

81. sz. táblázat

Kiket tartana alkalmasnak droprevenciósi tevékenység végzésére kortársai körében? (%)

(N 2213)

	prevencióban részt vettek	kontroll csoport	összes
rendőr	28,0	31,8	29,0
orvos	42,6	52,7	45,2
védőnő	11,3	12,2	11,5
pszichológus	26,5	25,2	26,2
volt kábítószerfüggő	79,6	74,8	78,4
szociális munkás	10,3	8,1	9,7
pedagógus	12,0	16,8	13,2
kortárssegítő	20,0	12,5	18,1
droghasználók szülei	43,4	42,7	43,2
egyházi személy	3,7	2,1	3,3

(a dőltbetűvel szedett sorokban a különbségek szignifikánsak)

XII. A család mint státusz – iskolai társadalmi státusz és a szülők társadalmi státusza²¹

A mintába bekerült válaszadók családi viszonyait két dimenzión keresztül vizsgáltuk. Egyrészt leírtuk a család összetételét, jövedelmi helyzetét, a szülők státuszát iskolai végzettségük, foglalkozásuk, munkaviszonyuk alapján, valamint a kérdőívet kitöltő fiatalok iskolai státuszát tudásuk, illetve továbbtanulási hajlandóságuk, irányultságuk alapján. Másrészt bemutattuk a nevelés jellemzőit a szülő-gyermek kapcsolaton, a nevelés szubjektív megítélésén keresztül.

Család összetétele:

A válaszadók közel háromnegyede ép, egyötöde csonka családban él. Ehhez képest viszonylag kevés (8%) azoknak az aránya, akik újrastrukturált családban élnek. A megkérdezettek 28%-ának nem élnek együtt a szülei. A nukleáris családmódel elterjedtségét jelzi, hogy a megkérdezettek 85%-a él ilyen típusú családban. A szakmunkásképzőbe, szakiskolába járók között magasabb a csonka családban élők, és mintegy 10 %-kal alacsonyabb az ép családban élők aránya a gimnáziumba és a szakközépiskolába járókéhoz képest. A községben, tanyán élők több mint háromnegyed része él ép családban. A városban élőknel ez az arány 5%-kal, a budapestiek körében 9%-kal alacsonyabb.

82. sz. táblázat
A kibocsátó család struktúrája (%)
(N 2213)

Ép családban él	72,0
Csonka családban él	20,0
Újra strukturált családban él	8,0
összes	100,0

²¹ A fejezet szerzője Torba Judit

83. sz. táblázat
A kibocsátó család struktúrája / iskolatípus (%)
 (N 2213)

	Gimnáziumba jár	Szakközépiskolába jár	Szaktanulmányokhoz/ szakiskolába jár
Ép családban él	72,0	76,0	65,0
Csonka családban él	20,0	17,0	26,0
Újra strukturált családban él	8,0	7,0	10,0
összes	100,0	100,0	100,0

Szülők iskolai végzettsége, foglalkozása, munkaviszonya

Az édesanyák 27%-a, az édesapák 22%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Az anyák mintegy 40%-a érettségivel rendelkezik. Ugyanez az arány az apák esetében 36%. Az apák 36%-a végzett szaktanulmányokhoz, az anyák körében 21%. Az apák 6, az anyák 11%-a rendelkezik 8 általános iskolai osztály, vagy annál alacsonyabb végzettséggel.

A megkérdezettek szüleinek nagy része állandó munkahellyel rendelkezik. Ez az arány az apáknál 83, az anyáknál 76% körül mozog. A tartósan beteg szülők aránya 6-7%. Az anyák 8%-a háztartásbeli, 3%-uk GYES-en / GYED-en van. A munkanélküliség mind az anyák, mind az apák esetében 3% körüli.

A felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők több mint 90%-a állandó munkahellyel rendelkezik. Minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek a szülők, annál kisebb valószínűséggel van állandó munkahelyük. Az alkalmi munka is az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők körében van jelen nagyobb valószínűséggel, bár ennek az aránya a 8 általános iskolai osztályt végzettek, vagy annál kisebb iskolai végzettséggel rendelkezők körében is csak 10-12%. A tartós betegek és nyugdíjasok aránya is az iskolai végzettség csökkenésével fordított arányban változik. A felsőfokú végzettségű szülők körében ez 4%-os, a 8 általános iskolai osztályt, vagy ennél kevesebbet végzettek körében a férfiak esetében 27, a nők esetében 21%-os arányt mutat.

A felső fokú végzettségű apáknak 60, az anyának csak 37%-a dolgozik diplomás szellemiként. A felsőfokú végzettségű szülők között a vezetők aránya a férfiak körében 11, a nők körében 9 %, a gimnáziumot végzett szülők 10%-a van vezető

beosztásban. A vállalkozók 13 % körüli arányt képviselnek a felsőfokú végzettségű szülők körében. A vállalkozók között a legmagasabb arányt a gimnáziumot végzett szülők képviselik (nők 18, férfiak 20%-a). A nem felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők nagy része fizikai munkát végez. A gimnáziumot végzett nők több mint fele tartozik ide, a férfiaknak pedig 44%-a. Az érettségi mellett szakmát is szerző szülők több mint 60 %-a fizikai foglalkoztatott. A csak szakmát tanult, illetve a 8 általános iskolai osztályt végzetek körében a fizikai foglalkoztatottak aránya 80 % körüli.

Mindkét nem esetében a szakképzett fizikai munkások képviselik a legnagyobb arányt. Ez az apáknál 42%, az anyáknál 37%. A diplomás szellemiek körébe tartozik a nők 26, a férfiak 15%-a. Nagy különbség mutatkozik az alacsonyan képzett szellemi foglalkoztatottakon belüli megoszlásban, ahová a nők 18, a férfiak 5%-a tartozik. Vezetőként a nők 4, a férfiak 6%-a dolgozik. A férfiak körében 13% a vállalkozók aránya, a nők esetében 7%.

Jövedelmi helyzet

A család jövedelmi helyzetét a megkérdezett fiatalok szubjektív megítélésén keresztül határoztuk meg. A válaszok alapján mintegy 53%-uk szerint családjuk „elég jól” kijön a bevételeiből, 34 % megítélése szerint megszorításokkal, de kijönnek. 10%-uk ítéli úgy, hogy nagyon jól élnek s mindössze 3% vallja szegénynek családját.

Szintén a család jövedelmi helyzetét mutatja a fiatalok által kapott zsebpénz mennyisége, rendszeressége. 30% körüli azoknak a tanulóknak az aránya, akik heti rendszerességgel kapnak zsebpénzt, illetve ugyanennyien mindig kapnak, ha kérnek. A válaszadók 15%-a nem kap zsebpénzt a szüleitől. A zsebpénz összege a fiatalok 46%-nál 1000-2000Ft között mozog. 11%-uk 1000 Ft-nál kevesebb zsebpénzt kap alkalmanként, 20%-uk viszont 5000 és 15 000Ft közötti összeget kap a szüleitől egy-egy alkalommal. A heti rendszerességgel zsebpénzt kapók háromnegyede 1000 és 5000 Ft közötti összeghez jut szüleitől, a havi rendszerességgel, vagy kérésre kapók körülbelül fele szintén ezzel az összeggel gazdálkodhat. A havi rendszerességgel zsebpénzt kapók több mint 40 %-a 5000 Ft-nál nagyobb összege kap szüleitől. A családjukat szegénynek vallók több mint fele nem kap zsebpénzt, a zsebpénzt kapók pedig 200-1000 Ft közötti összeget kapnak szüleiktől. A megszorításokkal élők közel

háromnegyede 1000-5000 Ft közötti zsebpénzt kap, a jól élő családok ötödében és a nagyon jól élő családok több mint harmadában az 5000 Ft feletti zsebpénz is előfordul, körükben a heti, vagy kérése adott rendszeresség jellemző.

Azok közül, akik szegényeknek vallják családjukat, 10 százalékponttal többen próbálták ki a drogot, mint azok, akik jól, vagy megszorításokkal jönnek ki a jövedelmükből.

Akik 15 000 Ft-nál több zsebpénzt kapnak, 40 %-a próbálta már ki a drogot, míg az 1000 Ft alatti zsebpénzzel rendelkezőknek csak 21%-a.

A különböző iskolatípusba járó fiatalok azonos arányban sorolják családjukat a legfelső – nagyon jól élő (10%) –, és a legalsó – szegény (3%) - kategóriába a jövedelmi helyzet alapján. A szakközépiskolába és gimnáziumba járók több mint fele jónak ítéli a család anyagi helyzetét, a szakmunkásképzőbe járók családjainak 45%-a viszont megszorításokkal jön ki a keresetéből.

84. sz. táblázat
Hogyan jöttek ki szüleid jövedelméből? / iskolatípus (%)
 (N 2213)

	Gimnáziumba jár	Szakközépiskolába jár	Szakmunkásképzőbe/ szakiskolába jár
Nagyon jól kijön a pénzből	10,0	9,0	10,0
Elég jól kijön a pénzből	54,0	58,0	42,0
Megszorításokkal jön ki a pénzből	33,0	30,0	45,0
Szegény	3,0	3,0	4,0
összes	100,0	100,0	100,0

A Budapesten, megyeszékhelyeken, városokban élők között 10 % körüli azok aránya, akik nagyon jól élnek, ez a községekben élők esetében kicsit kevesebb, 7%. A szegények közé csupán a válaszadók néhány százaléka sorolta magát, a budapestiek közül gyakorlatilag senki. Míg a budapestiek körében 60% fölötti azoknak az aránya, akik jónak ítélik anyagi helyzetüket, a többi településtípuson ez 50% körül mozog, és ezeken a településeken 30% fölötti azoknak a családoknak az aránya, akik megszorításokkal jönnek csak ki jövedelmükből.

85. sz. táblázat
 Hogyan jöttek ki szüleid jövedelméből? / állandó lakóhely típusa (%)

	Községben/tanyán él	Városban él	Megyeszékhelyen él	Budapesten él
Nagyon jól kijön a pénzből	7,0	10,0	12,0	9,0
Elég jól kijön a pénzből	51,0	54,0	52,0	62,0
Megszorításokkal jön ki a pénzből	38,0	33,0	33,0	28,0
Szegény	4,0	3,0	3,0	1,0
összes	100,0	100,0	100,0	100,0

Család státusza, iskolai státusz

A szülők iskolai végzettségét, foglalkozását és jövedelmi helyzetét együttesen vizsgálva, egy összevont változóval jeleztük a család státuszát. E szerint a megkérdezett fiatalok nagy része a középrétegbe tartozó családban él, egyötödük a leszakadó rétegbe, másik ötödük a felső rétegbe tartozik.

86. sz. táblázat
 A család státusza (%)

Leszakadó réteg	20,0
Középréteg	59,0
Felső réteg	21,0
összes	100,0

A szakközépiskolások több mint 60%-a a középrétegbe tartozó családban él. A gimnazisták és a szakiskolások több mint fele szintén ehhez a réteghez köthető. A gimnazisták egyharmada a felső réteghez tartozó családban él. Ez az arány a szakközépiskolások körében 20%, a szakiskolásoknál pedig csupán 6%. A gimnazisták tehát a felső rétegben, a szakközépiskolások pedig a középrétegben felülreprezentáltak.

87. sz. táblázat
A család státusza / iskolatípus (%)

	Gimnáziumba jár	Szakközépiskolába jár	Szaktanulmányokhoz/akik iskolába jár
Leszakadó réteg	12,0	17,0	35,0
Középréteg	54,0	3,0	58,0
Felső réteg	34,0	20,0	6,0
összes	100,0	100,0	100,0

A középréteghez tartozó családban él a budapesti megkérdezettek 49%-a. A többi településtípuson lakó megkérdezettek kb. 60%-a tartozik ide. A budapestiek közül kerül ki a felső réteghez tartozók nagy része (44%), ami az egyre kisebb településtípusok felé haladva csökken. A községekben élők 28%-a tartozik a leszakadó réteghez. Ez az arány a nagyobb településtípusokon kisebb.

88. sz. táblázat
A család státusza / az állandó lakóhely típusa (%)

	Községben/tanyán él	Városban él	Megyeszékhelyen él	Budapesten él
Leszakadó réteg	28,0	18,0	14,0	7,0
Középréteg	59,0	61,0	59,0	49,0
Felső réteg	13,0	21,0	27,0	44,0
összes	100,0	100,0	100,0	100,0

A diákok osztályon belüli teljesítményét, továbbtanulási hajlandóságát és irányultságát összevetettük a szülők iskolai végzettségével, foglalkozásával, munkaviszonyával, hogy megvizsgáljuk, a családi környezet mennyiben befolyásolja a gyermeket saját élete jövőbeli alakításában.

A megkérdezett diákok 95%-a szándékozik továbbtanulni, 67%-uk diplomás szellemi foglalkozást, 26%-uk szakképzett fizikai foglalkozást képzel el a saját számára. Összevetve a szülők foglalkozási besorolásaival, illetve iskolai végzettségükkel, látható, hogy a gyermekek magasabb végzettséget, magasabb státuszú foglalkozást szeretnének, tehát céljaik megfogalmazására nagyobb hatással vannak a társadalom elvárásai, mint a szülői minta. A család jövedelmi helyzete nincs hatással a diákok továbbtanulási hajlandóságára.

A szülők foglalkozási kategóriáitól függetlenül, a fiatalok nagy része a diplomás szellemi munkakör betöltését tűzi ki célként. A vállalkozó, vezető, diplomás szellemi

és alacsonyan képzett szellemi foglalkozású szülők gyerekei esetében 70% fölötti, a fizikai munkás szülők gyerekei körében 50% fölötti arányt jelent. A fizikai, valamint az alacsonyan képzett szellemi foglalkozású szülők gyermekei körében (30% körüli arányban) fordul elő a szakképzett fizikai foglalkozások irányába fordulás. Az egyéb foglalkozási kategóriákba tartók aránya csekély.

Ugyanez a tendencia érvényesül, amikor a szülők iskolai végzettségét vetjük össze a fiatalok továbbtanulási irányultságával. A felsőfokú végzettségű, valamint az érettségivel rendelkező szülők gyermekeinek több mint 70%-a a diplomás szellemi foglalkozásokat választja, a szakmával, illetve általános iskolai végzettséggel rendelkezők gyerekei körében ez az arány 50% körüli. Az alacsonyabb iskolai végzettségűek gyerekeinek másik fele, valamint a magasabb iskolai végzettségűek gyerekeinek kisebb százaléka a szakképzett fizikai foglalkozásokat preferálja.

A gyermek-szülő viszony

A gyermek-szülő viszonyt az alapján vizsgáltuk, hogy a megkérdezett fiatalok mennyiben osztják meg személyes dolgaikat szüleikkel, mit gondolnak szüleik feléjük irányuló segítségnyújtásával, valamint a nevelés szigorúságával kapcsolatban.

A válaszok alapján elmondható, hogy a fiatalok közel 90%-a elmondja édesanyjának, hogy hol tölti szabadidejét. Ugyanerről édesapjuknak a válaszolók mintegy háromnegyed része számol be. Édesanyjukkal a diákok háromnegyed része megbeszéli személyes problémáit, míg édesapjukkal kevesebb, mint a válaszolók fele beszélget ilyen jellegű dolgairól. A megkérdezettek válaszaikból ítélve közelebbi kapcsolatban vannak anyukájukkal, mint apukájukkal.

A nemek között mutatkoznak különbségek a szülőkkel való viszonyban is. A fiúknak majdnem negyede mindig megbeszéli apjával a személyes problémáját, ami a lányok esetében csak 14%. Az anyjukkal mindkét nem képviselői inkább megosztják érzéseiket, a lányok között azonban többen vannak (45%), akik mindig megbeszélik a dolgaikat édesanyjukkal, mint a fiúk körében (36%). Mindkét nem képviselői körében néhány százalékos azok aránya, akik úgy érzik, szüleiket nem érdekli, mi történik velük, az apákra vonatkoztatva ez 5-6%, az anyáknál pedig 1-2%.

A válaszolók egyharmada úgy ítéli meg, szigorúan nevelték szülei, ugyanakkor nem mutatkozik szignifikáns különbség a nevelés módja és a problémákról való beszámolás, a szabadidő eltöltésének szülőkkel való megosztása között. Minden családtípusban az engedékeny nevelés érvényesül nagyobb arányban. A csonka családban élők több mint háromnegyede részesült engedékeny nevelésben saját megítélése szerint. Az újrastrukturált családban élők kétötöde szerint szigorú nevelést kaptak szüleiktől.

89. sz. táblázat
Hogyan nevelték szülei / a család struktúrája (%)

	Ép családban él	Csonka családban él	Újra strukturált családban él
Szigorúan nevelték	35,0	24,0	41,0
Engedékenyen nevelték	65,0	76,0	59,0
összes	100,0	100,0	100,0

A szigorú, illetve az engedékeny nevelésben részesült válaszadók egyetértenek abban, hogy sokat köszönhetnek szüleiknek, valamint törekszenek arra, hogy megértsék szüleiket. A fiatalok 65%-a ugyanakkor úgy gondolja, hogy szülei állandóan beleszólnak olyan dolgokba, amelyek nem tartoznak rájuk. Akik engedékeny nevelésben részesültek, kevésbé érzik, hogy szüleik feleslegesen beleszólnak a dolgaikba.

Az engedékeny nevelésben részesültek közül valamivel többen próbálták ki a kábítószerrel, mint a szigorúan nevelték körében.

XIII. Családi devianciák előfordulása²²

A fiatalok bizonyos deviáns magatartásai vizsgálatának szerves része a családi hatások vizsgálata. Kutatásunk során bizonyos devianciák előfordulását vizsgáltuk szűkebb és tágabb családban. Ezek a következők: túlzott alkoholfogyasztás, kábítószer-használat, tettelegességig fajuló konfliktusok, börtön, kezelésre szoruló pszichés problémák (pszichológushoz, ideg orvoshoz járás); rendszeres gyógyszereszedés, gyógyszerfüggés (nyugtató, altató szedése); öngyilkossági kísérlet, illetve öngyilkosság elkövetése. Feltételezésünk szerint a devianciák e köre van leginkább befolyással a fiatal bizonyos deviáns megnyilvánulásaira. Természetesen e deviáns jelenségek súlya nem egyenértékű, ugyanakkor feltételezésünk szerint az általunk vizsgált devianciák családi előfordulása hatással vannak a fiatal általános közérzetére, világhoz való viszonyulására, különböző attitűdjeire.

A fiatal családjában előforduló alkohol- és gyógyszerfogyasztás valamint kábítószer-használat, mint problémamegoldás, nagy valószínűséggel modell-értékűvé válhat a fiatal számára. Az ilyen szocializációs környezetben felnövekvő gyermek mintegy magáévá teszi fejlődése során a szerhasználat „kultúráját”.

Célunk volt továbbá a családban előforduló deviáns magatartásformák jellemző mintázatainak feltérképezése. Vizsgáltuk a társadalmi háttérváltozókkal való összefüggést, mint: család státusza, család struktúrája, valamint a területi/ regionális különbségek valamint bizonyos következmény-változókkal való kapcsolatát, mint jövőkép és társas kapcsolatok.

Közvetlen és tágabb családban előforduló devianciák száma

Külön vizsgáltuk a **közvetlen** és a **tágabb családban előforduló devianciákat**. A kérdéscsoport globális összefüggéseinek feltárásához szükség volt egy olyan változó képzésére, amely egészében képes megközelíteni a problémát. A legalkalmasabbnak egy olyan változó mutatkozott, mely a családban (közvetlen/ tágabb) előforduló devianciák számát mutatja (hány deviancia előfordulásáról számol be a fiatal).

²² A fejezet szerzője Lopes Elvira

Rokoni- és közvetlen család körében a fiatalok 57,8%-a, illetve 68,5%-a nem érintett, azaz a megkérdezettek 30-40%-a valamilyen deviáns magatartás terhe alatt nőtt fel, illetve él. A tágabb családot nézve egy 21,2%-ban, kettő 11,3%-ban, három vagy több 11,3%-ban deviáns magatartásforma fordul elő. Közvetlen családban egy 17%-ban, kettő 8,1%-ban, három vagy több 6,3%-ban fordul elő. Tágabb családot vizsgálva nagyobb arányban fordulnak elő deviáns magatartások, mint közvetlen (szűk) családban. Amennyiben viszont csak azokat a családokat nézzük, ahol legalább egy deviancia előfordulásáról számol be a fiatal, nem figyelhető meg jelentős különbség a tágabb és a közvetlen család esetén. A fiatalok közel felét érinti egy deviáns magatartás előfordulása a családjában, ami igen magas aránynak tekinthető, két deviancia 26-27%-ukat, míg három vagy több 20-23%-ukat érinti.

90. sz. táblázat
A közvetlen családban előforduló devianciák száma (%)
(N 2213)

	közvetlen családban
egy sem fordul elő	68,5
egy viselkedésforma fordul elő	17,0
két viselkedésforma fordul elő	8,1
három vagy több viselkedésforma fordul elő	6,3
összesen	100,0

91. sz. táblázat
A rokoni körben előforduló devianciák száma (%)
(N 2213)

	közvetlen családban
egy sem fordul elő	57,8
egy viselkedésforma fordul elő	21,2
két viselkedésforma fordul elő	11,3
három vagy több viselkedésforma fordul elő	9,7
összesen	100,0

A társadalmi státuszhierarchián lefelé haladva nő a családokban előforduló devianciák száma. A felső réteg családjai a legkevésbé érintettek a devianciák előfordulásában, a családok 74%-a nem érintett, míg az alsóbb réteg a leginkább terhelt (a családok 40%-a érintett). A középréteg arányai a felső rétegéhez „igazodik” a különbség az alsó réteghez képest 10%-os, míg a felső réteghez képest 5%-os. Ez a különbség megfigyelhető a devianciák számának külön vizsgálatakor is. A legnagyobb

arányban egy deviancia fordul elő a fiatalok családjában, ugyanakkor az alsó rétegben 1,5-szer nagyobb arányban (21,5%), mint a felső réteg családjaiban (14%). Két deviancia az alsóbb réteg 7-9%-ában fordul elő, három vagy több a családok 10%-ában fordul elő, tehát több mint 2-szer nagyobb arányban mint a felső rétegből származók családjában. Azaz a leszakadó, alacsonyabb társadalmi réteget érinti leginkább a családi devianciák előfordulása, illetve annak halmozódása, tehát e körből származnak az ilyen értelemben veszélyeztetett fiatalok.

Attól függően, hogy ép(teljes), csonka vagy újrastrukturált családról van szó szignifikáns különbség mutatkozik. A tendencia azt mutatja, hogy e tekintetben a teljes családok a legkevésbé érintettek, őket követik sorrendben az újrastrukturált családok, leginkább pedig a csonka családokban fordul elő egy vagy több deviancia. Az ép család külön „mozog” a csonka és az újrastrukturált családtípustól, azaz valamiféle védettséget jelenthet a devianciák előfordulásában. Ugyanakkor kérdésünk a múltra és jelenre is vonatkozott, így valószínűsíthető, hogy a csonka család éppen attól vált azzá, mert bizonyos deviáns magatartásformák előfordultak, melyek hozzájárulhattak a család felbomlásához, így az eredményeket e körülmény figyelembevételével kell értelmezni. A csonka családokban, minimálisan de gyakrabban fordulnak(tak) elő deviáns magatartásformák. A legnagyobb aránybeli különbségek a két vagy több deviancia esetén mutatkoznak, a különbség kétszeresé nő a teljes családhoz képest.

Deviáns magatartásformák előfordulása, társadalmi háttérváltozókkal való összefüggése

Arra kerestük a választ, hogy melyek azok a társadalmi háttérváltozók, melyek befolyásolják a családi körben előforduló különböző deviáns magatartások előfordulását.

Közvetlen család esetén valamely kezelésre szoruló pszichés betegség (pszichológushoz és idegorvoshoz járás), túlzott alkoholfogyasztás, gyógyszeresedés, gyógyszerfüggés (nyugtató és altató szedése) állnak az első három helyen, míg a tágabb családot vizsgálva az alkoholfogyasztás, tettelegességig fajuló konfliktusok, gyógyszeresedés (nyugtató és altató szedése) állnak az első három helyen. Bizonyos magatartásformák esetén szembevető különbségek vannak tágabb és közvetlen család

esetén. Befejezett öngyilkosság esetén 2,5-szeres a különbség, míg börtönviselt családtag esetén kétszeres a különbség. A pszichológushoz, ideggyógyászhoz járás esetén azonban közvetlen családban nagyobb az előfordulás.

Túlzott alkoholfogyasztás

A megkérdezett fiatalok közel 18,3%-nak valamely távolabbi családtagja erős alkoholfogyasztó, míg a közvetlen családban ez az arány 10,7%, azaz minden tizedik fiatal alkoholizmussal küszködő családtaggal él együtt. A túlzott alkoholfogyasztás előfordulása a *település típusával*, a *család státuszával* és a *család szerkezetével* mutat összefüggést.

92. sz. táblázat
Túlzott alkoholfogyasztás előfordulása (%)
(N 2213)

rokoni körben	18,3
közvetlen családban	10,7
nincs	67,4
válasz hiány	3,6

Amennyiben a tágabb családot vizsgáljuk, ott a kistelepüléseken élő családok 23,5%-ban fordul elő ilyen magatartás, Budapest és a megyeszékhelyek között nincs különösebb különbség, a családok 19-20%-a érintett, míg a városokban a legkisebb az arány (15,6%). A közvetlen családok esetén, a kistelepüléseken élőket, a városiakat és a budapestieket érinti leginkább ez a probléma (12,11,13%), míg a megyeszékhelyeken élő családok 9%-ban fordul elő túlzott alkoholfogyasztás. Azaz a kistelepüléseken és a Budapesten élő családoknál fordul elő nagyobb arányban gyakori, túlzott alkoholfogyasztás.

A közvetlen és a tágabb család esetén is az alacsonyabb (leszakadó) rétegben fordul elő a legnagyobb gyakorisággal az alkoholprobléma. A tágabb családok esetén kisebb különbség mutatkozik az egyes rétegek között, a közép- és a leszakadó réteg együtt mozog (19-20%), a különbség minimális, de a felső réteg és a leszakadó réteg között is csak 3 %-os (kicsi) a különbség. A közvetlen család esetén azonban nagyobb a differencia. A társadalmi státuszhierarchiában lefelé haladva nő a túlzott alkoholfogyasztás gyakorisága. A leszakadó rétegből származó gyerekek közvetlen

családja 16%-ban fordul elő, míg a felső rétegből származók 7 %-ban, a különbség közel 10%-os.

93. sz. táblázat
Túlzott alkoholfogyasztás előfordulása / a család struktúrája (%)
(N 2105)

	ép család	csonka család	újrastrukturált család	összes
rokoni körben	18,6	20,0	20,9	19,1
közvetlen családban	9,4	14,4	13,4	10,7

A túlzott alkoholfogyasztás a legerősebb összefüggést (0,54-CrV) a család struktúrájával mutatja. Mind a tágabb, mind a közvetlen család esetén a csonka és az újrastrukturált családokban jelentkezik legnagyobb arányban az alkoholizmus problémája. A tágabb családokat vizsgálva arányuk 20-21%, míg a közvetlen családok esetén 13-14%. A teljes (ép) családokhoz képest nagyobb a különbség a közvetlen családok esetén (4-5%-os).

Amennyiben külön vizsgáljuk csak a közvetlen családban előforduló túlzott alkoholfogyasztást, azaz a tágabb családot kihagyjuk a vizsgálatból, a család státuszával és struktúrájával van szignifikáns összefüggés. A leszakadó rétegből származó fiatalok családjában több mint 2-szer nagyobb arányban (15,5%) van jele túlzott alkoholfogyasztás, mint a felső réteg családjaiban. A csonka- és az újrastrukturált családokban (közeli hozzátartozók révén) 13-14%-ban fordul elő a túlzott alkoholfogyasztás, 1,5-szer nagyobb arányban, mint a teljes családokban (9 %).

Nyugtató, altató szedésének előfordulása

A gyógyszerszedés, gyógyszerfüggés (nyugtató, altató szedése) a közvetlen családok 8,5%-ban, a tágabb családok 10,5%-ban fordul elő. A változó szignifikánsan összefügg a régióval, a család státuszával, a család struktúrájával.

94. sz. táblázat
Sok nyugtató/altató szedés előfordulása (%)
(N 2213)

rokoni körben	10,5
közvetlen családban	8,5
nincs	76,8
válasz hiány	4,2

A tágabb családot vizsgálva a középrétegben (12%) és a leszakadó rétegben (10%) nagyobb arányban fordul elő nyugtató, altató szedése, mint a felső rétegben (8,5%). A közvetlen családokban ugyanakkor arányaiban a leszakadó réteg kiugró, a családok 12%-ban fordul elő gyógyszereszedés, 1,5-szer nagyobb arányban, mint a közép- és felsőbb réteg családjaiban (8%).

95. sz. táblázat
Sok nyugtató/altató szedés előfordulása / a család státusza (%)
 (N 2113)

	leszakadók	középréteg	felső réteg	összes
rokoni körben	10,0	12,3	8,5	11,0
közvetlen családban	12,1	8,1	7,6	8,8

A család struktúrájával való összefüggése azt mutatja, hogy az újrastrukturált családokban fordul elő a legnagyobb arányban gyógyszereszedés, 13% mind a közvetlen, mind a tágabb család esetén. A közvetlen családban a csonka- és az újrastrukturált családtípus között minimális a különbség, míg a teljes (ép) és az újrastrukturált családok között 1,5-szeres.

Regionális különbségek is megfigyelhetők a gyógyszereszedés tekintetében: tágabb család esetén az észak-alföldi régióban (16,3%) fordul elő a legnagyobb arányban, míg közvetlen család esetén a nyugat-dunántúli régióban (17%). A legalacsonyabb arányban a pedig (a tágabb családok esetén) a közép-magyarországi és közép-dunántúli régióban (7-8%-ban), míg a közvetlen családokban a közép-dunántúli régióban (4,8%).

Amennyiben külön vizsgáljuk a közvetlen családban való előfordulást, úgy a család státuszával és struktúrájával mutat szignifikáns kapcsolatot a gyógyszereszedés előfordulása. A leszakadó réteg családjainak 11,5%-ban fordul elő gyógyszereszedés, míg a közép- és felső réteg családjaiban 8% alatt, azaz közel 1,5-szeres a különbség. A közép- és felső réteg közötti különbség elenyésző (0,5 %). A család struktúrájával való összefüggés szerint az ép (teljes) családok 7,2%-ban fordul elő gyógyszereszedés, míg a csonka és újrastrukturált családok 11-12%-ban (minimális a különbség a csonka és újrastrukturált családok között a gyógyszereszedés tekintetében).

Drogfogyasztás előfordulása

A fiatalok közvetlen családjának- feltehetőleg valamely testvér révén- 5,3%-ában, távolabbi rokonság esetében 8,2%-ában fordul(t) elő valamilyen kábítószer használata.

A drogfogyasztás családban való előfordulása a régióval, a település típusával és a család struktúrájával mutat szignifikáns összefüggést.

96. sz. táblázat
Droghasználat előfordulása (%)
(N 2213)

rokoni körben	8,2
közvetlen családban	5,3
nincs	82,3
válasz hiány	4,2

A drogfogyasztás mind a közvetlen, mind a tágabb család esetén a budapesti családokat érinti leginkább. A kistelepülésen, városokban és megyeszékhelyen élők közötti előfordulás között minimális a különbség, tágabb család esetén (7-9%), a közvetlen család esetén (5-6%). a budapesti fiatalok családjában 1,5-2-szer nagyobb arányban fordul elő.

A regionális különbségek vizsgálata is hasonló képet mutat, hiszen a közvetlen és a tágabb családok esetén is a közép- magyarországi adatok kiugróak, különösen a tágabb család esetén. A közép- magyarországi régiót a dél- dunántúli és a dél- alföldi régió követi. A közép- és nyugat- dunántúli régió mindkét esetben együtt mozog - legalacsonyabb arányt képviselik -, a tágabb családban közel 6%, a közvetlen családban közel 3% az arány.

97. sz. táblázat
Droghasználat előfordulása / a család struktúrája (%)
(N 2105)

	ép család	csonka család	újrastrukturált család	összes
rokoni körben	7,8	8,2	14,5	8,5
közvetlen családban	4,8	7,7	4,1	5,3

A drogfogyasztás a tágabb családok esetén közel 2-szer nagyobb arányban fordul elő az újrastrukturált családokban, mint a teljes (ép) és csonka családokban.

Közvetlen családok esetén pedig a csonka családokban több mint 1,5-szer nagyobb arányban fordul elő, mint az ép és újrastrukturált családokban.

Pszichológushoz, idegrovshoz járás előfordulása

Pszichológushoz, idegrovshoz jár(t)- azaz valamilyen kezelésre szoruló pszichés probléma előfordulása- a közvetlen családból 12,8%, a tágabb családból 9,4%, a különbség valószínűsíthetően abból adódik, hogy a fiatal leginkább közeli hozzátartozóival kapcsolatban bír ilyen jellegű információval. Szignifikáns összefüggést mutat a változó a régióval, a család státuszával és struktúrájával.

98. sz. táblázat
Pszichológushoz, idegrovshoz járás előfordulása (%)
 (N 2213)

rokoni körben	9,4
közvetlen családban	12,8
nincs	73,2
válasz hiány	4,6

Tágabb családokban a középrétegből származó fiatalok családjainak 10%-ban fordul elő, a leszakadó réteg 9%-ban, a felső rétegből származóknak pedig 8,5%-ban, azaz közel azonos arányban (minimálisan de a középrétegből származók tágabb családjában kicsit nagyobb arányban van jelen). A közvetlen családok esetén nagyobb a társadalmi státusz szerinti differencia. A közvetlen családok esetében minél lejjebb haladunk a társadalom státushierarchiájában, annál nagyobb arányban van jelen valamilyen pszichés probléma, mely kezelésre szorul. Az alsóbb társadalmi réteg 18%-ban fordul elő, a középréteg 13%-ban és a felső réteg 11,7%-ban, azaz több mint 1,5-szer nagyobb arányban fordul elő az alsóbb rétegek családjaiban, mint a felsőbb rétegben.

99. sz. táblázat
Pszichológushoz, idegrovshoz járás előfordulása / a család struktúrája (%)
 (N 2085)

	ép család	csonka család	újrastrukturált család	összes
rokoni körben	9,0	11,7	11,0	9,7
közvetlen családban	10,3	21,2	19,8	13,3

A család struktúrájával való összefüggés esetén is a közvetlen családokban való előfordulásnál mutatkozik nagyobb differencia. A tágabb családokban való előfordulás esetén minimális a státusz szerinti különbség, az ép családokban kisebb valószínűséggel fordul elő érintett családtag. Az ép családok 9%-ában fordul elő, míg a csonka és újrastrukturált családok 11-12%-ában. A közvetlen családok esetén 2-szer nagyobb arányban fordul elő csonka és újrastrukturált családokban (20-21%), mint ép (teljes) családokban (10,3%), azaz a család felbomlásával nő azon közvetlen családtagok aránya, akik pszichológus, ideg orvos segítségére szorulnak.

Amennyiben külön vizsgáljuk a közvetlen családban való előfordulást (és azon családokkal hasonlítjuk össze, ahol egyáltalán nem fordul elő), úgy szignifikáns az összefüggés a család státuszával és struktúrájával. A közép és felső réteg családjainak 11-13%-ban fordul elő, olyan családtag, aki szakorvoshoz jár, míg az alsóbb rétegből származók családjaiban 1,5-szer nagyobb arányban. Társadalmi státusztól függően, a csonka és újrastrukturált családokban 2-szer nagyobb arányban fordul elő valamilyen kezelésre szoruló pszichés probléma.

Öngyilkossági kísérlet előfordulása

Öngyilkossági kísérlet a közvetlen családok 6%-ban, tágabb családok 7%-ban fordult elő. Az öngyilkossági kísérlet családban való előfordulása szignifikáns összefüggést mutat a *család státuszával* és *struktúrájával*.

100. sz. táblázat
Öngyilkossági kísérlet előfordulása (%)
 (N 2213)

rokon körben	7,2
közvetlen családban	5,9
nincs	83,0
válasz hiány	3,9

A tágabb család esetén minimális a különbség a társadalmi státusz mentén. A leszakadó réteg 8,3%-ban a középréteg 7,4%-ban és a felső réteg családjainak 6,5%-ban fordult már elő öngyilkossági kísérlet, azaz a leszakadó réteg családjaiban kicsivel nagyobb arányban. A közvetlen családok esetén jóval nagyobb differencia figyelhető meg. A felső réteg családjainak 3,7%-ban fordul elő, 1,5-szer nagyobb arányban, mint

a középréteg családjában és közel 3-szor nagyobb arányban, mint a felső réteg családjában.

101. sz. táblázat
Öngyilkossági kísérlet előfordulása / a család státusza (%)
 (N 2120)

	leszakadók	középréteg	felső réteg	összes
rokoni körben	8,3	7,4	6,5	7,2
közvetlen családban	9,3	6,0	3,7	5,9

A család struktúrája két szempontból is összefügg az öngyilkossági kísérlet előfordulásával, attól függően, hogy nukleáris vagy kiterjedt családról van-e szó - ami eddig nem mutatott összefüggést - illetve ép(teljes), csonka vagy újrastrukturált családról. 1,5-szer nagyobb arányban fordult elő nukleáris családban élőknel öngyilkossági kísérlet, mint azoknál, akik kiterjedt családban élnek, azaz a kiterjedt családban élés valamiféle védelmet nyújt az öngyilkossági kísérlettel szemben. A másik struktúra- felosztás szerint (ép/ csonka/ újrastrukturált családok) a tágabb családok esetén közel 1,5-szer nagyobb arányban fordult elő öngyilkossági kísérlet az ép családokban (7,7%), mint az újrastrukturált családokban (a csonka és az ép családokban előforduló arányok közel azonosak). Közvetlen családok esetén a csonka és újrastrukturált családokban (10%) 2-szer nagyobb arányban fordult már elő öngyilkossági kísérlet, mint az ép családokban (4,6%). (A közvetlen családot külön vizsgálva, hasonló eredményt kapunk).

Befejezett öngyilkosság előfordulása

Befejezett öngyilkosság a közvetlen családok 3,1%-ában, míg a tágabb családok 7,9%-ában fordult már elő. (jellemzően tehát kétszer több megkísérelt öngyilkosság történt, mint befejezett, ugyanakkor távolabbi rokonságban nem figyelhető meg jelentős különbség e tekintetben.) Az öngyilkosság elkövetésének előfordulása szignifikánsan összefügg a *család státuszával, struktúrájával és a régióval.*

102. sz. táblázat
Befejezett öngyilkosság előfordulása (%)
 (N 2213)

rokoni körben	7,9
közvetlen családban	3,1
nincs	84,8
válasz hiány	4,3

Jellemző regionális különbségek rajzolódnak ki a befejezett öngyilkosság előfordulásában. A tágabb családok esetén a legnagyobb arányban az észak-alföldi (11,7%) és a dél-alföldi (9,3%) régióban fordul elő a legnagyobb gyakorisággal, míg a nyugat-dunántúli (5,7%) és az észak-magyarországi régióban (6,5%) a legkisebb arányban. Közvetlen család esetén is a dél-alföldi régióban való előfordulás a legnagyobb arányú (5,2%), míg a közép-magyarországi és dél-dunántúli régiókban (1,3%) a legkisebb arányban.

103. sz. táblázat
Befejezett öngyilkosság előfordulása / a család státusza (%)
 (N 2111)

	leszakadók	középréteg	felső réteg	összes
rokoni körben	7,6	8,4	8,3	7,9
közvetlen családban	6,4	2,7	1,7	3,1

A közvetlen családban való előfordulás esetén 4-szeres különbség van a legnagyobb és legkisebb előfordulás között. Társadalmi státusz szerinti különbségek a közvetlen családban való előfordulást differenciálják jelentősen. A tágabb családban 7,6-8,6% között mozog azok aránya, akik családjában előfordult öngyilkosság. Közvetlen családtagok között a felső réteg 1,7%-ban, a középréteg 2,7%-ban és az alsóbb rétegben 3-4-szer nagyobb arányban.

A család struktúrája szerinti különbség a közvetlen családok esetén rajzolódik ki. A tágabb családokban minimális a differencia, míg a közvetlen családokban 2-3-szoros. Az ép(teljes) családok 2,1%-ban, az újrastrukturált családok 3,5%-ban, a csonka családokban pedig 6,2%-ban fordult már elő öngyilkosság valamely családtagnál.

Börtön

Börtönben van/volt a közvetlen családból 2,8%, a tágabb családból 6,5%, tehát a tágabb családban 3-szor nagyobb arányban fordul elő. E kérdésre adott válaszok nem feltétlenül tekinthetők valós adatnak, hiszen nagyfokú szégyenérzet tapad az ebbéli érintettséghez. A rokoni vagy közeli családban való előfordulása (volt-e valamely családtag börtönben) szignifikáns összefüggést mutat a *család státuszával* és *struktúrájával*

104. sz. táblázat
Volt-e/van-e valamely családtag börtönben (%)
 (N 2213)

rokoni körben	6,5
közvetlen családban	2,8
nincs	86,2
válasz hiány	4,5

A közvetlen és a tágabb családban való előfordulásnál azonos tendencia figyelhető meg, ugyanakkor a tágabb családok esetén nagyobb különbségek figyelhetőek meg.

Minél lejjebb haladunk a társadalom státushierarchiájában, annál nagyobb arányban van olyan családtagja a fiatalnak a rokoni körben (tágabb családban), aki büntetett előéletű. Az alsóbb rétegből származók tágabb családjának 11,8%-ban van érintett családtag, közel 2-szer nagyobb arányban, mint a középréteg családjaiban és közel 5-ször nagyobb arányban, mint a felsőbb rétegből származók családjában.

105. sz. táblázat
Volt-e/van-e valamely családtag börtönben / a család státusza (%)
 (N 2107)

	leszakadók	középréteg	felső réteg	összes
rokoni körben	11,8	6,8	2,4	6,5
közvetlen családban	4,7	3,0	1,5	2,8

A család struktúrája szerint a tágabb családban való előfordulás esetén a csonka családokban fordul elő a legnagyobb arányban (9,6%), több mint 1,5-szer nagyobb arányban mint a teljes családokban. Az újrastrukturált családokban (8,2%) pedig közel 1,5-szer nagyobb arányban van börtönviselt családtag, mint a teljes családokban. Közvetlen család esetén is a csonka és újrastrukturált családokban fordul elő nagyobb arányban, ám az újrastrukturált családokban (5,3%) minimálisan de nagyobb arányban, mint a csonka családokban (4,3%). A csonka és újrastrukturált családokban 2-2,5-szer nagyobb arányban fordul elő a közvetlen családban börtönviselt családtag, mint a teljes családokban.

Tettlegeességig fajuló konfliktusok

Tettlegeességig fajuló konfliktusok a közvetlen családok 7,4%-ban, a tágabb család 10,9%-ban fordul elő, ami igen magas arány, amennyiben figyelembe vesszük e

cselekmények nagyfokú látenciáját, így nem feltétlenül tekinthető valós adatnak. A tettegesség előfordulása szignifikánsan összefügg a *település típusával*, a *család státuszával* és *struktúrájával*.

106. sz. táblázat
Előfordul tettegességig fajuló konfliktus (%)
 (N 2213)

rokoni körben	10,9
közvetlen családban	7,4
nincs	77,4
válasz hiány	4,3

Tettegességig fajuló konfliktusok a kistelepüléseken élők családjában fordul elő a legnagyobb arányban (15,4%), melyet sorrendben követ Budapest (13%). A városokban és a megyeszékhelyeken élők családjában közel azonos arányban fordul elő (9-10%). A kistelepüléseken élők családjában 1,5-szer nagyobb arányban fordul elő, mint a városok és megyeszékhelyeken élők családjában.

Társadalmi státusztól függően az alsóbb-és felső réteg rokoni körében 12,3-12,4%-ban fordul(t) elő tettegesség (azonos arányban), 1,5-szer nagyobb arányban, mint a felső rétegből származó fiatalok tágabb családjában. A közvetlen családok esetén differenciáltabb a kép. A felső rétegből származó fiatalok családjának 6%-ban fordul elő tettegesség, a középrétegből származók 7,6%-ban. A leszakadó rétegből származók családjában 1,5-szer nagyobb arányban fordul elő, mint a felső réteg családjában.

107. sz. táblázat
Előfordul tettegességig fajuló konfliktus / a család struktúrája (%)
 (N 2090)

	ép család	csonka család	újrastukturált család	összes
rokoni körben	10,9	11,8	15,1	10,9
közvetlen családban	5,3	13,9	9,9	7,4

A legnagyobb arányban az újrastukturált családokban fordul elő (15%), míg az ép és csonka családokban közel azonos arányban 11-12%-ban (tágabb családokban). Közvetlen családokban való előfordulás más tendenciát mutat. Az ép családok 5,3%-ban, az újrastukturált családok 10%-ban fordul elő. A csonka családokban közel 1,5-szer nagyobb arányban fordul elő, mint az újrastukturált családokban és több mint 2,5-szer nagyobb arányban, mint az ép családokban.

Jövő megítélése

A fiatalok jövőhöz való viszonyulását **optimizmus/ pesszimizmus** dimenziójában mértük. Azon fiatalok, akik családjában előfordul túlzott alkoholfogyasztás közvetlen vagy tágabb családi körben kevésbé optimisták és inkább pesszimisták, mint azok, akiknek nincs ilyen problémával küszködő családtagja. Az optimizmus, pesszimizmus tekintetében nem differenciál, hogy közvetlen vagy tágabb családi hozzátartozóról van szó. A pesszimizmus tekintetében nagyobb aránybeli különbség mutatkozik, 1,5-szer nagyobb arányban pesszimisták azok, akik családjában van alkoholistá családtag.

A fiatal családjában előforduló *öngyilkossági kísérlet*, illetve *befejezett öngyilkosság* nagyban befolyásolja jövőképét. Azok a fiatalok a legkevésbé optimisták jövőjükkel kapcsolatban, akik közvetlen családjában volt már öngyilkossági kísérlet. Az optimista jövőkép szempontjából nem differenciál, hogy egyáltalán nem fordult elő öngyilkossági kísérlet a családban vagy előfordult a tágabb, rokoni körben, e fiatalok közel azonos arányban tekintenek pozitívan jövőjük felé. A pesszimizmussal kapcsolatba is hasonló a kép, több mint 1,5-szer nagyobb arányban pesszimisták jövőjük kapcsán azon fiatalok, akik valamely közvetlen családtagjuk kísérlet már meg öngyilkosságot, mint azok, akiknek tágabb családjában vagy egyáltalán nem fordult elő. Azok a fiatalok a legkevésbé optimisták, akik valamely közeli családtagja önkézevel vetett végett életének (66%), utánuk következnek azok, akiknek a rokoni körében történt (74,9%). Azok a fiatalok a leginkább optimisták, akiknek nem fordult elő öngyilkosság a családjukban (80%) -15%-os különbség van az egyes csoportok között. A pesszimizmus esetén ugyanaz a tendencia figyelhető meg, mint az optimizmusnál. 1,5-szer nagyobb arányban pesszimisták jövőjükkel kapcsolatban azon fiatalok, akiknek a közvetlen családjában előfordult öngyilkosság (33,3%), azokhoz képest, akiknek nem fordult elő a családjában.

Valamely családtag *gyógyszerszedése*, illetve *pszichiátriai problémái* is erősen rányomják bélyegét a fiatal jövőhöz való viszonyulására. 64%-a optimista azon fiataloknak, akinek a közvetlen családjában van gyógyszereszedő családtag, 77%-a, akiknek a tágabb, rokoni körében fordul elő és a leginkább azok fiatalok optimisták,

akiknek nincs ilyen családtagja. A pesszimizmus esetében ugyanez a tendencia figyelhető meg, nagyobb aránybeli különbségekkel. 2-szer nagyobb arányban látják pesszimistán jövőjüket azok a fiatalok, akiknek a közvetlen családjában előfordul gyógyszereszedő családtag (35,7%), azokhoz képest, akiknek nincs ilyen családtagja (18,8%). Mind az optimizmus, mind a pesszimizmus terén középen helyezkednek el azok, akiknek a tágabb családjában fordul elő gyógyszereszedés. 71-74%-a optimista azon fiataloknak, közvetlen vagy tágabb családjában van olyan személy, aki pszichológushoz vagy ideg orvoshoz jár. 10%-kal nagyobb arányban vannak az optimisták között azok, akiknek nincs ilyen családtagja.

Tettlegeesség családban való előfordulása is hatással van a fiatal jövőképeire. Azon fiatalok, akiknek közvetlen vagy tágabb családjában előfordul *tettlegeességig* fajuló konfliktus 71-74%-a tartja magát optimistának jövőjével kapcsolatban. Több mint 10%-kal vannak többen az optimisták között azok, akik családjában egyáltalán nem fordul elő ilyen konfliktus. A pesszimizmusnál nagyobb aránybeli különbségek figyelhetőek meg, akik közvetlen családjában. Több mint 1,5-szer nagyobb arányban pesszimisták jövőjükkel kapcsolatban azok, akik közvetlen családjukban családon belüli erőszak elszennedői közvetlen vagy közvetett módon (29%), azokhoz képest, akiknél nincs ilyen probléma

Társas kapcsolatok, baráti kör

A kortárs kapcsolatok hiánya összefügg a *gyógyszereszedés, drogfogyasztás és pszichológiai, pszichiátriai problémák* családon belüli előfordulásával. Az tehát, hogy a fiatal e deviáns magatartásokkal terhelt családból jön-e vagy sem, mennyiben befolyásolja társas kapcsolatait, mennyiben válik zárkózottá, magányossá.

Azon fiatalok, akiknek közvetlen családjában van rendszeres gyógyszereszedő, esetleg gyógyszerfüggő családtag közel 2-szer nagyobb arányban magányosabbak, azaz nincsenek barátai. Azon fiatalok pedig, akik valamely közeli hozzátartozója pszichiátriai kezelésre szorul 1,5-szer nagyobb arányban nem rendelkeznek barátokkal, mint azon társaik, akiknek nincs ilyen problémával küszködő családtagja. Érdekes módon, akiknek a közvetlen családjában van kábítószer-élvező családtag

(feltételezhetően testvér), azoknak kicsit nagyobb arányban vannak barátai, mint akinek nincs ilyen családtagja.

Összegzés

A társadalmi státushierarchián lefelé haladva nő a *devianciák száma*, tehát az alsóbb társadalmi rétegből származó fiatalok családjában fordulnak elő leginkább bizonyos devianciák előfordulása és azok halmozódása. A család struktúrájától függően a csonka családokban fordul elő leginkább – mely azt jelzi, hogy a családok felbomlásában nagy szerepet játszhat egy családtag deviáns magatartása.

Amennyiben a *szurfogyasztás (alkohol-, gyógyszer-, és drogfogyasztás)* családon belüli előfordulását vizsgáljuk, megállapítható, hogy a család struktúrája felől megközelítve leginkább az újrastrukturált családok érintettek. Továbbá *túlzott, erős alkoholfogyasztás és gyógyszereszedés,- gyógyszerfüggés* az alacsonyabb társadalmi rétegekből származó fiatalok családjában fordulnak elő a legnagyobb arányban. A fiatalok lakóhelye (településtípus) szerint alkohol-probléma legnagyobb arányban a kistelepüléseken és a Budapesten élő fiatalok családjában fordul elő, míg drogfogyasztás a budapesti fiatalok családjában.

Mind a *pszichés problémák* (kezelésre szoruló), mind a *megkísérelt-és befejezett öngyilkosság* előfordulása esetén megállapítható, hogy az alsóbb társadalmi rétegben fordulnak elő a legnagyobb arányban, valamint a család struktúrája szerint a csonka-és újrastrukturált családtípusokban élőknel- a befejezett öngyilkosságok kivételével.

Az alsóbb társadalmi rétegből származó fiatalok családjában fordul elő a legnagyobb arányban olyan családtag, aki *volt/van büntetésvégrehajtási intézetben (börtönben)*.

Tettlegességig fajuló konfliktusokkal terhelt családban a kistelepüléseken és a Budapesten élő fiatalok kénytelenek együtt élni a legnagyobb arányban. A család struktúrája szerint pedig a csonka-és újrastrukturált családokban élők a leginkább veszélyeztetettek.

XIV. A fiatalok önállósodása, ifjúsági identitás, ifjúsági státusz²³

Jürgen Zinnecker az ifjúság önálló társadalmi réteggé válását az egyénileg elsajátítható kulturális tőke, az iskolai tudás szerepének felértékelődésével magyarázza, melynek következtében meghosszabbodik az ifjúsági életszakasz. Ennek feltételei Nyugat-Európában, a nyolcvanas, Kelet-Európában viszont, a kilencvenes évektől alakulnak ki.

Az ifjúkor viszonylag önálló életszakasszá válik, fő szervezőereje az iskola. Nemcsak az iskolán belüli képzési életpályák, de az iskolán kívüli szabadidős életmód is sokkal inkább elkülöníti a fiatalokat az idősebb generációktól. Fontos jellemző, hogy csökken a családi, szomszédsági kapcsolatoknak, a településnek az ellenőrző szerepe, de felerősödik a fogyasztói iparé és a médiáé. A fiatalok szabadidős tevékenysége egyre inkább kikerül a család, az iskola és a felnőtt társadalom által, a fiatalok számára fenntartott intézményi keretek közül, és áttevődik az „iparszerű” szabadidőközpontokba, szórakozóhelyekre. A szabadidő eltöltésének módjára jellemző a sokkal szélesebb körű választási lehetőség, illetve, hogy a fiatalok idejük jelentős részét kortársaik körében töltik el.

A felnőtt lét kötöttségeitől egy időre mentesült fiatalok egyre nagyobb autonómiával rendelkeznek, egyre korábban önállósodnak, érték- és normarendszerük pedig eltér a felnőttekétől.

Kialakul egy réteg a fiatalok között, akik pozitív vonatkoztatási csoportnak kortárs csoportjukat tekintik és akik számára a felnőttek elsősorban negatív mintát jelentenek. Nem fogadják el, illetve bírálják a „felnőtt” intézményeket (család, állam) és képviselőiket (szülők, rendőrség, politikusok). Nemcsak konfliktusos viszonyban vannak a felnőtt társadalommal, hanem azzal szembenálló ifjúsági kultúrát képviselnek.

Az ifjúsági kulturális lázadás mérőeszköze az ifjúságcentrizmus-skála, melynek fő összetevői:

- a társadalmi autoritások általi diszkrimináltság érzése;
- a felnőttek tapasztalatainak és előjogainak elfogadása/elutasítás;
- a szülők iránti hála és a beléjük vetett bizalom ill. ennek hiánya;

²³A fejezet szerzője Ikvai-Szabó Emese

- a szülőktől való függetlenség, sőt, elidegenedés;
- a szülők hatalommal bíró, de meg nem értő felnőttként való értékelése

A skála két pólusán: a *felnőttminta-követők*, ill. az *ifjúságcentristák* állnak, akik között tehát a legfőbb különbség, a felnőttekhez való pozitív kötődés, illetve negatív feszültség; és az, hogy míg a felnőttminta-követők elfogadják és magukévá teszik a felnőtt társadalom érték-és normarendszerét, addig az ifjúságcentristák saját normáik önálló meghatározására törekszenek.

A kérdőív 48. kérdéscsoportja, illetve az azokra adott válaszok alapján kialakított skála szerint, a megkérdezett diákok **20%-a** került az **ifjúságcentristák**, **27%-a pedig a felnőttminta-követők** csoportjába.

Nemek szerint a felnőttminta-követők arányában tapasztalható különbség: a lányok 29%-a, a fiúknak pedig a 25%-a került ebbe a kategóriába.

A következő szempontok szerint tapasztalható még különbség a két csoport arányában (az összefüggés erősségének sorrendjében):

- *képzési típus*: minél alacsonyabb szintű képzést ad, annál magasabb az itt tanuló diákok körében az ifjúságcentristák aránya (gimnázium: 17%; szakközépiskola: 19%; szakiskola/szakmunkásképző: 28%) – látható, hogy igazán éles különbség inkább a csak szakmát, illetve az érettségit (is) adó iskolák között húzódik

- *deviáns családtagok száma*: minél gyakoribb a deviancia előfordulása a megkérdezett fiatal családjában, annál valószínűbb, hogy az ifjúságcentristák körébe tartozik (a családban nem találkozott devianciával: 17%; egy deviáns családtag: 22%; egynél több deviáns családtag: 34%)

- *szorongás*: az erősebben szorongó fiatalok között magasabb az ifjúságcentristák aránya: (míg az egyáltalán nem szorongó diákok nyolcada ifjúságcentrista, addig az erősen szorongók harmada tartozik ebbe a csoportba)

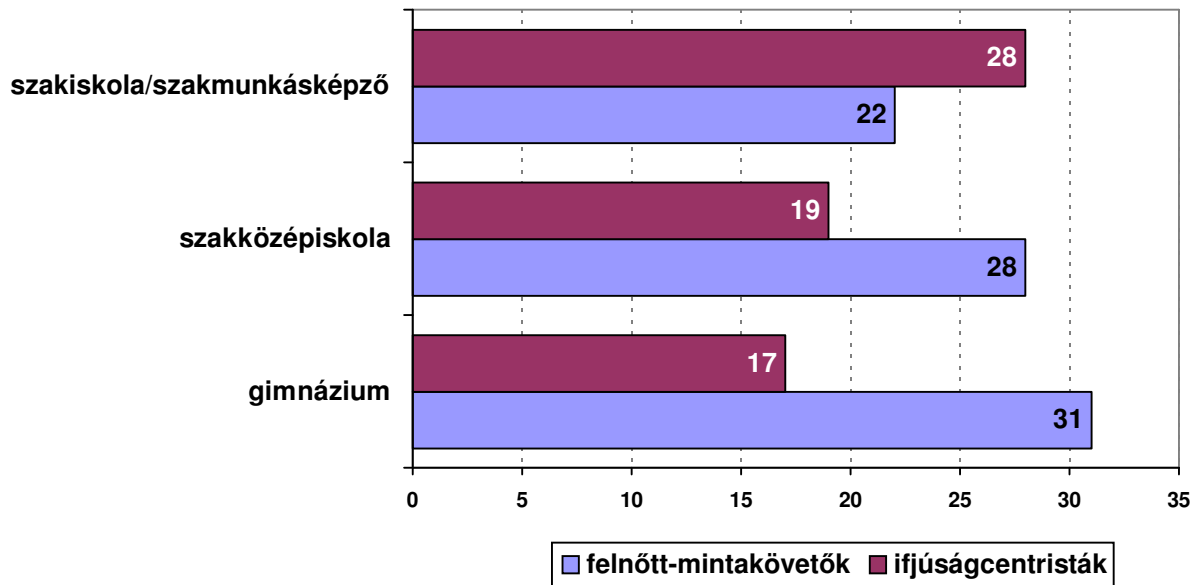
- *optimista, vagy pesszimista életszemlélet*: a jövőjüket pesszimistán megítélő fiatalok körében jóval magasabb az ifjúságcentristák aránya (29%), mint az optimista beállítódásúak között (18%).

- *a család anyagi helyzete*: a rosszabb anyagi körülmények közül származó fiatalok körében magasabb az ifjúságcentristák aránya, éles különbség inkább a szegény

családból származók és az ennél jobb anyagi helyzetű diákok között tapasztalható (a szegények 29%-a, a család jövedelméből megszorításokkal kijövők 22%-a, a családi jövedelemből jól kijövők 19, és a nagyon jól élők 18%-a ifjúságcentrista)

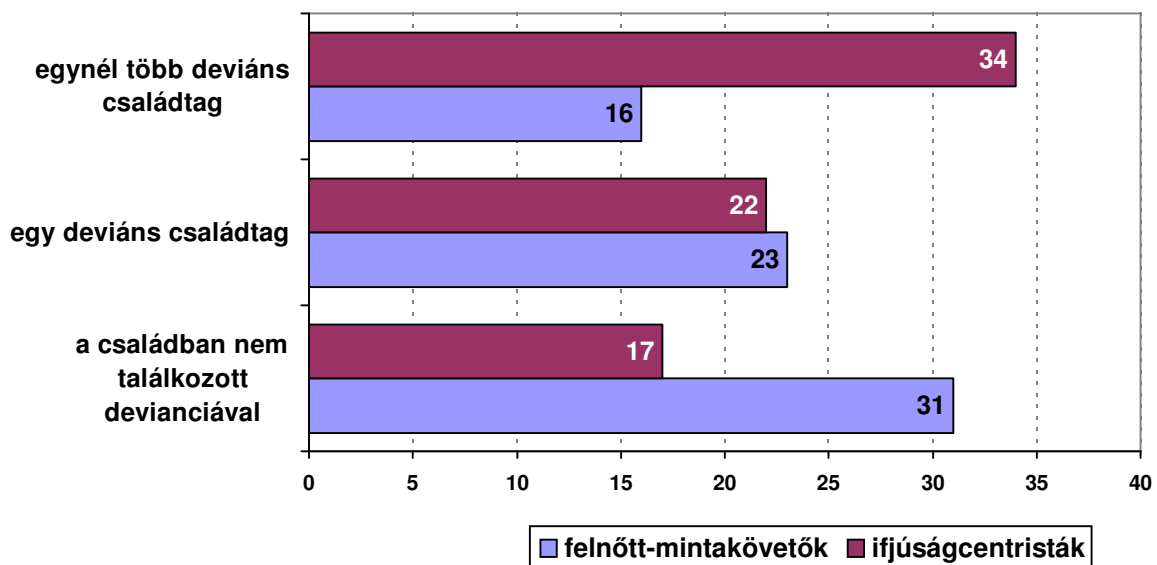
1. sz. ábra

Az ifjúságcentristák és felnőttminta-követők aránya (%) a különböző képzési típusok diákjai körében:

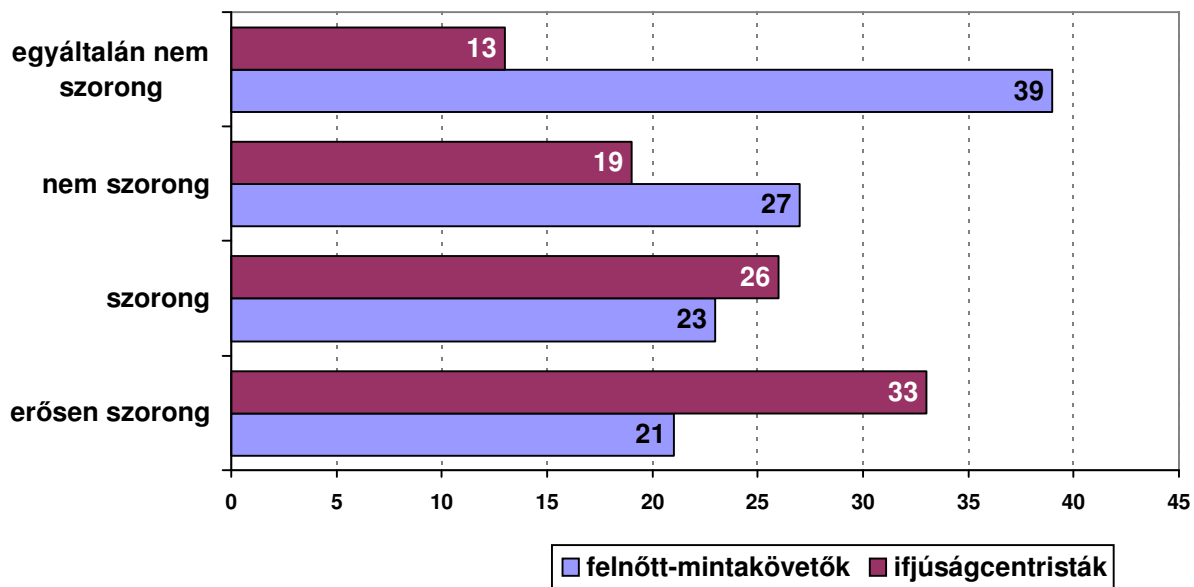
2. sz. ábra

Az ifjúságcentristák és felnőttminta-követők aránya (%) a deviáns családtagok száma szerint:

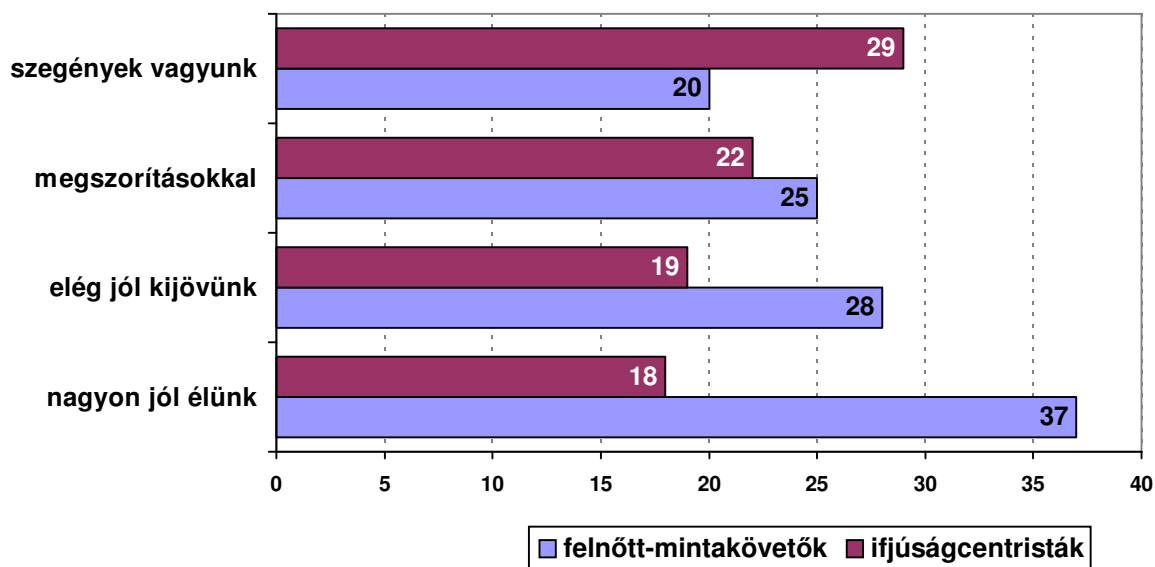
3. sz. ábra

Az ifjúságcentristák és felnőttminta-követők aránya (%) a különböző mértékben szorongó fiatalok körében:

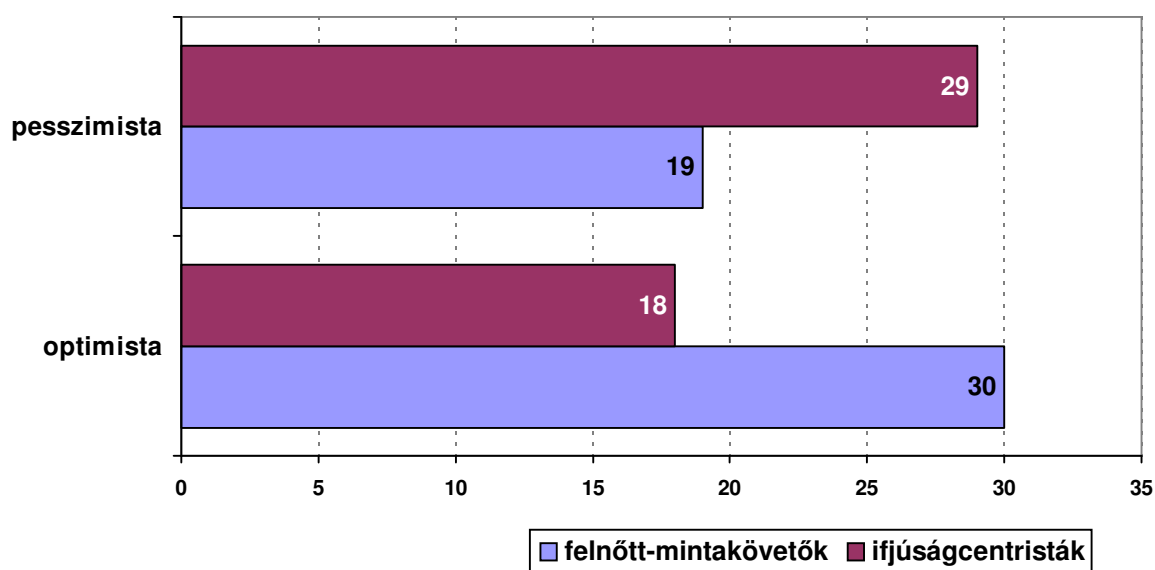
4. sz. ábra

Az ifjúságcentristák és felnőttminta-követők aránya (%) a család anyagi helyzete szerint:

5. sz. ábra

Az ifjúságcentristák és felnőttminta-követők aránya (%) az optimista és pesszimista szemléletűek körében:

A vizsgáltak alapján tehát az tapasztalható, hogy elsősorban a szakiskolás/szakmunkásképzős diákok, a devianciával családjukban gyakran találkozók, a szorongó és pesszimista jövőképű fiatalok jellemzője a felnőtt társadalommal való szembenállás, a felnőttek hatalmának világából való menekülés és a személyes függetlenség kiépítésének kísérlete.

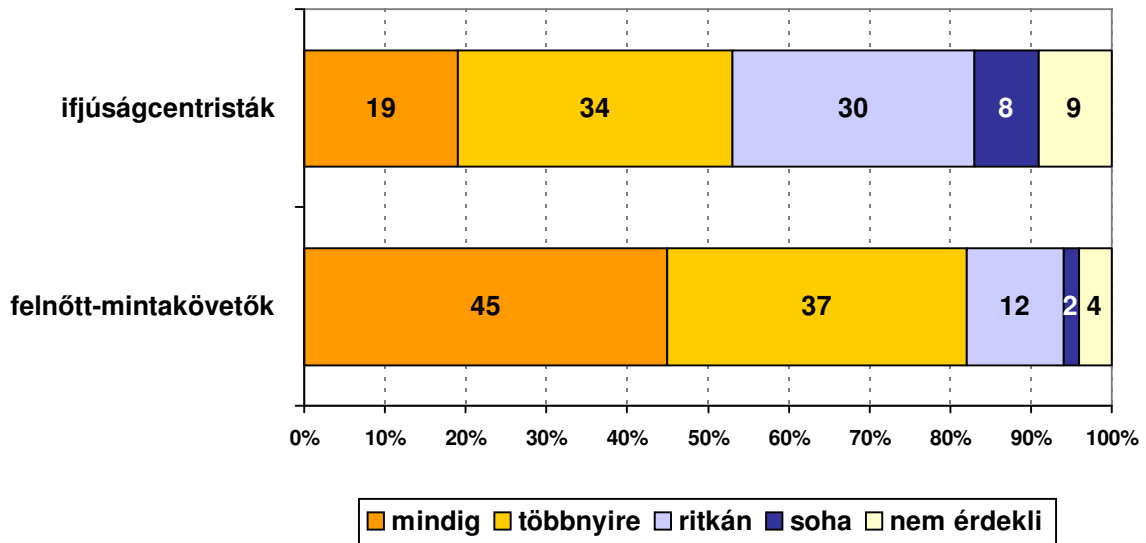
A felnőttminta-követők aránya pedig e szempontok alapján épp az ifjúságcentristáknál tapasztalt tendenciával ellentétesen alakul.

A közvetkezőkben néhány **életmódra**, illetve **értékrendre** vonatkozó kérdésben hasonlítjuk össze az ifjúságcentrista és a felnőttminta-követő fiatalokat.

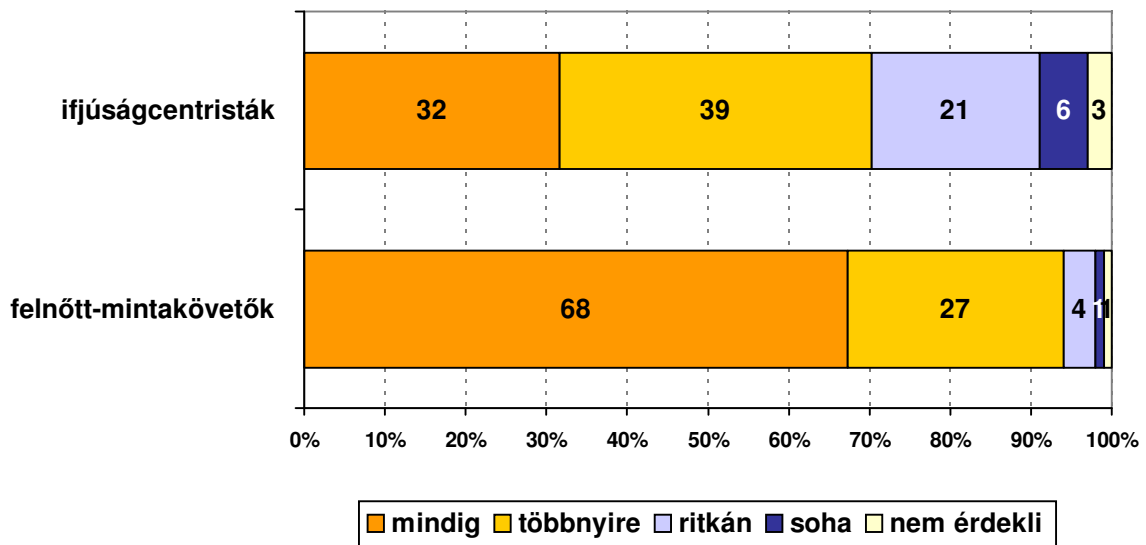
A felnőttek világához való viszonyukat jól illusztrálja, hogy kivel tudják megbeszélni problémáikat, illetve, hogy mennyire avatják bele szüleiket a „magánügyeikbe”, azaz, hogy elmondják-e nekik, hogy hol töltik szabadidejüket.

Míg a felnőttminta-követő fiatalok 45%-a mindig elmondja édesapjának, 68%-uk pedig édesanyjának, hogy *hol tölti szabadidejét*, addig az ifjúságcentristák körében ez az arány 19, illetve 32%.

6. sz. ábra
Elmondja-e apjának, hogy hol tölti szabadidejét?

7. sz. ábra
Elmondja-e anyjának, hogy hol tölti szabadidejét?

Összehasonlítva, hogy az ifjúságcentristák, illetve a felnőttminta-követők kivel tudják *megbeszélni problémáikat*, azt tapasztaljuk, hogy az ifjúságcentrista fiatalok sokkal nagyobb mértékben támaszkodnak kortárscsoportjuk, barátaik segítségére, mint a felnőttminta-követők, ezzel szemben utóbbiak jóval nagyobb bizalmat tanúsítanak a felnőttek iránt.

108. sz. táblázat

A megkérdezettek hány százaléka tudja mindig megbeszélni problémáját a következő személyekkel? (%)

	apával	anyával	baráttal	osztályfőnökkel (mindig vagy többnyire)
 felnőtt-mintakövetők	26	60	48	16
 ifjúságcentristák	11	20	60	10

A fiatalok életútját, illetve jövőképét vizsgálándó, megkérdeztük őket, hogy különböző események mikor történtek meg velük, illetve, mit gondolnak, mikor fognak ezek bekövetkezni életük folyamán. (13. kérdéscsoport)

Összehasonlítva az ifjúságcentristák és a felnőttminta-követő fiatalok válaszait, azt tapasztaljuk, hogy az önállósodást, illetve a felnőttek világával való szembenállást jelentő eseményeket, cselekvéseket az ifjúságcentrista diákok már nagyobb arányban élték át/tették meg, illetve átlagosan jóval alacsonyabb életkorra jósolják bekövetkezésüket, mint a felnőttminta-követők:

- az *önállósodást*, szülőktől, felnőttektől való független élet kivívását jelentő elköltözés, szakma- és állásszerzés, szexuális tapasztalat átlagosan 1 évvel korábban datálódik az ifjúságcentristáknál, mint a felnőttminta-követőknél
- a felnőttek társadalmával való *szembenállást* jelképezheti az olyan, (fiatalok számára tiltott) szerek használata, mint a cigaretta, vagy az alkohol, amelyeket a megkérdezett ifjúságcentristák már most jóval nagyobb arányban élveznek, mint felnőttminta-követő társaik, illetve kisebb részük gondolja azt, hogy ő sosem fog élni vele. Ugyanez tapasztalható a drog kipróbálása esetében.

109. sz. táblázat

A különféle legális és illegális szerek használatának elutasítása és gyakorlása (%)

	cigarettaezni		lerészegedni		drogot kipróbálni	
	<i>sohasem történnhet meg</i>	már megtörtént	<i>sohasem történnhet meg</i>	már megtörtént	<i>sohasem történnhet meg</i>	már megtörtént
 felnőtt-mintakövetők	66%	21%	34%	54%	74%	15%
 ifjúságcentristák	38%	50%	11%	79%	51%	39%

Ezzel szemben, a család intézményének az elfogadása inkább jellemző a felnőttminta-követőkre, mint az ifjúságcentristákra: kisebb részük tiltakozik az állandó partnerkapcsolat / házasság, és a gyermekvállalás ellen illetve korábbra tervezik

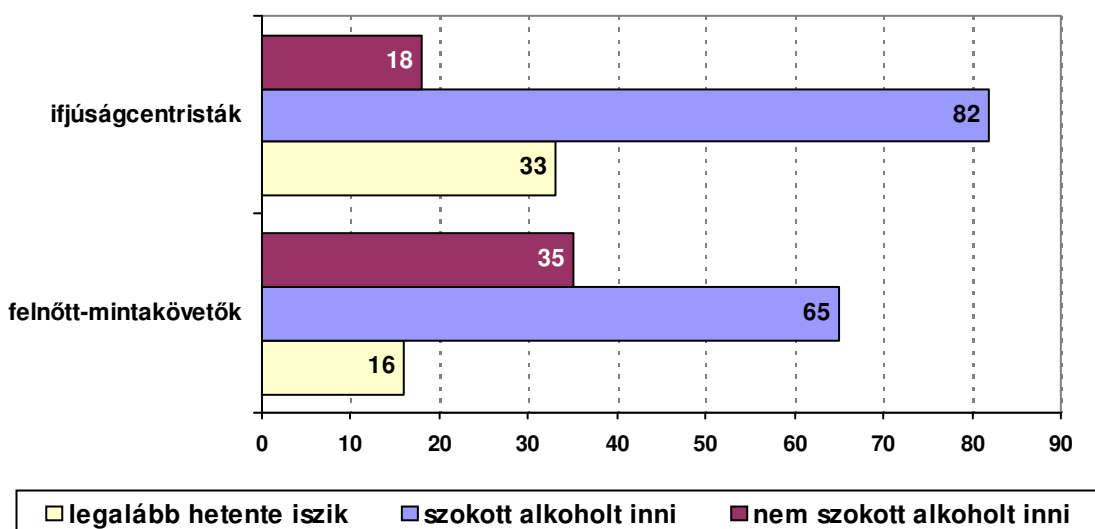
azokat. (Sohasem történhet meg, hogy megházasodjon / állandó partnerkapcsolatban éljen: a felnőttminta-követők 2%-ával, az ifjúságcentristák 4%-ával; Sohasem történhet meg, hogy gyermeket vállaljon: a felnőttminta-követők 2%-ával, az ifjúságcentristák 6%-ával.)

110. sz. táblázat
Átlagosan hány éves korában fog megtörténni /történt meg vele?

	felnőtt-mintakövetők	ifjúságcentristák
lerészegedni	16,5	15,8
szexuális tapasztalatot szerezni	17,3	16,5
kipróbálni valamilyen drogot	18,1	16,5
rendszeresen cigarettázni	18,5	16,6
szakmát szerezni	21,2	20,5
elköltözni a szülői házból	22,9	21,9
eleget keresni, hogy eltarthassa magát	23,3	22,6
rendes állásban dolgozni	24,1	23,3
gyermekvállalás	27,7	28,2

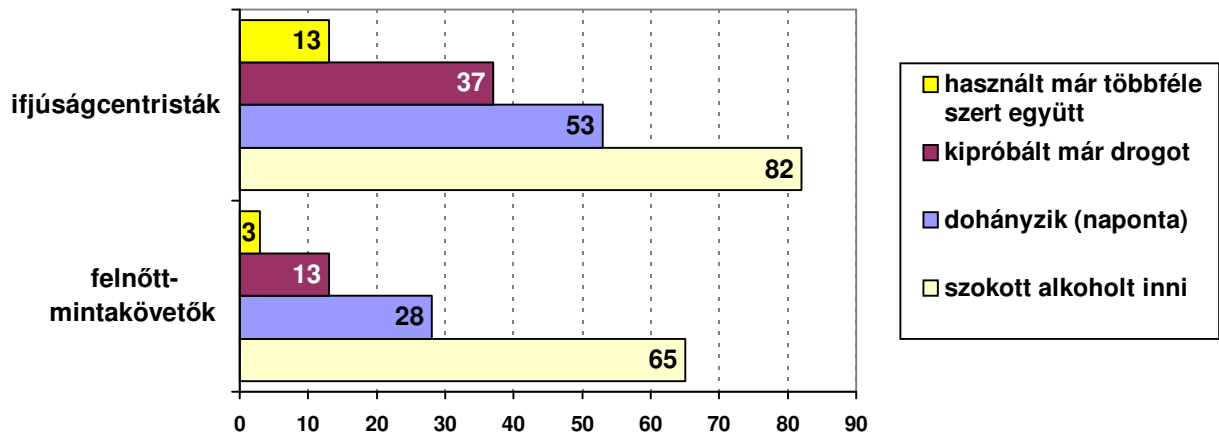
Összehasonlítva a vizsgált szerek fogyasztását, elmondható, hogy valamennyi esetben az ifjúságcentristák élnek nagyobb arányban és gyakrabban különböző káros szenvedéllyel.

8. sz. ábra
Ifjúságcentristák és felnőttminta-követő fiatalok alkoholfogyasztási szokása:

9. sz. ábra

A felsorolt szerek fogyasztása (%) az ifjúságcentrista és a felnőttminta-követő fiatalok körében:

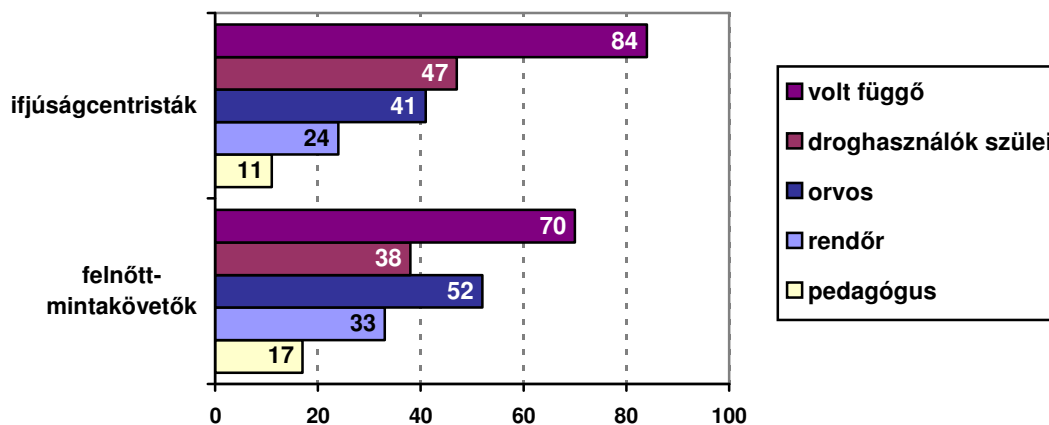
A drogprevenációs programok vizsgálata kapcsán megkérdeztük a diákokat, hogy mit gondolnak, kik alkalmasak drogprevenációs programok megtartására, azaz, kiktől várnak hiteles véleményt és kitől fogadnának el információt, tanácsot e témában.

Megegyezik a felnőttminta-követők és az ifjúságcentristák véleménye abban, hogy leginkább volt szerfüggőt (70% - 84%), illetve droghasználók hozzátartozóit (38% - 47%) fogadnák el ilyen szerepkörben, utóbbiak körében különösen magas az így válaszolók aránya.

Mindkét csoportban magas az orvost, mint drogprevenációban kompetens személyt elfogadók aránya, de őt már nagyobb valószínűséggel fogadják el a felnőttminta-követő fiatalok. (52% - 41%) Ugyancsak kevésbé bíznak az ifjúságcentristák a tekintély olyan képviselőiben, mint a rendőrök (33% - 24%), vagy a pedagógusok (17% - 11%).

10. sz. ábra

Az ifjúságcentrista és felnőttminta-követő fiatalok milyen arányban (%) tartják drogprevenációs tevékenységre alkalmasnak a felsorolt személyeket?

XV. A fiatalok önállósodása, jövőképe²⁴

A diákok 90 százaléka válaszolt arra a kérdésre, hogy szerinte *hány éves koráig fiatal az ember*. A legalacsonyabb megjelölt életkor a 16, a legmagasabb a 66 év volt. A megkérdezettek átlagosan 30 és fél évnél húzták meg a fiatalkor határát. A vizsgált szocio-demográfiai változók és a családi körülmények különböző mutatói közül egyedül a nem, illetve az édesapa iskolai végzettsége mutat összefüggést azzal, hogy a diákok mikorra helyezik a fiatalkor határát. Érdekes, hogy a fiúk átlagosan 29, a lányok pedig 32 éves kornál húzzák meg ezt a határt. Az apa iskolai végzettsége alapján az tapasztalható, hogy főként a diplomás apák gyermekeinek véleménye különbözik a többiekétől: míg előbbiek szerint átlagosan 32, a többiek szerint átlagosan 30 éves korunkig érezhetjük magunkat fiatalnak. A két tényező közül a nem hatása látszik erősebbnek.

A fiatalok önállósodását, illetve jövőképét kívántuk vizsgálni a következő, 12 elemet tartalmazó kérdéssorral. Azt firtattuk, bizonyos események mikor történtek meg velük, illetve mit gondolnak, mikor *fognak ezek bekövetkezni*. Elsőként, a különbségeket legegyszerűbben megragadó átlagokat tekintjük át. Fontos, hogy a következő eredmények azokra a diákokra vonatkoznak, akik valamennyi felsorolt történést életútjuk lehetséges állomásának tekintenek. (Azaz a bekövetkezés konkrét életkorát jelölték meg.)

Eszerint „átlagos válaszadónk” – aki a kérdezés idején 17 éves – már betöltötte 15. életévét, mikor először önállóan szórakozni ment. Tizenhat éves volt, mikor először lerészegedett és nem sokkal később igazán szerelmes lett. 17 éves korában életének meghatározó eseményei az első szexuális tapasztalat, a kábítószer kipróbálása és a rendszeres cigarettázás.

Tehát átlagos válaszadónkkal a felsoroltak közül már megtörténtek:

önálló szórakozás, lerészegedés, első szerelem, szexuális tapasztalat, kábítószer kipróbálása, rendszeres cigarettázás.

A következő események már tipikusan jövőbeli tervként szerepelnek. Majd 4 évvel későbbre, átlagosan 20 éves kora körül tervezi az első szakma megszerzését.

²⁴ A fejezet szerzője Ikvai-Szabó Emese

22. életkorát betöltve elköltözne a szülői házból, majd – tervei szerint – 23 évesen már elég pénzt fog keresni ahhoz, hogy gondoskodhasson magáról – ez évben már rendes állásban dolgozva. Az átlagos válaszadó 26 éves korára tervezi, hogy állandó partnerkapcsolatban, házasságban éljen és 28 évesen vállalna először gyermeket.

111. sz. táblázat
Életesemények tervezett megtörténte (átlagok)

események (releváns választ adók)	átlag	szórás	minimum	maximum
először önállóan szórakozni menni	15,6	1,9	10	30
először lerészegedni	16,0	2,3	12	40
először nagyon szerelmesnek lenni	16,5	2,8	8	35
szexuális tapasztalatokat szerezni	17,0	2,1	12	30
először kipróbálni valamilyen kábítószer	17,2	2,9	12	31
rendszeresen cigarettázni	17,4	4,7	10	44
első szakmai végzettséget szerezni	20,9	2,4	16	30
elköltözni a szülői házból	22,6	2,8	15	35
elég pénzt keresni ahhoz, hogy gondoskodhassak magamról	23,0	2,8	16	35
először rendes állásban dolgozni	23,7	2,8	15	40
megházasodni, partnerrel együtt élni	26,1	3,4	17	45
először apa/anya lenni	28,0	3,5	15	47

Az imént vázolt képet árnyalhatjuk, ha megnézzük, a fiatalok *mekkora részénél következtek már be* ezek az események, és mekkora azok aránya, akik úgy gondolják, bizonyos dolgok velük sosem történhetnek meg.

Ha a megtörtént események arányát tekintjük, azok sorrendje alátámasztja a fent bemutatott „átlagos életutat”. Azonban figyelembe kell vennünk azt is, hogy a diákok nem feltétlenül tartják valamennyi felsorolt eseményt saját életük egy-egy állomásának. Az alábbi táblázatból jól látható, hogy a megkérdezett fiatalok több mint fele sosem próbálna ki kábítószer, közel felük nem tervezi, hogy valaha is rendszeresen cigarettázzon. Ötödük nem kíván életében egyszer sem lerészegedni. A felsorolt események közül csupán e három káros szenvedély kipróbálása, illetve gyakorlása azok a dolgok, amelyektől a középiskolások számottevő része tartózkodna élete folyamán.

112. sz. táblázat
Életesemények megtörténte (%)

események (összes megkérdezett, %)	már megtörtént	még nem	sosem fog megtörténni
először önállóan szórakozni menni	85	9	2
először nagyon szerelmesnek lenni	72	21	1
szexuális tapasztalatokat szerezni	68	26	1
először lerészegedni	63	11	20
rendszeresen cigarettázni	31	11	48
először kipróbálni valamilyen kábítószer	23	9	57
első szakmai végzettséget szerezni	12	81	1
elköltözni a szülői házból	3	90	1
elég pénzt keresni ahhoz, hogy gondoskodhassak magamról	3	91	1
először rendes állásban dolgozni	2	92	1
megházasodni, partnerrel együtt élni	1	91	3
először apa/anya lenni	0	90	3

Mindhárom esetben igaz, hogy a lányok és a mindkét szülőjükkel együtt élők nagyobb része gondolja úgy, ő sosem fog az említett helyzetekbe kerülni, mint a fiúk, illetve az elvált szülők gyermekei. Úgy tűnik, hogy a gimnazisták védettebbek, mint a szakközépiskolások, illetve a szakiskolák diákjai. Jelentős a különbség – előbbiek javára – a felnőttminta-követők és az ifjúságcentristák véleménye között is. A budapestiek sokkal kevésbé tartózkodnak a lerészegedéstől és a drog kipróbálásától, mint a kisebb településeken élők.

A családi minták szerepét mutatja, hogy a dohányzó szülők gyermekei, illetve azok a fiatalok, akiknek családjában előfordul a drogfogyasztás, kevésbé védettek az itt vizsgált devianciáktól. Emellett azonban úgy tűnik, a baráti körben előforduló drogfogyasztás hatása valamivel erősebb.

A vizsgált tényezők közül a baráti-, családi körben tapasztalt mintán túl leginkább az ifjúságcentrista – felnőttminta-követő beállítódások, illetve a nem hatása számottevő abból a szempontból, hogy a megkérdezett fiatalok életútjuk részének tekintik-e a cigaretta, alkohol és drogfogyasztást.

113. sz. táblázat

Legális és illegális szerek használatának elutasítása (átlagok)

„Ez velem sohasem történhet meg” választ adók aránya (%)		rendszeresen cigarettázni	először lerészegedni	először kipróbálni valamilyen kábítószer
Nem	fiúk	49	12	57
	lányok	57	28	69
Településtípus	községben él	-	23	65
	városban él	-	22	66
	megyeszékhelyen él	-	20	64
	Budapesten él	-	12	48
Együtt élnek-e a szülei?	együtt élnek a szülők	56	23	66
	nem élnek együtt a szülők	49	18	58
Iskolatípus	gimnazisták	60	24	65
	szakközépiskolások	56	21	66
	szakiskolások	40	19	59
Ifjúságcentrizmus	felnőttminta-követők	66	34	74
	ifjúságcentristák	38	11	51
Dohányzik-e az apja?	apa dohányzik	47	-	61
	apa nem dohányzik	58	-	66
Dohányzik-e az anyja?	anya dohányzik	45	18	59
	anya nem dohányzik	58	23	66
Van-e drogos a családban?	van drogos a családban	29	6	22
	drogos a tágabb családban	48	11	45
	nincs drogos a családban	56	24	69
Van-e drogos barátja?	van drogos barát	47	14	54
	nincs drogos barát	66	35	81

Bár az átlagos vélekedés szerint az életút felsorolt lehetséges állomásai még fiatalkor vége előtt elérkeznek, a vizsgált események bekövetkeztének időpontját összevetve a fiataloknak a megkérdezettek által megjelölt határával, a következőket tapasztaljuk: A diákok több mint negyede szerint a gyermekvállalás, közel ötödük szerint az állandó partnerkapcsolat, illetve házasság, tizedük szerint a „rendes állás” betöltése az életnek olyan állomásai, amelyek már, a felnőttek életéhez tartoznak „nem férnek bele” a fiatalokba.

A felnőtt élet része, fiatalkoron túl fog megtörténni

események	(mindkét kérdésre érvényes választ adók, %)
először apa/anya lenni	26
megházasodni, partnerrel együtt élni	18
először rendes állásban dolgozni	10
elég pénzt keresni ahhoz, hogy gondoskodhassak magamról	8
elköltözni a szülői házból	7
rendszeresen cigarettázni	3
első szakmai végzettséget szerezni	3
először nagyon szerelmesnek lenni	1
szexuális tapasztalatokat szerezni	1
először kipróbálni valamilyen kábítószer	1
először önállóan szórakozni menni	0
először lerészegedni	0

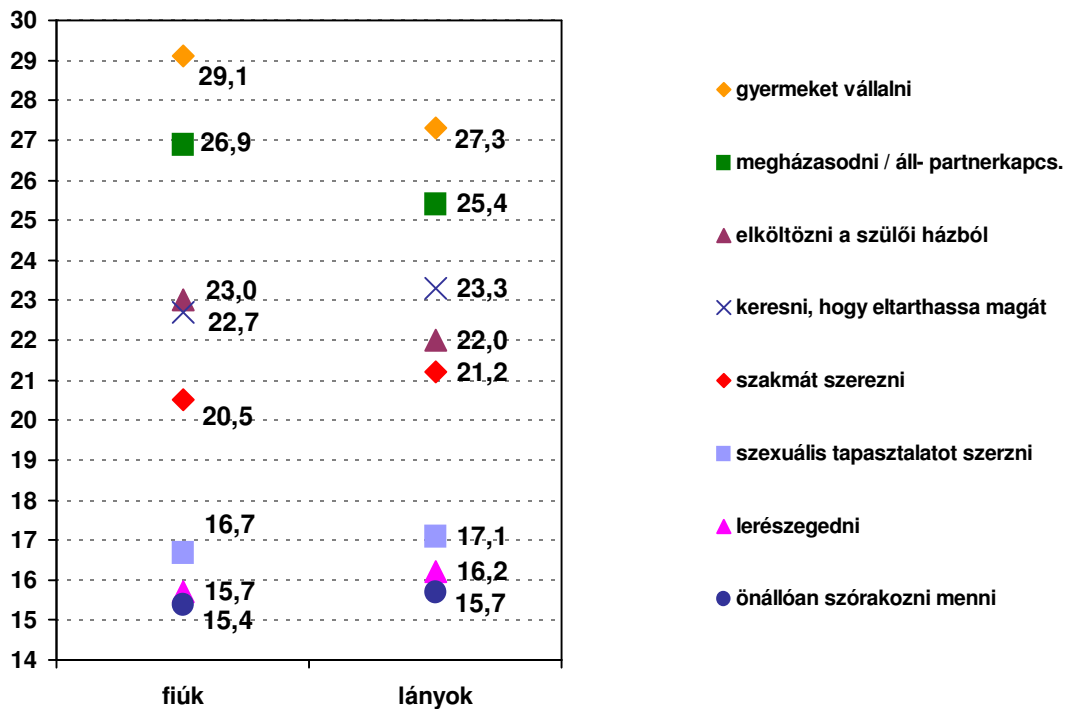
További vizsgálódásaink során azt tapasztaltuk, hogy a *fiúk* átlagosan korábban mennek el önállóan szórakozni, részegednek le először és előbb szereznek szexuális tapasztalatot, mint a lányok. Ezen kívül korábbra tervezik a szakmaszerzést és első „rendes” kereső állásuk betöltését. Ezzel szemben a *lányok* terveiben a fiúkénál korábban szerepelnek a felnőtté válásnak olyan tényezői, mint a szülőktől való elköltözés, a házasság, vagy állandó partnerkapcsolat és a gyermekvállalás.

Korcsoportonként is találunk különbséget a fiatalok válaszaiban: a fiatalabbak korábban mentek először egyedül szórakozni (a legfeljebb 16 évesek: 15,2; a legalább 19 évesek 15,9 éves korukban), és korábban élték át az első szerelmet (a legfeljebb 16 évesek 16,4; a legalább 19 évesek: 16,9 éves korukban), mint idősebb társaik. Emellett átlagosan korábbra tervezik a szülői házból való elköltözést. (a legfeljebb 16 évesek 22,4; a legalább 19 évesek: 23,0 éves korukban) (Lehet, hogy a legidősebbek már reálisabban szemlélik ennek lehetőségeit?)

Az idősebb diákok viszont előbbre tervezik a szakma (a legfeljebb 16 évesek 20,8; a legalább 19 évesek: 19,9 éves korukban) és a „rendes” állás megszerzését (a legfeljebb 16 évesek 23,7; a legalább 19 évesek: 22,9 éves korukban). Ebben nem csak az játszhat szerepet, hogy a legfiatalabbaknak esetleg kevésbé van határozott elképzelésük a szakmaválasztásról, de az is, hogy a legidősebb korcsoportban (19 évesek és idősebbek) a mintában igen magas a szakmunkás/szakiskolás tanulók

aránya. Így ők érhetően átlagosan hamarabb szereznek szakmát és kerülnek ki a munka világába, mint a fiataloknak az a csoportja, akiknek nagyobb része még nem választott szakmát, illetve a továbbtanulást tervezi.

11. sz. ábra
Hány éves korában történt meg vele, illetve mikorra tervezi?

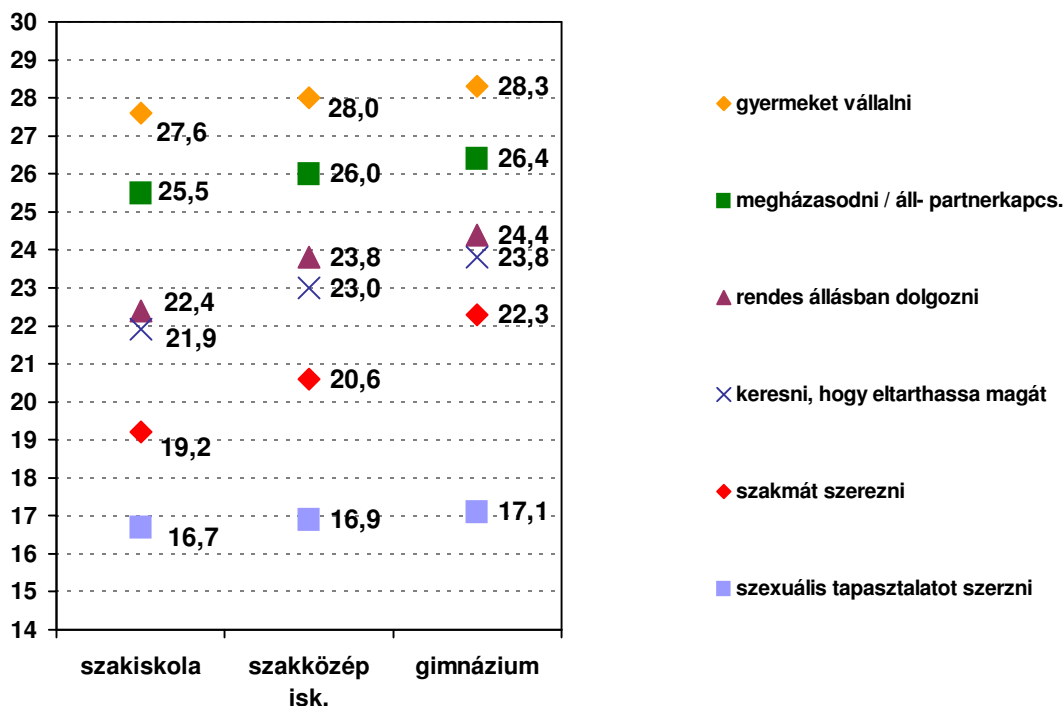

A képzési típusok hierarchiáját tekintve, azt tapasztaljuk, hogy az alacsonyabb képzési szinteken a fiatalok átlagosan korábban esnek át az első szexuális tapasztalaton, mint a gimnazisták.

Utóbbiak viszont az iskolai életút meghosszabbodásával, a felnőtté válásnak olyan állomásait tervezik társaiknál későbbre, mint a szakmaszerzés, önmaguk eltartása, állásszerzés és családalapítás.

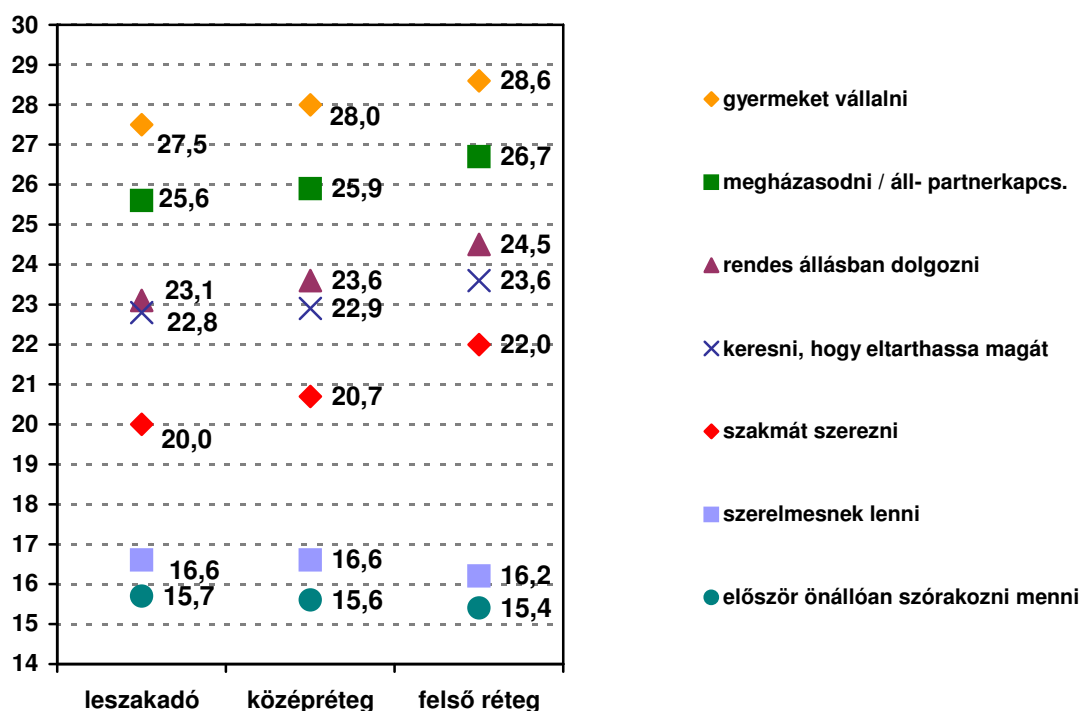
12. sz. ábra

Hány éves korában történt meg vele, illetve mikorra tervezi?

A kedvezőtlen körülmények között élő fiatalok elsősorban abban különböznek magasabb státusú családból származóktól, hogy átlagosan korábbra tervezik az önálló egzisztencia megteremtésének olyan állomásait, mint a szakma- és állásszerzés, saját maguk eltartása, illetve az önálló család alapítását (házasság, gyermekvállalás) is. Ez értelemszerűen összefügg a választott képzési típussal, az iskolai karrier tervezésével: a kevésbé jó körülmények között élő fiatalokat nagyobb arányban találjuk meg a (csak) szakmát adó iskolákban, ők korábban kényszerülnek önmaguk eltartására, illetve a családjuk költségeihez való hozzájárulásra. Ezzel szemben a magasabb egzisztenciájú családok gyermekei nagyobb valószínűséggel tervezik továbbtanulásukat, amivel nem csak a munka világába való kilépést, de a családalapítást is későbbre tolják.

13. sz. ábra
Hány éves korában történt meg vele, illetve mikorra tervezi?

Az ifjúságcentrista és a felnőttminta-követő fiatalok (tervezett) életútjának összehasonlításakor is tapasztaljuk, hogy előbbieik számára mennyire fontos a függetlenség. A kötött felnőtt életnek olyan jellemzőin kívül, mint a házasság és a gyermekvállalás, az önállóvá válás majd minden lépését társaiknál korábbra tervezik, illetve élték át. Ld. a 89. sz. táblázatot.

A család stabilitásának hiánya, azaz a szülők különélése, illetve a családtagok körében tapasztalt devianciák nemcsak az első szexuális élmény átélésének, illetve a különböző feszültségoldó szerek korábbi használatának esélyét növeli, de azt is, hogy a fiatalok korábban szeretnék elköltözni otthonról.

115. sz. táblázat
Átlagosan hány éves korában fog megtörténni /történt meg vele?

	Devianciák száma a családban				Szülők	
	0	1	2	3+	együtt	külön
lerészegedni	16,3	15,7	15,6	15,2	16,1	15,9
szexuális tapasztalatot szerezni	17,1	16,8	16,8	16,1	17,1	16,9
kipróbálni valamilyen drogot	17,6	16,5	16,5	16,5	nincs szignifikáns különbség	
rendszeresen cigarettázni	17,8	16,6	16,8	16,6		
elköltözni a szülői házból	22,7	22,6	22,1	21,9	22,7	22,4

Jövőkép

Megkérdeztük a diákokat, hogyan ítélik meg a jövőjüket. A fiatalok döntő többsége (79%) optimista a jövőjét illetően.

Érthetően a szorongással függ össze legerősebben a jövő megítélése: a szorongó fiataloknak csak 61%-a, a nem-szorongóknak viszont 85%-a tekint optimizmussal a jövőbe.

A mintában tapasztaltnál magasabb az optimisták aránya a fiúk (82%), az iskolázottabb apák (diplomás apa gyermekeinek 85%-a), jobb módú családok gyermekei (jól kijönnek, jól élnek: 82-92%) körében.

Korábban láttuk, hogy az ifjúságcentrista fiatalok sokkal nagyobb valószínűséggel szorongóak, mint társaik, itt az is kiderül, hogy körükben csupán 71%, a felnőttminta-követők között viszont 85% a jövőjüket optimistán látók aránya.

A jövő megítélésére a szorongás után az ifjúságcentrizmus és a család anyagi helyzete van a legerősebb hatással. Az apa iskolai végzettsége mellett a nem differenciál a legkevésbé.

116. sz. táblázat
Jövő megítélése (%)

		Az optimisták aránya (%)
Nem	fiúk	82
	lányok	77
Család anyagi helyzete	jól élnek	92
	elég jól kijönnek	82
	megszorításokkal kijönnek	73
	szegények	65
Apa iskolai végzettsége	8 általános	70
	szakma	79
	érettségi	78
	diploma	85
Szorong-e	szorong	61
	nem szorong	87
Ifjúságcentrizmus	ifjúságcentrista	71
	felnőttminta-követő	85

Továbbtanulási szándék

A diákok jövőképehez hozzátartozik az is, hogy mit terveznek, az iskola befejezésével szeretnének-e továbbtanulni. Kiderült, hogy majd' mindannyian: 95%-uk folytatná tanulmányait. A továbbtanulásukat nem tervezők aránya magasabb a fiúk (7%), mint a lányok (3%) körében, leginkább a szakiskolák, szakmunkásképzők diákjaira jellemző (10%), illetve a kevésbé iskolázott apák gyermekeire (legfeljebb 8 általános: 10%; szakma: 7%).

117. sz. táblázat
Tovább tanulni szándékozók aránya (%)

Képzés típusa	gimnázium	99
	szakközépiskola	95
	szakiskola / szakmunkásképző	90
Apa iskolai végzettsége (hatása erősebb, mint az anyáé)	legfeljebb 8 általános	90
	szakma	93
	érettségi	97
	diploma	98
Nem	fiúk	93
	lányok	96

Arról is érdeklődtünk, hogy „mi az a foglalkozás, amit tanulni szeretnének” a diákok.

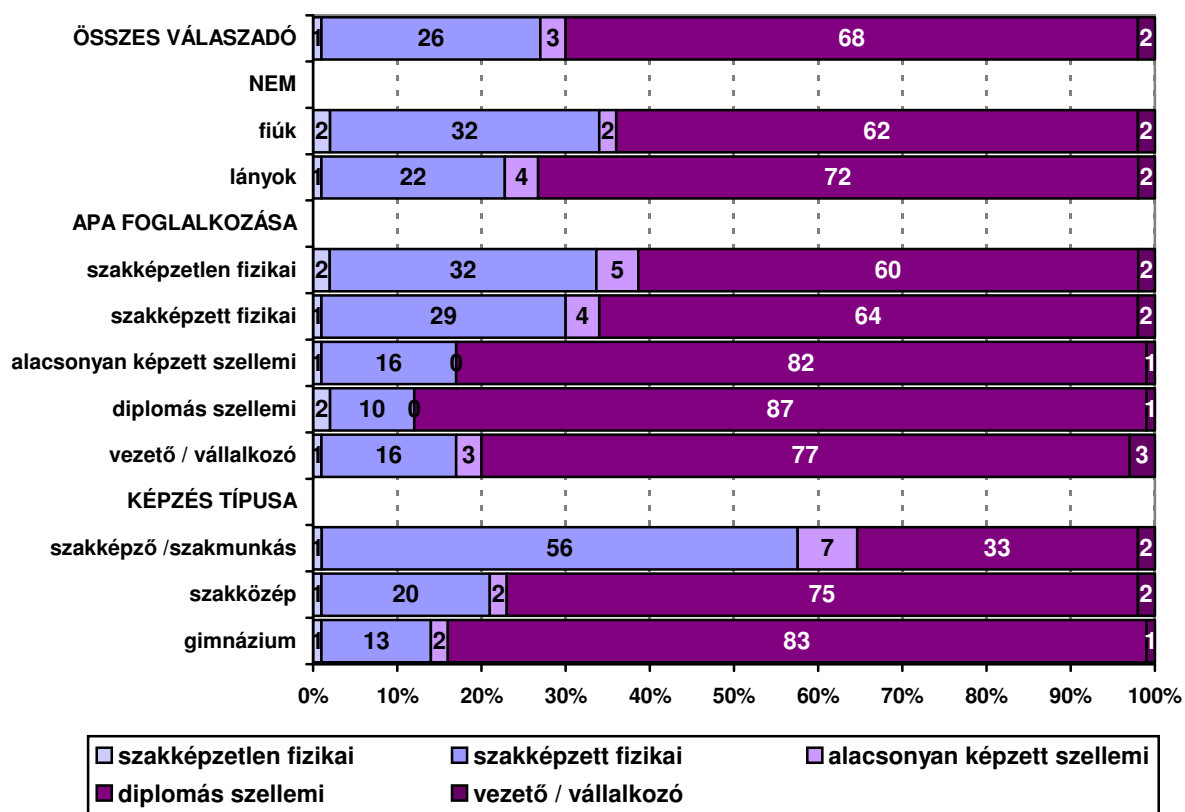
Szerettük volna összevetni a szülők foglalkozásával, hogy megvizsgálhassuk, a lehetséges foglalkozási-mobilitási utakat. Azonban nem egyszerű ez a feladat, mivel sokan konkrét foglalkozást nem, csak valamilyen szélesebb érdeklődési kört, irányt jelöltek meg. Megnehezítette a dolgunkat, hogy sokszor a szülők foglalkozásánál sem kaptunk pontos meghatározást, rengeteg például a foglalkozás helyett a pozíciót („igazgató”) megjelölő válasz, de a kérdésre értelmezhető választ adó fiatalok 10%-a apjának, 5%-a pedig anyjának foglalkozását „vállalkozó”-ként határozta meg. A kapott válaszok alapján két dolgot vizsgáltunk. Ez egyik, azon fiatalok száma, illetve aránya, akik valamelyik szülőjét követve, annak foglalkozását szeretné továbbvinni. Azok közül a válaszadók közül, aki megjelölt valamilyen választott foglalkozást (tágan értelmezve – pl. a „vállalkozó”-t is elfogadtuk foglalkozásként), illetve megadta legalább az egyik szülőjének a foglalkozását (nyugdíjas, ill. pozíciót megjelölő

válaszok kivételével), minden tizenhatodik diák (6%) követné valamelyik szülőjét pályáján.

A válaszok kezelhetősége érdekében egy viszonylag durva kategorizálást kellett alkalmaznunk: mindhárom, foglalkozást meghatározó változót ötkategóriássá kódoltuk, melyek értékei a következők: szakképzetlen fizikai, szakképzett fizikai, alacsonyán képzett szellemi, diplomás szellemi, vezető/ vállalkozó. (A vezetők, vállalkozók – egyébként gyakran szokásos – együttkezelése nem tökéletes megoldás, de az alacsony elemszámok miatt erre kényszerültünk.)

A választott foglalkozások közül a legtöbb (68%) a diplomás szellemi kategóriába került, a második leggyakoribb választás a szakképzett fizikai (26%). Értelemszerűen a jelenlegi képzési típus határozza meg leginkább a jövőbeli karrierterveket, illetve a szülők foglalkozása, de ezektől függetlenül is különbséget találunk a fiúk és a lányok elképzelése között is. (A „vállalkozó” válaszok mögött rejlő tényleges foglalkozások, tevékenységek heterogenitását mutatja, hogy a „vezető/vállalkozó” apák gyermekei körében viszonylag magas a szakképzett fizikai, ill. alacsonyán képzett szellemi foglalkozást választó fiatalok aránya.

14. sz. ábra

Ha e kategóriákat tekintjük, akkor azt tapasztaljuk, hogy a fiatalok 34%-a az anyjával, 27%-uk pedig az apjával megegyező kategóriába eső foglalkozást választott. Feltételezve, hogy az anya inkább a lányok számára, míg az apa nagyobb valószínűséggel a fiúknak jelent mintát a választásban, megvizsgáltuk az összefüggést nemek szerint is elkülönítve: a lányok 38%-a választott az anyjához, a fiúk 30%-a az apjához hasonló foglalkozást.

XVI. Különböző csoportokhoz való viszonyulás²⁵

Vizsgáltuk a fiatalok különböző csoportokhoz való viszonyulását, melynek elsőrendű célja annak feltárása volt, hogy melyek a leginkább és legkevésbé preferált csoportok, valamint hogyan viszonyulnak a fiatalok az etnikai, társadalmi és gondolkodásbeli (ideológiai) „másságokhoz”, továbbá az egyes társadalmi devianciákhoz. Célunk volt továbbá azon társadalmi háttértényezők feltárása, melyek befolyásolják a fiatal hozzáállását, attitűdjét.

Vizsgáltuk a megkérdezett fiatalok rasszizmushoz, illetve romákhoz való viszonyát, melyben arra kerestük a választ, hogy milyen mértékben jellemző a mai végzős (3-4. osztályos) középiskolásokra a romaellenesség, és mennyire fogékonyak a rasszista eszmék befogadására. Vizsgáltuk a fiatalok egyes társadalmi devianciákhoz való viszonyát is, mint homoszexualitás, hajléktalanság és kábítószer-használat kérdésköre. Kérdésünk volt, hogy a fiatalok mennyire tolerálják e csoportokat és mennyire érzékenyek e csoportok problémáira. Vizsgáltuk továbbá bizonyos társadalmi mozgalmakhoz, ideológiai és eszmerendszerekhez való viszonyukat is (anarchizmus, környezetvédelem, feminizmus, EU-ellenesség, punkok) feltérképezve, hogy melyek a leginkább, illetve a legkevésbé preferált csoportok e tekintetben a végzős középiskolások körében. Végül vizsgáltuk bizonyos szabadidős és szórakozási csoportokhoz való viszonyulásukat: mint party-, disco-, és rockrajongók csoportja, valamint foci-, motor- és computerrajongók csoportja. Nem utolsósorban vizsgáltuk a fiatalok vallásosságához, vallásos emberekhez, valamint vallási szektákhoz való viszonyulásukat is. A megkérdezettek a következő skálán helyezhették el magukat: 1. tagja vagyok a csoportnak, 2. tetszik a csoport (amit szimpatizánsként értelmeztünk), 3. közömbös, 4. nem tetszik a csoport (nem szimpatizál), 5. ellenségeim, harcolok ellenük.

²⁵ A fejezet szerzője Lopes Elvira

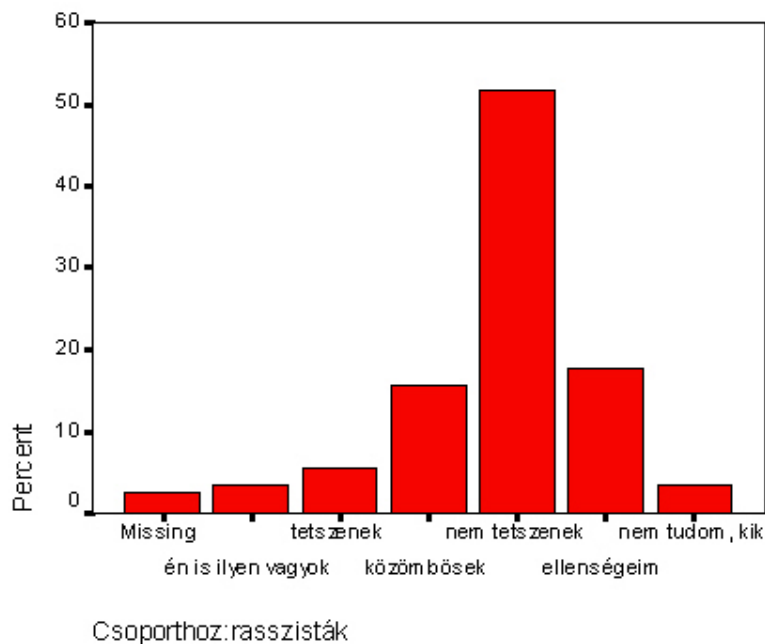
Rasszizmus és romaellenesség

Rasszizmushoz való viszony:

A fiatalok 3,6%-a vallja magát kifejezetten rasszistának, 5,7%-a szimpatizál vele, azaz a megkérdezettek közel 10%-a azonosulni tud a rasszista eszmékkal. Ugyanakkor 52,9% elutasítja az eszmét és azok híveit és 17,6% kifejezetten ellenségének tartja a csoportot, tehát a megkérdezettek 70%-a nem tud azonosulni a rasszizmussal vagy averziói vannak. A megkérdezett fiatalok 3,6%-a nem ismeri a rasszizmus fogalmát.

A rasszizmushoz való viszony a *nemmel* és az *ifjúságcentrizmussal* mutat összefüggést.

15. sz. ábra
A rasszizmushoz való viszony(%)

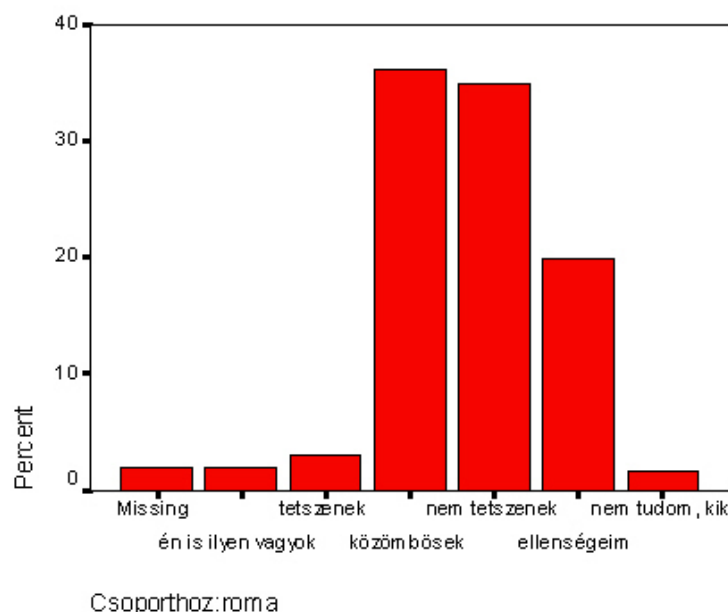
A fiúk több mint 3,5-szor nagyobb arányban vallják magukat rasszistának (6,6%), mint a lányok. Hasonló nagyságú a különbség azoknál is, akik azonosulni tudnak a csoporttal (akiknek tetszik a csoport), a fiúk 3-szor nagyobb arányban (9,8%) vannak jelen, mint a lányok. A lányok kevésbé tudnak azonosulni a rasszista eszmékkal közel 1,5-szer nagyobb arányban elutasítóak (62,4%), mint fiútársaik. A fiúk 1,5-szer nagyobb arányban (20,7%), közömbösek, mint a lányok, míg azoknál, akik ellenségesen viszonyulnak a kérdéshez, nincs különbség (19%).

A rasszizmushoz való viszonyulás és az ifjúságcentrizmus között szoros összefüggés van. Az ifjúságcentristák inkább mondhatók fogékonynak a rasszizmus iránt, a felnőtt- mintakövetők pedig inkább elutasítóak. Azok, akik rasszistának vallják magukat, vagy legalábbis azonosulni tudnak vele 3,5-szer többen vannak az ifjúságcentristák között, Az ifjúságcentristák 7,3%-a vallja magát rasszistának, míg a felnőtt-mintakövetők csupán 1,7%-a továbbá az ifjúságcentristák 8,3%-ának tetszik az eszme, míg a felnőtt- mintakövetők 3%-ának. Azok, akik nem tudnak azonosulni e gondolkodásmóddal 1,5-szer nagyobb arányban vannak a felnőtt-mintakövetők (62,4%). Az ellenséges hozzáállás esetén nem differenciál a változó.

Romákhoz való viszony:

A megkérdezettek 2,1%-a vallja magát romának, 3,1%-ának tetszik, szimpatikus a csoport, 36,9% pedig közömbösnek vallja magát. A fiatalok 35,7%-nak nem tetszik a csoport és 20,4% kifejezetten ellenségének tartja a romákat, ami azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok több mint 50%-a intoleráns a romákkal szemben, ötödük pedig ellenségének tartja a csoportot, ami nagymértékű romaellenességről tanúskodik. A romákhoz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett *nemével*, *korával*, *az ifjúságcentrizmussal* és *a család státuszával*.

16. sz. ábra
A romákhoz való viszony (%)

A romákkal kapcsolatos attitűdök korcsoporttal való vizsgálata azt mutatja, hogy legfiatalabb korosztály (max.16 évesek) tagjai között a legnagyobb arányú a szélsőséges romaellenesség (23,4%), mely a kor előrehaladtával fokozatosan csökken, a 19 éven felüliek 18,7%-a ellenséges a romákkal. Ugyanez a tendencia figyelhető meg azoknál is, akiknek nem tetszik a csoport, a legfiatalabbak közel 1,5-szer nagyobb arányban (36,3%) utasítják el a csoportot, mint a legidősebbek. A közömböseknél és a szimpatizánsoknál a 19 év felettiek vannak a legtöbben, a legnagyobb aránybeli különbség ez utóbbinál látszik, hiszen a legidősebbek 5,5-szer nagyobb arányban szimpatizálnak a romákkal, mint a legfiatalabbak.

Az ifjúságcentrista fiatalok 2,5-szer nagyobb arányban vallják magukat romának és közel 2-szer nagyobb arányban tetszik nekik a romák csoportja. A felnőtt-mintakövetők pedig közel 1,5-szer nagyobb arányban közömbösek és hasonló arányban elutasítók a csoporttal, mint az ifjúságcentristák. A szélsőségesen negatív hozzáállás azonban 2-szer nagyobb arányban jellemző az ifjúságcentrista fiatalokra, mint a felnőtt- mintakövetőkre.

A társadalmi státuszhierarchiában felfelé haladva nő a romaellenesség a vizsgált fiataloknál. Az ellenséges hozzáállás inkább a közép és felső réteg jellemzője. A felső rétegből származók 23,4%-a szélsőségesen romaellenes, 1,5-szer nagyobb arányban, mint a leszakadó rétegből származók. Hasonló arány jellemzi azokat, akiknek nem tetszenek a romák, a középréteg véleménye –minimális eltéréssel- igazodik a felsőbb réteg véleményéhez, 37-38% elutasító. Azok között, akik szimpatizálnak a romákkal, 2,5-szer nagyobb arányban vannak a leszakadó rétegből származó fiatalok, mint a felső rétegből származók. Továbbá a leszakadó rétegből származók 6,9%-a vallotta magát romának, a középrétegből származók 1,3%-a, míg a felső réteg fiataljainak 0,4%-a.

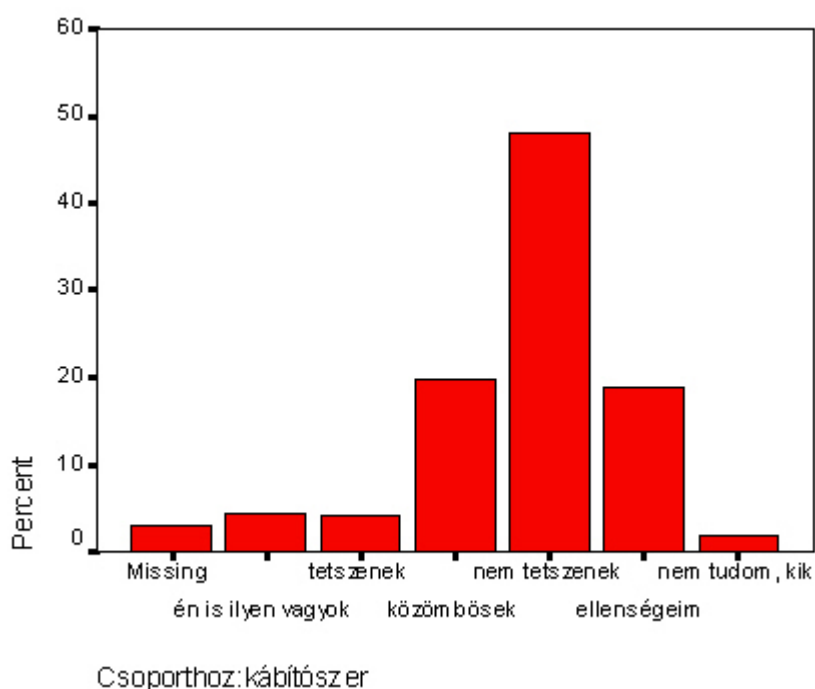
A fiúk a rasszizmus vizsgálatánál feltűnő magas aránya a romákkal kapcsolatos attitűdnél is felszínre kerül, hiszen 3-szor nagyobb arányban tartják ellenségüknek a romákat, mint a lányok. A közömbösség és a negatív hozzáállás ugyanakkor inkább a lányokra jellemző, bár a különbség a közömbösségnél nagyobb arányú.

Deviáns csoportokhoz való viszony

Kábítószer-élvezők csoportjához való viszonya

A megkérdezett fiatalok 4,3%-a vallja magát kábítószer-élvezőnek és közel ugyanannyian szimpatizálnak a csoporttal. A fiatalok 20,5%-a közömbös (ami valószínűsíthetően a kábítószer problémakörére is kiterjed). A fiatalok közel felének (49,4%) nem tetszik a csoport, 20% pedig kifejezetten ellenségesen viszonyul a kábítószer-használók csoportjához, ami nagymértékű (70%-os) elutasításról tanúskodik. A kábítószer-élvezőkhöz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett *nemével, korával, a település típusával és az ifjúságcentrizmussal.*

17. sz. ábra
A kábítószer használókhoz való viszony (%)

A fiúk inkább pozitívan, elfogadóan viszonyulnak a csoporthoz. 3,5-szer nagyobb arányban vallják magukat kábítószer-élvezőnek (7,7%), mint a lányok és 1,5-szer nagyobb arányban tetszik nekik a csoport (5,3%). A közömbösség is 1,5-szer nagyobb arányban (25,2%) jellemző a fiúkra, mint a lányokra. A negatív hozzáállás ugyanakkor inkább a lányokra jellemző, 54,6%-uk elutasító a csoporthoz szemben míg a fiúk 44,7%-a (10%-os különbség), továbbá az ellenséges hozzáállás is a lányokra jellemzőbb nagyobb arányban, 21,9%-uk tartja ellenségének a csoportot, míg a fiúk 17,2%-a.

Érdekes módon a megyeszékhelyeken élők vallották magukat kábítószer-élvezőnek a legnagyobb arányban (6,7%), őket követik szorosan a budapesti fiatalok (5,7%). A nagyvárosi fiatalok (megyeszékhelyeken és a Budapesten élők) 1,5-szer nagyobb arányban vallják magukat kábítószer-élvezőnek, mint a városi társaik és több mint 2-szer nagyobb arányban, mint a kistelepüléseken élők. Ugyanakkor a budapesti és kistelepülések élő fiatalok szimpatizálnak nagyobb arányban a kábítószer-használókkal (5-5,7%) 1,5-szer nagyobb arányban, mint városokban és megyeszékhelyeken élők (3,5-3,9%). A közömbösség a település nagyságával arányosan növekszik, így leginkább a budapesti fiatalok közömbösek (24,4%). A megyeszékhelyeken élők a legelutasítóbbak a kábítószer-használókkal szemben (53,6), őket követik a kistelepüléseken élők, majd a városi és budapesti tanulók (48%). Az ellenséges hozzáállás a településhierarchián lefelé haladva nő, azaz a kistelepüléseken élők a leginkább ellenségesek (22,1%), míg a megyeszékhelyeken és Budapesten élők a legkevésbé (16%).

A 19 év feletti korosztály vallotta magát a legnagyobb arányban kábítószer-használónak 2-2,5-szer nagyobb arányban (8,8%), mint a többi korosztály tagjai (a legkisebb arányban a 17 évesek). Szintén a 19 év felettek vannak a legnagyobb arányban a szimpatizánsok között, 3-szor nagyobb arányban (8,2%), mint a 18 évesek és több mint 1,5-szer nagyobb arányban mint a 17 év alattiak. A közömbösség leginkább a 18 évesekre jellemző (22,2%), legkevésbé pedig a 19 éven felüliekre (16,5%). Az ellenséges hozzáállás a kor előrehaladtával csökken, azaz a legfiatalabbak (16 éven aluliak) a leginkább ellenségesek a csoporttal (21,7%).

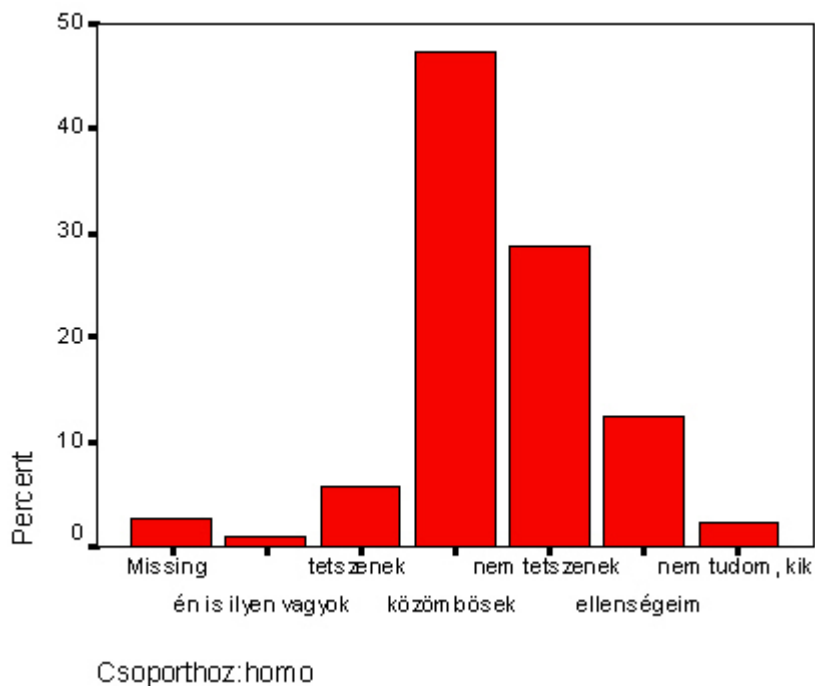
Az, hogy a fiatal ifjúságcentrista-e vagy felnőtt mintakövető, nagymértékben befolyásolja a kábítószer-használóhoz való viszonyát. Az ifjúságcentristák 9,5%-a vallotta magát kábítószer-használónak, míg a felnőtt- mintakövetők csupán 1,5%-a. A szimpatizálók esetén is hasonló mértékben differenciál az ifjúságcentrizmus, az ifjúságcentristák 8,1%-ának tetszik a csoport, míg a felnőtt mintakövetőknek csupán 1,7%-ának. A közömbösek között 2-szer nagyobb arányban vannak jelen az ifjúságcentristák (30%). A negatív hozzáállás a felnőtt mintakövetőkre jellemzőbb, 1,5-szer nagyobb arányban elutasítóak (58,7%) a csoporttal szemben, mint az ifjúságcentristák és 1,5-2-szer nagyobb arányban ellenségesek (22,7%)

Homoszexuálisokhoz való viszony

A fiatalok közel 1%-a vallotta magát homoszexuálisnak/leszbikusnak és 5,8%-nak tetszik a csoport, azaz a megkérdezettek csupán 7% viszonyul pozitívan a csoporthoz. A fiatalok közel fele, 47%-a közömbös, míg, 29,5%-a nem szimpatizál a csoporttal, 12,8%-uk pedig kifejezetten ellenségének tartja a csoportot, azaz a megkérdezettek 42%-a intoleránsan, elutasítóan viszonyul a homoszexuálisokhoz., ami nagyfokú homofóbiáról árulkodik.

A homoszexuálisokhoz való viszony szignifikánsan összefügg a *kérdezett nemével*, a *település típusával*, az *ifjúságcentrizmussal* és a *szorongással*.

18. sz. ábra
A homoszexuálisokhoz való viszony (%)

A fiúk ugyan kicsivel nagyobb arányban vallották magukat homoszexuálisnak, a lányok az elfogadóbbak, közel 2-szer nagyobb arányban tetszik, szimpatikus a lányoknak a csoport (7,3%). A közömbösség is a lányokra jellemzőbb, 1,5-szer nagyobb arányban közömbösek, mint a fiúk. A fiúk jóval elutasítóbbak, hiszen közel 1,5-szer nagyobb arányban nem tetszik nekik a csoport és 3,5-szer nagyobb arányban kifejezetten ellenségesen viszonyulnak (22,8%) a homoszexuálisok csoportjához.

A település típusa szoros összefüggést mutat a homoszexuálisokhoz való viszony irányával. A budapesti fiatalok vallották magukat a legnagyobb arányban homoszexuálisnak, leszbikusnak (2,5%). Azok között, akiknek tetszik a csoport a budapesti fiatalok 1,5-szer nagyobb arányban vannak (13,1%), mint a megyeszékhelyeken élők és 3-szor nagyobb arányban, mint a kistelepüléseken, városokban élő társaik. A kisebb településen élők inkább elutasítóbbak, több mint kétszer nagyobb arányban (35,6%), mint a budapestiek, azaz a településhierarchián lefelé haladva nő az intoleráns hozzáállás aránya. A tendencia az ellenséges hozzáállásnál is érvényesül, kisebb módosulással, A legnagyobb arányban ugyanis a városokban élők ellenségesek (15,4%), akiket szorosan követnek a kistelepüléseken élők. A városi fiatalok tehát 1,5-szer nagyobb arányban tartják ellenségüknek a csoportot, mint a budapestiek.

Az ifjúságcentristák vallották inkább magukat homoszexuálisnak, továbbá azok között, akiknek tetszik a csoport 2-szer nagyobb arányban vannak (8,1%), mint a felnőtt-mintakövetők (4,1%). A felnőtt mintakövetők kis különbséggel, de inkább a közömbös (50,9%) és a negatív, intoleráns attitűdöt képviselik (33,5%)- bár nem nagy különbséggel. Az ellenséges hozzáállás (mint az más csoportok kapcsán is látható) közel 1,5-szer nagyobb arányban (14,7%) jellemző rájuk. Az ifjúságcentristák tehát jellemzően elfogadóbbak a homoszexuálisokkal, ugyanakkor az ellenséges attitűd is rájuk jellemző inkább.

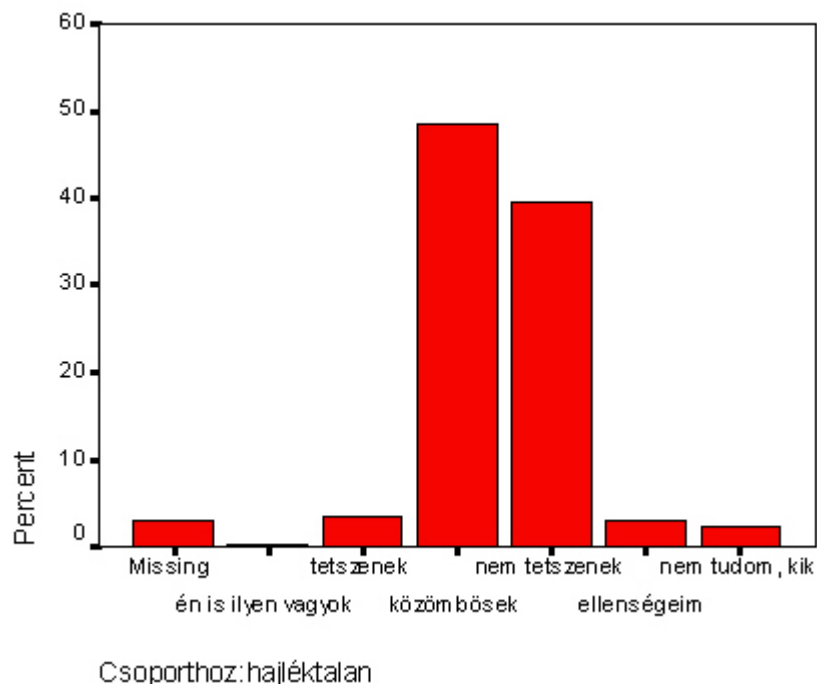
A homoszexuálisokhoz való viszonyulás összefügg a szorongással - pontosabban azzal, hogy a fiatal szorong- e vagy sem - ám a szorongás mértékével nem mutat összefüggést. Általában azok, akik pozitívan, elfogadóan viszonyulnak vagy legalábbis közömbösek a csoporthoz, azok inkább a szorongók közül kerülnek ki, míg a negatív attitűdöt tanúsítók, inkább a nem szorongók közül.

Hajléktalanokhoz való viszony:

A megkérdezett fiatalok 0,3%-a (7fő) hajléktalannak vallotta magát, 3,4%-ának tetszik a csoport, tehát csupán 4% viszonyul pozitívan a hajléktalanokhoz. A hajléktalanokkal és a hajléktalanság problémájával kapcsolatban nagyfokú

közömbösség uralkodik, a fiatalok közel 48%-át nem érintette meg a probléma. Azon fiatalok pedig, akik nem közömbösek, intoleránsan viszonyulnak a hajléktalanokhoz (44%), melyből 3,2% kifejezetten ellenséges, azaz a fiatalok 94%-a vagy közömbösen vagy elutasítóan viszonyul a hontalanság problémájához. A hajléktalanokhoz való viszony csak a kérdezett *nemével* mutat szignifikáns összefüggést.

19. sz. ábra
A hajléktalanokhoz való viszony (%)

A fiúknak 1,5-szer nagyobb arányban (4,5%) tetszik a hajléktalanok csoportja, mint a lányoknak és jellemzően közömbösek a problémával kapcsolatban. A negatív hozzáállás esetén differenciált képet kapunk, hiszen a lányok 1,5-szer nagyobb arányban utasítják el a csoportot (nem tetszik), ugyanakkor a fiúk közel 3-szor nagyobb arányban viszonyulnak ellenségesen (5,4%) a hontalanokhoz.

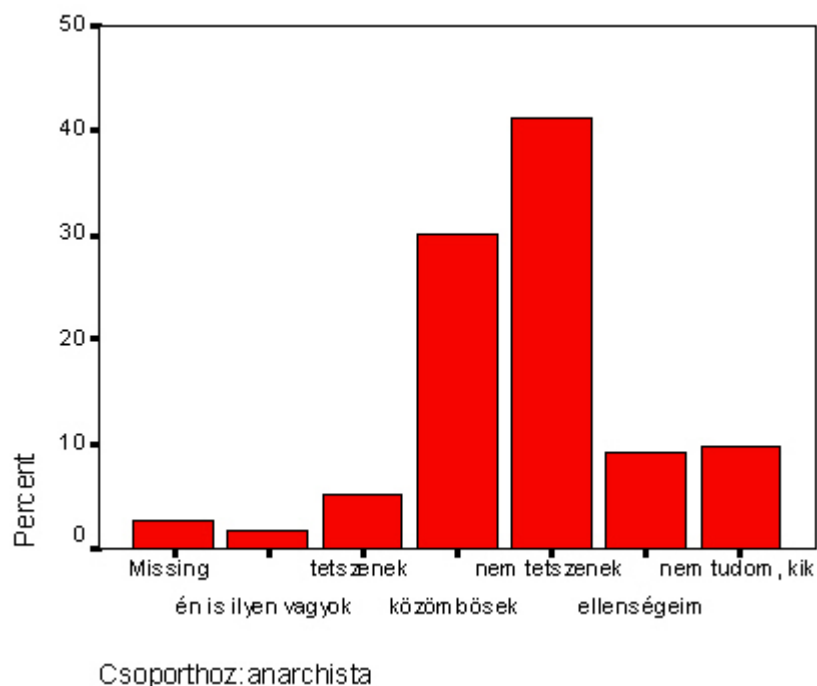
Társadalmi mozgalmakhoz, ideológiákhoz való viszony:

A fiatalok a környezetvédelem eszméit érzik leginkább közel magukhoz, a megkérdezettek 12,2%-a vallja magát környezetvédőnek. Minimálisan tudnak azonosulni azonban a feminizmussal, az anarchizmussal, valamint a punkok csoportjával.

Anarchistákhoz való viszony

A megkérdezettek kevesebb, mint 2%-a vallja magát anarchistának és 5,3%-a szimpatizál vele, azaz a fiatalok csupán 7%-a szimpatizál az anarchizmus eszméjével és azok híveivel. 31%-uk közömbös és több mint 50%-uk elutasítóan viszonyul az anarchisták csoportjához, 4,5%-nak nem tetszik a csoport és közel 10% (9,5%) kifejezetten ellenséges. A nagyfokú elutasítást magyarázhatja az a tény, hogy a fiatalok 10%-a nem ismeri, nem tudja beazonosítani az anarchisták csoportját. Az anarchizmushoz való viszony szignifikáns összefüggést mutat a nemmel, családi státusszal, ifjúságcentrizmussal és a szorongással.

20. sz. ábra
Az anarchistákhoz való viszony (%)

A fiúk alapvetően szélsőségesen viszonyulnak az anarchizmus eszméjéhez. A fiúk 3-szor nagyobb arányban vallják magukat anarchistának, mint a lányok (fiúk: 3,8%, lányok: 1% alatt). A fiúk 10%-a szimpatizál az eszmével, míg a lányok 6%-a. Amennyiben összevonnuk a két kategóriát (tagja a csoportnak és tetszik a csoport), úgy a különbség 2-szeres a nemek között, azaz a fiúk jellemzően nagyobb arányban tudnak azonosulni az anarchizmushoz. A fiúk szélsőségeségét jelzi, hogy kétszer nagyobb arányban viszonyulnak ellenségesen az eszméhez (14%-uk ellenséges, míg a lányok

8%-a). A negatív hozzáállás figyelembevételével kiegyensúlyozottá teszi a képet, 57-58%-uk viszonyul negatívan az anarchizmushoz, nemtől függetlenül.

A fiatal családjának társadalmi státusza a pozitív hozzáállás tekintetében nem differenciál (2-3% vallja magát a csoport tagjának, 8-9% szimpatizáns). A negatív és ellenséges viszonyulásnál mutatkozik különbség. A felső rétegből származó fiatalok (14,7%) több mint 1,5-szer nagyobb arányban ellenségesek az anarchizmus eszméjéhez (alsóbb rétegből származók 8,3%-a). Ha összevonjuk azokat, akiknek nem tetszik, és akik ellenségüknek tartják a csoportot, úgy a különbség csökken, a felső réteg fiataljai 60%-ban, míg az alsóbb rétegből származók 54%-ban. (az alsóbb réteg közömbösebb).

Az ifjúságcentrizmushoz való kötődés világos összefüggést mutat az anarchizmushoz való viszonyulásban. Az ifjúságcentristák jóval nagyobb arányban viszonyulnak pozitívan az anarchizmushoz, 4,2%-uk a csoport tagjának tartja magát, míg a felnőtt mintakövetők 0,2%-a, az ifjúságcentristák 3-szor nagyobb arányban szimpatizálnak az eszméjéhez, 9,7%-uknak tetszik, míg a felnőtt mintakövetőknek csupán 3%-nak. A negatív viszonyulás tekintetében kisebb a differencia, a felnőtt mintakövetők 64%-nak nem tetszik vagy ellenséges az eszméjéhez, míg az ifjúságcentristák 50%-a. (a közömbösség szempontjából nincs differencia.)

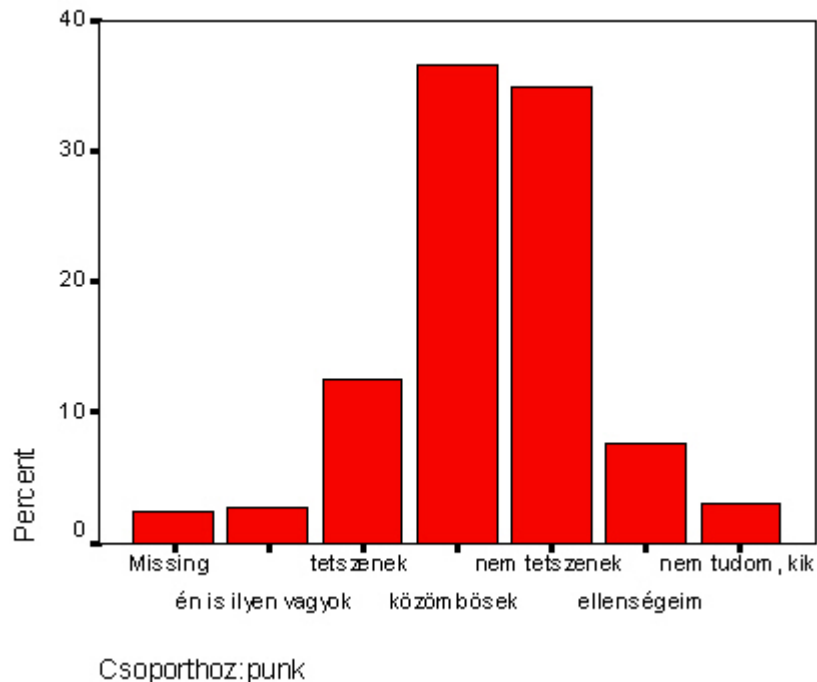
Általában azok, akik pozitívan, elfogadóan viszonyulnak vagy legalábbis közömbösek a csoporthoz, azok jellemzően a szorongók közül kerülnek ki, míg a negatív attitűdöt tanúsítók, inkább a nem szorongók közül valók. A szorongás tekintetében nincs különbség azok között, akik a csoport tagjának tartják magukat. A szimpatizánsoknál már van különbség, szorongó fiatalok 2-szer nagyobb arányban szimpatizálnak az eszmével, míg azok, akik nem szorongnak inkább negatívan viszonyulnak az anarchizmus eszméjéhez.

Punkokhoz való viszony

A punknak vallja magát a fiatalok kevesebb, mint 3%-a (2,8%), ugyanakkor 13%-nak szimpatikus a csoport, azaz a megkérdezettek 16%-a pozitívan viszonyul a punkok csoportjához. 37% közömbös és körülbelül ugyanennyien nem szimpatizálnak a csoporttal (35,8%). A fiatalok 7%-a ellenségének tartja a punkok csoportját, azaz

nagy arányban 43,5%-uk viszonyul negatívan, elutasítóan a punkokhoz. A punkok csoportjához való viszony szignifikánsan összefügg a nemmel és az ifjúságcentrizmussal.

21. sz. ábra
Az punkokhoz való viszony (%)

A fiúk punkokhoz való viszonyulását is a szélsőségesség jellemzi. 2,5-szer nagyobb arányban vallják magukat punknak (4,6%), mint a lányok (1,8%), továbbá a fiúk közel 3-szor nagyobb arányban tartják ellenségüknek a csoportot (13,2%-uk ellenséges, míg a lányok csupán 4,4%-a).

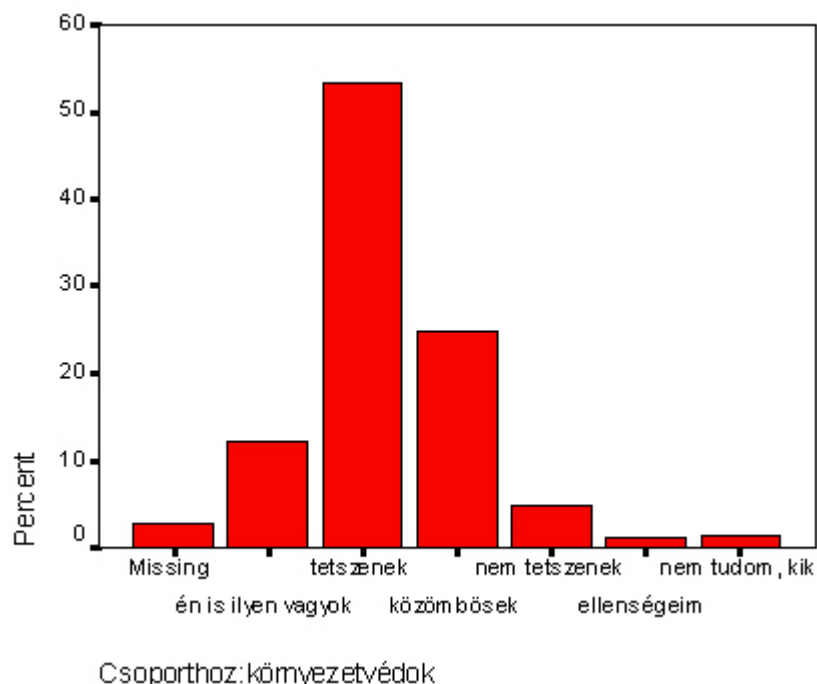
A szimpatizánsoknál (tetszik) és a nem szimpatizánsoknál (nem tetszik) nincs különbség a nemek között. Az ifjúságcentrizmussal való összefüggés azt mutatja, hogy a punkok csoportja, szubkultúrája erősen kötődik az ifjúságcentrizmushoz. Az ifjúságcentristák 3-szor nagyobb arányban vallják magukat punknak (5,5%), mint a felnőtt mintakövetők (1,4%). Ez a tendencia megfigyelhető a szimpatizánsoknál is, bár kisebb arányban (11,4%-ban szimpatizálnak a felnőtt mintakövetők és 16%-ban az ifjúságcentristák) ha a pozitív viszonyulást vizsgáljuk (tetszik és tagja a csoportnak) a különbség 1,5-szeres. A közömbösség tekintetében nincs értékelhető különbség. Azok között, akik negatívan viszonyulnak a csoporthoz (nem tetszik és ellenségének tartja) a felnőtt mintakövetők vannak többen, de nem jelentős a különbség. A felnőtt

mintakövetők 38,5%-a, míg az ifjúságcentristák 32,4%-a nem tud azonosulni a punkok csoportjával. Az ellenséges hozzáállás közel azonos arányban jellemző a két vizsgált csoportra.

Környezetvédőkhöz való viszony

A leginkább támogatott csoport a kategóriában, a megkérdezettek 12,5%-a tartja magát környezetvédőnek és így a csoport tagjának és 54,8%-uk szimpatizál az eszmével és a mozgalommal. A fiatalok 67,3%-a pozitívan viszonyul a környezetvédőkhöz és csupán 6%-uk elutasító. A megkérdezetteknek csupán 4,8%-ának nem tetszik a csoport és minimális 1% tartja ellenségének. A környezetvédelemhez való viszony szignifikánsan összefügg a nemmel és az ifjúságcentrizmussal.

22. sz. ábra
Az környezetvédőkhöz való viszony (%)

A környezetvédelem közelebb áll a lányokhoz, nagyobb arányban tudnak vele azonosulni, 1,5-szer nagyobb arányban vallják magukat környezetvédőnek (15%-uk , míg a fiúk 9%-a). A különbség csökken amennyiben azokat is hozzávesszük, akik szimpatizálnak az eszmével, a fiúk közel 60%-a tud azonosulni, míg a lányok 75%-a.

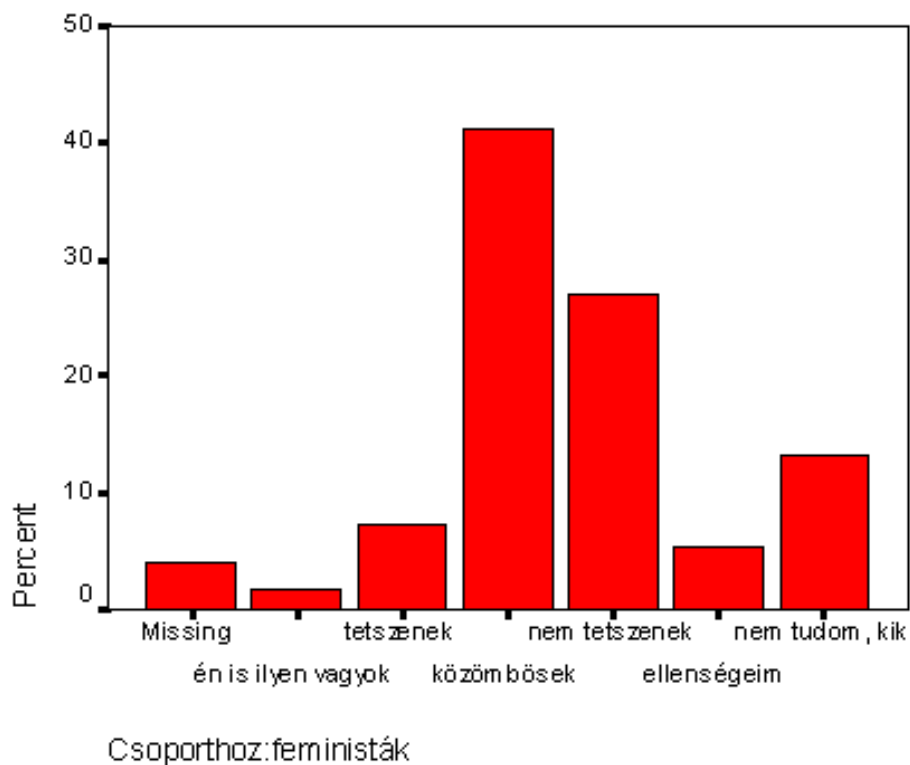
Azok, akik közömbösek, akiknek nem tetszik és akik kifejezetten ellenségesen viszonyulnak a környezetvédelem eszméjéhez, ott a fiúk vannak többségben. A fiúk több mint 2-szer nagyobb arányban nem tudnak azonosulni az eszméhez (nem tetszik+ellenségnek tartják), a fiúk 10%-a, a lányok 4%-a.

Figyelemreméltó, hogy a környezetvédelem a felnőtt mintakövetőkhöz áll közelebb, 2-szer nagyobb arányban vallják magukat környezetvédőnek 18%-uk tartja magát környezetvédőnek, míg az ifjúságcentristák 8%-a. A szimpatizánsoknál is a felnőtt mintakövetők vannak többen, a különbség 1,5-szeresre csökken (felnőtt mintakövetők 60%-a, az ifjúságcentristák 45%-a szimpatizáns). A felnőtt mintakövetők háromnegyede, az ifjúságcentristáknak pedig a fele viszonyul pozitívan az eszméhez. A közömbösség már az ifjúságcentristákra jellemző 33%-uk közömbös, a felnőtt mintakövetők 20%-a. A különbség 3-szorosra duzzad.

Feminizmushoz való viszony

A feminizmus a legkevésbé ismert és preferált csoport a kategóriában, a fiatalok kevesebb, mint 2%-a támogatja és csupán 5,3%-nak szimpatikus a feminizmus eszméje. Közömbös a fiatalok 31%-a és több, mint 50%-uk negatívan viszonyul, melyből 9,5% kifejezetten ellenséges, ami nagyfokú elutasítottságról tanúskodik, aminek egyik magyarázata lehet, hogy a megkérdezett fiatalok 14%-a nem tudta beazonosítani a feministákat, azaz nem ismeri a fogalom jelentését. Feminizmushoz való viszony összefügg a kérdezett nemével, a település típusával és a fiatal szorongásával.

23. sz. ábra
A feministákhoz való viszony (%)

A feminizmus eszméjéhez való viszonyulást nagyban befolyásolja a kérdezett neme. A fiúk kevesebb, mint 0,5%-a vallja magát feministának, míg a lányok 3,4%-a. A lányok 12,7%-a tud azonosulni a feminizmussal, 4-szer nagyobb arányban, mint a fiúk. Közömbösség tekintetében nincs különösebb differencia (47-51%), a lányok kicsit közömbösebbek.

A fiúk 1,5-szor nagyobb arányban elutasítók (nem tetszik a csoport vagy egyenesen ellenségesen viszonyulnak). A lányok 29,4%-a nem tud azonosulni a feminizmussal, míg a fiúk 37%-a. A fiúk 10,9%-a viszonyul szélsőségesen negatívan (ellenségesen) az eszméhez, 3-szor nagyobb arányban, mint a lányok (3,5%).

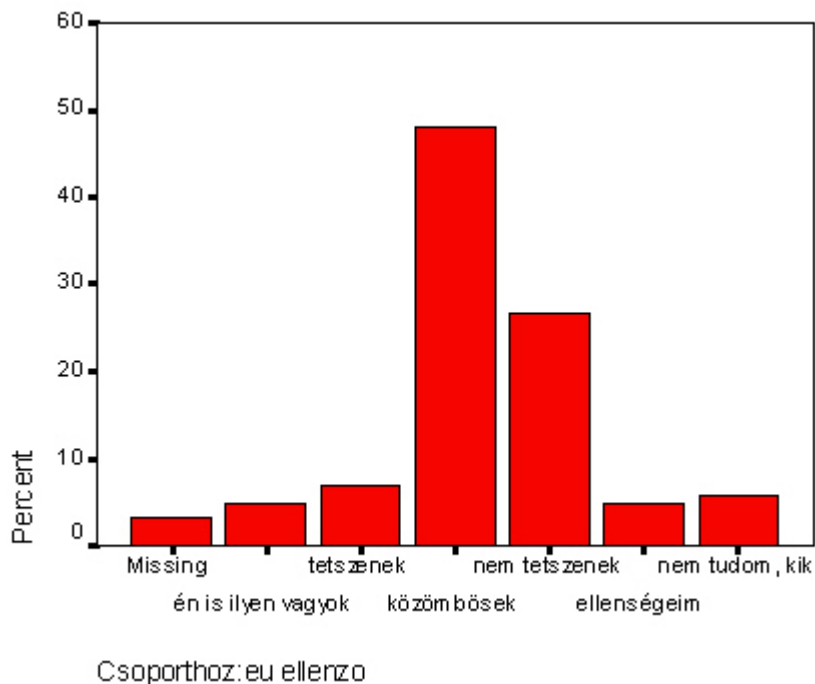
Nincs különösebb különbség azok között, akik feministáknak vallják magukat település típusa szerint. A szimpatizánsoknál differenciáltabb a kép. Minél kisebb településen él a fiatal, annál kevésbé tud azonosulni a feminizmus eszméjével. A budapestiek 3-szor nagyobb arányban szimpatizálnak, mint a kistelepüléseken élők. A közömbösség 48-51% között mozog, melyben a település típusa nem differenciál. A településhierarchián lefelé haladva nő a negatív hozzáállás aránya. A kistelepüléseken élők 1,5-2-szer nagyobb arányban nem tudnak azonosulni a feminista ideológiával. Az ellenséges hozzáállásnál megfordul a tendencia, hiszen a budapestiek közel 2-szer nagyobb arányban ellenségesek (10,9%), mint a többi településen élők.

Érdekes módon összefüggés van a feminizmushoz való viszony és a szorongás (szorong-e a fiatal) és annak mértéke (mennyire szorong) között. Azok között, akik feministának vallják magukat nincs különbség, aszerint, hogy szorongnak-e vagy sem. A szorongás léte vagy hiánya azok között differenciál, akik tudnak, illetve nem tudnak azonosulni a feminizmussal. A szimpatizánsoknál a legnagyobb az aránybeli különbség. A nem szorongók 6,7%-a szimpatizál az eszmével, míg a szorongók 2-szer nagyobb arányban (13,1%). Azoknál, akik nem szimpatizálnak, a nem szorongók vannak többségben, 34,6%-uk nem tud azonosulni, míg a szorongók 29%-a. Az ellenséges hozzáállás a két csoportra közel azonos módon jellemző (5,8- 6,7% között mozog). A szorongás mértéke is összefügg a feminizmushoz való viszonyal. Úgy, mint a szorongás esetében, itt is a szimpatizánsok és nem szimpatizánsok között differenciál a leginkább. Azok aránya, akik a csoport tagjának tartják magukat 1,5-2,4% között mozog. A szimpatizánsok között 3-szoros a különbség, azok, akik erősen szorongók (16,6%) 3-szor nagyobb arányban azonosulnak a feminizmussal, mint akik egyáltalán nem szorongnak (5,2%). Közömbösség 48,4-50,9% között mozog. Akiknek nem tetszik, azaz nem szimpatizálnak a feministák csoportjával közel 1,5-szer nagyobb arányban vannak azok, akik egyáltalán nem szorongnak (34,8%), azokhoz képest, akik erősen szorongnak (26%). Az ellenséges hozzáállás esetén is azok vannak a legnagyobb arányban, akik egyáltalán nem szorongnak.

EU-ellenesség

A fiatalok 12%-a tud azonosulni az EU-ellenes gondolkodásmóddal, melyből 5% tartja magát a csoport tagjának. A fiatalok nagy arányban, közel 50%-ban közömbösek a kérdés kapcsán és 32,5%-uk nem tud egyetérteni a gondolattal (ebből 5% az ellenséges), azaz a nagyfokú közömbösség mellett az elutasítás jellemzi a fiatalok többségét. Az EU-ellenesség gondolkodásmódhoz való viszony szignifikánsan összefügg a család státuszával, település típusával, a kérdezett nemével, az ifjúságcentrizmussal és a szorongással.

24. sz. ábra
Az EU csatlakozás ellenzőihez való viszony (%)

A család státusza szerinti differencia a szimpatikus/nem szimpatikus dimenziók mentén rajzolódik ki. Az EU-ellenzők között közel azonos arányban vannak a leszakadó és a felső rétegből származóknál (6,5-6,8%), míg a középrétegből származók 4,2%-a vallja magát EU-ellenzőnek. Minél lejjebb haladunk a társadalom státushierarchiában, annál nagyobb az EU-ellenesség. Az alsóbb rétegből származók 1,5-szer nagyobb arányban tudnak azonosulni az EU-ellenzőkkel, mint a felsőbb rétegből származók. A közömbösség a középrétegből származókra jellemző leginkább (54,6%), míg a felsőbb rétegből származókra a legkevésbé (49,1%). Azoknál, akik

nem tudnak azonosulni az EU-ellenességgel, illetve akik kifejezetten ellenségesen viszonyulnak hozzájuk érvényes, hogy arányuk növekszik a társadalmi státusz növekedésével. Az ellenséges csoportban 1,5-szer nagyobb arányban vannak jelen a felsőbb rétegből származó fiatalok (7%), mint az alsóbb rétegből származók, a nem szimpatizánsok között kisebb a differencia.

Az ifjúságcentristák 2,5-szer nagyobb arányban vallják magukat EU-ellenesnek (9,2%), mint a felnőtt mintakövetők (3,6%), továbbá több, mint 1,5-szer nagyobb arányban szimpatizánsnak (9,2%). A közömbösség közel azonos arányban jellemző a két csoportra (52,3- 55,6%). Azok, akik nem tudnak azonosulni az EU-ellenességgel, a felnőtt mintakövetők vannak kicsivel többen (29,3%), az ifjúságcentristák 23,7%-a utasítja el a csoportot. Az ellenséges hozzáállás aránya megegyezik a két csoportnál (5,6%).

Település típusától függően heterogén képet mutat az EU-ellenesség. A budapesti fiatalok tartják magukat legnagyobb arányban (8,9%) EU-ellenesnek. A többi településen élő fiatal 5% körüli értékben. A szimpatizánsok között azonban a kistelepüléseken élők vannak a legtöbben és a település növekedésével, csökken a szimpatizánsok aránya. Azok között, akik nem tudnak azonosulni az EU-ellenességgel a megyeszékhelyeken élők vannak a legnagyobb arányban (33,3%), a legkisebb arányban pedig a budapestiek (20,3%). Az ellenséges hozzáállás a Budapestiekre jellemző a leginkább (8,9%), több mint kétszer nagyobb arányban mint a kistelepüléseken élők és a megyeszékhelyeken élők.

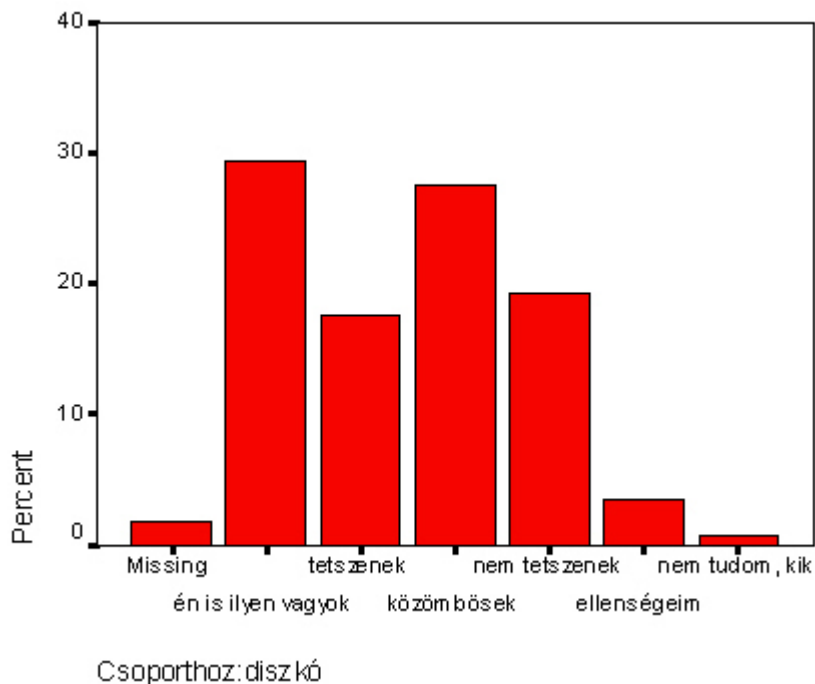
A nemek szerinti különbségek szerint a fiúk 2-szer nagyobb arányban tartják magukat EU-ellenesnek (7,6%), mint a lányok. A szimpatizánsok között pedig 1,5-szer nagyobb arányban vannak (9,5%) a fiúk. A közömbösek között a lányok vannak többségben (57,1%), közel 10%-kal vannak többen, mint a fiúk. A két nem tagjai azonos arányban nem tudnak azonosulni az EU-ellenességgel (29%). Az ellenséges hozzáállás pedig a fiúkra 2-szer nagyobb arányban jellemző (7,6%).

Szabadidős és szórakozási csoportok:

Diszkó-rajongók

A megkérdezett fiatalok 30%-a vallja magát diszkó-rajongónak, 18%-nak pedig tetszik ez a típusú szórakozás és a csoport, azaz közel 50% pozitívan viszonyul a diszkózáshoz és a rajongókhoz. A fiatalok 28% közömbös és 23,4% negatívan viszonyul, nem szereti a műfajt és annak rajongóit. A diszkó-rajongókhoz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével, családi státuszával és az ifjúságcentrizmussal.

25. sz. ábra
A disco-rajongókhoz való viszony (%)

A diszkó, mint szórakozási forma az ifjúságcentristákhoz áll közelebb, közel 1,5-szer nagyobb arányban, mint a felnőtt-mintakövetőkhöz. A szimpatizánsok 17-19% között mozognak, minimálisan differenciál a változó. A felnőtt mintakövetők több mint 1,5-szer nagyobb arányban (35,7%) közömbösek, mint az ifjúságcentristák. Azonos arányban nem tetszik a diszkó műfaja a két csoportnak, ám az ellenséges hozzáállás 4-szer nagyobb arányban jellemző az ifjúságcentristákra.

A diszkó-rajongók között 1,5-szer nagyobb arányban fordulnak elő a leszakadó és a középréteg gyermekei (33%), mint a felső rétegből származók, míg azok között, akiknek tetszik az irányzat a leszakadó rétegből származók vannak a legnagyobb arányban (21,9%) és a státushierarchián felfelé haladva csökken az arány. A felső rétegből származó fiatalok tudnak a legkevésbé azonosulni a diszkó irányzatával, több mint 1,5-szer nagyobb arányban mint az alsóbb rétegből származók (15,4%). Továbbá több mint 2-szer nagyobb arányban ellenségesek (5,4%), mint az alsóbb rétegből származók.

A kistelepülésen élők preferálják leginkább a diszkót, 39%-uk tartja magát diszkó-rajongónak, míg a budapestieknek csupán 12%-a, azaz a kistelepüléseken élő fiatalok 3-szor nagyobb arányban vallják magukat rajongónak. Azok között, akiknek tetszik a diszkó műfaja közel 3,5-szer nagyobb arányban vannak a kistelepüléseken élők, mint a budapestiek. A településhierarchián lefelé haladva nő a rajongók és szimpatizánsok aránya. A tendencia ugyanaz azok között, akiknek nem tetszik a diszkózás, a budapestiek 3-szor nagyobb arányban vannak, mint a kistelepülések fiataljai. Az ellenséges hozzáállás esetén látható a legnagyobb differencia, a budapestiek 5-ször nagyobb arányban viszonyulnak szélsőségesen negatívan a diszkó-rajongókhoz (9,1%), mint a kistelepüléseken élők.

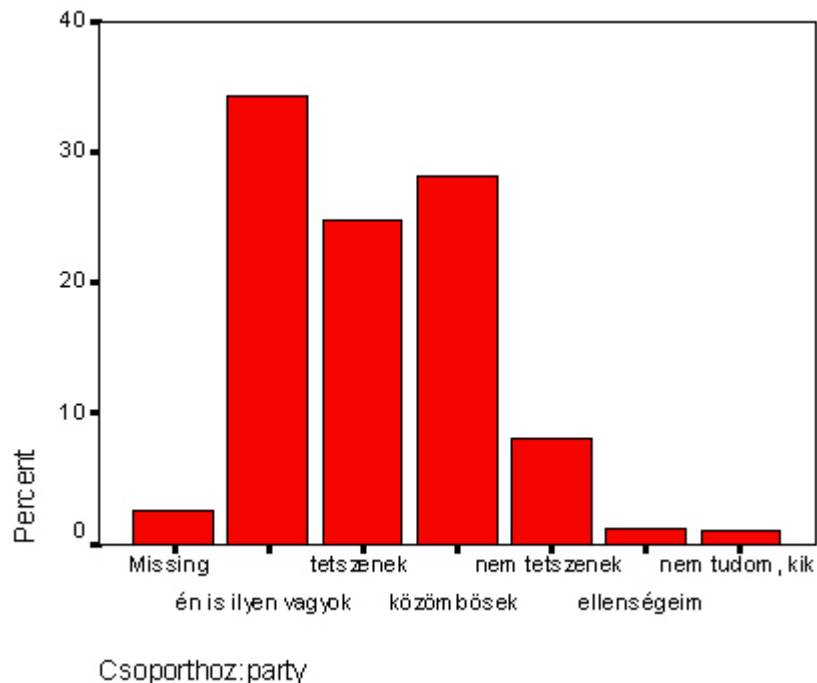
A fiúk kicsivel nagyobb arányban vallják diszkó-rajongónak magukat, mint a lányok, ugyanakkor azok között, akiknek tetszik a diszkózás műfaja a lányok vannak valamivel többen (a különbség mindkét esetben 2-3%). Közömbösség és azoknál, akiknek nem tetszik a műfaj és azok képviselői hasonló módon minimális különbségeket mutat. Az ellenséges hozzáállás a fiúkra jellemző inkább (6,1%), 3-szor nagyobb arányban mint a lányokra..

Party-rajongók csoportja

A fiatalok legnagyobb arányban (35%) party-rajongónak vallják magukat, további 25,5%-nak pedig szimpatikus a partyk világa és annak közönsége, azaz a fiatalok 60%-a tud azonosulni a szórakozás e formájával. A fiatalok 30%-a közömbös és csupán 9,5%-a viszonyul negatívan a party kultúrához és közönségéhez, melyből

elenyésző (1%) az ellenséges hozzáállás.. A party-rajongók csoportjához való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével és az Ifjúságcentrizmussal.

26. sz. ábra
A party-rajongókhoz való viszony (%)

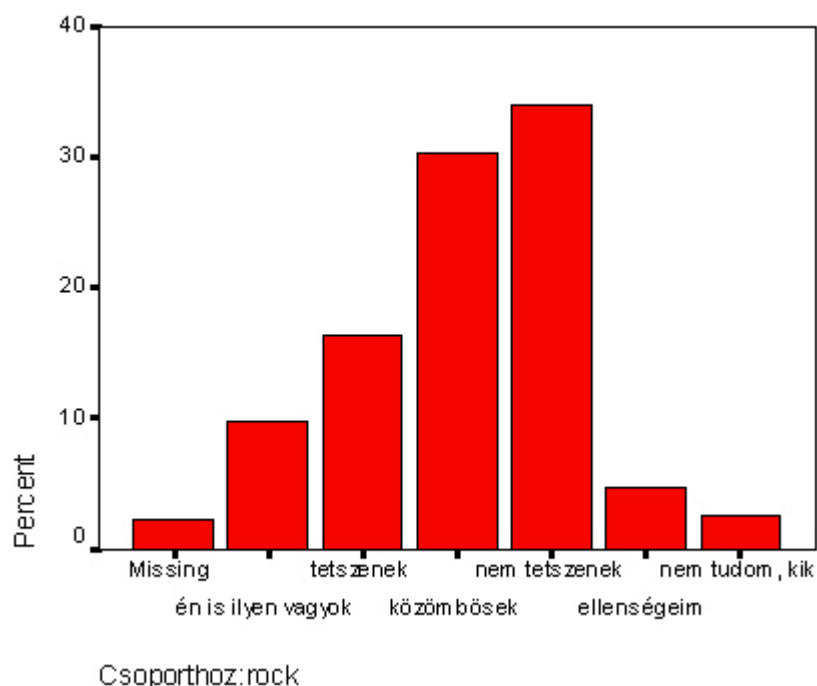
A partyrajongók között 1,5-szer nagyobb arányban vannak az ifjúságcentristák (42,2%), mint a felnőtt mintakövetők (29,6%). A közömbösség minimálisan de a felnőtt mintakövetőkre jellemzőbb inkább, míg azok között, akiknek nem tetszik a party világa nem differenciál a változó. Az ellenséges hozzáállás minimális a party kultúrájával szemben, de az is inkább az ifjúságcentristákra jellemzőbb (1,4%)

A party kultúra a fiúkhöz áll inkább közelebb, nagyobb arányban vallják magukat partyrajongónak, ugyanakkor azok között, akiknek tetszik a csoport, ha minimálisan is de a lányok vannak többen úgy, mint a közömbösek között. 8-9% között mozog azok aránya, akiknek nem tetszik a csoport, a kérdezett neme nem differenciál. Az ellenséges hozzáállás minimális a party műfajával szemben, de az is inkább a fiúkra jellemző.

Kemény rock-rajongók csoportja

A megkérdezett fiatalok 10%-a vallja magát rock-rajongónak, rockernek és további 16,8%-nak szimpatikus a csoport. A csoport iránti közömbösség a fiatalok 31%-ra jellemző és közel azonos arányban vannak azok, akiknek nem szimpatikus a csoport (34,7%), míg 4,9% hozzáállása ellenséges. A rock-rajongókhoz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével és az ifjúságcentrizmussal.

27. sz. ábra
A rock-rajongókhoz való viszony (%)

A rock műfaja és a „rockerség” az ifjúságcentristákhoz áll közelebb, 2-szer nagyobb arányban vallják magukat rock-rajongónak (15,1%), mint a felnőtt-mintakövetők, és kicsivel nagyobb arányban szimpatizálnak a csoporttal (19,0%), mint az felnőtt-mintakövetők (15,1). A felnőtt mintakövetők tehát kevésbé érzik közel magukhoz a rock műfaját és annak „tartozékait”, ugyanakkor az ellenséges hozzáállás több mint 2-szer nagyobb arányban jellemző az ifjúságcentristákra (7,5%), mint a felnőtt- mintakövetőkre.

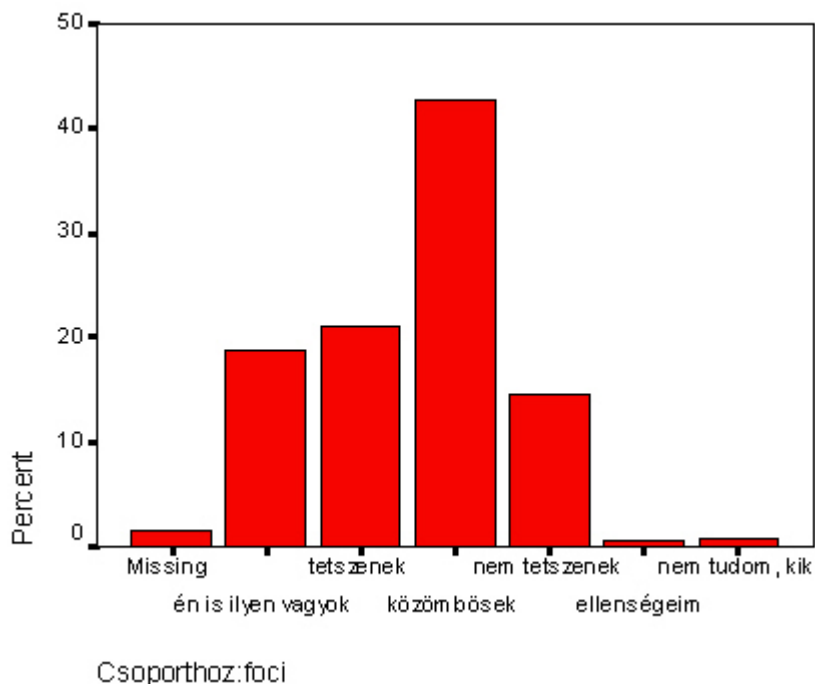
A magukat rock-rajongónak tartók között a fiúk (14,6%) 2-szer nagyobb arányban vannak, mint a lányok. A szimpatizánsok és a nem szimpatizánsok között minimálisan differenciál a kérdezett neme 16,3-17,9%, illetve 34,3- 36,5% között

mozog az arányuk. A lányok közel 10%-kal nagyobb arányban közömbösek a csoport iránti, azonban az ellenséges hozzáállás 2,5-szer nagyobb arányban jellemző a fiúkra.

Focirajongók

A fiatalok 19%-a rajong a fociért és további 21,3% szimpatizál a csoporttal, azaz 40%-uk viszonyul pozitívan a focirajongókhoz és hasonló arányban vannak azok, akik közömbösek (43,4%). A megkérdezettek 14,8%-nak nem tetszik a csoport és minimális 1% alatti azok aránya, akik ellenségüknek tartják őket. A focirajongókhöz való viszony szignifikánsan összefügg a nemmel, a családi státusszal, a település típusával és a fiatal szorongásával

28. sz. ábra
A football-rajongókhöz való viszony (%)

A kérdezett neme nagyban befolyásolja focihoz és a focirajongókhöz való viszonyát. A fiúk közel 3-szor nagyobb arányban vallják magukat focirajongónak (30,6%), ugyanakkor a lányoknak 1,5-szer nagyobb arányban tetszik a csoport (25,1%), mint a fiúknak. A közömbösség is a lányokra jellemzőbb, 1,5-szer nagyobb arányban közömbösek fiútársaiknál. A fiúk inkább viszonyulnak negatívan a focirajongók csoportjához, mint a lányok, közel 1,5-szer nagyobb arányban nem

tetszik nekik a csoport (17,3%) és bár az ellenséges hozzáállás 1% körüli, azokat is a fiúk adják.

Focirajongónak vallotta magát azonos arányban a felsőbb rétegből és a középrétegből származók (20-20 %), míg az alsóbb rétegből származók 15%-a. Azaz az alsóbb rétegből származó fiatalok vallják legkisebb arányban magukat focirajongónak. Azok közül, akiknek tetszik a csoport 1,5-szer nagyobb arányban vannak jelen a leszakadó réteg fiataljai (25,7%), mint a felsőbb rétegből származók. Azonos arányban nem tetszik a csoport a leszakadó és a felső réteg fiataljainak. A középréteg véleménye a szimpatizánsoknál a leszakadó réteghez igazodik, míg a nem szimpatizálók között a legalacsonyabb arányban vannak jelen. A közömbösek között a közép- és felső réteg fiataljai vannak nagyobb arányban (18-18%). 1% alatti azok aránya, akik ellenségesen viszonyulnak a focirajongók csoportjához, a társadalmi státusz nem differenciál

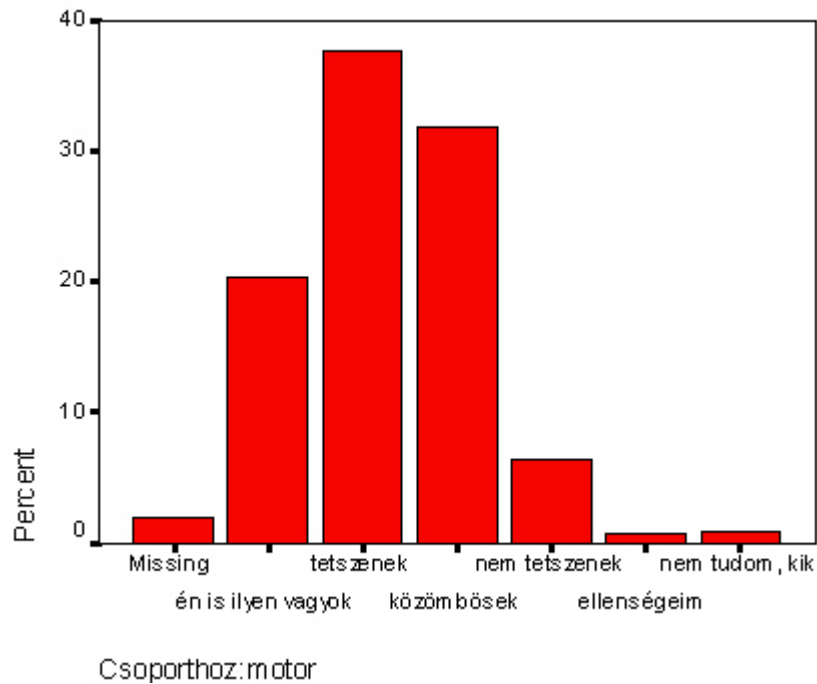
A kistépelülésen élők és a budapestiek között a legnépszerűbb a foci, közülük kerülnek ki a legnagyobb arányban a focirajongók és azonos arányban vallják magukat rajongónak 23,4%-ban, ugyanakkor közel 2-szer nagyobb arányban, mint a megyeszékhelyeken élők. A kistépelülésen élőknek tetszik a legnagyobb arányban a csoport, de minimális a különbség a városi és megyeszékhelyeken élők fiatalokhoz képest, míg a budapestieknek tetszik legkevésbé a csoport. A Budapestenél kisebb városokban és településeken élők 2,5-szer nagyobb arányban tudnak azonosulni a csoporttal (21-14%). A közömbösség a település nagyságával együtt növekszik de nem nagymértékben. Ugyanez a tendencia érvényesül azoknál is, akiknek nem tetszik a csoport, de nagyobb aránybeli különbségekkel. A budapestieknek tetszik legkevésbé a csoport (19,4%), 1,5-szer nagyobb arányban mint a kistépelüléseken élőknek. Az ellenséges hozzáállás 1% alatti, minimális.

Motorrajongók

A megkérdezett fiatalok 20,8%-a vallja magát motorrajongónak és további 38,4%-nak tetszik a csoport, azaz a fiatalok közel 60%-a viszonyul pozitívan a csoporthoz. A közömbösség 32,5%-ukra jellemző, míg akiknek nem tetszik a csoport csupán 6%-ot

tesznek ki (az ellenséges hozzáállás minimális 1% alatti). A motorosokhoz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével, társadalmi státuszával, település típusával és az ifjúságcentrizmussal.

29. sz. ábra
A motor-rajongókhöz való viszony (%)

A fiúk közel 2-szer nagyobb arányban vallják magukat motorrajongónak (28,9%), mint a lányok. A lányok azonban kicsivel nagyobb arányban szimpatizálnak a csoporttal (41,1%), illetve közömbösek (36,3%). A két nem tagjai azonos arányban nem szimpatizálnak a csoporttal (6,6%). Az ellenséges hozzáállás 1% alatti, minimális értékű.

Az alsóbb és a középrétegből származók azonos arányban tartják magukat motorrajongónak, 22%-uk, míg a felső rétegből származó fiatalok 17,4%. A szimpatizánsok között nincs különbség az egyes státuszcsoportok között. A közömbösek között azonos arányban vannak jelen az alsóbb és a középrétegből származó fiatalok (31%), míg a felsőbb rétegből származók kicsivel nagyobb arányban vannak jelen (39%). Azok között pedig, akiknek nem tetszik a csoport, szintén azonos arányban vannak jelen a közép- és alsóbb rétegből származók (7,2%), 1,5-szer

nagyobb arányban, mint a felsőbb rétegből származók. Az ellenséges hozzáállás 1% körüli, minimális.

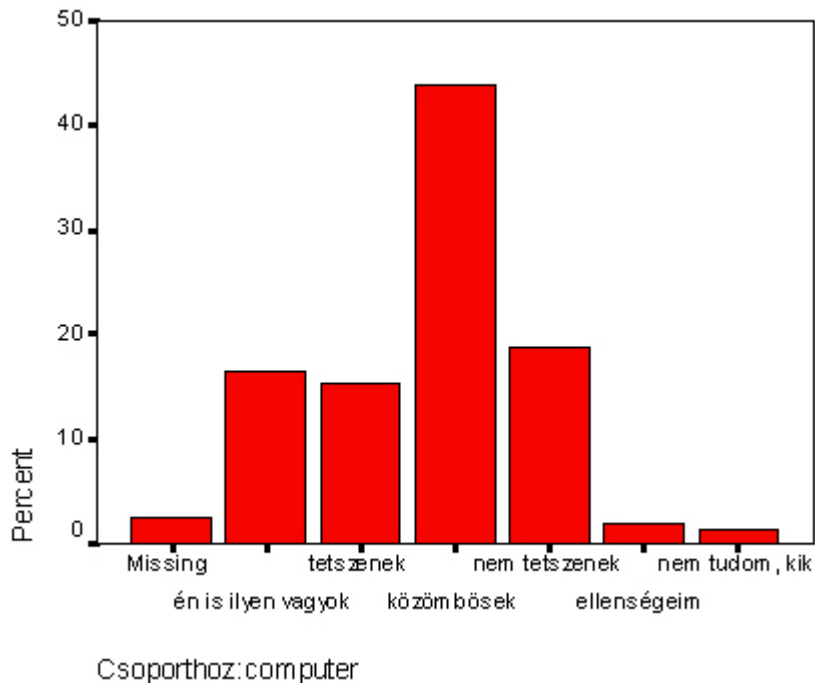
A társadalom státuszhierarchiáján lefelé haladva csökken a motorrajongók száma, a kistélepüléseken élő fiatalok 1,5-szer nagyobb arányban vallják magukat motorrajongónak (25,7%), mint a budapestiek (15,4%). A budapestieknek, a városiaknak és a kistélepüléseken élők közel azonos arányban tetszik a csoport (40-41%), a megyeszékhelyeken élők 5%-kal kevesebben vannak jelen. A közömbösség aránya a település nagyságával arányosan nő. A legközömbösebbek a budapesti fiatalok (40,7%), közel 1,5-szer nagyobb arányban mint a kistélepüléseken élők. Azok között pedig, akiknek nem tetszik a csoport a városok és a megyeszékhelyeken élő fiatalok vannak jelen a legtöbben (7,5%), közel 1,5-szer nagyobb arányban mint a kistélepüléseken élők és több, mint 2-szer nagyobb arányban, mint a budapesti fiatalok.

Az ifjúságcentrista fiatalok közel 1,5-szer nagyobb arányban rajongnak a motorokért (24%), mint a felnőtt mintakövetők. A motorrajongók csoportja azonos arányban tetszik a két vizsgált csoportnak (36-37%), míg azok között, akiknek nem tetszik a csoport az ifjúságcentristák több mint 1,5-szer nagyobb arányban vannak jelen (9,9%), mint a felnőtt mintakövetők. A közömbösség a felnőtt mintakövetőkre jellemzőbb inkább.

Computer-rajongók

A megkérdezettek 17%-a computer-rajongó és közel azonos arányban vannak, akiknek tetszik a csoport (15,7%). Nagyfokú közömbösség jellemzi a fiatalokat, hiszen 45%-uk közömbösnek vallja magát a kérdésben. A fiatalok 21%-a viszonyul negatívan a csoporthoz, melyből csupán 2% az ellenséges hozzáállás aránya. A computer-rajongókhöz való viszony szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével, az ifjúságcentrizmussal és a szorongással.

30. sz. ábra
A computer-rajongókhöz való viszony (%)

A számítógépekhez való viszonyt nagymértékben befolyásolja a kérdezett neme. A fiúk 5,5-szer nagyobb arányban rajonganak a számítógépekhez (33%). A szimpatizánsok között közel azonos arányban vannak jelen a fiúk és a lányok (15-17%, illetve 46%). Azok között, akik nem tudnak azonosulni, és akiknek nem tetszik a csoport, jellemzően a lányok vannak többen. A lányok 1,5-szer nagyobb arányban közömbösek (53,6%) és 2-szer nagyobb arányban elutasítók. Az ellenséges hozzáállás a lányok 3%-ra jellemző, míg a fiúk 1,5%-ra.

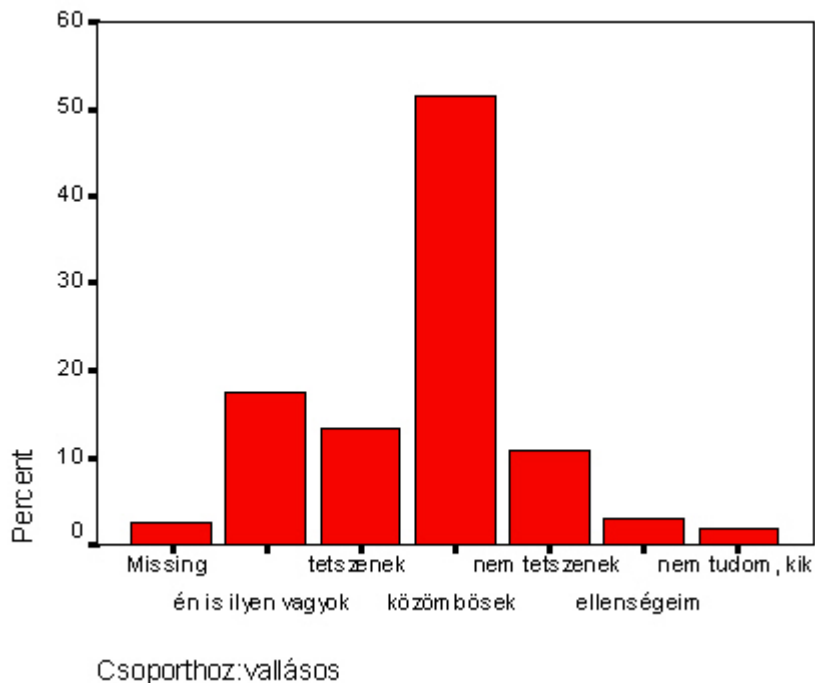
Az ifjúságcentrizmus a közömbösség és a negatív hozzáállás esetén differenciál. Azoknál, akik a csoport tagjainak tartják magukat, illetve akiknek tetszik a csoport, azaz akik közel érzik magukhoz a számítógépek világát, közel azonos arányban vannak az ifjúságcentristák és a felnőtt mintakövetők. (17-19%, illetve 15%). A közömbösek között azonban a felnőtt mintakövetők vannak többen (50,6%), míg azok között, akik nem tudnak azonosulni a csoporttal közel 1,5-szer vannak többen, mint az ifjúságcentristák. Az ellenséges hozzáállás is az ifjúságcentristákra jellemzőbb inkább, 3%-uk ellenséges, míg a felnőtt mintakövetők 1%-a.

Vallásos csoportokhoz való viszony

Vallásos emberekhez való viszony

A fiatalok 17,8%-a tartja magát vallásosnak, 13,6%-nak pedig tetszik a csoport. A megkérdezettek több mint fele (52,8%) közömbös a kérdésben, 14% pedig nem tud azonosulni a vallásos emberekkel, melyből 3% kifejezetten ellenségesen viszonyul. A fiatal vallásossághoz és a vallásos emberekhez való viszonya szignifikánsan összefügg a kérdezett nemével, korával és társadalmi státuszával.

31. sz. ábra
A vallásos emberekhez való viszony (%)

A fiatalok vallásossághoz, illetve a vallásos emberekhez való viszonyát nagymértékben befolyásolja, hogy mely korcsoport tagjai. A legnagyobb aránybeli különbségek a csoport tagjainál figyelhető meg. A 19 évesek vagy annál idősebbek a legkisebb arányban (7%), míg a 16 éven aluliak 3,5-szer nagyobb arányban vallják magukat vallásosnak (24,2%). A tendencia szerint, minél idősebb a fiatal, annál kevésbé tartja magát vallásosnak. A szimpatizánsoknál megfordul a tendencia, hiszen a 19 évesek vagy annál idősebbek 1,5-szer nagyobb arányban szimpatizálnak a

csoporttal²⁶ (17,2%), mint a 16 éven aluli korosztály (11,6%) és minél fiatalabb a fiatal, annál kevésbé szimpatizál a vallásossággal és a vallásos emberekkel. A közömbösség közel azonos arányban jellemző az egyes korcsoportokra (52,5-55,9%). A negatív hozzáállás inkább az idősebb korosztályra jellemző. A 16 éven aluliak 8,2%-a nem tud azonosulni a vallásossággal, míg a 19 éves vagy idősebbek 2-szer nagyobb arányban elutasítók (a 17-18 évesek azonos arányban utasítják el a vallásosságot- 11,25-uk). Az ellenséges hozzáállás esetén nem egyértelmű a tendencia, hiszen a 19 éven felüliek közel 3-szor nagyobb arányban (5,4%) ellenségesek, mint a 18 évesek, miközben a 16 évnél fiatalabbak és a 17 évesek közel azonos arányban (3,2- 3,5%) ellenségesek.

Az ifjúságcentrizmus esetén egyértelmű tendencia rajzolódik ki, a felnőtt-mintakövetők inkább pozitívan, elfogadóan viszonyulnak a vallásossághoz, illetve a vallásos emberekhez, míg az ifjúságcentristák inkább elutasítók. 2-szer nagyobb arányban vallják magukat vallásosnak a felnőtt- mintakövetők (23,9%) és 1,5-szer nagyobb arányban szimpatizálnak a vallásos emberekkel. Az ifjúságcentristák pedig 2,5-szer nagyobb arányban nem tudnak azonosulni a vallásossággal, illetve vallásos emberekkel, ellenséges hozzáállásuk, pedig 5-ször nagyobb (5,7%), mint a felnőtt mintakövetőké.

A település szerinti különbségek a pozitív, illetve a szélsőségesen negatív hozzáállás esetén nyilvánulnak meg. Általánosságban elmondható, hogy a vidéki, kistelepüléseken élő fiatalok tudnak leginkább azonosulni a vallásossággal. A kistelepüléseken élők 1,5-szer nagyobb arányban vallják magukat vallásosnak (23,2%), mint a nagyobb városok és Budapesten élő társaik- a többi település közötti különbség minimális,1% alatti. Azok között, akik szimpatizálnak a vallásos emberekkel, a település hierarchiája szerint, annak növekedésével csökken a vallásosság iránti fogékonyság. A kistelepüléseken élő fiatalok 1,5-szer nagyobb arányban szimpatizálnak a vallásos emberekkel (15,3%), mint a budapestiek. A közömbösség megoszlása is követi a településhierarchiát, ám kisebb aránykülönbséggel (51-58%), ahol a budapestiek a leginkább közömbösek. Azok között, akik nem tudnak azonosulni a csoporttal, a városiak és a megyeszékhelyen élők

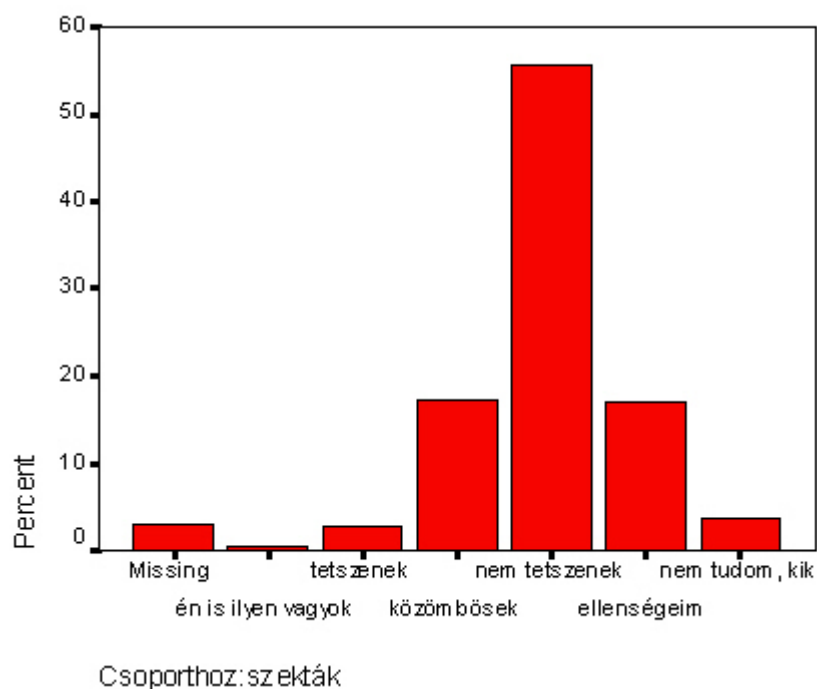
²⁶ - nem tudjuk, hogy ez miben nyilvánul meg

vannak a legnagyobb arányban (12-13%), 1,5-szer nagyobb arányban nem szimpatizálnak a csoporttal, mint a kistelepüléseken élők. Az ellenséges hozzáállás, pedig a budapestiekre jellemző leginkább (6,4%), közel 2-szer nagyobb arányban, mint a városok és megyeszékhelyeken élők és közel 5-ször nagyobb arányban, mint a kistelepüléseken élők.

Vallási szektákhoz való viszony

A fiatalok 5%-a (11 fő) saját bevallása szerint valamely vallási szekta tagja és további 2,8% szimpatizál a csoporttal. A fiatalok nagy többsége (75%) azonban negatívan viszonyul a szektákhoz, melyből 17,5% kifejezetten ellenséges. A vallási szektákhoz való viszony szignifikánsan összefügg a család státuszával és a kérdezett nemével.

32. sz. ábra
A vallási szektákhoz való viszony (%)

A csoport tagjának a fiatalok kevesebb, mint 1%-a vallotta magát, azok között azonban, akiknek tetszik a csoport 3-szor nagyobb arányban vannak jelen az alsóbb rétegből származó fiatalok, mint a felső rétegből származók és 1,5-szer nagyobb

arányban, mint a középréteg gyermekei. A közömbösség azonos arányban jellemző a közép- és felső rétegből származókra (17,4%), ugyanakkor az alsóbb réteg gyermekei közel 1,5-szer vannak többen. Érdekes módon a középrétegből származók a leginkább elutasítók (62,2%), míg az alsóbb rétegből származók a legkevésbé (54,4%). Az ellenséges hozzáállás a felsőbb rétegre jellemzőbb inkább (22,2%), míg az alsóbb- és középrétegből származók 17%-ára.

A nemek közötti különbségek érdekessége, hogy a lányok egyedül az elutasítók között vannak többségben. A fiúk kicsivel nagyobb arányban érdeklődnek és szimpatizálnak a szektákkal (3,2%). A közömbösség tekintetében is a fiúk vannak kicsivel nagyobb arányban (20,1%), ám az elutasítók között több a lány tanuló (62,8%). A legnagyobb aránybeli különbségek az ellenséges hozzáállásnál látható, a fiúk 20,5%-a ellenségének tartja a csoportot, míg a lányok 16,8%-a.

XVII. Kortárskapcsolatok jellemzői²⁷

A gyermekkor és a serdülőkor kiemelkedően fontos szerepet játszik a felnőttkori magatartásminták, attitűdök, vélemények kialakulásában és jövőbeli megszilárdulásukban. Ily módon ez a korszak jelentős szerepet tölt be az életmód, ezen belül is az egészségmagatartás különböző elemeinek megismerésében és elsajátításában. Az egészségmagatartás elemeit a családban kezdik elsajátítani a gyermekek, majd serdülőkortól kezdve egyre fokozottabban érvényesül a kortárs csoportok vélemény és attitűdformáló szerepe. A rizikómagatartás különböző formái (dohányzás, alkohol-, és drogfogyasztás, megfelelő védekezés nélküli szexuális élet) szintén serdülőkorban, illetve fiatal felnőttkorban válnak kiemelt kérdéskörrel. A hangsúly bizonyos kérdések megítélésében áttevődik a családról a kortársakra, így gyakran az egészségkárosító szokások esetén is jellemző ez (kipróbálás, szerhasználat, esetleges addikció).

A családi és a kortárs kapcsolatok hatását bizonyítandó, megemlítenénk néhány konkrét kutatási eredményt. *Petratis* (1995) és munkatársainak átfogó makromodellje szerint az egészségmagatartást kontrolláló döntések-szándékok három fő forrása: az attitűdöket befolyásoló kulturális-környezeti tényezők, a szociális tanulást és normatív hiedelmeket befolyásoló szociális szituációs-kontextuális faktorok, valamint az énhatékonyságot meghatározó intraperszonális tényezők. Ezek egymástól függetlenül és egymással interakcióban - közvetlenül és közvetetten is – befolyással bírnak az egészségmagatartás alakulására.

A hazai szakirodalomból érdemes kiemelni *Pikó és munkatársainak* (2001) összehasonlító kultúraközi kutatását, amely a magyar és az amerikai közép-, illetve általános iskolás gyermekek kockázati magatartását vizsgálta. Eredményeik arra utaltak, hogy a dohányzásra való rászokásban a kortárs hatásnak van kiemelkedő jelentősége, míg az alkohol- és drogfogyasztás esetében a konfliktus-megoldási módok nem megfelelő alkalmazása, illetve különböző lelki problémák is szóba kerülhetnek rizikótényezőként. Fontos tehát, hogy a szakemberek az egészségfejlesztési stratégiák kialakításakor figyelembe vegyék a kockázati magatartásformák eltérő jellegzetességeit is.

²⁷ E fejezet szerzői Kiss Judit és Ikvai-Szabó Emese

Aszmann és munkatársai (2002) komplex elemzéseket végeztek a hazai HBSC-kutatás keretein belül a család és a kortársak szerepének vizsgálatára, illetve a jól-lét és a rizikómagatartás összefüggésére vonatkozólag. Eredményeik azt mutatják, hogy a tanulók jól-létének fontos meghatározója a családhoz és a kortárscsoporthoz való kötődés, és a családi integráció a rizikómagatartás preventív, a magas fokú kortárs integráció pedig a rizikómagatartás prediktív determinánsa. A kortárs hatást emiatt jól fel lehet használni tudatos egészségformálásra is - ha kellően kiképzett kortársoktatókat a negatív kortársnyomás ellensúlyozására vetnek be (kortársoktatás - segítség). Kutatásunk eredményeinek tükrében célunk az elsődlegesen elemzett összefüggések publikálásával a további elemzéshez, együttgondolkodáshoz alapot biztosítani, mely a prevenció különböző szintjein a pedagógiai munkát és az egészségfejlesztési gyakorlatot egyaránt szolgálhatná.

Kutatási eredményeink

Több olyan kérdést is feltettünk a megkérdezetteknek, amely baráti kapcsolataikra vonatkozott. A válaszadók 89,3%-a nyilatkozta azt, hogy van olyan baráti társasága, akikkel közösen tölti el szabadidejét, a legkülönbözőbb időtöltési módokat megemlítve, amelyek kategorizálásával a következő eredményeket kaptuk:

- A válaszadók 55%-a szokta rendszeresen megbeszélni problémáit és egyéb ügyeit barátaival. Ez erősen korrelál azzal a válasszal, amelyet arra a kérdésre adtak a megkérdezettek, hogy kivel beszél meg személyes problémáit

118. sz. táblázat
Kivel tudja megbeszélni személyes problémáit? (%)
(N=2213)

	mindig	többnyire	ritkán	soha	nem érdekli őt	nem válaszolt
édesapa/nevelőapa	15,6	14,4	32,6	10,9	5,2	11,3
édesanya/nevelőanya	39,4	32,4	18,8	3,7	1,6	4,2
testvér	22,6	22,4	22,3	14,9	5,8	12,0
nagyszülő	5,6	11,0	28,7	37,4	5,2	12,1
más rokon	3,3	9,6	29,0	39,0	7,4	11,6
párkapcsolat	36,5	20,5	7,8	14,2	1,9	19,0
barátok	49,5	31,2	9,8	2,4	0,7	6,4
osztályfőnök	2,3	8,9	26,7	41,4	11,3	9,3
egyéb tanár	1,2	5,9	23,3	47,4	12,3	9,9
pszichológus	1,5	2,5	5,0	69,7	8,0	13,2
pap	1,3	1,6	5,8	69,8	8,7	12,9

Ahogy az adatokból kitűnik, a válaszadó fiatalok fele mindig meg tudja beszélni problémáit a barátaival, és - a válaszhiánytól eltekintve - mindössze 13%-uk nyilatkozta azt, hogy csak ritkán, vagy sosem képes erre. Lényeges továbbá, hogy a megkérdezettek valamennyi felsorolt referenciaszemély közül leginkább barátaikkal képesek megbeszélni személyes ügyeiket (közülük is elsősorban a lányok, akiknek közel 60%-a tudja megbeszélni problémáit a barátaival), amely kutatásunk tárgyköre - a prevenció programok hatásossága - szempontjából is fontos következtetések levonására ad lehetőséget, nevezetesen a kortársképzések jelentőségének kihangsúlyozására.

- A megkérdezett válaszadók 49,9%-a jár barátaival bulizni, táncolni különféle zenés-táncos szórakozóhelyekre (ennek azért is van jelentősége, mert közismert tény, hogy az egészségkárosító deviáns magatartásformák - cigaretta-, drog-, alkoholfogyasztás - kipróbálásának és az ezekhez való hozzászokásnak leggyakoribb helyszínei ezek a szórakozóhelyek). Külön kiemelendő itt, hogy ez a változó - a barátokkal való közös bulizás - szignifikáns összefüggést²⁸ mutatott a drogok kipróbálásának tényével, vagyis a rendszeresen szórakozni járó fiatalok nagyobb hányada próbált már ki valamilyen drogot, mint azok, akik nem járnak bulizni. Az egyes drogfajták közül egyedül a marihuána

²⁸ Az összefüggések közül csak azokat mutatjuk be, amelyek $p \leq 0,05$ szinten szignifikánsak.

használata mutat szignifikáns összefüggést a barátokkal való közös időtöltés ezen formájával.

- A válaszadók 11,4%-a említette meg azt, hogy barátaival együtt szokott beülni bárba/kocsmába/pub-ba, ahol közösen szoktak alkoholt és/vagy drogot fogyasztani, dohányozni. Szembetűnő, hogy közülük 48,8% már próbált ki valamilyen legális és/vagy illegális szert, míg ez az arány csak 21,5% azok körében, akik nem említették meg ezt az időtöltési módot közös programként. A használt szerek közül a nyugtatótabletták használata gyenge összefüggést, míg a hasis, a marihuána, a speed és az extasy szignifikáns kapcsolatot mutattak a „barátokkal való közös kocsmezés” változóval.
- A fiatalok harmada (31,6%-uk) folytat valamilyen sportot (általában labdajátékok, bowling, tenisz, squash, kondiedzés), illetve egyéb jellegű testmozgással járó (séta, kirándulás, biciklitúra) tevékenységet barátaival közösen.
- Közel 30%-uk nyilatkozta azt, hogy passzív módon tölti ideje jórészét barátaival, beleértve ebbe a kategóriába a tévézést, videózást, közös számítógépes játékot, szerepjátékot, közös főzést és evést, stb.
- A válaszadó fiatalok mindössze 15,2%-a szokott kulturális jellegű programot (színház, mozi, múzeumlátogatás, koncert, közös zenélés-fellépéssel, hittanóra) szervezni baráti körével. Ez meglehetősen alacsony arány, figyelembevéve azt a tényt, hogy ebben az adatértékben a közös tanulás is benne szerepel.

Kutatásunk szempontjából releváns kérdés, hogy a fiatalok honnan szerzik információikat a kábítószerekről, illetve mennyire tartják ezeket az információkat hitelesnek, megbízhatónak és jól hasznosíthatóak. A kortárshatás ebben az esetben is elsöprő erejűnek mutatkozik: a válaszadók több, mint háromnegyede szerzett már ebben a kérdéskörben – megítélése szerint- hiteles információkat a baráti körétől, amely kiugróan magas érték a többi felsorolt potenciális információforráshoz képest,

különösen azért, mivel a baráti körtől szerzett információkat tartják a leghitelesebb forrásnak, összehasonlítva a többivel (ld. 115. sz. táblázat).

119. sz. táblázat
Kitől és milyen jellegű információt szerzett a kábítószerekről? (%)
(N=2213)

	Nem szerzett információt ebből a forrásból	Kevésbé/közepesen hiteles információt szerzett	Jól hasznosítható, hiteles információt szerzett	Válaszhiány
szülők	47,6	29,5	16,5	6,4
testvérek	64,5	15,5	10,1	9,9
egyéb rokon	70,9	14,1	5,6	9,4
barátok	18,5	32,8	43,0	5,7
tanár	24,8	30,6	38,1	6,6
orvos	57,1	14,7	20,2	8,0
védőnő	58,5	14,1	19,5	7,9
televízió	16,6	37,4	40,6	5,4
rádió	52,0	25,1	15,0	7,9
internet	50,7	19,4	22,1	7,8
újságok	33,4	33,3	26,4	6,9
könyvek	46,5	21,8	23,8	8,0
rendőr	62,9	9,9	19,4	7,8
pszichológus	80,4	5,6	5,3	8,7
volt drogfüggő	60,2	9,3	22,0	8,5
szociális munkás	76,0	6,9	8,2	8,9
kortássegítő	71,0	8,4	11,2	9,4
egyházi személy	83,9	4,2	2,9	9,1

A megkérdezettek 64,1%-a nyilatkozta azt, hogy van a baráti körében olyan fiatal, aki már kipróbált valamilyen kábítószer, ezen belül is elsősorban könnyűdrogokat (marihuána, hasis) és amfetamin származékokat (extasy, speed) említettek a legtöbben. Ez azért is lényeges, mert mint az előzőekből kiderült, a válaszadók többsége baráti köréből nyer információkat a szerhasználattal kapcsolatos kérdéseit illetően, sőt ezeket az információkat hiszi el leginkább. Ezt a tényt a prevenció programok tervezése kapcsán lényegesnek tartjuk figyelembevenni, de ugyanígy az elektronikus média jelentős befolyásoló erejét sem hagyhatjuk figyelmen kívül.

A kérdéseink között szerepeltek olyanok is, amelyek párkapcsolataikra kérdeztek rá. Ebből kiderült, hogy a fiatalok 84%-ának vagy volt már, vagy jelenleg is

van párkapcsolata, és mindössze 16%-uk nyilatkozta azt, hogy nem volt még ilyen jellegű kapcsolata. Etekintetben nincs jelentősebb különbség a két nem között: a fiúk 17,3%-ának nem volt még soha párkapcsolata a megkérdezés időpontjában, míg lányoknál 15,2% ez az arány és körükben szignifikánsan magasabb a jelenleg is párkapcsolatban élők aránya.

A leghosszabb párkapcsolatok több évig tartottak (a válaszadók 18%-a nyilatkozta ezt), míg a legrövidebbek 1-2 hétig (ezt mindössze 8,5%-uk vallotta), de átlagosan fél évig tartanak a kapcsolataik. Ami a nemek szerinti megoszlást illeti, erős szignifikáns összefüggést találtunk a kérdezett neme és a párkapcsolatok időtartama között: a lányoknak közel 30%-a tartós, több éven át tartó párkapcsolattal rendelkezik, míg a fiúknál ez az arány csak 12,3%. A rövidebb időtartamú kapcsolatok (1 hónapnál, illetve 1 hétnél kevesebb időtartam) a fiúknál lényegesen gyakoribbak: 43%-uk vallotta azt, hogy leghosszabb kapcsolata 1 hónapnál rövidebb időtartamú volt, míg a lányoknál ez az arány csak 24,7%.

A párkapcsolatok minőségére utalhat annak mértéke, hogy a felek milyen mértékben képesek a problémákat megbeszélni egymással. Ez mintánkban a „barátok” és az „édesanya/nevelőanya” válaszkategóriák után a harmadik helyre került (*ld. sz. táblázat*): a megkérdezettek 36,5%-a mindig meg tudja beszélni ügyeit a párjával (ez az arány lányok esetében szignifikánsan jobb: 52,8%, szemben a fiúkkal, akiknél ez 33,6%-nak bizonyult).

A megkérdezés időpontjában 64,3%-uk vallotta azt, hogy már szerzett szexuális tapasztalatokat (etekintetben nincs eltérés a két nem válaszai között), átlagosan 15-16 éves korában (azok közül, akiknek már van valamilyen szexuális tapasztalata, 9,5%-uk 14 évesnél fiatalabb volt). A lányoknál ez némileg későbbre tevődik, mivel esetükben 9,4% szerzi meg első szexuális tapasztalatát 14 éves kora előtt, szemben a fiúkkal, akiknél lényegesen gyakoribb (20,8%) a korai szexuális tapasztalatszerzés, saját bevallásuk alapján. Kutatásunk szempontjából azért érdekes ez a kérdéskör, mivel a szexuális tapasztalatok szerzése erős szignifikáns összefüggést jelzett valamennyi legális és illegális szer (cigaretta, alkohol- és különféle drogok) kipróbálásával és rendszeres használatával, amint azt a következő (*116. sz.) táblázat is jelzi.*

120. sz. táblázat

A szexuális tapasztalatszerzés és az egyes egészségkárosító magatartásformák kapcsolata (%)
(N=2213)

	szexuális tapasztalatokkal rendelkező fiatalok	szexuális tapasztalatokkal nem rendelkezők	a teljes minta átlaga
Már kipróbálta a dohányzást.	88,7	63,0	79,4
Jelenleg is dohányzik.	49,2	17,8	38,6
Szokott rendszeresen alkoholt fogyasztani.	80,4	60,8	73,2
Volt már részeg (min. egyszer) életében.	82,4	47,0	69,4
14 éves kora előtt részegedett le először.	28,7	19,0	26,2
Hetente több alkalommal fogyaszt alkoholt.	27,5	14,9	22,9
Kipróbált már valamilyen drogot.	33,5	9,6	24,7
Rendszeresen eljár bulizni.	54,9	41,0	49,9
Rendszeresen beül kocsmába/bárba a barátaival.	13,4	8,4	11,4

A feltüntetett adatokból jól látszik, hogy a szexuális tapasztalatot szerző fiatalok jelentősebb hányada próbált már ki, illetve használ rendszeresen valamilyen legális egészségkárosító szert - különös tekintettel az alkalmoszerű és a rendszeres dohányzásra – mint azok, akik még nem szereztek szexuális tapasztalatokat. Ami az illegális szerhasználatot illeti, kiderült, hogy a szexuális tapasztalatot szerzők 33,5%-a kipróbált már valamilyen drogot, szemben azokkal, akik még nem rendelkeznek ilyen jellegű élményekkel: közülük mindössze 9,6% használt már életében valamilyen kábítószert (a szignifikancia vizsgálat is megerősítette a drogfogyasztás életprevalencia értéke és a szexuális tapasztalatszerzés közötti erős összefüggést).

Megkérdeztük a fiatalokat, hogy milyen „iskolán kívüli rendszeres tevékenységeket” végeznek. Ezek az iskola utáni szabadidőben végzett rendszeres elfoglaltságok szervezett keretek között folynak, ezért egyszerűbben különóráként emlegetjük őket. A diákok 62%-a jár valamilyen különóra, 41%-uk egy, 21%-uk több különórát is látogat.

Az, hogy egy diák végez-e valamilyen iskolán kívüli rendszeres tevékenységet, főként attól függ, hogy milyen típusú képzésben vesz részt, mennyire iskolázottak a szülei (elsősorban az édesanyja), és attól, hogy szeretne-e továbbtanulni. Ezekon kívül,

a család anyagi helyzetével és – valószínűleg a jobb lehetőségeknek, szélesebb választéknak köszönhetően – a lakóhely településtípusával is összefügg.

A mintában tapasztaltnál nagyobb valószínűséggel járnak valamilyen különóra a gimnazisták, a magas végzettségű, illetve jómódú szülők gyermekei, azok a diákok, akik tovább szeretnének tanulni és az urbanizáltabb települések lakói.

121. sz. táblázat
Az iskolán kívüli rendszeres tevékenységet végzők aránya (%)

Képzés típusa	gimnázium	77
	szakközépiskola	67
	szakiskola/ szakmunkásképző	36
Anyai iskolai végzettsége	legfeljebb 8 általános	42
	szakma	54
	érettségi	66
	diploma	77
Apa iskolai végzettsége	legfeljebb 8 általános	41
	szakma	58
	érettségi	65
	diploma	79
Szeretne-e továbbtanulni	igen	65
	nem	34
A család anyagi helyzete	szegények vagyunk	55
	megszorításokkal kijövünk	56
	elég jól kijövünk	66
	jól élünk	74
A lakóhely településtípusa	község	58
	város	63
	megyeszékhely	65
	Budapest	77

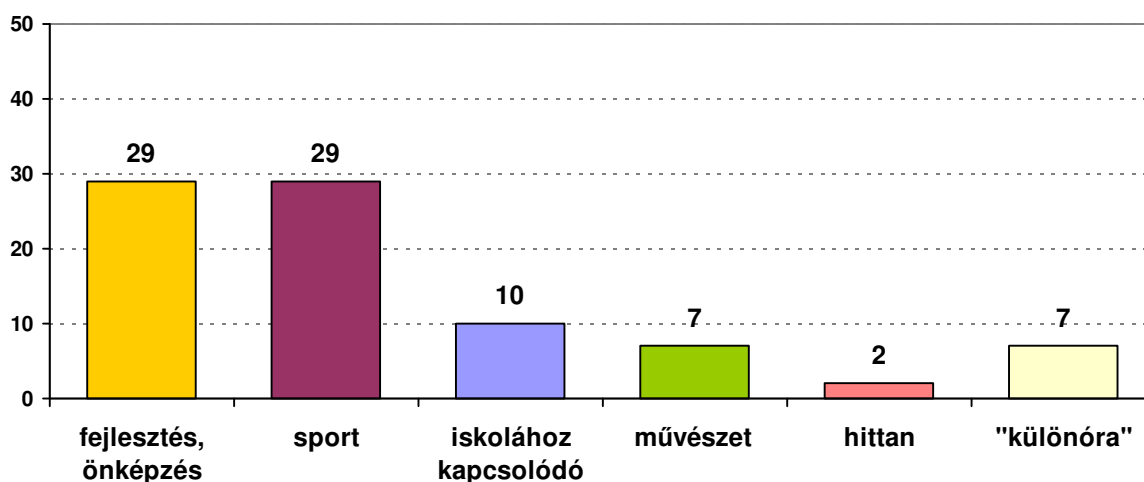
A fiatalok által konkrétan megnevezett tevékenységeket kategóriákba soroltuk, összesen 6 csoportot alakítottunk ki.

A leggyakoribb iskolán kívüli rendszeres foglalatosság a sport (különbéle szakkörök, egyesületek keretében – ide soroltuk a táncot is) és a „fejlesztő-önképző” órák látogatása. Utóbbi kategóriába olyan különórák kerültek, melyeken a fiatalok nem elsősorban az iskola követelményeinek való megfelelés érdekében vesznek részt, hanem valamilyen, az iskolán kívüli életben (is) hatékonyan hasznosítható ismeretet

szereznek. Elsősorban a nyelv- és számítástechnika órák, tanfolyamok kerültek ebbe a csoportba. A sportot és a fejlesztő órákat is a fiatalok 29-29%-a választja rendszeresen. Harmadik leggyakoribb tevékenység az „iskolához kapcsolódó” különórák látogatása. Ezek jellemzően az iskolai elvárásokhoz való felzárkózást, illetve az iskolai előmenetelt segítik: ide kerültek a különféle korrepetálások, iskolai fakultációk, érettségi/felvételi előkészítők. A diákok tizede jár ilyen órákra.

A tevékenységek önálló kategóriájába kerültek még a művészeti elfoglaltságok (7%), a hittanórák (2%) és – mivel a válaszadók sokszor nem adtak pontosabb információt – külön csoportot alkotnak a „különóra” is (7%).

33. sz. ábra
A látogatott különóra típusa

A lányok átlagosan több különórára járnak, mint a fiúk, nagyobb arányban járnak fejlesztő/önképző, illetve iskolához kapcsolódó különórákra, viszont kisebb valószínűséggel sportolnak.

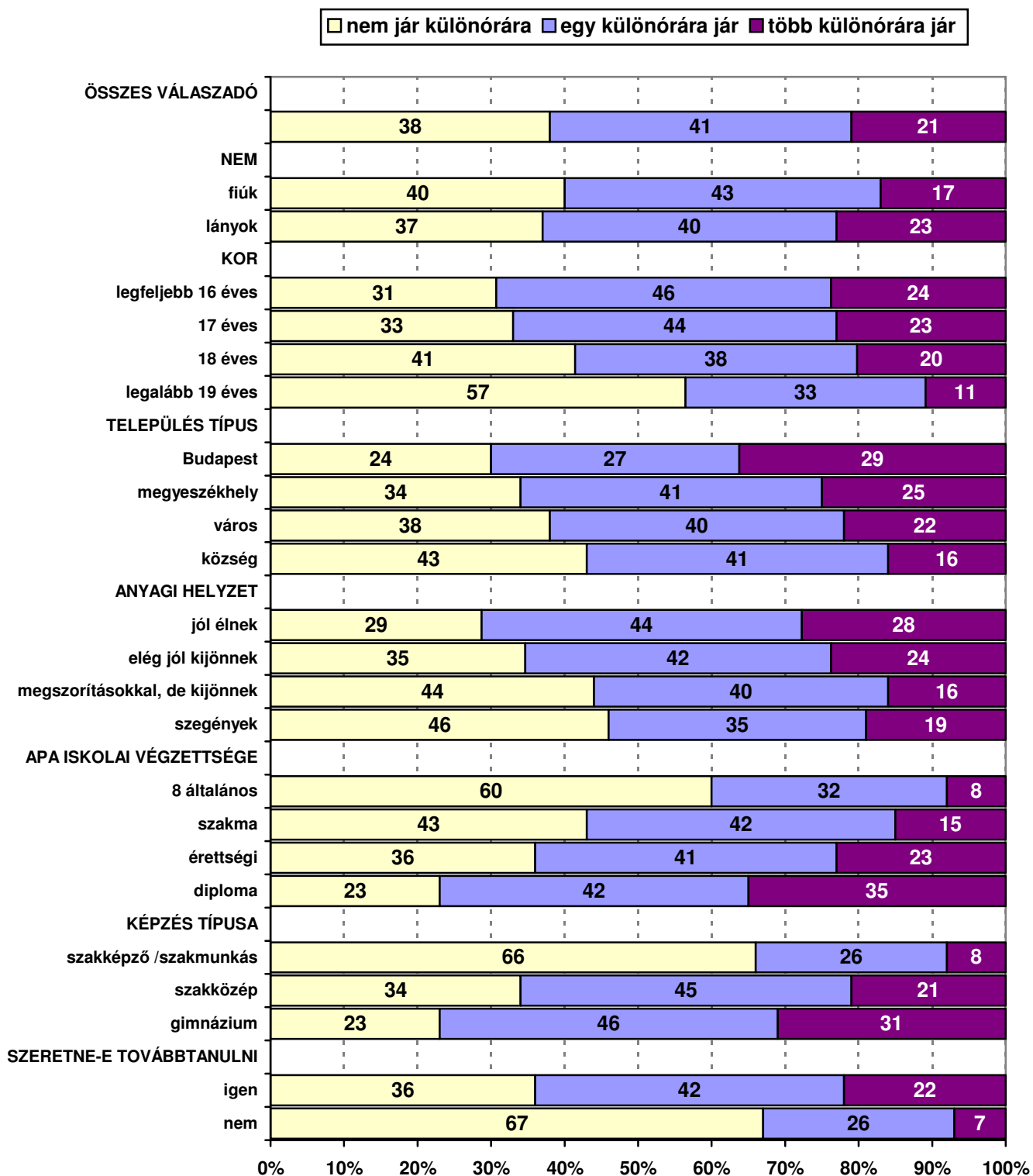
A fiatalabbak, a gimnazisták, a magasabb végzettségű apák gyermekei, nagyobb arányban sportolnak, járnak fejlesztő- és iskolához kapcsolódó különórákra, illetve többre, mint az idősebbek, a szakmunkás/szakiskolás tanulók, a kevésbé iskolázott szülők gyermekei.

A budapestiek, a jómódú családból származók és a továbbtanulni szándékozók pedig gyakrabban sportolnak, illetve járnak fejlesztő típusú különórákra és többféle iskolán kívüli elfoglaltságuk van, mint a községben élőknek, a rossz anyagi körülmények között élő diákoknak, illetve a továbbtanulást nem tervezőknek.

122. sz. táblázat
A különböző különórákra járók aránya (%)

		sport	fejlesztő	iskolához kapcsolódó
Nem	fiúk	38	20	7
	lányok	23	35	13
Kor	16 és fiatalabb	35	31	11
	17	30	31	11
	18	24	30	11
	19 és idősebb	29	14	3
Lakóhely településtípusa	község	27	23	Nincs szignifikáns összefüggés
	város	26	30	
	megyeszékhely	31	33	
	Budapest	42	40	
Család anyagi helyzete	jól élnek	38	36	Nincs szignifikáns összefüggés
	elég jól kijönnek	31	31	
	megszorításokkal kijönnek	24	25	
	szegények	17	26	
Apa iskolai végzettsége	8 általános	13	16	7
	szakma	24	25	9
	érettségi	33	28	10
	diploma	36	42	16
A képzés típusa	gimnázium	33	45	13
	szakközépiskola	29	27	12
	szakiskola/szakmunkás k.	22	9	3
Szeretne-e továbbtanulni	igen	Nincs szign. öf.	30	Nincs szign. öf.
	nem		7	

34. sz. ábra
Hány különórát látogat?

XVIII. Mentális zavarok – szorongás²⁹

„A szorongás határozatlan, lebegtet bennünket, mert a létezők összessége siklik ki a kezünkől, így nem marad támaszunk. A szorongás a semmit jeleníti meg.” (M. Heidegger)

A szorongásos zavarok a leggyakrabban előforduló pszichiátriai megbetegedések mind a lakosság körében, mind az egészségügyi ellátás keretein belül. A különböző országokban végzett epidemiológiai vizsgálatok szerint a lakosság csaknem 1/4-énél alakul ki élete során valamilyen szorongásos zavar. A családorvosi rendelőkben megjelenő betegek 10%-ánál tárható fel a vizsgálat időpontjában valamely szorongásos zavar kritériumait kielégítő tünetegyüttes, főként a pánik zavar és a generalizált szorongás gyakori. A szorongásos zavarok jellemzően a korai életévekben kezdődnek. A tartósan fennálló szorongásos tünetek következménye lehet alkohol és/vagy drogfüggőség, esetleg dependencia, amely elfedheti az alapbetegség tüneteit, nehezítve annak felismerését. Szorongásos zavarban szenvedő betegeknél a populációhoz viszonyítva bizonyos szomatikus betegségek (kardiovaszkuláris, cerebrovaszkuláris) gyakrabban figyelhetők meg és rosszabb prognózist mutatnak.

A szorongás fogalmáról

A szorongás része az alkalmazkodást szolgáló viselkedésminták széles skálájának, melyek nélkülözhetetlenek az ember túléléséhez a veszélyes világban. Veszélyt rejtő helyzetekben bizonyos fokú szorongás szükséges eleme az óvatosság felkeltésének. Az egyén szorongási szintje legtöbbször a helyzetnek megfelelően és fokozatosan tolódik el azon a tudati skálán, amely az alvástól az éberségen keresztül a szorongásig és félelemig terjed, és viszont. Bizonyos esetekben azonban az emberek szorongásos válaszait létrehozó rendszer nem megfelelően működik, vagy az események túlterhelik, ilyen esetekben szorongásos betegség alakulhat ki.

Az egzisztencializmus megalapítója, a német filozófus *Martin Heidegger* szerint a szorongás a bizonytalan jövő, a megismerés bizonytalansága, ami

²⁹ A fejezet szerzője Kiss Judit

(döntéshelyzetben) tehetetlenségérzést okoz *Freud* terminológiája szerint, a normális félelem, ún. „szignál szorongás” a mindennapi élettel együtt járó hasznos és szükségszerű, bizonyos esetekben életmentő érzelmi állapot. Az ismeretlen potenciálisan veszélyes, ilyen helyzetben a fokozott éberség, a készenléti állapot lényeges a helyzet megítéléséhez, és a legmegfelelőbb magatartásforma, reakció megválasztásához. A tanulási folyamatban ugyancsak elengedhetetlen, képessé tesz arra, hogy élményeket gyűjtsünk, tudást halmozzunk fel, következőképp szakértelmet szerezzünk, önbizalmunkat, kompetenciánkat növeljük. A szorongás akkor kóros, ha az adott helyzet értékelése hibás, ha a reakció a tárgyhoz, vagy a helyzethez nem illő, ha az alkalmazkodást, a teljesítést akadályozza. A valós szorongás lényegében azonos a félelemmel, vagyis nem más, mint a valóságban bekövetkező veszélyek előrejelzése. Szerinte ettől különbözik az úgynevezett neurotikus szorongás, amely belső, morális konfliktusok ellentmondásának a következménye.

A viselkedépszichológia (behaviourizmus) is a félelemből származtatja a szorongás keletkezését. Ez az irányzat I. P. Pavlov orosz-szovjet fiziológus vizsgálataira rímelve azt tartja, hogy az emberi viselkedés a környezeti behatásokra adott válaszok feltételes reflexként való rögzülése. Így a félelmet veleszületett ösztönkésztetésnek, a szorongást viszont tanult, másodlagos ösztönkésztetésnek tartja, amelyet a félelemhez társított másodlagos ingerek, emlékek váltanak ki. Mindezek együttesen azt eredményezik, hogy az egyén nem képes az adott helyzettel megbirkózni. A pánikbetegségben és pánikhelyzetekben mindent elsöprő erővel lép fel a szorongás.

Mindezek alapján a szorongásnak négyféle értelmezése lehetséges:

1. A "normál" szorongás a szervezet "riasztóberendezésének", vagyis a veszélyhelyzetekben megnyilvánuló reakcióinak átfogó elnevezése.
2. A kóros szorongás esetén ezek a reakciók kellő ok nélkül vagy indokolatlan mértékben lépnek működésbe.
3. A szorongás, mint tünetcsoport számos, szorosan együtt járó testi-lelki tünet együttese, amely a legtöbb pszichés megbetegedésben előfordul.

4. A szorongásról önálló betegségként akkor beszélünk, ha a fenti tünetcsoport önállóan fordul elő. A szorongásos állapotokat a "neurózisok" átfogó, hagyományos kategóriájába illesztjük.

A gyermekek felnövekedése során a bánat, szomorúság, félelem és a szorongás érzelmeinek átélése és kifejeződése is változik, fejlődik. Gyermekek és serdülők emocionális zavarait és betegségeit elsősorban ennek a fejlődésnek aspektusából kell értékelnünk és kezelnünk. A normál gyermeki fejlődést életkor-specifikus szorongásos jelenségek kísérik. Csecsemőnél a 6-8 hónapos korban megjelenő "idegenfélelem", kisgyermekkorban bizonyos gyermeki fóbiák, majd az iskoláskorúak teljesítményszorongása, vagy a serdülőkor büntudati vagy hipochondriás jellegű félelmei átmeneti jelenségek, amelyeket csak akkor diagnosztizálhatunk betegségként, ha intenzitásukban vagy időtartamukban túlhaladják az életkori határokat. A szorongások ellen a gyermek különböző módon védekezhet. A védekezés leggyakoribb formája a viselkedés regressziója, amikor életkoránál éretlenebb viselkedési formák jelentkeznek, és ez a környezet részéről fokozott védelmi magatartást vált ki.

Egyes vizsgálatok szerint az iskoláskor előtti időszakban 10-15%-ban fordul elő depressziós hangulat, de legfeljebb 2%-nál diagnosztizálható depresszív zavar. Más kutatók arra keresik a választ, hogyan érzik magukat az iskolában a tanulók, illetve mi befolyásolja a hangulatukat. Eredményeik alapján a hátrányosabb társadalmi és gazdasági háttérű szülők gyermekei szoronganak jobban az iskolában, és a tanórákon sem érzik olyan jól magukat, mint a kedvezőbb státussal bíró szülők gyermekei. Az elemzéseik ugyanakkor arra is utalnak, hogy a tanárok az újabb tanításszervezési módszerek segítségével (szerepjátás, kiselőadások tartása stb.) nagyobb „flow”-érzést képesek elérni tanulóiknál, ami azért sem mellékes, mert az élménydús, élvezetes órákat a tanulók és egyben a tanárok sem érzik igazán tehernek.

Kopp Mária és munkatársai 1983 óta négy alkalommal végezték el a Hungarostudy felmérést, amelynek segítségével a felnőtt magyar népesség testi és lelki egészségének – köztük a depressziós tünetegyüttesnek -, életminőségének változásairól is áttekintés nyerhető. Ennek eredményei szerint 2002-ben a lakosság 27,3%-a enyhe, közepes vagy súlyos depresszióban szenved, ami az előző évek adataihoz képest javuló

tendenciát jelez. A középiskolások lelki egészségére, mentális zavaraira vonatkozó, országosan reprezentatív felmérés nem készült az utóbbi időben, ezért kutatásunk kérdőívében erre vonatkozó kérdéscsoport is szerepelt.

Kutatási eredményeink

A kutatás kérdőívében rákérdeztünk a fiatalok bizonyos típusú mentális problémáira is: az esetlegesen előforduló szorongásos zavaraink vegetatív, pszichikai, pszichoszociális megnyilvánulásaira, mivel hipotéziseink között szerepelt - többek között – a szerhasználat és a szorongásos tünetek összefüggésére vonatkozó feltételezés is. A szorongás mérésére - a pszichiátriai gyakorlatban is mindennaposan alkalmazott -Taylor féle szorongás skála gyermekekre adaptált, 30 ütemet tartalmazó változatát alkalmaztuk (a megfogalmazott állításokkal való egyetértés, illetve elutasítás lehetőségei közül kellett választania a megkérdezetteknek). Az egyes kérdésekre adott (igen/nem válaszkategória) válaszokat pontoztuk, majd az összpontszámok alapján kategóriákat képeztünk a szorongás mértékének meghatározására.

A . sz. táblázat adataiból jól látható, hogy a megkérdezett válaszadók 32,2%-a vallotta magát bizonyos mértékben szorongósnak, míg 67,8%-ukra nem jellemzőek – saját bevallásuk szerint - szorongásos tünetek (válaszhiány: 11,6%).

Nemi különbségek

A továbbiakban megvizsgáltuk a szorongásos zavarok előfordulásának releváns szocio-demográfiai háttértényezőit (nem, életkor, településtípus, családi státusz, kortárskapcsolatok), illetve a szerhasználattal való összefüggéseit. Ami a nemi különbségeket illeti, összességében a lányok 42,7%-a, míg a fiúk 17,2%-a mutatkozik szorongósnak, ami közepes erősségű szignifikáns összefüggést jelez a nem és a szorongásos zavarok között.

123. sz. táblázat

Az egyes szorongás kategóriákba tartozók részarányai (%)

(N=1955)

A szorongás képzett kategóriái	Fiúk	Lányok	%
erősen szorong	3,2	14,7	10,0
szorong	14,0	28,0	22,2
nem szorong	52,4	45,0	48,3
egyáltalán nem szorong	30,4	11,8	19,4

Érdeemes áttekinteni az egyes állításokra adott egyetértő válaszok megoszlásait is nemi bontásban (119. sz. táblázat), mivel ezek – két kivétellel: gyakori hasmenés és hajthatatlanság - szignifikáns, több (csillaggal jelölt) kategória esetén közepes erősségű szignifikáns különbséget ($\varphi > 0,2$) mutatnak a két nemhez tartozók között (a dőlt betűvel kiemelt állítások pozitív tartalmakat jelölnek).

124. sz. táblázat

Az egyes állításokkal való egyetértés mértéke, nemenkénti bontásban (%)³⁰

	Fiúk	Lányok	Teljes minta
1. gondoljaid miatt gyakran voltak álmatlan éjszakái	32,6	49,3	42,4
2. ritkán fordul elő, hogy félelmei vannak	54,1	48,8	51,0
3. gyakran vannak rossz álmai	12,1*	33,4*	24,6
4. gyakran vannak gyomorfájdalmai	15,3	31,6	24,9
5. keze gyakran remeg, amikor tennie kell valamit	17,3	25,3	22,0
6. néha hasmenései vannak	19,9	19,3	19,5
7. iskolai problémái gyakran gondot okoznak	34,2	45,0	40,5
8. könnyen hányás fogja el	4,0	9,6	7,2
9. gyakran elpirul	24,0*	48,8*	38,5
10. gyakran annyira felizgatja magát, hogy nem tud aludni	22,7	35,5	30,2
11. általában nyugodt, nehezen jön ki a sodrából	66,3	48,5	55,8
12. gyakran annyira nyugtalan, hogy nem bír sokáig egy helyben maradni	38,6	52,2	46,6
13. majdnem mindig jókedvű	78,0	74,3	75,8
14. nagyon nehezen tudja figyelmét a tanulásra összpontosítani	49,1	43,0	45,6
15. valami vagy valaki miatt majdnem mindig vannak szorongó érzései	20,8	35,7	29,6
16. gyakran észreveszi magán, hogy akármi gondot okozhat	23,6	32,7	29,0
17. gyakran vannak olyan érzései, hogy semmi hasznát nem lehet venni	27,7	39,6	34,7
18. másoknál sokkal szorongóbb	15,7	23,6	20,3
19. nagyon könnyen sír	7,8*	47,7*	31,2

³⁰ Az elemszám (N) változó értékű, mivel csak a kérdésre válaszolókat vettük figyelembe minden ütem esetén, a válaszhiány 1,7-3,2% között mozgott a 2213 fős mintában.

20. előfordul, hogy félt bizonyos dolgoktól/emberektől annak ellenére, hogy azok nem árthatnak neki	22,9	36,2	30,6
21. gyakran hajthatatlan	53,9	57,7	56,1
22. jelentéktelen dolgokból is gyakran nagy ügyet csinál	38,1	56,2	48,7
23. könnyen zavarba jön	32,7*	53,1*	44,6
24. gyakran gondol arra, hogy legyőzhetetlen nehézségek előtt áll	29,4	41,0	36,2
25. gyakran gondol arra, hogy semmit sem lehet vele kezdeni	18,6	29,2	24,8
26. nagyon ideges	20,1	28,4	25,0
27. érzékenyebb, mint az emberek általában	29,6*	52,9*	43,1
28. az iskolai órák mindig sok feszültséggel járnak számára	29,2	32,9	31,3
29. gyakran olyan dolgokról álmodik, amelyeket inkább magában tartana	38,4	45,1	42,3
30. kevés az önbizalma	34,4	53,9	45,7

Az adatokból jól látszik, hogy a pozitív tartalmú kijelentéseket a fiúk választották nagyobb arányban, míg a negatívakat a lányok – kivétel nélkül.

A kapott válaszok faktoranalízisével arra jutottunk, hogy az állításokkal való egyetértés alapján 5 kategóriába lehet sorolni a harminc állítást, amiből az egyik tartalmazza a három pozitív tartalmú állítást (2, 11, 13), a további négy kategóriát tartalmuk alapján címkéztük fel a következőképpen (zárójelben az idetartozó állítások sorszámát szerepel):

1. *vegetatív tényezők* (1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 29): a szorongás szomatikus tünetei
2. *mentális tényezők* (14, 15, 16, 17, 18, 24, 25, 28): a szorongás lelki tünetei
3. *egyéni szenzitivitás tényezői* (9, 19, 20, 23, 27, 30): a szorongás háttérében meghúzódó vagy annak következményeként fellépő zavarok
4. *pszichoszociális tényezők* (7, 12, 21, 22, 26): a szorongás társas kapcsolatokban, mindennapos tevékenységekben megnyilvánuló zavarai

A következő táblázatban (120. sz. táblázat) az egyes faktorok megjelenésének gyakoriságát jelenítettük meg nemenként, a különbségek még markánsabban kivehetőek lányok és fiúk között e tekintetben is.³¹

³¹ Valamennyi különbség szignifikáns volt - $\varphi > 0,2$ -, ezért nem emeltük ki külön csillaggal.

A szorongásos zavarok egyes faktorainak gyakorisága, nemi bontásban (%)³²

	Fiúk	Lányok	Teljes minta
Vegetatív tünetek jellemzik.	12,5	28,4	21,7
Mentális tünetek jellemzik.	21,9	32,6	28,2
Fokozott szenzitivitás jellemzi.	10,5	36,9	25,9
Pszichoszociális zavarok jellemzik.	30,1	44,5	38,5

Érdeemes kiemelni, hogy a vegetatív tünetek előfordulási gyakorisága szignifikánsan magasabb a lányok esetében, vagyis szorongásos zavaraik nagyobb arányban manifesztálódnak szomatikus formában, mint a fiúk esetében (a másik három faktor esetében is szignifikáns különbségek adódtak a két nem között, de nem olyan mértékben, mint a vegetatív tényezők tekintetében).

Vizsgálatunk kapcsán azt tapasztaltuk, hogy a megkérdezettek lakóhelye és életkora nem mutatott összefüggést a szorongásos megnyilvánulásokkal.

Családi és kortárskapcsolatok

A pszichológiai szakirodalom szerint a megfelelő családi légkör - mint a szocializáció elsődleges közege - jelentős protektív tényező a mentális zavarok korai kialakulásának elkerülése tekintetében, ezért fontos a családon belüli viszonyok vizsgálata. A megkérdezett fiatalok 28,6%-ának nem élnek együtt a szülei, vagyis közel minden harmadik válaszadónk csonka családban él, közöttük 6%-kal nagyobb arányban találtunk szorongós gyerekeket, mint azok között, akik együttélnék szüleikkel (gyenge szignifikáns kapcsolat mellett). Megvizsgáltuk a szorongás és a kérdezettek *családi státuszának* összefüggéseit is, aminek alapján elmondható, hogy a válaszadó fiatalok családi státusza (a szülők iskolai végzettsége és a foglalkozási hierarchiában elfoglalt helye alapján képzett változó) és szorongásos zavaraik előfordulása tekintetében nem mutatkozott szignifikáns különbség, ugyanez elmondható a nevelési stílust illetően is. Egyedül a szülők iskolai végzettsége mutatott gyenge (nem lineáris jellegű) összefüggést a szorongás mértékével: a 8 általánost

³² Az elemszám (N) változó értékű, mivel csak a kérdésre válaszolókat vettük figyelembe minden ütem esetén, a válaszhiány 3,8-5,3% között mozgott a 2213 fős mintában.

végzett szülők gyermekei szorongósabbak a szakképzett, illetve felsőfokú végzettségű szülők gyermekeinél.

Ami viszont a *családban előforduló devianciák* (drog- és alkoholfogyasztás, öngyilkossági kísérletek, családon belüli erőszak, stb.) számát és gyakoriságát illeti, pozitív összefüggés ($\varphi > 0,2$) mutatkozott a fiatalok szorongásos zavarai és a családi devianciák száma között: minél nagyobb a devianciák száma, annál szorongósabbak, különös tekintettel a skála két végpontjára (erősen szorongók-egyáltalán nem szorongók).

A *kortárskapcsolatok* minőségét illetően arra a nem meglepő eredményre jutottunk, hogy azok a fiatalok, akik baráti körben töltik szabadidejük egy részét, kevésbé szorongósak, mint azok, akik azt vallották, hogy nincsenek barátaik. A párkapcsolatok tekintetében érdekes módon azt kaptuk, hogy a több éve partnerkapcsolatban élők szignifikáns mértékben szorongósabbak azoknál, mint akiknek rövidebb időtartamú (1-2 hetes) kapcsolataik vannak.

A korábbiakban kifejtésre került ifjúságcentrizmus-skála alapján képzett kategóriák tekintetében arra az eredményre jutottunk, hogy az ifjúságcentrista fiatalok szignifikánsan szorongósabbak, mint a felnőtt mintakövetők.

Szerhasználati jellemzők

Kutatásunk szempontjából legrelevánsabb szempont, a legális és illegális szerek kipróbálásának illetve rendszeres használatának összefüggése a szorongás mértékével, ezen belül is az egyes szorongásfaktorokkal. A legális szerek közül a dohányzás kipróbálása és a rendszeres dohányzás állt gyenge szignifikáns kapcsolatban a szorongásos problémákkal, azt kaptuk ugyanis, hogy a szorongós gyerekek 84,2%-a gyújtott már rá minimum egyszer életében és 43,4%-uk jelenleg is dohányzik, míg azok között, akik nem szoronganak 77,3% a kipróbálók aránya, illetve 35,6%-uk dohányzott a megkérdezés időpontjában. Az alkoholfogyasztás prevalencia értékei (élettartam-, éves és havi prevalenciák), valamint az első lerészegedés ténye és életkora nem mutattak összefüggést a szorongásos jellemzőkkel. A legális szerek közül a nyugtatóhasználat mutatja a legszorosabb kapcsolatot a szorongás mértékéből

képzett változóval: azoknak a fiataloknak, akik szorongósabbnak vallották magukat, a 14,5%-a szed bizonyos rendszerességgel nyugató/altatót/szorongáscsökkentő gyógyszert, míg a nem szorongók között mindössze 3,7% ez az arány, ami közepes erősségű szignifikáns különbséget jelöl($\varphi > 0,2$).

Sokkal egyértelműbb a kapcsolat az illegális szerhasználatot illetően, ott ugyanis azt találtuk, hogy a szorongós fiatalok 30,1%-a próbált már ki valamilyen illegális szert, míg azok esetében, akik nem szoronganak 22% ez az arány, amely gyenge szignifikáns különbségnek mutatkozott ($\varphi < 0,2$). Ami a kipróbálás életkorát, az egyes drogfajták használatát, vagy a politoxikomániát illeti, nem adódtak különbségek a szorongás dimenziójában (az egyes cellákban lévő a kis elemszám sem enged teret valid következtetések levonására).

Megnéztük, hogy tekintetben milyen különbségek vannak a baráti kör szerhasználatát illetően, és azt kaptuk, hogy a szorongós gyerekek baráti körében 69,7% próbált ki valamilyen illegális szert, míg a nem szorongósak barátaik között 60,1%, ez gyenge szignifikáns kapcsolatra utal ($\varphi < 0,2$) a két változó között.

Összefoglalásképpen tekintsük át az alfejezetben eddig tárgyalt eredményeket táblázatos formában, csillaggal kiemelve a szignifikáns különbségeket:

126. sz. táblázat
A legális és az illegális szerhasználat összefüggése a megkérdezettek szorongásos zavaraiival (%)³³

	Szorongósak	Nem szorongósak
Kipróbálta már a dohányzást.	84,2*	77,3*
Jelenleg is dohányzik.	43,4*	35,6*
Szokott alkoholt fogyasztani.	72,3	74,3
Volt már részeg élete során.	71,5	68,8
Az elmúlt évben fogyasztott alkoholt.	90,4	91,6
Az elmúlt hónapban fogyasztott alkoholt.	64,5	69,8
Az elmúlt héten fogyasztott alkoholt.	20,5	24,2
Szed valamilyen rendszerességgel nyugató/altatót.	14,5*	3,7*
A baráti körében van olyan, aki használt már illegális kábítószer.	69,7*	60,1*
Próbált már valamilyen illegális kábítószer.	30,1*	22,0*
Használt már többféle (legális és illegális) szert együtt.	6,4	5,7

³³ Az elemszám (N) változó értékű, mivel csak a kérdésre válaszolókat vettük figyelembe minden item esetén, a válaszhiány 12-19% között mozgott.

Mindezeket az eredményeket ajánlatos lenne a prevenciós programok kidolgozása kapcsán figyelembevenni, annak érdekében, hogy a fiatalok sajátosságaihoz is igazodó, mentálhigiénés programelemekkel gazdagított tematikát állítsanak össze, amely különös gondot fordít a középiskolások lelki egészségének megőrzésére, illetve a már kialakult mentális zavarok kezelésére és megszüntetésére - az egyéni igények alapján.

Felhasznált irodalom

1. *Annual Report on the State of the Drugs Problem in the European Union. EMCDDA 1995.*
2. *Antal Zoltán: Menekülés az életbe – Alkohológiai Füzetek 33. száma – Bp., 1977*
3. *Arató M.: Mindennapi szorongásaink. Grafit Kiadó, Budapest, 1998.*
4. *Bácskai E. (1995) Drogproblémák: Közelmúlt és jelen. Psychiatria Hungarica, 4. 369-376.*
5. *Bácskai E. - Gerevich J. (1997) Ifjúság és drogfogyasztás. Drogmegelőzési Módszertani Központ és Ambulancia, Budapest.*
6. *Barcy Magdolna- Diósi Pál – Rudas János: Vélemények a másságról – előítéletek a fiatalok körében – Bp., Animula 1996*
7. *Bíró Sándor dr.: Az önpusztító életmód – Bp., Melania, 1998*
8. *P. Bourdieu: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése, Bp.1978.*
9. *Buda Béla dr.: A mentálhigiéné szemléleti és gyakorlati kérdései – Bp., TÁMASZ, 1995*
10. *Buda Béla dr.: Szenvedélyeink – Bp., SubRosa, 1995*
11. *Buda Béla dr.: Alkohol és Szexualitás – Bp., Országos Alkohológiai Intézet, 1996*
12. *Buda Béla dr.: Elmélet és alkalmazás a mentálhigiénében – Bp., TÁMASZ 1998*
13. *Buda Béla: A megelőzés és ártalomcsökkentés új perspektívái, in.: A kábítószerkérdés orvosi, jogi és társadalmi vonatkozásai, szerkesztette Fürst Zsuzsanna és Wenger Tibor*
14. *Csíkszentmihályi Mihály: A flow, az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998.*
15. *R. Dahrendorf: A modern társadalmi konfliktus, Bp. 1994.*
16. *Demetrovics Zs.: Drog és Disco Budapesten Bp. 1998*
17. *Demetrovics Zs. (2001) Droghasználat Magyarország táncos szórakozóhelyein. L'Harmattan Kiadó, Budapest.*

18. *Demetrovics Zsolt (2001) (szerk.) A szintetikus drogok világa. Animula, Budapest.*
19. *Drogokról... Tudni lehet - érdekes - kell. Drog Stop Budapest Egyesület. Budapest. 2000.*
20. *Elekes Zs.- Paksi B. 1996. A magyarországi középiskolások alkohol és drogfogyasztása ESPAD, Népjóléti Minisztérium.*
21. *Elekes Zs. 1993. Magyarországi droghelyzet a kutatások tükrében. Országos Alkohológiai Intézet, Alkohológiai Füzetek 24. szám. Budapest.*
22. *Elekes Zs. 1999. Az önbevallásos vizsgálatok Magyarországon a kilencvenes években In.: Topolánszky Á. (szerk.) 1999. Jelentés a magyarországi kábítószer-helyzetről. Ifjúsági és Sportminisztérium, Kábítószerügyi koordinációért felelős helyettes államtitkárság. Budapest.*
23. *Elekes Zs, Kábítószeres és a kábítószer-fogyasztás: Társadalmi riport 1992. Szerk. ANDORKA RUDOLF--KOLOSI TAMÁS--VUKOVICH GYÖRGY. TÁRKI, Bp., 1992. 318—33*
24. *Elekes Zs.- Paksi B.: A magyarországi Középiskolások alkohol és drogfogyasztása, Bp. Népjóléti Minisztérium 1996*
25. *Elekes Zs. - Paksi B. (1996) A magyarországi középiskolások alkohol és drogfogyasztása. Népjóléti Minisztérium, Budapest.*
26. *Elekes Zs. - Paksi B. (1999) Fiatalok szenvedélyei?! Alkohol- és drogfogyasztás valamint dohányzás a budapesti középiskolások körében 1999-ben. Századvég, júl-aug. 53-73.*
27. *Elekes Zs. - Paksi B. (2000) Drogok és Fiatalok. Középiskolások droghasználata, alkoholfogyasztása és dohányzása az évezred végén Magyarországon. ISMertető sorozat 8. Ifjúsági és Sportminisztérium, Budapest.*
28. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: Jelentés az Európai Unió csatlakozó és tagjelölt országainak kábítószerhelyzetéről, 2003*
29. *Fábián G. 1998. Az ifjúság helyzete Nyíregyháza városában. Kézirat.*
30. *E. Fromm: Menekülés a szabadság elől, Bp. 1993.*
31. *Dr. Funk Sándor: Fórum. Fundamentum, 2001/1.sz., 90-92.o.*

32. Gábor Kálmán: *Társadalmi átalakulás és ifjúsági korszakváltás, Educatio Füzetek* 1996.
33. Gábor Kálmán (szerk.): *Civilizációs korszakváltás és ifjúság Szeged, 1993.*
34. Györfi Tamás: *Drogfogyasztás és önrendelkezési jog. Fundamentum* 2001./1. sz. 26-37.o.
35. Husak, N. Douglas: *Semlegesség, autonómia, drogfogyasztás. Fundamentum* 2001/1. sz. 5-7.o.
36. Hibbel B. – Anderson B. – Bjarnason T. – Kokkevi A. – Morgan M. – Narusk A. (1997): *The 1995 ESPAD report, Stockholm*
37. Elekes Zsuzsanna - Paksi Borbála (1999): *Fiatalok szenvedélyei?! (Alkohol- és drogfogyasztás valamint dohányzás a budapesti középiskolások körében 1999-ben) Századvég Új folyam* 13. szám.
38. *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről (ISMertető) 1999. Az Ifjúsági és Sportminisztérium Szakmai Kiadványsorozata*
39. *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről (ISMertető) 2001. Az Ifjúsági és Sportminisztérium Szakmai Kiadványsorozata*
40. *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről, 2003, GYISM*
41. *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről, 2004, ICSSZEM*
42. *Kábítószer: Közösségi probléma és az európai közösség, GYISM, 2003.*
43. Kiss M. 1997. *A drogfogyasztás elterjedésének főbb jellemzői Tolna megye középiskolás populációjára. Az egészségért Alapítvány. ??.*
44. *Kenderkönyv. TASZ Drogpolitikai Füzetek, 2001/2. sz.*
45. Kopp Mária: *Magatartástudomány és orvoslás a XXI. Században. Magyar Tudomány, 2003. 11.*
46. Kökönyei Gy., Aszmann A., Szabó M.: *A serdülők jól-létét befolyásoló tényezők. Egészségnevelés, 2002. 43. 49-56.*
47. H. Marcuse: *Az egydimenziós ember, Bp.1974.*
48. Murányi I. 1996. *Drogfogyasztás a Hajdú-Bihar megyei fiatalok körében. Hajdú-Bihar megyei ÁNTSZ, KLTE Szociológia Tanszék, Debrecen.*

49. *Murányi-Kovácsné-Kabainé (szerk.): A gyermekkori és serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991.*
50. *Murányi I.-Seres I. 1994. Lebegéshez nem kell pótszer. Drogfogyasztás a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei középiskolások körében. Nyíregyháza.*
51. *Nemzeti Jelentés, 1995. Kábítószer keresletcsökkentés 2. Magyarország.*
52. *Nemzeti Stratégia a Kábítószer-probléma Visszaszorítása érdekében, 2001, ISM*
53. *E. A. Nadelmann: Józan drogpolitika, Foreign Affairs, 1998.*
54. *Németh Attila - Gerevich József (2000) Addikciók. Medicina Könyvkiadó. Budapest.*
55. *Oprics Judit – Paksi Borbála (1998): Fiatalok a drogról. Educatio 2.*
56. *Paksi B. 1996. Lehetőségek és problémák a magyarországi drogepidemiológiai kutatásokban Szenvedélybetegségek, 2.*
57. *Phare Project on Drug Information Systems Final Phase Subregional Report Central Europ. December, 1998.*
58. *Paksi Borbála: Drogok és felnőttek, 2003, NDI*
59. *Pelle Andrea: Drog és társadalom. A legalitás és az illegalitás kérdései, in.: A kábítószerkérdés orvosi, jogi és társadalmi vonatkozásai, szerkesztette Fürst Zsuzsanna és Wenger Tibor*
60. *Pelle Andrea: A mellőzött szabadság, avagy adatvédelem a drogpolitikában. Fundamentum, 2001/1. sz., 173-177.o.*
61. *Petratis, J., Flay, B.R., Miller, T.Q.: Reviewing theories of adolescent substance use: Organizing pieces in the puzzle. Psychological Bulletin. 1995. 117. 67-86.*
62. *Pikó B.: Magatartáskutatás középiskolások körében: kockázatot növelő és egészséget védő tényezők a dohányzás, alkohol és drogfogyasztás kialakulásában. Pszichológia, 1999. 19. 337-354.*
63. *Dr. Rácz József: A drogfogyasztó magatartás, Medicina- Budapest, 1988.*
64. *Dr. Rácz József és munkatársai: A drogkérdésről őszintén, B+V Lap-és Könyvkiadó Kft. 2000*

65. *Reitox Focal Point Austria: Networking in the Field of Demand Reduction 9. United Nations Office on Drugs and Crime: Developing an Integrated Drug Information System, Toolkit Module*
66. Rácz József dr.: *Fórum. Fundamentum*, 2001/1. sz., 88-90.o.
67. Rácz József dr : *Ifjúsági szubkultúrák és fiatalok "devianciák". Magyar Pszichiátriai Társaság. Bp., 1989.*
68. Rácz József dr.: *Iskolai Mentálhigiénés programok – szakmai forrás sorozat – 1 – Bp. 1994*
69. Rácz József dr.: *Körkép a magyar nyelvű addiktológiai szakirodalomból – Bp. HIETE, 1998*
70. Rácz József dr.: *Ifjúsági (szub) kultúrák, intézmények, devianciák – Bp. Scientia Humana, 1998*
71. Rácz József dr.: *Addiktológia – Tünettan és intervenciók – Bp. HIETE, 1999*
72. Rácz J dr. - Vingender I. (1999) *A főbb addikciók (alkoholizmus, dohányzás, drogabúzus) szerepe Magyarországon a morbiditásban-mortalitásban és a népesség fogyatkozásában. Statisztikai elemzés az Országgyűlés tájékoztatására. 1998. Országos Alkoholológiai Intézet. Budapest.*
73. Ritter Ildikó: *Elterelés kábítószer-bűncselekmények esetén. Kriminológiai Tanulmányok, XXXVIII. sz., Bp., OKRI, 2001., 239-265.o.*
74. *Second Report on Sources of Epidemiological Data Available to the Focal Points of the Central and Eastern European Country. 1998.*
75. Simon R. 1997. *Estimating Prevalence Using the Case-finding Method, an Overview in EMCDDA. Scientific Monograph Series No. 1.*
76. Spéder Zsolt – Paksi Borbála – Elekes Zsuzsanna (1998): *Anomie and Stratification at the Beginning of the Nineties In: Social Report 1988 Edited by: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György Budapest, TÁRKI Budapest,*
77. Szabó M., Aszmann A, Kökönyei Gy.: *Serdülőkorúak jól-léte és rizikómagatartása a családstruktúra és a nemi szerepek függvényében. Egészségnevelés, 2002. 43. 97-103.*

78. Szádóczy E., Pap Zs., Vitrai J., Füredi J. : *A hangulat és szorongásos zavarok előfordulása a felnőtt magyar lakosság körében. Orvosi Hetilap, 2000. 141. (1) 17-22.*
79. Taylor, J. A. : *A personality scale of manifest anxiety. Journal of Abnormal and Social Psychology, 1953. 48. 285-290.*
80. Tistyán L.- Füzesi Zs. 1999. *Kábítószerfogyasztás a középiskolások körében. FACT Alkalmazott Társadalomtudományi Kutatások Intézete, Pécs.*
81. Török Tivadarné: *Alkohol – Önsegítés – Tömegtájékoztatás – Alkohológiai Füzetek 15.*
82. Th. Veblen: *A dolgoztalan osztály elmélete, Bp.*
83. J. Zinnecker: *A fiatalok a társadalmi osztályok terében In: Civilizációs korszakváltás és ifjúság Szeged, 1993.*
84. www.tasz.hu
85. www.droginfo.hu
86. www.drog.lap.hu
87. <http://drognet.wv.hu/>

MELLÉKLETEK

I. sz. melléklet: Javaslat: milyen lehet a hatékony prevenció?³⁴

Az oktatási intézményekben egészségfejlesztési-drogmegelőzési programok szükségesek, természetesen a résztvevő korcsoportok életkori sajátosságainak megfelelően.

Kiterjesztően értelmezzük a drog-prevenció fogalmát, ami jelen esetben azt jelenti, hogy a célcsoportot nem izoláltan kezeljük, hanem a tágabb társadalmi környezetet (pedagógusok, szülők, kortársak) is be kell vonni a megelőző munkába, minden esetben.

Ha valóban fontosnak tartjuk a fiatal korosztályok egészségnevelését, mindenképpen velük együttműködve, hozzájuk személyesen közeledve lehet eredményes a prevenció. A központilag szervezett kampányok és programok nem pótolhatják a fiatalok természetes életterében történő megelőző programokat.

Ehhez mindenképpen az iskolarendszer látszik a legmegfelelőbb bázisnak, hiszen 16 éves koráig minden magyar fiatalnak oktatásban kell résztvennie. Éppen ez az az életkor (14 - 18 év) amikor az életkori sajátosságokkal összefüggésben megjelenhet a drogfogyasztás, egyelőre a kipróbálás szintjén

Az iskola mellett folyamatosan jelen kell lenni az ifjúságot tömegesen megmozgató rendezvényeken, szórakozóhelyeken és a helyi, közösségi médiában.

Az iskolákon keresztül elérése a célcsoportoknak azért is szerencsés mert lehetővé teszi a kortárs csoporton kívüli másik két célcsoport bevonását a prevencióba: a szülőket és a pedagógusokat.

Mindhárom célcsoport sajátosan eltérő megközelítést tesz szükségessé.

Ezek:

- Fiatalok esetén: messze **nem elegendő az elrettentés**, vagy a csupán tényszerű információkat nyújtó felvilágosítás a különféle kábítószerekről. Ez utóbbi ad abszurdum kedvet kelthet a szerek kipróbálására, míg az elrettentésen alapuló megelőző programok egyrészt **csak a leginkább konform viselkedésű fiataloknál hatékonyak**. Ők viszont feltehetően egyébként sem próbálkoznának, másrészt **ha**

³⁴ Szerző: Pataki Zoltán

csupán riogatjuk a fiatalokat azzal, hogy ha kábítószeret használnak akkor függővé válhatnak, romlik az iskolai teljesítményük, börtönbe kerülhetnek vagy különféle balesetek áldozataivá válhatnak (pl. mivel a drogok kereskedelme teljesen illegális, sohasem lehet tudni, hogy kitől mit vásárolnak s így mi is az a szer pontosan amit szervezetükbe juttatnak) akkor - mindamellett, hogy mindez igaz lehet - ha valamilyen helyzetben mégis kipróbál valamilyen szert (pl. beleslukkol egy marihuánás cigarettába vagy bevesz egy speed tablettát) az így szerzett "tapasztalat" nyomán az elrettentő stratégia azonnal összeomlik. Hiszen nem vált függővé (a szerek nagy része egyébként sem vezet feltétlenül a dependencia kialakulásához), nem halt meg, nem romlott a tanulmányi eredménye, nem csapott le rá a rendőrség, stb. Sőt mindezekkel szemben igen jól érezte magát kortársai körében, feloldódtak az életkorával természetesen együtt járó gátlásai, "valakinek" érezhette magát. Nos ha mindez bekövetkezik, akkor ezek után már bármit mondhat a fiatalnak bárki: egy szavát sem fogja elhinni! (Azt ugyanis sohasem szabad a megelőző munka során figyelmen kívül hagyni, hogy a kábítószeres fogyasztása egyéni szinten kellemes érzésekkel párosul, ezért is olyan nehéz hatékony prevenciókat kidolgozni) A hatékony prevenció ötvözi az elrettentő és információ nyújtó módszereket úgy, hogy volt drogfüggőket von be a munkába s nem ex cathedra jelenti ki, hogy a kábítószeres használata hová vezet(het), hanem a megfelelően kiképzett volt drogfüggők személyes sorsukon keresztül hitelesen mutatják be, hogy hová is juthat az első kipróbálás után bárki. (elmondva azt is, amit a legtöbb fiatal gondol: „velem ez úgysem történhet meg”, minden drogfüggő így gondolta ezt valaha) Ezek a beszélgetések lehetőség szerint minél kötetlenebbek és interaktívak legyenek, amikor alkalom nyílik szabadon kérdezni, reagálni az elhangzottakra, a külső szakember szerepe a folyamatok kézbentartására irányul leginkább.

Ez azonban önmagában még nem elegendő a hatékony prevencióhoz. A kábítószeresekkel kapcsolatos interaktív foglalkozások a programok kisebb részét teszik ki. Sokkal hangsúlyosabb a személyiség és önismeret fejlesztése, valamint a különféle pszichodramatikus elemeket beépítő trainingek.

A dramatikus elemekkel dolgozó csoportfoglalkozás a középiskolai drogprevenációs programba illeszkedve, a drogokkal kapcsolatos elméleti információk interaktív feldolgozását követően a következő célokat szolgálja:³⁵

- Lehetőséget teremt a drogokhoz fűződő viszony körüljárására, megfogalmazására.
- Célja a droghasználattal kapcsolatos döntéshelyzetek, a döntést befolyásoló, a racionális döntést segítő és akadályozó tényezők megvizsgálása szituációs játékok segítségével.

(kortárs csoport, a családi minta, az önértékelés és más pszichológiai tényezők szerepe, a következmények, az ár/haszon mérlegelés, az alternatívák figyelembevételének képessége stb. a döntésben)

- Hétköznapi szenvedélyeink (a pozitív szenvedély) megértésével közelebb vinni a fiatalokat a szenvedélybetegségek mechanizmusának működésének megértéséhez, felismerve a határt a szenvedély és a szenvedélybetegség között.
- Beindítani az igényt az egészséges önismeretre, felkelteni az érdeklődést egy későbbi személyiségfejlesztő, esetleg kortárssegítő csoportban való részvételre. A személyiség protektív faktoraira (érzelmi intelligencia, megküzdési stratégiák) és ezek fejleszthetőségére irányítani a figyelmet.
- Annak a tudatosítása, hogy a droghasználat elkerülhető, saját döntés eredménye, amely döntésben adott esetben hozzáértő segítség is kérhető.

A módszerből adódóan a foglalkozások rugalmasan az adott csoport igényei, érdeklődése, hozott problémái szerint alakulnak, a csoport tapasztalatainak, érintettségének megfelelően.

A következő csoportvázlat így csupán tájékoztató jellegű:

- Keretek, csoportszabályok ismertetése.
- Ismerkedés csoporton jelenlévőkkel, játékos kapcsolatteremtés, feszültségoldás.
- Ráhangolódás a témára – hétköznapi szenvedélyeink.
- Droghoz fűződő viszony – székszociometria.
- Dramatikus játék, a csoport által választott helyzet(ek) megjelenítése, feldolgozása. (pl. Döntés, Nemet mondani, Drogos a suliban, A barátaim szívnek, Mit csináljak, ha..., Hogyan segíthetek...)

³⁵ Az alább következő programvázlathoz nyújtott segítségéért külön köszönet illeti Kardos Edina pszichológust, a Farkasinszky Terézia Ifjúsági Drog-centrum munkatársát.

- Levezető közös mozgás, rajzolás vagy zenélés.
- A csoport lezárása.

Az eddig elérték gyakorlása pszichodramatikus formában elsősorban az "Érintések" improvizációs színpad mentálhigiénikus szakembereinek segítségével.

Olyan helyzetgyakorlatok végzése melyek segítik az elutasítás gyakorlását.

célkitűzés: az eddig "tanultak" átültetése a gyakorlatba szituációs játékok segítségével, és a csoportfoglalkozások lezárása.

– szülők bevonása esetén két részből tevődik össze a prevenciós munka:

1. hiteles információk nyújtása a kábítószerekről, ami azért rettenetesen fontos, hogy a szülő tudjon kommunikálni gyermekével és ne a gyermek világosítsa fel szüleit, hanem fordítva. Az egyes szerek ismertetésén túl fel kell hívni a figyelmet a veszélyekre és eloszlatni a drogokhoz és fogyasztókhoz fűződő mítoszokat.

FONTOS: *senki ne képzelje, hogy az ő gyermekével ez nem történhet meg* (mármint az, hogy droghasználóvá esetleg függővé válik). Drogfüggőkön illetve családjaikon végzett vizsgálataim alapján állíthatom, hogy nincs olyan szisztematikusan felismerhető és szociológiailag jól körülírható családtípus, amely úgymond drogfogyasztókat "termelne ki" magából, s éppen ennek az ellenkezője is igaz: nincs olyan szociológiailag leírható családtípus amely megvédene a drogfogyasztástól! Ezek tények és **NEM A SZÜLŐ HIBÁJA HA A GYERMEKE KÁBÍTÓSZERT HASZNÁL!**

2. a szülők felé irányuló prevenciós munka másik fontos eleme, hogy miként vehető észre a gyermek drogfogyasztása (lehetőleg minél hamarabb) és mi a teendő.

MINDEN ESETBEN SZAKEMBERHEZ KELL FORDULNI, EZ A PROBLÉMA CSALÁDON BELÜL A MEGSZOKOTT MÓDSZEREKKEL NEM MEGOLDHATÓ!

– pedagógusok esetén:

az iskola hajlamos az ilyen típusú problémákkal küzdő diákjaitól megszabadulni, sőt tudomásom szerint - sajnos - az iskolák túlnyomó többségében ez a "megoldási mód" kizárólagos. Ezzel azonban a probléma nem oldódik meg! és a problémás fiatalokat titkolózásra kényszeríti, s igyekeznek tanáraik előtt titkolni problémáikat. Ezen a

szemléleten mindenképpen változtatni szükséges. Tapasztalataim szerint a pedagógusok nagy része a szülőkhöz hasonlóan nem rendelkezik valódi ismeretekkel a droghasználat mibenlétét illetően. Esetükben viszont lehetőség van - hiszen valamennyien felsőfokú végzettségűek - tudományos igényű ismeretátadásra, s így el lehetne érni, hogy a gyakorló pedagógusok ne laikusként közelítsenek e kérdéskörhöz.

Röviden így tudnánk vázaltszerűen összefoglalni a sikeres és megoldható drogprevenációs munka lényegét. Ehhez járulna még a programok befejezése utáni hatásvizsgálat.

II. sz. melléklet: A minta alapeloszlásai

prevenziós/kontroll csoport

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid prevenziós	1650	74,6	74,6	74,6
kontroll	563	25,4	25,4	100,0
Total	2213	100,0	100,0	

osztály

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 11	1099	49,7	49,7	49,7
12	1063	48,0	48,0	97,7
13	51	2,3	2,3	100,0
Total	2213	100,0	100,0	

milyen típusú osztályba jár

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid gimnázium	748	33,8	33,8	33,8
szakközépiskola	931	42,1	42,1	75,9
szakiskola/szak munkásképző	534	24,1	24,1	100,0
Total	2213	100,0	100,0	

születési év

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 82	1	,0	,0	,0
83	13	,6	,6	,6
84	41	1,9	1,9	2,5
85	144	6,5	6,6	9,1
86	716	32,4	32,8	41,9
87	936	42,3	42,9	84,8
88	329	14,9	15,1	99,9
89	2	,1	,1	100,0
Total	2182	98,6	100,0	
Missing System	31	1,4		
Total	2213	100,0		

a kérdezett kora

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,00	2	,1	,1	,1
	16,00	329	14,9	15,1	15,2
	17,00	936	42,3	42,9	58,1
	18,00	716	32,4	32,8	90,9
	19,00	144	6,5	6,6	97,5
	20,00	41	1,9	1,9	99,4
	21,00	13	,6	,6	100,0
	22,00	1	,0	,0	100,0
	Total	2182	98,6	100,0	
Missing	System	31	1,4		
Total		2213	100,0		

korcsoportok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	- 16 éves	331	15,0	15,2	15,2
	17 éves	936	42,3	42,9	58,1
	18 éves	716	32,4	32,8	90,9
	19 éves vagy több	199	9,0	9,1	100,0
	Total	2182	98,6	100,0	
Missing	System	31	1,4		
Total		2213	100,0		

életkor a prevenció program idején

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	13,00	2	,1	,1	,1
	14,00	329	14,9	15,1	15,2
	15,00	936	42,3	42,9	58,1
	16,00	716	32,4	32,8	90,9
	17,00	144	6,5	6,6	97,5
	18,00	41	1,9	1,9	99,4
	19,00	13	,6	,6	100,0
	20,00	1	,0	,0	100,0
	Total	2182	98,6	100,0	
Missing	System	31	1,4		
Total		2213	100,0		

a kérdezett neme

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiú	921	41,6	41,7	41,7
	leány	1287	58,2	58,3	100,0
	Total	2208	99,8	100,0	
Missing	System	5	,2		
Total		2213	100,0		

á. lakóhely teltípusa

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	község	684	30,9	31,8	31,8
	város	819	37,0	38,1	70,0
	megyeszékhely	519	23,5	24,2	94,1
	Budapest	126	5,7	5,9	100,0
	Total	2148	97,1	100,0	
Missing	System	65	2,9		
Total		2213	100,0		

LAKHOL

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	szülőknél	1926	87,0	87,4	87,4
	kollégium	230	10,4	10,4	97,9
	albérlet	8	,4	,4	98,2
	rokonoknál	17	,8	,8	99,0
	intézet	4	,2	,2	99,2
	máshol	18	,8	,8	100,0
	Total	2203	99,5	100,0	
Missing	System	10	,5		
Total		2213	100,0		

Kikkel él együtt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ép család	1566	70,8	71,8	71,8
	csonka család	437	19,7	20,0	91,8
	újra struktúrált család	179	8,1	8,2	100,0
	Total	2182	98,6	100,0	
Missing	System	31	1,4		
Total		2213	100,0		

Kikkel él együtt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nukleáris család	1884	85,1	86,9	86,9
	kiterjedt család	283	12,8	13,1	100,0
	Total	2167	97,9	100,0	
Missing	System	46	2,1		
Total		2213	100,0		

szülei együtt élnek-e

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	együtt élnek	1576	71,2	71,6	71,6
	nem	624	28,2	28,4	100,0
	Total	2200	99,4	100,0	
Missing	System	13	,6		
Total		2213	100,0		

miért nem élnek együtt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	elváltak	466	21,1	73,6	73,6
	édesanya nem él	31	1,4	4,9	78,5
	édesapa nem él	108	4,9	17,1	95,6
	egyéb ok	28	1,3	4,4	100,0
	Total	633	28,6	100,0	
Missing	System	1580	71,4		
Total		2213	100,0		

életkor szülők válasakor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,5	6	,3	1,2	1,2
	1,0	31	1,4	6,4	7,6
	2,0	30	1,4	6,2	13,8
	3,0	34	1,5	7,0	20,9
	4,0	27	1,2	5,6	26,4
	5,0	26	1,2	5,4	31,8
	6,0	40	1,8	8,3	40,1
	7,0	22	1,0	4,5	44,6
	8,0	31	1,4	6,4	51,0
	9,0	18	,8	3,7	54,8
	10,0	32	1,4	6,6	61,4
	11,0	20	,9	4,1	65,5
	12,0	36	1,6	7,4	72,9
	13,0	29	1,3	6,0	78,9
	14,0	30	1,4	6,2	85,1
	15,0	25	1,1	5,2	90,3
	16,0	22	1,0	4,5	94,8
	17,0	20	,9	4,1	99,0
	18,0	4	,2	,8	99,8
	19,0	1	,0	,2	100,0
	Total	484	21,9	100,0	
Missing	System	1729	78,1		
Total		2213	100,0		

édesapa munkaviszonya

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	állandó munkahely	1576	71,2	82,8	82,8
	alkalmi munka	85	3,8	4,5	87,2
	munkanélküli	61	2,8	3,2	90,4
	GYES/GYED/gondoz	3	,1	,2	90,6
	htb	2	,1	,1	90,7
	nyugdíjas	38	1,7	2,0	92,7
	tartós beteg	139	6,3	7,3	100,0
	Total	1904	86,0	100,0	
Missing	System	309	14,0		
Total		2213	100,0		

nevelőapa munkaviszonya

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	állandó munkahely	141	6,4	81,5	81,5
	alkalmi munka	12	,5	6,9	88,4
	munkanélküli	5	,2	2,9	91,3
	htb	1	,0	,6	91,9
	nyugdíjas	5	,2	2,9	94,8
	tartós beteg	9	,4	5,2	100,0
	Total	173	7,8	100,0	
Missing	System	2040	92,2		
Total		2213	100,0		

édesanya munkaviszonya

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	állandó munkahely	1622	73,3	75,9	75,9
	alkalmi munka	39	1,8	1,8	77,7
	munkanélküli	79	3,6	3,7	81,4
	GYES/GYED/gondoz	67	3,0	3,1	84,6
	htb	179	8,1	8,4	92,9
	nyugdíjas	19	,9	,9	93,8
	tartós beteg	132	6,0	6,2	100,0
	Total	2137	96,6	100,0	
Missing	System	76	3,4		
Total		2213	100,0		

nevelőanya munkaviszonya

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	állandó munkahely	23	1,0	63,9	63,9
	alkalmi munka	1	,0	2,8	66,7
	munkanélküli	1	,0	2,8	69,4
	GYES/GYED/gondoz	5	,2	13,9	83,3
	htb	1	,0	2,8	86,1
	nyugdíjas	3	,1	8,3	94,4
	tartós beteg	2	,1	5,6	100,0
	Total	36	1,6	100,0	
Missing	System	2177	98,4		
Total		2213	100,0		

az apa foglalkozása

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	szakképzetlen fizikai	235	10,6	13,4	13,4
	szakképzett fizikai	739	33,4	42,0	55,4
	mg.-i fizikai	72	3,3	4,1	59,5
	alacsonyán képzett szellemi	95	4,3	5,4	64,9
	diplomás szellemi	270	12,2	15,4	80,3
	mg.-i diplomás	18	,8	1,0	81,3
	vezető	109	4,9	6,2	87,5
	vállalkozó	220	9,9	12,5	100,0
	Total	1758	79,4	100,0	
Missing	System	455	20,6		
Total		2213	100,0		

az anya foglalkozása

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	szakképzetlen fizikai	118	5,3	6,8	6,8
	szakképzett fizikai	640	28,9	36,9	43,7
	mg.-i fizikai	13	,6	,8	44,5
	alacsonyán képzett szellemi	313	14,1	18,1	62,6
	diplomás szellemi	455	20,6	26,3	88,8
	mg.-i diplomás	3	,1	,2	89,0
	vezető	79	3,6	4,6	93,5
	vállalkozó	112	5,1	6,5	100,0
	Total	1733	78,3	100,0	
Missing	System	480	21,7		
Total		2213	100,0		

édesapa iskolai végz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kev. mint 8 ált.	11	,5	,6	,6
	8 ált.	99	4,5	5,1	5,6
	szakmunkás	703	31,8	36,0	41,6
	szakközépisk.	380	17,2	19,5	61,1
	technikum	188	8,5	9,6	70,7
	gimnázium	135	6,1	6,9	77,7
	főiskola	231	10,4	11,8	89,5
	egyetem	205	9,3	10,5	100,0
	Total	1952	88,2	100,0	
Missing	System	261	11,8		
Total		2213	100,0		

nevelőapa iskolai végz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kev. mint 8 ált.	1	,0	,6	,6
	8 ált.	9	,4	5,4	6,0
	szakmunkás	68	3,1	40,5	46,4
	szakközépisk.	32	1,4	19,0	65,5
	technikum	16	,7	9,5	75,0
	gimnázium	12	,5	7,1	82,1
	főiskola	17	,8	10,1	92,3
	egyetem	13	,6	7,7	100,0
	Total	168	7,6	100,0	
Missing	System	2045	92,4		
Total		2213	100,0		

édesanya iskolai végz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kev. mint 8 ált.	23	1,0	1,1	1,1
	8 ált.	214	9,7	10,0	11,1
	szakmunkás	452	20,4	21,1	32,1
	szakközépisk.	466	21,1	21,7	53,9
	technikum	78	3,5	3,6	57,5
	gimnázium	332	15,0	15,5	73,0
	főiskola	420	19,0	19,6	92,6
	egyetem	159	7,2	7,4	100,0
	Total	2144	96,9	100,0	
Missing	System	69	3,1		
Total		2213	100,0		

nevelőanya iskolai végz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kev. mint 8 ált.	2	,1	5,0	5,0
	8 ált.	1	,0	2,5	7,5
	szakmunkás	9	,4	22,5	30,0
	szakközépisk.	11	,5	27,5	57,5
	technikum	1	,0	2,5	60,0
	gimnázium	5	,2	12,5	72,5
	főiskola	7	,3	17,5	90,0
	egyetem	4	,2	10,0	100,0
	Total	40	1,8	100,0	
Missing	System	2173	98,2		
Total		2213	100,0		

Hány éves koráig fiatal az ember?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16,0	28	1,3	1,4	1,4
	17,0	21	,9	1,1	2,5
	17,5	1	,0	,1	2,5
	18,0	125	5,6	6,3	8,8
	18,5	1	,0	,1	8,8
	19,0	14	,6	,7	9,5
	20,0	94	4,2	4,7	14,3
	20,5	1	,0	,1	14,3
	21,0	15	,7	,8	15,1
	22,0	28	1,3	1,4	16,5
	22,5	4	,2	,2	16,7
	23,0	14	,6	,7	17,4
	23,5	1	,0	,1	17,4
	24,0	33	1,5	1,7	19,1
	25,0	221	10,0	11,1	30,2
	25,5	1	,0	,1	30,2
	26,0	24	1,1	1,2	31,4
	27,0	29	1,3	1,5	32,9
	27,5	4	,2	,2	33,1
	28,0	70	3,2	3,5	36,6
	28,5	2	,1	,1	36,7
	29,0	52	2,3	2,6	39,3
	29,5	1	,0	,1	39,4
	30,0	540	24,4	27,1	66,5
	31,5	1	,0	,1	66,5
	32,0	16	,7	,8	67,4
	32,5	8	,4	,4	67,8
	33,0	22	1,0	1,1	68,9
	34,0	4	,2	,2	69,1
	34,5	1	,0	,1	69,1
	35,0	216	9,8	10,8	80,0
	36,0	5	,2	,3	80,2
	37,0	3	,1	,2	80,4
	37,5	4	,2	,2	80,6
	38,0	21	,9	1,1	81,6
	39,0	14	,6	,7	82,3
	40,0	212	9,6	10,6	93,0
	42,0	2	,1	,1	93,1
	42,5	3	,1	,2	93,2
	43,0	5	,2	,3	93,5
	45,0	34	1,5	1,7	95,2
	47,5	1	,0	,1	95,2
	48,0	1	,0	,1	95,3
	49,0	5	,2	,3	95,5
	50,0	70	3,2	3,5	99,0
	55,0	7	,3	,4	99,4
	58,0	1	,0	,1	99,4
	60,0	8	,4	,4	99,8
	62,0	1	,0	,1	99,9
	65,0	1	,0	,1	99,9
	66,0	1	,0	,1	100,0
	Total	1991	90,0	100,0	
Missing	System	222	10,0		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:elköltözni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	4	,2	,2	,2
	16,0	9	,4	,4	,6
	17,0	11	,5	,5	1,1
	17,5	1	,0	,0	1,2
	18,0	145	6,6	6,9	8,0
	18,5	1	,0	,0	8,1
	19,0	136	6,1	6,4	14,5
	19,5	1	,0	,0	14,6
	20,0	346	15,6	16,4	30,9
	21,0	82	3,7	3,9	34,8
	21,5	2	,1	,1	34,9
	22,0	242	10,9	11,4	46,3
	22,5	3	,1	,1	46,5
	23,0	231	10,4	10,9	57,4
	23,5	1	,0	,0	57,4
	24,0	192	8,7	9,1	66,5
	25,0	508	23,0	24,0	90,5
	26,0	77	3,5	3,6	94,2
	27,0	27	1,2	1,3	95,5
	27,5	1	,0	,0	95,5
	28,0	40	1,8	1,9	97,4
	29,0	3	,1	,1	97,5
	30,0	34	1,5	1,6	99,1
	35,0	1	,0	,0	99,2
	ilyen nem történhet	17	,8	,8	100,0
	Total	2115	95,6	100,0	
Missing	System	98	4,4		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:szerelemes

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	8,0	7	,3	,3	,3
	9,0	4	,2	,2	,5
	10,0	37	1,7	1,8	2,3
	11,0	15	,7	,7	3,0
	12,0	50	2,3	2,4	5,4
	13,0	58	2,6	2,7	8,1
	14,0	221	10,0	10,5	18,6
	15,0	301	13,6	14,3	32,8
	16,0	435	19,7	20,6	53,5
	16,5	1	,0	,0	53,5
	17,0	345	15,6	16,4	69,9
	17,5	1	,0	,0	69,9
	18,0	274	12,4	13,0	82,9
	19,0	53	2,4	2,5	85,4
	20,0	181	8,2	8,6	94,0
	21,0	17	,8	,8	94,8
	21,5	1	,0	,0	94,8
	22,0	19	,9	,9	95,7
	23,0	14	,6	,7	96,4
	24,0	7	,3	,3	96,7
	25,0	23	1,0	1,1	97,8
	26,0	1	,0	,0	97,9
	27,0	4	,2	,2	98,1
	28,0	1	,0	,0	98,1
	30,0	8	,4	,4	98,5
	35,0	1	,0	,0	98,5
	ilyen nem történhet	31	1,4	1,5	100,0
	Total	2110	95,3	100,0	
Missing	System	103	4,7		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:szex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	12	,5	,6	,6
	13,0	22	1,0	1,0	1,6
	14,0	124	5,6	5,8	7,4
	15,0	268	12,1	12,6	20,0
	16,0	523	23,6	24,6	44,7
	17,0	440	19,9	20,7	65,4
	17,5	3	,1	,1	65,5
	18,0	417	18,8	19,6	85,1
	18,5	1	,0	,0	85,2
	19,0	88	4,0	4,1	89,3
	19,5	1	,0	,0	89,4
	20,0	130	5,9	6,1	95,5
	21,0	10	,5	,5	96,0
	22,0	16	,7	,8	96,7
	22,5	1	,0	,0	96,8
	23,0	12	,5	,6	97,3
	24,0	10	,5	,5	97,8
	25,0	15	,7	,7	98,5
	26,0	4	,2	,2	98,7
	28,0	1	,0	,0	98,7
	30,0	4	,2	,2	98,9
	ilyen nem történhet	23	1,0	1,1	100,0
	Total	2125	96,0	100,0	
Missing	System	88	4,0		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:keresni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16,0	11	,5	,5	,5
	17,0	19	,9	,9	1,4
	18,0	88	4,0	4,2	5,6
	19,0	73	3,3	3,4	9,0
	19,5	2	,1	,1	9,1
	20,0	331	15,0	15,6	24,8
	20,5	1	,0	,0	24,8
	21,0	94	4,2	4,4	29,3
	21,5	1	,0	,0	29,3
	22,0	248	11,2	11,7	41,0
	22,5	2	,1	,1	41,1
	23,0	218	9,9	10,3	51,4
	24,0	217	9,8	10,3	61,7
	24,5	1	,0	,0	61,7
	25,0	535	24,2	25,3	87,0
	25,5	1	,0	,0	87,1
	26,0	109	4,9	5,2	92,2
	27,0	36	1,6	1,7	93,9
	27,5	1	,0	,0	94,0
	28,0	43	1,9	2,0	96,0
	29,0	5	,2	,2	96,2
	30,0	57	2,6	2,7	98,9
	35,0	3	,1	,1	99,1
	ilyen nem történhet	20	,9	,9	100,0
	Total	2116	95,6	100,0	
Missing	System	97	4,4		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:szakma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16,0	15	,7	,7	,7
	17,0	24	1,1	1,1	1,8
	18,0	455	20,6	21,5	23,3
	18,5	2	,1	,1	23,4
	19,0	238	10,8	11,2	34,6
	20,0	374	16,9	17,6	52,3
	21,0	75	3,4	3,5	55,8
	22,0	290	13,1	13,7	69,5
	23,0	261	11,8	12,3	81,8
	23,5	3	,1	,1	81,9
	24,0	189	8,5	8,9	90,8
	24,5	2	,1	,1	90,9
	25,0	130	5,9	6,1	97,1
	26,0	26	1,2	1,2	98,3
	27,0	5	,2	,2	98,5
	28,0	4	,2	,2	98,7
	30,0	2	,1	,1	98,8
	ilyen nem történhet	25	1,1	1,2	100,0
	Total	2120	95,8	100,0	
Missing	System	93	4,2		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:házasodni/együtt élni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	17,0	7	,3	,3	,3
	18,0	16	,7	,8	1,1
	19,0	10	,5	,5	1,6
	19,5	1	,0	,0	1,6
	20,0	81	3,7	3,8	5,5
	21,0	33	1,5	1,6	7,0
	22,0	99	4,5	4,7	11,7
	22,5	4	,2	,2	11,9
	23,0	123	5,6	5,8	17,8
	24,0	151	6,8	7,2	24,9
	25,0	531	24,0	25,2	50,1
	26,0	227	10,3	10,8	60,9
	27,0	130	5,9	6,2	67,1
	27,5	2	,1	,1	67,2
	28,0	221	10,0	10,5	77,7
	28,5	1	,0	,0	77,7
	29,0	28	1,3	1,3	79,1
	29,5	1	,0	,0	79,1
	30,0	290	13,1	13,8	92,9
	31,0	1	,0	,0	92,9
	32,0	14	,6	,7	93,6
	32,5	3	,1	,1	93,7
	33,0	11	,5	,5	94,3
	34,0	5	,2	,2	94,5
	35,0	40	1,8	1,9	96,4
	36,0	2	,1	,1	96,5
	37,0	1	,0	,0	96,5
	38,0	2	,1	,1	96,6
	40,0	11	,5	,5	97,2
	42,0	1	,0	,0	97,2
	45,0	1	,0	,0	97,2
	ilyen nem történhet	58	2,6	2,8	100,0
	Total	2106	95,2	100,0	
Missing	System	107	4,8		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:gyerekvállalás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	2	,1	,1	,1
	17,0	2	,1	,1	,2
	18,0	2	,1	,1	,3
	19,0	3	,1	,1	,4
	20,0	14	,6	,7	1,1
	21,0	18	,8	,9	1,9
	22,0	24	1,1	1,1	3,1
	23,0	50	2,3	2,4	5,5
	24,0	87	3,9	4,1	9,6
	25,0	273	12,3	13,0	22,6
	25,5	2	,1	,1	22,7
	26,0	251	11,3	11,9	34,6
	27,0	212	9,6	10,1	44,7
	27,5	2	,1	,1	44,8
	28,0	298	13,5	14,2	59,0
	29,0	103	4,7	4,9	63,9
	29,5	1	,0	,0	63,9
	30,0	394	17,8	18,7	82,6
	31,0	39	1,8	1,9	84,5
	32,0	66	3,0	3,1	87,6
	32,5	3	,1	,1	87,8
	33,0	30	1,4	1,4	89,2
	34,0	16	,7	,8	90,0
	35,0	84	3,8	4,0	94,0
	36,0	14	,6	,7	94,6
	37,0	6	,3	,3	94,9
	38,0	5	,2	,2	95,1
	40,0	22	1,0	1,0	96,2
	41,0	2	,1	,1	96,3
	45,0	1	,0	,0	96,3
	47,0	1	,0	,0	96,4
	ilyen nem történet	76	3,4	3,6	100,0
	Total	2103	95,0	100,0	
Missing	System	110	5,0		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:állás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	6	,3	,3	,3
	16,0	11	,5	,5	,8
	17,0	6	,3	,3	1,1
	18,0	30	1,4	1,4	2,5
	19,0	58	2,6	2,7	5,2
	20,0	211	9,5	9,9	15,2
	21,0	103	4,7	4,8	20,0
	22,0	230	10,4	10,8	30,8
	23,0	258	11,7	12,1	43,0
	23,5	1	,0	,0	43,0
	24,0	287	13,0	13,5	56,5
	25,0	497	22,5	23,4	79,9
	26,0	179	8,1	8,4	88,4
	27,0	63	2,8	3,0	91,3
	28,0	87	3,9	4,1	95,4
	28,5	1	,0	,0	95,5
	29,0	15	,7	,7	96,2
	30,0	45	2,0	2,1	98,3
	32,0	4	,2	,2	98,5
	33,0	1	,0	,0	98,5
	35,0	2	,1	,1	98,6
	36,0	2	,1	,1	98,7
	37,0	1	,0	,0	98,8
	40,0	3	,1	,1	98,9
	ilyen nem történhet	23	1,0	1,1	100,0
	Total	2124	96,0	100,0	
Missing	System	89	4,0		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:rendszeres cigi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,0	11	,5	,5	,5
	11,0	3	,1	,1	,7
	12,0	19	,9	,9	1,6
	13,0	36	1,6	1,8	3,4
	14,0	95	4,3	4,7	8,2
	15,0	163	7,4	8,1	16,3
	16,0	170	7,7	8,5	24,8
	17,0	107	4,8	5,3	30,1
	18,0	134	6,1	6,7	36,8
	18,5	1	,0	,0	36,9
	19,0	25	1,1	1,2	38,1
	20,0	78	3,5	3,9	42,0
	21,0	6	,3	,3	42,3
	22,0	7	,3	,3	42,7
	23,0	6	,3	,3	43,0
	24,0	4	,2	,2	43,2
	25,0	20	,9	1,0	44,2
	27,0	2	,1	,1	44,3
	28,0	2	,1	,1	44,4
	29,0	2	,1	,1	44,5
	30,0	21	,9	1,0	45,5
	33,0	1	,0	,0	45,6
	35,0	2	,1	,1	45,7
	36,0	1	,0	,0	45,7
	40,0	15	,7	,7	46,5
	44,0	1	,0	,0	46,5
	ilyen nem történhet	1072	48,4	53,5	100,0
	Total	2004	90,6	100,0	
Missing	System	209	9,4		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:önállóan szórakozni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,0	10	,5	,5	,5
	11,0	8	,4	,4	,8
	12,0	33	1,5	1,5	2,4
	13,0	105	4,7	4,9	7,3
	13,5	1	,0	,0	7,3
	14,0	404	18,3	18,9	26,2
	15,0	514	23,2	24,0	50,2
	15,5	2	,1	,1	50,3
	16,0	533	24,1	24,9	75,2
	16,5	1	,0	,0	75,2
	17,0	242	10,9	11,3	86,5
	18,0	147	6,6	6,9	93,4
	19,0	31	1,4	1,4	94,9
	19,5	1	,0	,0	94,9
	20,0	43	1,9	2,0	96,9
	21,0	5	,2	,2	97,2
	22,0	5	,2	,2	97,4
	23,0	4	,2	,2	97,6
	24,0	1	,0	,0	97,6
	25,0	1	,0	,0	97,7
	26,0	3	,1	,1	97,8
	28,0	1	,0	,0	97,9
	30,0	4	,2	,2	98,0
	ilyen nem történhet	42	1,9	2,0	100,0
	Total	2141	96,7	100,0	
Missing	System	72	3,3		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:kiprób. drogot

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	3	,1	,2	,2
	13,0	13	,6	,7	,8
	14,0	56	2,5	2,8	3,6
	14,5	1	,0	,1	3,7
	15,0	109	4,9	5,5	9,2
	16,0	182	8,2	9,2	18,4
	17,0	104	4,7	5,2	23,6
	18,0	116	5,2	5,8	29,5
	19,0	22	1,0	1,1	30,6
	20,0	70	3,2	3,5	34,1
	21,0	8	,4	,4	34,5
	22,0	4	,2	,2	34,7
	23,0	6	,3	,3	35,0
	24,0	1	,0	,1	35,0
	25,0	7	,3	,4	35,4
	26,0	1	,0	,1	35,5
	27,0	3	,1	,2	35,6
	28,0	4	,2	,2	35,8
	29,0	2	,1	,1	35,9
	30,0	10	,5	,5	36,4
	31,0	1	,0	,1	36,5
	ilyen nem történet	1260	56,9	63,5	100,0
	Total	1983	89,6	100,0	
Missing	System	230	10,4		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:lerészegedni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	32	1,4	1,5	1,5
	13,0	74	3,3	3,6	5,1
	14,0	262	11,8	12,6	17,7
	15,0	328	14,8	15,7	33,4
	15,5	1	,0	,0	33,5
	16,0	419	18,9	20,1	53,6
	16,5	1	,0	,0	53,6
	17,0	199	9,0	9,6	63,2
	18,0	200	9,0	9,6	72,8
	19,0	39	1,8	1,9	74,7
	20,0	44	2,0	2,1	76,8
	21,0	6	,3	,3	77,1
	22,0	6	,3	,3	77,3
	23,0	3	,1	,1	77,5
	24,0	3	,1	,1	77,6
	25,0	4	,2	,2	77,8
	26,0	1	,0	,0	77,9
	27,0	1	,0	,0	77,9
	28,0	2	,1	,1	78,0
	29,0	1	,0	,0	78,1
	30,0	7	,3	,3	78,4
	40,0	2	,1	,1	78,5
	ilyen nem történhet	448	20,2	21,5	100,0
	Total	2083	94,1	100,0	
Missing	System	130	5,9		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:elköltözni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	4	,2	,2	,2
	16,0	9	,4	,4	,6
	17,0	11	,5	,5	1,1
	17,5	1	,0	,0	1,2
	18,0	145	6,6	6,9	8,1
	18,5	1	,0	,0	8,2
	19,0	136	6,1	6,5	14,6
	19,5	1	,0	,0	14,7
	20,0	346	15,6	16,5	31,2
	21,0	82	3,7	3,9	35,1
	21,5	2	,1	,1	35,2
	22,0	242	10,9	11,5	46,7
	22,5	3	,1	,1	46,9
	23,0	231	10,4	11,0	57,9
	23,5	1	,0	,0	57,9
	24,0	192	8,7	9,2	67,1
	25,0	508	23,0	24,2	91,3
	26,0	77	3,5	3,7	94,9
	27,0	27	1,2	1,3	96,2
	27,5	1	,0	,0	96,3
	28,0	40	1,8	1,9	98,2
	29,0	3	,1	,1	98,3
	30,0	34	1,5	1,6	100,0
	35,0	1	,0	,0	100,0
	Total	2098	94,8	100,0	
Missing	System	115	5,2		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:szereztes

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	8,0	7	,3	,3	,3
	9,0	4	,2	,2	,5
	10,0	37	1,7	1,8	2,3
	11,0	15	,7	,7	3,0
	12,0	50	2,3	2,4	5,4
	13,0	58	2,6	2,8	8,2
	14,0	221	10,0	10,6	18,9
	15,0	301	13,6	14,5	33,3
	16,0	435	19,7	20,9	54,3
	16,5	1	,0	,0	54,3
	17,0	345	15,6	16,6	70,9
	17,5	1	,0	,0	70,9
	18,0	274	12,4	13,2	84,1
	19,0	53	2,4	2,5	86,7
	20,0	181	8,2	8,7	95,4
	21,0	17	,8	,8	96,2
	21,5	1	,0	,0	96,2
	22,0	19	,9	,9	97,2
	23,0	14	,6	,7	97,8
	24,0	7	,3	,3	98,2
	25,0	23	1,0	1,1	99,3
	26,0	1	,0	,0	99,3
	27,0	4	,2	,2	99,5
	28,0	1	,0	,0	99,6
	30,0	8	,4	,4	100,0
	35,0	1	,0	,0	100,0
	Total	2079	93,9	100,0	
Missing	System	134	6,1		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:szex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	12	,5	,6	,6
	13,0	22	1,0	1,0	1,6
	14,0	124	5,6	5,9	7,5
	15,0	268	12,1	12,7	20,3
	16,0	523	23,6	24,9	45,1
	17,0	440	19,9	20,9	66,1
	17,5	3	,1	,1	66,2
	18,0	417	18,8	19,8	86,1
	18,5	1	,0	,0	86,1
	19,0	88	4,0	4,2	90,3
	19,5	1	,0	,0	90,3
	20,0	130	5,9	6,2	96,5
	21,0	10	,5	,5	97,0
	22,0	16	,7	,8	97,8
	22,5	1	,0	,0	97,8
	23,0	12	,5	,6	98,4
	24,0	10	,5	,5	98,9
	25,0	15	,7	,7	99,6
	26,0	4	,2	,2	99,8
	28,0	1	,0	,0	99,8
	30,0	4	,2	,2	100,0
	Total	2102	95,0	100,0	
Missing	System	111	5,0		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:keresni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16,0	11	,5	,5	,5
	17,0	19	,9	,9	1,4
	18,0	88	4,0	4,2	5,6
	19,0	73	3,3	3,5	9,1
	19,5	2	,1	,1	9,2
	20,0	331	15,0	15,8	25,0
	20,5	1	,0	,0	25,0
	21,0	94	4,2	4,5	29,5
	21,5	1	,0	,0	29,6
	22,0	248	11,2	11,8	41,4
	22,5	2	,1	,1	41,5
	23,0	218	9,9	10,4	51,9
	24,0	217	9,8	10,4	62,3
	24,5	1	,0	,0	62,3
	25,0	535	24,2	25,5	87,8
	25,5	1	,0	,0	87,9
	26,0	109	4,9	5,2	93,1
	27,0	36	1,6	1,7	94,8
	27,5	1	,0	,0	94,8
	28,0	43	1,9	2,1	96,9
29,0	5	,2	,2	97,1	
30,0	57	2,6	2,7	99,9	
35,0	3	,1	,1	100,0	
	Total	2096	94,7	100,0	
Missing	System	117	5,3		
	Total	2213	100,0		

Hány évesen:szakma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16,0	15	,7	,7	,7
	17,0	24	1,1	1,1	1,9
	18,0	455	20,6	21,7	23,6
	18,5	2	,1	,1	23,7
	19,0	238	10,8	11,4	35,0
	20,0	374	16,9	17,9	52,9
	21,0	75	3,4	3,6	56,5
	22,0	290	13,1	13,8	70,3
	23,0	261	11,8	12,5	82,8
	23,5	3	,1	,1	82,9
	24,0	189	8,5	9,0	91,9
	24,5	2	,1	,1	92,0
	25,0	130	5,9	6,2	98,2
	26,0	26	1,2	1,2	99,5
	27,0	5	,2	,2	99,7
	28,0	4	,2	,2	99,9
	30,0	2	,1	,1	100,0
	Total	2095	94,7	100,0	
Missing	System	118	5,3		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:házasodni/együtt élni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	17,0	7	,3	,3	,3
	18,0	16	,7	,8	1,1
	19,0	10	,5	,5	1,6
	19,5	1	,0	,0	1,7
	20,0	81	3,7	4,0	5,6
	21,0	33	1,5	1,6	7,2
	22,0	99	4,5	4,8	12,1
	22,5	4	,2	,2	12,3
	23,0	123	5,6	6,0	18,3
	24,0	151	6,8	7,4	25,6
	25,0	531	24,0	25,9	51,6
	26,0	227	10,3	11,1	62,6
	27,0	130	5,9	6,3	69,0
	27,5	2	,1	,1	69,1
	28,0	221	10,0	10,8	79,9
	28,5	1	,0	,0	79,9
	29,0	28	1,3	1,4	81,3
	29,5	1	,0	,0	81,3
	30,0	290	13,1	14,2	95,5
	31,0	1	,0	,0	95,6
	32,0	14	,6	,7	96,2
	32,5	3	,1	,1	96,4
	33,0	11	,5	,5	96,9
	34,0	5	,2	,2	97,2
	35,0	40	1,8	2,0	99,1
	36,0	2	,1	,1	99,2
	37,0	1	,0	,0	99,3
	38,0	2	,1	,1	99,4
	40,0	11	,5	,5	99,9
	42,0	1	,0	,0	100,0
	45,0	1	,0	,0	100,0
	Total	2048	92,5	100,0	
Missing	System	165	7,5		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:gyerekvállalás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	2	,1	,1	,1
	17,0	2	,1	,1	,2
	18,0	2	,1	,1	,3
	19,0	3	,1	,1	,4
	20,0	14	,6	,7	1,1
	21,0	18	,8	,9	2,0
	22,0	24	1,1	1,2	3,2
	23,0	50	2,3	2,5	5,7
	24,0	87	3,9	4,3	10,0
	25,0	273	12,3	13,5	23,4
	25,5	2	,1	,1	23,5
	26,0	251	11,3	12,4	35,9
	27,0	212	9,6	10,5	46,4
	27,5	2	,1	,1	46,5
	28,0	298	13,5	14,7	61,2
	29,0	103	4,7	5,1	66,3
	29,5	1	,0	,0	66,3
	30,0	394	17,8	19,4	85,7
	31,0	39	1,8	1,9	87,7
	32,0	66	3,0	3,3	90,9
	32,5	3	,1	,1	91,1
	33,0	30	1,4	1,5	92,6
	34,0	16	,7	,8	93,3
	35,0	84	3,8	4,1	97,5
	36,0	14	,6	,7	98,2
	37,0	6	,3	,3	98,5
	38,0	5	,2	,2	98,7
40,0	22	1,0	1,1	99,8	
41,0	2	,1	,1	99,9	
45,0	1	,0	,0	100,0	
47,0	1	,0	,0	100,0	
	Total	2027	91,6	100,0	
Missing	System	186	8,4		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:állás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	6	,3	,3	,3
	16,0	11	,5	,5	,8
	17,0	6	,3	,3	1,1
	18,0	30	1,4	1,4	2,5
	19,0	58	2,6	2,8	5,3
	20,0	211	9,5	10,0	15,3
	21,0	103	4,7	4,9	20,2
	22,0	230	10,4	10,9	31,2
	23,0	258	11,7	12,3	43,5
	23,5	1	,0	,0	43,5
	24,0	287	13,0	13,7	57,2
	25,0	497	22,5	23,7	80,8
	26,0	179	8,1	8,5	89,3
	27,0	63	2,8	3,0	92,3
	28,0	87	3,9	4,1	96,5
	28,5	1	,0	,0	96,5
	29,0	15	,7	,7	97,2
	30,0	45	2,0	2,1	99,4
	32,0	4	,2	,2	99,6
	33,0	1	,0	,0	99,6
	35,0	2	,1	,1	99,7
	36,0	2	,1	,1	99,8
	37,0	1	,0	,0	99,9
	40,0	3	,1	,1	100,0
	Total	2101	94,9	100,0	
Missing	System	112	5,1		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:rendszeres cigi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,0	11	,5	1,2	1,2
	11,0	3	,1	,3	1,5
	12,0	19	,9	2,0	3,5
	13,0	36	1,6	3,9	7,4
	14,0	95	4,3	10,2	17,6
	15,0	163	7,4	17,5	35,1
	16,0	170	7,7	18,2	53,3
	17,0	107	4,8	11,5	64,8
	18,0	134	6,1	14,4	79,2
	18,5	1	,0	,1	79,3
	19,0	25	1,1	2,7	82,0
	20,0	78	3,5	8,4	90,3
	21,0	6	,3	,6	91,0
	22,0	7	,3	,8	91,7
	23,0	6	,3	,6	92,4
	24,0	4	,2	,4	92,8
	25,0	20	,9	2,1	95,0
	27,0	2	,1	,2	95,2
	28,0	2	,1	,2	95,4
	29,0	2	,1	,2	95,6
	30,0	21	,9	2,3	97,9
	33,0	1	,0	,1	98,0
	35,0	2	,1	,2	98,2
	36,0	1	,0	,1	98,3
	40,0	15	,7	1,6	99,9
	44,0	1	,0	,1	100,0
	Total	932	42,1	100,0	
Missing	System	1281	57,9		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:önállóan szórakozni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,0	10	,5	,5	,5
	11,0	8	,4	,4	,9
	12,0	33	1,5	1,6	2,4
	13,0	105	4,7	5,0	7,4
	13,5	1	,0	,0	7,5
	14,0	404	18,3	19,2	26,7
	15,0	514	23,2	24,5	51,2
	15,5	2	,1	,1	51,3
	16,0	533	24,1	25,4	76,7
	16,5	1	,0	,0	76,8
	17,0	242	10,9	11,5	88,3
	18,0	147	6,6	7,0	95,3
	19,0	31	1,4	1,5	96,8
	19,5	1	,0	,0	96,8
	20,0	43	1,9	2,0	98,9
	21,0	5	,2	,2	99,1
	22,0	5	,2	,2	99,3
	23,0	4	,2	,2	99,5
	24,0	1	,0	,0	99,6
	25,0	1	,0	,0	99,6
	26,0	3	,1	,1	99,8
	28,0	1	,0	,0	99,8
	30,0	4	,2	,2	100,0
	Total	2099	94,8	100,0	
Missing	System	114	5,2		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:kiprób. drogot

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	3	,1	,4	,4
	13,0	13	,6	1,8	2,2
	14,0	56	2,5	7,7	10,0
	14,5	1	,0	,1	10,1
	15,0	109	4,9	15,1	25,2
	16,0	182	8,2	25,2	50,3
	17,0	104	4,7	14,4	64,7
	18,0	116	5,2	16,0	80,8
	19,0	22	1,0	3,0	83,8
	20,0	70	3,2	9,7	93,5
	21,0	8	,4	1,1	94,6
	22,0	4	,2	,6	95,2
	23,0	6	,3	,8	96,0
	24,0	1	,0	,1	96,1
	25,0	7	,3	1,0	97,1
	26,0	1	,0	,1	97,2
	27,0	3	,1	,4	97,6
	28,0	4	,2	,6	98,2
	29,0	2	,1	,3	98,5
	30,0	10	,5	1,4	99,9
	31,0	1	,0	,1	100,0
	Total	723	32,7	100,0	
Missing	System	1490	67,3		
Total		2213	100,0		

Hány évesen:lerészegedni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12,0	32	1,4	2,0	2,0
	13,0	74	3,3	4,5	6,5
	14,0	262	11,8	16,0	22,5
	15,0	328	14,8	20,1	42,6
	15,5	1	,0	,1	42,6
	16,0	419	18,9	25,6	68,3
	16,5	1	,0	,1	68,3
	17,0	199	9,0	12,2	80,5
	18,0	200	9,0	12,2	92,7
	19,0	39	1,8	2,4	95,1
	20,0	44	2,0	2,7	97,8
	21,0	6	,3	,4	98,2
	22,0	6	,3	,4	98,5
	23,0	3	,1	,2	98,7
	24,0	3	,1	,2	98,9
	25,0	4	,2	,2	99,1
	26,0	1	,0	,1	99,2
	27,0	1	,0	,1	99,3
	28,0	2	,1	,1	99,4
	29,0	1	,0	,1	99,4
	30,0	7	,3	,4	99,9
	40,0	2	,1	,1	100,0
	Total	1635	73,9	100,0	
Missing	System	578	26,1		
Total		2213	100,0		

Kockázat: alkohol

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1491	67,4	69,9	69,9
	tágabb család	405	18,3	19,0	88,9
	közvetlen család	237	10,7	11,1	100,0
	Total	2133	96,4	100,0	
Missing	System	80	3,6		
Total		2213	100,0		

Kockázat: öngyilk.kís.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1837	83,0	86,4	86,4
	tágabb család	159	7,2	7,5	93,8
	közvetlen család	131	5,9	6,2	100,0
	Total	2127	96,1	100,0	
Missing	System	86	3,9		
Total		2213	100,0		

Kockázat: öngyilk. elköv.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1876	84,8	88,6	88,6
	tágabb család	174	7,9	8,2	96,8
	közvetlen család	68	3,1	3,2	100,0
	Total	2118	95,7	100,0	
Missing	System	95	4,3		
Total		2213	100,0		

Kockázat: nyugtató/altató

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1700	76,8	80,2	80,2
	tágabb család	232	10,5	10,9	91,1
	közvetlen család	188	8,5	8,9	100,0
	Total	2120	95,8	100,0	
Missing	System	93	4,2		
Total		2213	100,0		

Kockázat: börtön

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1907	86,2	90,2	90,2
	tágabb család	144	6,5	6,8	97,0
	közvetlen család	63	2,8	3,0	100,0
	Total	2114	95,5	100,0	
Missing	System	99	4,5		
Total		2213	100,0		

Kockázat: pszichológus/idegorv.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1621	73,2	76,8	76,8
	tágabb család	207	9,4	9,8	86,6
	közvetlen család	283	12,8	13,4	100,0
	Total	2111	95,4	100,0	
Missing	System	102	4,6		
Total		2213	100,0		

Kockázat: drog

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1822	82,3	85,9	85,9
	tágabb család	181	8,2	8,5	94,5
	közvetlen család	117	5,3	5,5	100,0
	Total	2120	95,8	100,0	
Missing	System	93	4,2		
Total		2213	100,0		

Kockázat: verekedés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs	1712	77,4	80,9	80,9
	tágabb család	242	10,9	11,4	92,3
	közvetlen család	163	7,4	7,7	100,0
	Total	2117	95,7	100,0	
Missing	System	96	4,3		
Total		2213	100,0		

apa dohányzik-e

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	827	37,4	37,9	37,9
	nem	1353	61,1	62,1	100,0
	Total	2180	98,5	100,0	
Missing	System	33	1,5		
Total		2213	100,0		

anya dohányzik-e

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	764	34,5	34,9	34,9
	nem	1424	64,3	65,1	100,0
	Total	2188	98,9	100,0	
Missing	System	25	1,1		
Total		2213	100,0		

a szülők dohányoznak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	apa dohányzik	415	18,8	18,9	18,9
	anya dohányzik	352	15,9	16,0	34,9
	mindkét szülő dohányzik	412	18,6	18,8	53,7
	egyik szülő sem dohányzik	1016	45,9	46,3	100,0
	Total	2195	99,2	100,0	
Missing	System	18	,8		
Total		2213	100,0		

rágyújtott valaha

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1753	79,2	79,4	79,4
	nem	456	20,6	20,6	100,0
	Total	2209	99,8	100,0	
Missing	System	4	,2		
Total		2213	100,0		

hány évesen gyújtott rá először

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	7	12	,5	,7	,7
	8	16	,7	,9	1,6
	9	14	,6	,8	2,4
	10	40	1,8	2,3	4,8
	11	36	1,6	2,1	6,9
	12	131	5,9	7,6	14,5
	13	200	9,0	11,6	26,1
	14	442	20,0	25,7	51,9
	15	408	18,4	23,7	75,6
	16	292	13,2	17,0	92,6
	17	112	5,1	6,5	99,1
	18	13	,6	,8	99,9
	19	2	,1	,1	100,0
	Total	1718	77,6	100,0	
Missing	System	495	22,4		
Total		2213	100,0		

jelenleg dohányzol-e

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	792	35,8	38,6	38,6
	nem	1259	56,9	61,4	100,0
	Total	2051	92,7	100,0	
Missing	System	162	7,3		
Total		2213	100,0		

milyen gyakran dohányzol?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	naponta	687	31,0	38,4	38,4
	legalább hetente	89	4,0	5,0	43,4
	ritkábban	92	4,2	5,1	48,5
	nem dohányzom	922	41,7	51,5	100,0
	Total	1790	80,9	100,0	
Missing	System	423	19,1		
Total		2213	100,0		

milyen gyakran dohányzol?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	naponta	687	31,0	79,1	79,1
	legalább hetente	89	4,0	10,3	89,4
	ritkábban	92	4,2	10,6	100,0
	Total	868	39,2	100,0	
Missing	System	1345	60,8		
Total		2213	100,0		

Hány szál cigit szív egy nap?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,5	2	,1	,2	,2
	1,0	54	2,4	6,7	7,0
	1,5	1	,0	,1	7,1
	2,0	48	2,2	6,0	13,1
	2,5	3	,1	,4	13,5
	3,0	53	2,4	6,6	20,1
	4,0	45	2,0	5,6	25,7
	4,5	1	,0	,1	25,8
	5,0	61	2,8	7,6	33,4
	5,5	1	,0	,1	33,5
	6,0	45	2,0	5,6	39,2
	7,0	35	1,6	4,4	43,5
	7,5	1	,0	,1	43,6
	8,0	42	1,9	5,2	48,9
	9,0	14	,6	1,7	50,6
	10,0	140	6,3	17,5	68,1
	10,5	1	,0	,1	68,2
	11,0	6	,3	,7	69,0
	12,0	37	1,7	4,6	73,6
	12,5	3	,1	,4	73,9
	13,0	26	1,2	3,2	77,2
	14,0	2	,1	,2	77,4
	15,0	83	3,8	10,3	87,8
	16,0	2	,1	,2	88,0
	17,0	7	,3	,9	88,9
	18,0	9	,4	1,1	90,0
	20,0	64	2,9	8,0	98,0
	23,0	4	,2	,5	98,5
	25,0	6	,3	,7	99,3
	30,0	3	,1	,4	99,6
	32,0	1	,0	,1	99,8
	35,0	2	,1	,2	100,0
	Total	802	36,2	100,0	
Missing	System	1411	63,8		
Total		2213	100,0		

Hogyan szerzett cigit a múlt hónapban?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem cigizett	579	26,2	40,7	40,7
	boltban	643	29,1	45,2	85,9
	utcán	37	1,7	2,6	88,5
	más vette	14	,6	1,0	89,5
	kért másától	88	4,0	6,2	95,6
	idősebbtől kapta	20	,9	1,4	97,0
	magának sodorta	10	,5	,7	97,8
	bolt és utcai árus	7	,3	,5	98,2
	bolt és más vette	1	,0	,1	98,3
	bolt és kértem	11	,5	,8	99,1
	bolt és sodort	4	,2	,3	99,4
	utcai árus és kért	2	,1	,1	99,5
	kért és sodort	2	,1	,1	99,6
	bolt/utca/más vette	1	,0	,1	99,7
	bolt/más vette/kért	2	,1	,1	99,9
	bolt/kért/idősebbtől kapta	1	,0	,1	99,9
	bolt/kért/sodort	1	,0	,1	100,0
	Total	1423	64,3	100,0	
Missing	System	790	35,7		
Total		2213	100,0		

Szoktál-e alkoholt inni?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1610	72,8	73,2	73,2
	nem	590	26,7	26,8	100,0
	Total	2200	99,4	100,0	
Missing	System	13	,6		
Total		2213	100,0		

Volt valaha részeg?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1522	68,8	69,4	69,4
	nem	671	30,3	30,6	100,0
	Total	2193	99,1	100,0	
Missing	System	20	,9		
Total		2213	100,0		

Mikor volt részeg először?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10	2	,1	,1	,1
	11	3	,1	,2	,3
	12	36	1,6	2,4	2,7
	13	90	4,1	6,0	8,7
	14	265	12,0	17,5	26,2
	15	415	18,8	27,5	53,7
	16	1	,0	,1	53,8
	16	427	19,3	28,3	82,1
	17	218	9,9	14,4	96,5
	18	44	2,0	2,9	99,4
	19	6	,3	,4	99,8
20	3	,1	,2	100,0	
	Total	1510	68,2	100,0	
Missing	System	703	31,8		
Total		2213	100,0		

Milyen gyakran ivott a múlt hónapban?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egyszer sem	698	31,5	32,1	32,1
	1-2X	977	44,1	45,0	77,1
	kb. hetente	332	15,0	15,3	92,4
	hetente 2X	104	4,7	4,8	97,1
	hetente 3-4X	33	1,5	1,5	98,7
	gyakrabban	29	1,3	1,3	100,0
	Total	2173	98,2	100,0	
Missing	System	40	1,8		
Total		2213	100,0		

Milyen gyakran ivott a múlt hónapban?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-2X	977	44,1	66,2	66,2
	kb. hetente	332	15,0	22,5	88,7
	hetente 2X	104	4,7	7,1	95,8
	hetente 3-4X	33	1,5	2,2	98,0
	gyakrabban	29	1,3	2,0	100,0
	Total	1475	66,7	100,0	
Missing	System	738	33,3		
Total		2213	100,0		

Milyen gyakran ivott a múlt évben?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egyszer sem	196	8,9	9,0	9,0
	1-2X	727	32,9	33,2	42,2
	kb.havonta	410	18,5	18,7	60,9
	havonta 2X	360	16,3	16,5	77,4
	havonta 3-4X	319	14,4	14,6	92,0
	gyakrabban	176	8,0	8,0	100,0
	Total	2188	98,9	100,0	
Missing	System	25	1,1		
Total		2213	100,0		

Van-e barátja, aki használt már drogot?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1365	61,7	62,0	62,0
	nem	836	37,8	38,0	100,0
	Total	2201	99,5	100,0	
Missing	System	12	,5		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	22	1,0	1,9	1,9
	marihuana	891	40,3	78,9	80,9
	heroin	8	,4	,7	81,6
	extasy	107	4,8	9,5	91,1
	hasis	5	,2	,4	91,5
	kokain	7	,3	,6	92,1
	speed	78	3,5	6,9	99,0
	crack	1	,0	,1	99,1
	legális szerek	3	,1	,3	99,4
	szipu	1	,0	,1	99,5
	gyógyszerek	5	,2	,4	99,9
	datura	1	,0	,1	100,0
	Total	1129	51,0	100,0	
Missing	System	1084	49,0		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	31	1,4	5,2	5,2
	marihuana	99	4,5	16,7	21,9
	heroin	13	,6	2,2	24,1
	extasy	196	8,9	33,1	57,2
	hasis	40	1,8	6,7	63,9
	kokain	12	,5	2,0	65,9
	speed	141	6,4	23,8	89,7
	ópium	3	,1	,5	90,2
	morfium	1	,0	,2	90,4
	ketamin	1	,0	,2	90,6
	xtc	1	,0	,2	90,7
	crack	1	,0	,2	90,9
	máktea	1	,0	,2	91,1
	amfetamin	3	,1	,5	91,6
	legális szerek	2	,1	,3	91,9
	dopping szerek	1	,0	,2	92,1
	házi készítésű pótszerek	1	,0	,2	92,2
	szipu	4	,2	,7	92,9
	gomba	4	,2	,7	93,6
	gyógyszerek	31	1,4	5,2	98,8
	drog	1	,0	,2	99,0
	rush	4	,2	,7	99,7
	meszkalin	2	,1	,3	100,0
	Total	593	26,8	100,0	
Missing	System	1620	73,2		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	21	,9	7,3	7,3
	marihuana	41	1,9	14,2	21,5
	heroin	11	,5	3,8	25,3
	extasy	85	3,8	29,4	54,7
	hasis	15	,7	5,2	59,9
	kokain	10	,5	3,5	63,3
	speed	86	3,9	29,8	93,1
	ópium	1	,0	,3	93,4
	crack	2	,1	,7	94,1
	máktea	2	,1	,7	94,8
	amphetamin	1	,0	,3	95,2
	szipu	1	,0	,3	95,5
	gomba	4	,2	1,4	96,9
	gyógyszerek	6	,3	2,1	99,0
	datura	1	,0	,3	99,3
	meszkalin	2	,1	,7	100,0
	Total	289	13,1	100,0	
Missing	System	1924	86,9		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	17	,8	13,3	13,3
	marihuana	11	,5	8,6	21,9
	heroin	2	,1	1,6	23,4
	extasy	17	,8	13,3	36,7
	hasis	11	,5	8,6	45,3
	kokain	21	,9	16,4	61,7
	speed	25	1,1	19,5	81,3
	morfium	1	,0	,8	82,0
	í-por	1	,0	,8	82,8
	ice por	1	,0	,8	83,6
	crack	4	,2	3,1	86,7
	máktea	1	,0	,8	87,5
	amphetamin	1	,0	,8	88,3
	házi készítésű pótszerek	1	,0	,8	89,1
	szipu	2	,1	1,6	90,6
	gomba	7	,3	5,5	96,1
	gyógyszerek	1	,0	,8	96,9
	rush	3	,1	2,3	99,2
	meszkalin	1	,0	,8	100,0
	Total	128	5,8	100,0	
Missing	System	2085	94,2		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	4	,2	17,4	17,4
	marihuana	1	,0	4,3	21,7
	heroin	2	,1	8,7	30,4
	extasy	1	,0	4,3	34,8
	hasis	4	,2	17,4	52,2
	kokain	3	,1	13,0	65,2
	speed	3	,1	13,0	78,3
	ketamin	2	,1	8,7	87,0
	gomba	2	,1	8,7	95,7
	datura	1	,0	4,3	100,0
	Total	23	1,0	100,0	
Missing	System	2190	99,0		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	LSD	2	,1	16,7	16,7
	kokain	4	,2	33,3	50,0
	speed	3	,1	25,0	75,0
	herbal drogok	1	,0	8,3	83,3
	crack	2	,1	16,7	100,0
	Total	12	,5	100,0	
Missing	System	2201	99,5		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kokain	1	,0	20,0	20,0
	speed	1	,0	20,0	40,0
	szípu	1	,0	20,0	60,0
	mervin	1	,0	20,0	80,0
	datura	1	,0	20,0	100,0
	Total	5	,2	100,0	
Missing	System	2208	99,8		
Total		2213	100,0		

melyik drogot használta a barátja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	heroin	1	,0	100,0	100,0
Missing	System	2212	100,0		
Total		2213	100,0		

Próbált már ki drogot?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	542	24,5	24,7	24,7
	nem	1655	74,8	75,3	100,0
	Total	2197	99,3	100,0	
Missing	System	16	,7		
Total		2213	100,0		

használt ópiát származékokat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	4	,2	,8	,8
	nem	514	23,2	99,2	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt házikészítésű vagy pót szereket

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	15	,7	2,9	2,9
	nem	503	22,7	97,1	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt legális szereket

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	5	,2	1,0	1,0
	nem	513	23,2	99,0	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt lsd-t vagy más hallucinogént

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	26	1,2	5,0	5,0
	nem	492	22,2	95,0	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt kokaint/cracket

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	7	,3	1,4	1,4
	nem	511	23,1	98,6	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt marihuana-t

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	490	22,1	94,6	94,6
	nem	28	1,3	5,4	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt rush-t

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	4	,2	,8	,8
	nem	514	23,2	99,2	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt gyógyszereket

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	5	,2	1,0	1,0
	nem	513	23,2	99,0	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt hasist

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	35	1,6	6,8	6,8
	nem	483	21,8	93,2	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt ecstasy-t

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	101	4,6	19,5	19,5
	nem	417	18,8	80,5	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt speed-et?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	66	3,0	12,7	12,7
	nem	452	20,4	87,3	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

használt sziput?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	6	,3	1,2	1,2
	nem	512	23,1	98,8	100,0
	Total	518	23,4	100,0	
Missing	System	1695	76,6		
Total		2213	100,0		

Hány évesen próbált ki drogot?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	7	1	,0	,2	,2
	8	1	,0	,2	,4
	9	1	,0	,2	,6
	12	2	,1	,4	,9
	13	9	,4	1,7	2,6
	14	50	2,3	9,4	12,0
	15	113	5,1	21,2	33,3
	16	177	8,0	33,3	66,5
	17	128	5,8	24,1	90,6
	18	44	2,0	8,3	98,9
	19	5	,2	,9	99,8
	20	1	,0	,2	100,0
	Total		532	24,0	100,0
Missing	System	1681	76,0		
Total		2213	100,0		

hány évesen anyagozott először

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	14 évesen vagy korábban	64	2,9	12,0	12,0
	15 évesen	113	5,1	21,2	33,3
	16 évesen	177	8,0	33,3	66,5
	17 évesen	128	5,8	24,1	90,6
	18 évesen vagy később	50	2,3	9,4	100,0
	Total	532	24,0	100,0	
Missing	System	1681	76,0		
Total		2213	100,0		

Használ: nyugtató

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1708	77,2	92,5	92,5
	ritkábban, mint havonta	96	4,3	5,2	97,7
	havonta 1-2X	24	1,1	1,3	99,0
	hetente	7	,3	,4	99,4
	hetente 3-4X	4	,2	,2	99,6
	naponta	8	,4	,4	100,0
	Total	1847	83,5	100,0	
Missing	System	366	16,5		
Total		2213	100,0		

Használ: oldószer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1823	82,4	98,9	98,9
	ritkábban, mint havonta	18	,8	1,0	99,8
	havonta 1-2X	2	,1	,1	99,9
	hetente	1	,0	,1	100,0
	Total	1844	83,3	100,0	
Missing	System	369	16,7		
Total		2213	100,0		

Használ: marihuana

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1491	67,4	80,3	80,3
	ritkábban, mint havonta	249	11,3	13,4	93,8
	havonta 1-2X	53	2,4	2,9	96,6
	hetente	31	1,4	1,7	98,3
	hetente 3-4X	15	,7	,8	99,1
	naponta	17	,8	,9	100,0
	Total	1856	83,9	100,0	
Missing	System	357	16,1		
Total		2213	100,0		

Használ: hasis

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1779	80,4	96,5	96,5
	ritkábban, mint havonta	46	2,1	2,5	99,0
	havonta 1-2X	14	,6	,8	99,8
	hetente	3	,1	,2	99,9
	hetente 3-4X	1	,0	,1	100,0
	Total	1843	83,3	100,0	
Missing	System	370	16,7		
Total		2213	100,0		

Használ: LSD

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1816	82,1	98,7	98,7
	ritkábban, mint havonta	21	,9	1,1	99,9
	havonta 1-2X	2	,1	,1	100,0
	Total	1839	83,1	100,0	
Missing	System	374	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: gombák

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1809	81,7	98,3	98,3
	ritkábban, mint havonta	22	1,0	1,2	99,5
	havonta 1-2X	8	,4	,4	99,9
	hetente	1	,0	,1	100,0
	Total	1840	83,1	100,0	
Missing	System	373	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: trip

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1830	82,7	99,6	99,6
	ritkábban, mint havonta	5	,2	,3	99,9
	havonta 1-2X	2	,1	,1	100,0
	Total	1837	83,0	100,0	
Missing	System	376	17,0		
Total		2213	100,0		

Használ: ecstasy

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1738	78,5	94,0	94,0
	ritkábban, mint havonta	71	3,2	3,8	97,9
	havonta 1-2X	26	1,2	1,4	99,3
	hetente	9	,4	,5	99,8
	hetente 3-4X	4	,2	,2	100,0
	Total	1848	83,5	100,0	
Missing	System	365	16,5		
Total		2213	100,0		

Használ: speed

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1754	79,3	95,1	95,1
	ritkábban, mint havonta	62	2,8	3,4	98,4
	havonta 1-2X	19	,9	1,0	99,5
	hetente	7	,3	,4	99,8
	hetente 3-4X	3	,1	,2	100,0
	Total	1845	83,4	100,0	
Missing	System	368	16,6		
Total		2213	100,0		

Használ: crack

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1833	82,8	99,7	99,7
	ritkábban, mint havonta	5	,2	,3	99,9
	havonta 1-2X	1	,0	,1	100,0
	Total	1839	83,1	100,0	
Missing	System	374	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: kokain

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1828	82,6	99,3	99,3
	ritkábban, mint havonta	9	,4	,5	99,8
	havonta 1-2X	3	,1	,2	100,0
	Total	1840	83,1	100,0	
Missing	System	373	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: heroin

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1836	83,0	99,8	99,8
	ritkábban, mint havonta	1	,0	,1	99,9
	havonta 1-2X	1	,0	,1	99,9
	naponta	1	,0	,1	100,0
	Total	1839	83,1	100,0	
Missing	System	374	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: máktea

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1823	82,4	99,2	99,2
	ritkábban, mint havonta	12	,5	,7	99,9
	havonta 1-2X	1	,0	,1	99,9
	hetente	1	,0	,1	100,0
	Total	1837	83,0	100,0	
Missing	System	376	17,0		
Total		2213	100,0		

Használ: a.szteroid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1811	81,8	98,5	98,5
	ritkábban, mint havonta	14	,6	,8	99,2
	havonta 1-2X	6	,3	,3	99,6
	hetente	2	,1	,1	99,7
	hetente 3-4X	3	,1	,2	99,8
	naponta	3	,1	,2	100,0
	Total	1839	83,1	100,0	
Missing	System	374	16,9		
Total		2213	100,0		

Használ: methadon

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1827	82,6	99,8	99,8
	ritkábban, mint havonta	2	,1	,1	99,9
	havonta 1-2X	1	,0	,1	100,0
	Total	1830	82,7	100,0	
Missing	System	383	17,3		
Total		2213	100,0		

Használ: egyéb

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	soha	1224	55,3	96,7	96,7
	ritkábban, mint havonta	26	1,2	2,1	98,7
	havonta 1-2X	6	,3	,5	99,2
	hetente	2	,1	,2	99,4
	hetente 3-4X	1	,0	,1	99,4
	naponta	7	,3	,6	100,0
	Total	1266	57,2	100,0	
Missing	System	947	42,8		
Total		2213	100,0		

drogprevalenciák

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem használt az elmúlt évben	1737	78,5	78,5	78,5
	ritkábban mint havonta	304	13,7	13,7	92,2
	havonta 1-2-szer	79	3,6	3,6	95,8
	hetente	42	1,9	1,9	97,7
	hetente 3-4-szer	24	1,1	1,1	98,8
	naponta	27	1,2	1,2	100,0
	Total	2213	100,0	100,0	

drogprevalenciák

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ritkábban mint havonta	304	13,7	63,9	63,9
	havonta 1-2-szer	79	3,6	16,6	80,5
	hetente	42	1,9	8,8	89,3
	hetente 3-4-szer	24	1,1	5,0	94,3
	naponta	27	1,2	5,7	100,0
	Total	476	21,5	100,0	
Missing	System	1737	78,5		
Total		2213	100,0		

Használt már többféle szert együtt?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	127	5,7	6,2	6,2
	nem	1915	86,5	93,8	100,0
	Total	2042	92,3	100,0	
Missing	System	171	7,7		
Total		2213	100,0		

Következmény:rendőrségi eljárás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	19	,9	1,3	1,3
	nem	1447	65,4	98,7	100,0
	Total	1466	66,2	100,0	
Missing	System	747	33,8		
Total		2213	100,0		

Következmény:bírósgai eljárás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	7	,3	,5	,5
	nem	1459	65,9	99,5	100,0
	Total	1466	66,2	100,0	
Missing	System	747	33,8		
Total		2213	100,0		

Következmény:szülőkkal konfl.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	77	3,5	5,2	5,2
	nem	1390	62,8	94,8	100,0
	Total	1467	66,3	100,0	
Missing	System	746	33,7		
Total		2213	100,0		

Következmény:barátokkal konfl.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	106	4,8	7,2	7,2
	nem	1361	61,5	92,8	100,0
	Total	1467	66,3	100,0	
Missing	System	746	33,7		
Total		2213	100,0		

Következmény:tanárokkal konfl.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	33	1,5	2,3	2,3
	nem	1433	64,8	97,7	100,0
	Total	1466	66,2	100,0	
Missing	System	747	33,8		
Total		2213	100,0		

Következmény:egészségi probl.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	49	2,2	3,3	3,3
	nem	1419	64,1	96,7	100,0
	Total	1468	66,3	100,0	
Missing	System	745	33,7		
Total		2213	100,0		

Következmény:elterelés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	5	,2	,3	,3
	nem	1461	66,0	99,7	100,0
	Total	1466	66,2	100,0	
Missing	System	747	33,8		
Total		2213	100,0		

Következmény:ambuláns kezelés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	5	,2	,3	,3
	nem	1461	66,0	99,7	100,0
	Total	1466	66,2	100,0	
Missing	System	747	33,8		
Total		2213	100,0		

Következmény:rehab. prog.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	3	,1	,2	,2
	nem	1458	65,9	99,8	100,0
	Total	1461	66,0	100,0	
Missing	System	752	34,0		
Total		2213	100,0		

droghasználat következményei

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	jogi következmény	10	,5	6,0	6,0
	társaskapcsolati köv.	98	4,4	58,3	64,3
	eü. következmény	21	,9	12,5	76,8
	jogi és eü.-i	1	,0	,6	77,4
	jogi és társas	8	,4	4,8	82,1
	eü.-i és társas	27	1,2	16,1	98,2
	mindhárom	3	,1	1,8	100,0
	Total	168	7,6	100,0	
Missing	System	2045	92,4		
Total		2213	100,0		

Melyik a legveszélyesebb drog?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egyik sem	9	,4	,5	,5
	LSD	78	3,5	4,1	4,5
	marihuana	52	2,3	2,7	7,2
	heroin	1141	51,6	59,4	66,6
	extasy	58	2,6	3,0	69,7
	hasis	30	1,4	1,6	71,2
	kokain	390	17,6	20,3	91,5
	speed	30	1,4	1,6	93,1
	ópium	1	,0	,1	93,1
	morfium	2	,1	,1	93,2
	nem tudom	8	,4	,4	93,6
	mindegyik	30	1,4	1,6	95,2
	crack	56	2,5	2,9	98,1
	máktea	4	,2	,2	98,3
	amfetamin	1	,0	,1	98,4
	legális szerek	2	,1	,1	98,5
	angyalpor	1	,0	,1	98,5
	dopping szerek	5	,2	,3	98,8
	szípu	9	,4	,5	99,3
	szintetikus szerek	1	,0	,1	99,3
	gomba	3	,1	,2	99,5
	methadon	8	,4	,4	99,9
	gyógyszerek	1	,0	,1	99,9
	datura	1	,0	,1	100,0
	Total	1921	86,8	100,0	
Missing	System	292	13,2		
Total		2213	100,0		

Melyik a legkevésbé veszélyes drog?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egyik sem	64	2,9	3,4	3,4
	LSD	28	1,3	1,5	4,8
	marihuana	1237	55,9	65,1	70,0
	heroin	8	,4	,4	70,4
	extasy	86	3,9	4,5	74,9
	hasis	15	,7	,8	75,7
	kokain	6	,3	,3	76,0
	speed	60	2,7	3,2	79,2
	nem tudom	5	,2	,3	79,5
	mindegyik	3	,1	,2	79,6
	crack	4	,2	,2	79,8
	máktea	55	2,5	2,9	82,7
	legális szerek	16	,7	,8	83,6
	dopping szerek	36	1,6	1,9	85,5
	házi készítésű pótszerek	2	,1	,1	85,6
	szipu	65	2,9	3,4	89,0
	gomba	13	,6	,7	89,7
	gyógyszerek	194	8,8	10,2	99,9
	rush	2	,1	,1	100,0
	Total	1899	85,8	100,0	
Missing	System	314	14,2		
Total		2213	100,0		

Info:szülő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	640	28,9	30,9	30,9
	2	414	18,7	20,0	50,9
	3	427	19,3	20,6	71,5
	4	225	10,2	10,9	82,4
	5	132	6,0	6,4	88,8
	6	233	10,5	11,2	100,0
	Total	2072	93,6	100,0	
Missing	System	141	6,4		
Total		2213	100,0		

Info:testvér

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,1	,1
	1	1208	54,6	60,6	60,6
	2	219	9,9	11,0	71,6
	3	213	9,6	10,7	82,3
	4	130	5,9	6,5	88,8
	5	98	4,4	4,9	93,7
	6	125	5,6	6,3	100,0
Total		1994	90,1	100,0	
Missing	System	219	9,9		
Total		2213	100,0		

Info:egyéb rokon

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	1303	58,9	64,9	65,0
	2	265	12,0	13,2	78,2
	3	211	9,5	10,5	88,7
	4	102	4,6	5,1	93,8
	5	56	2,5	2,8	96,6
	6	69	3,1	3,4	100,0
Total		2007	90,7	100,0	
Missing	System	206	9,3		
Total		2213	100,0		

Info:barát

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	228	10,3	10,9	11,0
	2	182	8,2	8,7	19,7
	3	357	16,1	17,1	36,8
	4	368	16,6	17,6	54,4
	5	387	17,5	18,5	73,0
	6	564	25,5	27,0	100,0
Total		2087	94,3	100,0	
Missing	System	126	5,7		
Total		2213	100,0		

Info:tanár

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	304	13,7	14,7	14,7
	2	244	11,0	11,8	26,5
	3	328	14,8	15,9	42,4
	4	349	15,8	16,9	59,3
	5	361	16,3	17,4	76,7
	6	482	21,8	23,3	100,0
	Total	2069	93,5	100,0	
Missing	System	144	6,5		
Total		2213	100,0		

Info:orvos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1055	47,7	51,8	51,8
	2	209	9,4	10,3	62,1
	3	164	7,4	8,1	70,1
	4	161	7,3	7,9	78,0
	5	130	5,9	6,4	84,4
	6	317	14,3	15,6	100,0
	Total	2036	92,0	100,0	
Missing	System	177	8,0		
Total		2213	100,0		

Info:védőnő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	1127	50,9	55,2	55,3
	2	168	7,6	8,2	63,5
	3	147	6,6	7,2	70,7
	4	165	7,5	8,1	78,8
	5	150	6,8	7,4	86,2
	6	282	12,7	13,8	100,0
	Total	2040	92,2	100,0	
Missing	System	173	7,8		
Total		2213	100,0		

Info:tévé

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	149	6,7	7,1	7,2
	2	218	9,9	10,4	17,6
	3	370	16,7	17,7	35,2
	4	458	20,7	21,9	57,1
	5	429	19,4	20,5	77,6
	6	470	21,2	22,4	100,0
	Total	2095	94,7	100,0	
Missing	System	118	5,3		
Total		2213	100,0		

Info:rádió

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	844	38,1	41,4	41,4
	2	307	13,9	15,0	56,5
	3	298	13,5	14,6	71,1
	4	258	11,7	12,6	83,7
	5	170	7,7	8,3	92,1
	6	162	7,3	7,9	100,0
	Total	2040	92,2	100,0	
Missing	System	173	7,8		
Total		2213	100,0		

Info:internet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	939	42,4	46,0	46,0
	2	183	8,3	9,0	55,0
	3	212	9,6	10,4	65,4
	4	218	9,9	10,7	76,1
	5	186	8,4	9,1	85,2
	6	303	13,7	14,8	100,0
	Total	2042	92,3	100,0	
Missing	System	171	7,7		
Total		2213	100,0		

Info:újság

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	452	20,4	21,9	22,0
	2	288	13,0	14,0	35,9
	3	408	18,4	19,8	55,7
	4	328	14,8	15,9	71,6
	5	292	13,2	14,2	85,8
	6	293	13,2	14,2	100,0
	Total	2062	93,2	100,0	
Missing	System	151	6,8		
Total		2213	100,0		

Info:könyv

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	765	34,6	37,5	37,6
	2	264	11,9	13,0	50,5
	3	248	11,2	12,2	62,7
	4	234	10,6	11,5	74,2
	5	202	9,1	9,9	84,1
	6	324	14,6	15,9	100,0
	Total	2038	92,1	100,0	
Missing	System	175	7,9		
Total		2213	100,0		

Info:rendőr

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,0	,0	,0
	1	1282	57,9	62,8	62,8
	2	111	5,0	5,4	68,3
	3	123	5,6	6,0	74,3
	4	96	4,3	4,7	79,0
	5	144	6,5	7,1	86,0
	6	285	12,9	14,0	100,0
	Total	2042	92,3	100,0	
Missing	System	171	7,7		
Total		2213	100,0		

Info:pszichológus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1706	77,1	84,4	84,4
	2	74	3,3	3,7	88,1
	3	64	2,9	3,2	91,2
	4	59	2,7	2,9	94,2
	5	52	2,3	2,6	96,7
	6	66	3,0	3,3	100,0
	Total	2021	91,3	100,0	
Missing	System	192	8,7		
Total		2213	100,0		

Info:volt függő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1247	56,3	61,5	61,5
	2	86	3,9	4,2	65,8
	3	93	4,2	4,6	70,4
	4	113	5,1	5,6	76,0
	5	118	5,3	5,8	81,8
	6	369	16,7	18,2	100,0
	Total	2026	91,5	100,0	
Missing	System	187	8,5		
Total		2213	100,0		

Info:szocmunkás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1606	72,6	79,7	79,7
	2	76	3,4	3,8	83,5
	3	87	3,9	4,3	87,8
	4	65	2,9	3,2	91,0
	5	72	3,3	3,6	94,6
	6	109	4,9	5,4	100,0
	Total	2015	91,1	100,0	
Missing	System	198	8,9		
Total		2213	100,0		

Info:kortárssegítő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1475	66,7	73,5	73,5
	2	97	4,4	4,8	78,4
	3	106	4,8	5,3	83,6
	4	80	3,6	4,0	87,6
	5	88	4,0	4,4	92,0
	6	160	7,2	8,0	100,0
	Total	2006	90,6	100,0	
Missing	System	207	9,4		
Total		2213	100,0		

Info:egyházi személy

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1788	80,8	88,9	88,9
	2	68	3,1	3,4	92,2
	3	52	2,3	2,6	94,8
	4	40	1,8	2,0	96,8
	5	19	,9	,9	97,8
	6	45	2,0	2,2	100,0
	Total	2012	90,9	100,0	
Missing	System	201	9,1		
Total		2213	100,0		

Info:egyéb

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	540	24,4	89,7	89,7
	2	6	,3	1,0	90,7
	3	7	,3	1,2	91,9
	4	5	,2	,8	92,7
	5	4	,2	,7	93,4
	6	40	1,8	6,6	100,0
	Total	602	27,2	100,0	
Missing	System	1611	72,8		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:rendőr

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	635	28,7	29,0	29,0
	nem	1558	70,4	71,0	100,0
	Total	2193	99,1	100,0	
Missing	System	20	,9		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:orvos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	990	44,7	45,2	45,2
	nem	1202	54,3	54,8	100,0
	Total	2192	99,1	100,0	
Missing	System	21	,9		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:védőnő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	252	11,4	11,5	11,5
	nem	1939	87,6	88,5	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:pszichológus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	573	25,9	26,2	26,2
	nem	1618	73,1	73,8	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:volt függő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1720	77,7	78,4	78,4
	nem	474	21,4	21,6	100,0
	Total	2194	99,1	100,0	
Missing	System	19	,9		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:szocmunkás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	213	9,6	9,7	9,7
	nem	1978	89,4	90,3	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:pedagógus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	289	13,1	13,2	13,2
	nem	1901	85,9	86,8	100,0
	Total	2190	99,0	100,0	
Missing	System	23	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:kortárssegítő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	397	17,9	18,1	18,1
	nem	1794	81,1	81,9	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:drogosok szülei

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	947	42,8	43,2	43,2
	nem	1243	56,2	56,8	100,0
	Total	2190	99,0	100,0	
Missing	System	23	1,0		
Total		2213	100,0		

Alkalmas:egyházi személy

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	72	3,3	3,3	3,3
	nem	2118	95,7	96,7	100,0
	Total	2190	99,0	100,0	
Missing	System	23	1,0		
Total		2213	100,0		

drogprev:hasznos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	138	6,2	9,5	9,5
	2	128	5,8	8,8	18,2
	3	269	12,2	18,4	36,6
	4	223	10,1	15,3	51,9
	5	226	10,2	15,5	67,4
	pontosan így van	476	21,5	32,6	100,0
	Total	1460	66,0	100,0	
Missing	System	753	34,0		
Total		2213	100,0		

drogprev:hiteles

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	187	8,5	13,1	13,1
	2	139	6,3	9,8	22,9
	3	249	11,3	17,5	40,4
	4	262	11,8	18,4	58,8
	5	236	10,7	16,6	75,4
	pontosan így van	351	15,9	24,6	100,0
	Total	1424	64,3	100,0	
Missing	System	789	35,7		
Total		2213	100,0		

drogprev:lógás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	316	14,3	22,2	22,2
	2	178	8,0	12,5	34,7
	3	140	6,3	9,8	44,5
	4	105	4,7	7,4	51,9
	5	123	5,6	8,6	60,5
	pontosan így van	563	25,4	39,5	100,0
	Total	1425	64,4	100,0	
Missing	System	788	35,6		
Total		2213	100,0		

drogprev:kevés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	235	10,6	16,5	16,5
	2	125	5,6	8,8	25,3
	3	216	9,8	15,2	40,4
	4	170	7,7	11,9	52,4
	5	208	9,4	14,6	67,0
	pontosan így van	470	21,2	33,0	100,0
	Total	1424	64,3	100,0	
Missing	System	789	35,7		
Total		2213	100,0		

drogprev:tanárok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	737	33,3	52,9	52,9
	2	212	9,6	15,2	68,2
	3	233	10,5	16,7	84,9
	4	109	4,9	7,8	92,7
	5	48	2,2	3,4	96,2
	pontosan így van	53	2,4	3,8	100,0
	Total	1392	62,9	100,0	
Missing	System	821	37,1		
Total		2213	100,0		

drogprev:nem érdekel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	610	27,6	42,8	42,8
	2	149	6,7	10,5	53,3
	3	181	8,2	12,7	66,0
	4	136	6,1	9,5	75,5
	5	75	3,4	5,3	80,8
	pontosan így van	274	12,4	19,2	100,0
	Total	1425	64,4	100,0	
Missing	System	788	35,6		
Total		2213	100,0		

drogprev:nem jó semmire

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	829	37,5	58,7	58,7
	2	173	7,8	12,2	70,9
	3	163	7,4	11,5	82,4
	4	102	4,6	7,2	89,7
	5	58	2,6	4,1	93,8
	pontosan így van	88	4,0	6,2	100,0
	Total	1413	63,8	100,0	
Missing	System	800	36,2		
Total		2213	100,0		

drogprev: jó hangulat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	221	10,0	15,7	15,7
	2	137	6,2	9,7	25,4
	3	295	13,3	21,0	46,4
	4	223	10,1	15,8	62,3
	5	235	10,6	16,7	79,0
	pontosan így van	296	13,4	21,0	100,0
	Total	1407	63,6	100,0	
Missing	System	806	36,4		
Total		2213	100,0		

drogprev: semmi új

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	817	36,9	57,7	57,7
	2	164	7,4	11,6	69,2
	3	147	6,6	10,4	79,6
	4	66	3,0	4,7	84,3
	5	70	3,2	4,9	89,2
	pontosan így van	153	6,9	10,8	100,0
	Total	1417	64,0	100,0	
Missing	System	796	36,0		
Total		2213	100,0		

szeretne-e továbbtanulni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	2092	94,5	95,0	95,0
	nem	109	4,9	5,0	100,0
	Total	2201	99,5	100,0	
Missing	System	12	,5		
Total		2213	100,0		

milyen foglalkozást szeretne

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	szakképzett fizikai	473	21,4	26,1	26,1
	mg.-i fizikai	20	,9	1,1	27,2
	alacsonyan képzett szellemi	59	2,7	3,3	30,5
	diplomás szellemi	1203	54,4	66,5	97,0
	mg.-i diplomás	24	1,1	1,3	98,3
	vezető	20	,9	1,1	99,4
	vállalkozó	11	,5	,6	100,0
	Total	1810	81,8	100,0	
Missing	System	403	18,2		
Total		2213	100,0		

Jövő megítélése

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	optimista	1720	77,7	79,2	79,2
	pesszimista	452	20,4	20,8	100,0
	Total	2172	98,1	100,0	
Missing	System	41	1,9		
Total		2213	100,0		

Tudás az osztályban

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	legjobbak között	445	20,1	20,3	20,3
	átlagos	1601	72,3	73,2	93,5
	szerényebb	142	6,4	6,5	100,0
	Total	2188	98,9	100,0	
Missing	System	25	1,1		
Total		2213	100,0		

iskolán kívüli tevékenység

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1384	62,5	63,0	63,0
	nem	812	36,7	37,0	100,0
	Total	2196	99,2	100,0	
Missing	System	17	,8		
Total		2213	100,0		

Van-e baráti kör?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1963	88,7	89,3	89,3
	nem	236	10,7	10,7	100,0
	Total	2199	99,4	100,0	
Missing	System	14	,6		
Total		2213	100,0		

napi tévézéssel töltött órák száma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	73	3,3	3,4	3,4
	,10	4	,2	,2	3,5
	,15	2	,1	,1	3,6
	,20	1	,0	,0	3,7
	,25	5	,2	,2	3,9
	,30	1	,0	,0	4,0
	,50	117	5,3	5,4	9,3
	,58	1	,0	,0	9,4
	,75	2	,1	,1	9,5
	1,00	420	19,0	19,3	28,8
	1,20	1	,0	,0	28,9
	1,25	1	,0	,0	28,9
	1,50	118	5,3	5,4	34,3
	2,00	545	24,6	25,1	59,4
	2,50	88	4,0	4,1	63,5
	3,00	312	14,1	14,4	77,9
	3,50	30	1,4	1,4	79,2
	4,00	192	8,7	8,8	88,1
	4,50	17	,8	,8	88,9
	5,00	111	5,0	5,1	94,0
	5,50	10	,5	,5	94,4
	6,00	51	2,3	2,3	96,8
	6,50	2	,1	,1	96,9
	7,00	21	,9	1,0	97,8
	7,50	1	,0	,0	97,9
	8,00	19	,9	,9	98,8
	9,00	5	,2	,2	99,0
	10,00	16	,7	,7	99,7
	12,00	2	,1	,1	99,8
	13,00	1	,0	,0	99,9
	24,00	3	,1	,1	100,0
	Total	2172	98,1	100,0	
Missing	System	41	1,9		
Total		2213	100,0		

kedvenc tv műsor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hír/dokumentum	74	3,3	4,7	4,7
	zene	72	3,3	4,6	9,2
	dél-am.-i sorozatok	69	3,1	4,4	13,6
	más sorozatok	653	29,5	41,4	55,0
	valóság/kibeszélő	212	9,6	13,4	68,4
	show-k/bulvár				
	ismeretterjesztő	49	2,2	3,1	71,5
	sport	116	5,2	7,3	78,8
	szórakoztató	163	7,4	10,3	89,2
	művész film	2	,1	,1	89,3
	quiz	91	4,1	5,8	95,1
	animáció	61	2,8	3,9	98,9
	erotika/sex/porno	17	,8	1,1	100,0
	Total	1579	71,4	100,0	
Missing	System	634	28,6		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:szórakozás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	538	24,3	24,5	24,5
	inkább rossz	816	36,9	37,2	61,7
	inkább jó	635	28,7	28,9	90,6
	nagyon jó	206	9,3	9,4	100,0
	Total	2195	99,2	100,0	
Missing	System	18	,8		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:sport

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	293	13,2	13,4	13,4
	inkább rossz	664	30,0	30,3	43,6
	inkább jó	906	40,9	41,3	84,9
	nagyon jó	331	15,0	15,1	100,0
	Total	2194	99,1	100,0	
Missing	System	19	,9		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:tanulás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	232	10,5	10,6	10,6
	inkább rossz	573	25,9	26,2	36,8
	inkább jó	1002	45,3	45,8	82,6
	nagyon jó	380	17,2	17,4	100,0
	Total	2187	98,8	100,0	
Missing	System	26	1,2		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:egészség

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	217	9,8	9,9	9,9
	inkább rossz	596	26,9	27,2	37,0
	inkább jó	955	43,2	43,5	80,5
	nagyon jó	427	19,3	19,5	100,0
	Total	2195	99,2	100,0	
Missing	System	18	,8		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:munkavállalás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	825	37,3	37,8	37,8
	inkább rossz	904	40,8	41,4	79,2
	inkább jó	379	17,1	17,4	96,5
	nagyon jó	76	3,4	3,5	100,0
	Total	2184	98,7	100,0	
Missing	System	29	1,3		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:ismerkedés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	200	9,0	9,1	9,1
	inkább rossz	551	24,9	25,1	34,2
	inkább jó	955	43,2	43,5	77,7
	nagyon jó	490	22,1	22,3	100,0
	Total	2196	99,2	100,0	
Missing	System	17	,8		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:otthonszerzés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	550	24,9	25,1	25,1
	inkább rossz	858	38,8	39,2	64,4
	inkább jó	621	28,1	28,4	92,7
	nagyon jó	159	7,2	7,3	100,0
	Total	2188	98,9	100,0	
Missing	System	25	1,1		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:tömegközlekedés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	508	23,0	23,2	23,2
	inkább rossz	669	30,2	30,5	53,7
	inkább jó	773	34,9	35,3	89,0
	nagyon jó	241	10,9	11,0	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

Lakóhelyen:kulturális prog.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon rossz	534	24,1	24,4	24,4
	inkább rossz	787	35,6	35,9	60,3
	inkább jó	674	30,5	30,7	91,0
	nagyon jó	197	8,9	9,0	100,0
	Total	2192	99,1	100,0	
Missing	System	21	,9		
Total		2213	100,0		

minden rendőr rossz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	256	11,6	11,7	11,7
	alig van így	770	34,8	35,2	46,9
	többé-kevésbé így	979	44,2	44,8	91,7
	pontosan így van	182	8,2	8,3	100,0
	Total	2187	98,8	100,0	
Missing	System	26	1,2		
Total		2213	100,0		

ellenségeskedés fiatalokkal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	377	17,0	17,4	17,4
	alig van így	812	36,7	37,4	54,7
	többé-kevésbé így	749	33,8	34,5	89,2
	pontosan így van	234	10,6	10,8	100,0
	Total	2172	98,1	100,0	
Missing	System	41	1,9		
Total		2213	100,0		

a társadalom sokat tesz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	399	18,0	18,4	18,4
	alig van így	882	39,9	40,7	59,1
	többé-kevésbé így	814	36,8	37,5	96,6
	pontosan így van	73	3,3	3,4	100,0
	Total	2168	98,0	100,0	
Missing	System	45	2,0		
Total		2213	100,0		

vissza kell vágni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	140	6,3	6,4	6,4
	alig van így	342	15,5	15,7	22,2
	többé-kevésbé így	807	36,5	37,2	59,3
	pontosan így van	883	39,9	40,7	100,0
	Total	2172	98,1	100,0	
Missing	System	41	1,9		
Total		2213	100,0		

sokat köszönhet a szülőknek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	23	1,0	1,1	1,1
	alig van így	59	2,7	2,7	3,8
	többé-kevésbé így	317	14,3	14,5	18,3
	pontosan így van	1785	80,7	81,7	100,0
	Total	2184	98,7	100,0	
Missing	System	29	1,3		
Total		2213	100,0		

szülőt meg kell érteni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	67	3,0	3,1	3,1
	alig van így	103	4,7	4,7	7,8
	többé-kevésbé így	695	31,4	31,8	39,6
	pontosan így van	1319	59,6	60,4	100,0
	Total	2184	98,7	100,0	
Missing	System	29	1,3		
Total		2213	100,0		

felnőttek nem értenek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	91	4,1	4,2	4,2
	alig van így	373	16,9	17,1	21,2
	többé-kevésbé így	1087	49,1	49,7	71,0
	pontosan így van	634	28,6	29,0	100,0
	Total	2185	98,7	100,0	
Missing	System	28	1,3		
Total		2213	100,0		

saját tapasztalatra

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	522	23,6	23,9	23,9
	alig van így	752	34,0	34,4	58,3
	többé-kevésbé így	702	31,7	32,1	90,5
	pontosan így van	208	9,4	9,5	100,0
	Total	2184	98,7	100,0	
Missing	System	29	1,3		
Total		2213	100,0		

barátaimtól többet tanulok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	552	24,9	25,2	25,2
	alig van így	780	35,2	35,6	60,8
	többé-kevésbé így	615	27,8	28,1	88,9
	pontosan így van	244	11,0	11,1	100,0
	Total	2191	99,0	100,0	
Missing	System	22	1,0		
Total		2213	100,0		

szülők beleszólnak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs így	655	29,6	29,9	29,9
	alig van így	768	34,7	35,0	64,9
	többé-kevésbé így	484	21,9	22,1	87,0
	pontosan így van	285	12,9	13,0	100,0
	Total	2192	99,1	100,0	
Missing	System	21	,9		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:foci

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	416	18,8	19,1	19,1
	tetszenek	464	21,0	21,3	40,4
	közömbösek	945	42,7	43,4	83,9
	nem tetszenek	322	14,6	14,8	98,7
	ellenségeim	12	,5	,6	99,2
	nem tudom, kik	17	,8	,8	100,0
	Total	2176	98,3	100,0	
Missing	System	37	1,7		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:diszkó

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	651	29,4	30,0	30,0
	tetszenek	390	17,6	18,0	47,9
	közömbösek	609	27,5	28,0	76,0
	nem tetszenek	429	19,4	19,8	95,7
	ellenségeim	78	3,5	3,6	99,3
	nem tudom, kik	15	,7	,7	100,0
	Total	2172	98,1	100,0	
Missing	System	41	1,9		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:rock

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	217	9,8	10,0	10,0
	tetszenek	363	16,4	16,8	26,8
	közömbösek	670	30,3	31,0	57,8
	nem tetszenek	751	33,9	34,7	92,5
	ellenségeim	106	4,8	4,9	97,4
	nem tudom, kik	56	2,5	2,6	100,0
	Total	2163	97,7	100,0	
Missing	System	50	2,3		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:rasszisták

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	78	3,5	3,6	3,6
	tetszenek	122	5,5	5,7	9,3
	közömbösek	349	15,8	16,2	25,4
	nem tetszenek	1142	51,6	52,9	78,4
	ellenségeim	389	17,6	18,0	96,4
	nem tudom, kik	78	3,5	3,6	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:szepták

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	11	,5	,5	,5
	tetszenek	61	2,8	2,8	3,4
	közömbösek	382	17,3	17,8	21,2
	nem tetszenek	1233	55,7	57,5	78,6
	ellenségeim	376	17,0	17,5	96,1
	nem tudom, kik	83	3,8	3,9	100,0
	Total	2146	97,0	100,0	
Missing	System	67	3,0		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:környezetvédők

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	269	12,2	12,5	12,5
	tetszenek	1179	53,3	54,8	67,3
	közömbösek	548	24,8	25,5	92,7
	nem tetszenek	104	4,7	4,8	97,5
	ellenségeim	23	1,0	1,1	98,6
	nem tudom, kik	30	1,4	1,4	100,0
	Total	2153	97,3	100,0	
Missing	System	60	2,7		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:computer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	364	16,4	16,9	16,9
	tetszenek	339	15,3	15,7	32,6
	közömbösek	970	43,8	45,0	77,6
	nem tetszenek	415	18,8	19,2	96,8
	ellenségeim	43	1,9	2,0	98,8
	nem tudom, kik	26	1,2	1,2	100,0
	Total	2157	97,5	100,0	
Missing	System	56	2,5		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:kábítószer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	93	4,2	4,3	4,3
	tetszenek	89	4,0	4,1	8,5
	közömbösek	439	19,8	20,5	28,9
	nem tetszenek	1060	47,9	49,4	78,3
	ellenségeim	420	19,0	19,6	97,9
	nem tudom, kik	45	2,0	2,1	100,0
	Total	2146	97,0	100,0	
Missing	System	67	3,0		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:motor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	451	20,4	20,8	20,8
	tetszenek	833	37,6	38,4	59,3
	közömbösek	704	31,8	32,5	91,7
	nem tetszenek	142	6,4	6,6	98,3
	ellenségeim	17	,8	,8	99,1
	nem tudom, kik	20	,9	,9	100,0
	Total	2167	97,9	100,0	
Missing	System	46	2,1		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:punk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	61	2,8	2,8	2,8
	tetszenek	280	12,7	13,0	15,8
	közömbösek	809	36,6	37,5	53,3
	nem tetszenek	773	34,9	35,8	89,1
	ellenségeim	167	7,5	7,7	96,8
	nem tudom, kik	68	3,1	3,2	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:anarchista

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	39	1,8	1,8	1,8
	tetszenek	114	5,2	5,3	7,1
	közömbösek	666	30,1	30,9	38,1
	nem tetszenek	914	41,3	42,5	80,5
	ellenségeim	204	9,2	9,5	90,0
	nem tudom, kik	215	9,7	10,0	100,0
	Total	2152	97,2	100,0	
Missing	System	61	2,8		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:eu ellenző

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	105	4,7	4,9	4,9
	tetszenek	150	6,8	7,0	11,9
	közömbösek	1063	48,0	49,6	61,5
	nem tetszenek	588	26,6	27,5	89,0
	ellenségeim	107	4,8	5,0	94,0
	nem tudom, kik	129	5,8	6,0	100,0
	Total	2142	96,8	100,0	
Missing	System	71	3,2		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:party

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	757	34,2	35,1	35,1
	tetszenek	548	24,8	25,4	60,5
	közömbösek	625	28,2	29,0	89,5
	nem tetszenek	180	8,1	8,3	97,8
	ellenségeim	24	1,1	1,1	98,9
	nem tudom, kik	23	1,0	1,1	100,0
	Total	2157	97,5	100,0	
Missing	System	56	2,5		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:homo

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	20	,9	,9	,9
	tetszenek	125	5,6	5,8	6,7
	közömbösek	1047	47,3	48,6	55,3
	nem tetszenek	636	28,7	29,5	84,9
	ellenségeim	275	12,4	12,8	97,6
	nem tudom, kik	51	2,3	2,4	100,0
	Total	2154	97,3	100,0	
Missing	System	59	2,7		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:feministák

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	40	1,8	1,9	1,9
	tetszenek	162	7,3	7,6	9,5
	közömbösek	911	41,2	42,9	52,4
	nem tetszenek	599	27,1	28,2	80,6
	ellenségeim	118	5,3	5,6	86,2
	nem tudom, kik	294	13,3	13,8	100,0
	Total	2124	96,0	100,0	
Missing	System	89	4,0		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:vallásos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	384	17,4	17,8	17,8
	tetszenek	293	13,2	13,6	31,4
	közömbösek	1137	51,4	52,8	84,2
	nem tetszenek	237	10,7	11,0	95,2
	ellenségeim	66	3,0	3,1	98,2
	nem tudom, kik	38	1,7	1,8	100,0
	Total	2155	97,4	100,0	
Missing	System	58	2,6		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:hajléktalan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	7	,3	,3	,3
	tetszenek	74	3,3	3,4	3,8
	közömbösek	1069	48,3	49,8	53,6
	nem tetszenek	877	39,6	40,8	94,4
	ellenségeim	69	3,1	3,2	97,6
	nem tudom, kik	51	2,3	2,4	100,0
	Total	2147	97,0	100,0	
Missing	System	66	3,0		
Total		2213	100,0		

Csoporthoz:roma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	én is ilyen vagyok	46	2,1	2,1	2,1
	tetszenek	68	3,1	3,1	5,3
	közömbösek	799	36,1	36,9	42,1
	nem tetszenek	774	35,0	35,7	77,8
	ellenségeim	442	20,0	20,4	98,2
	nem tudom, kik	39	1,8	1,8	100,0
	Total	2168	98,0	100,0	
Missing	System	45	2,0		
Total		2213	100,0		

Szülők jövedelméből

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon jól élünk	207	9,4	9,5	9,5
	elég jól kijövünk	1151	52,0	52,9	62,4
	megszorításokkal	749	33,8	34,4	96,8
	szegények vagyunk	69	3,1	3,2	100,0
	Total	2176	98,3	100,0	
Missing	System	37	1,7		
Total		2213	100,0		

zsebpénz rendszeressége

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hetente kap	700	31,6	32,2	32,2
	havonta kap	496	22,4	22,8	55,0
	nem kap	343	15,5	15,8	70,8
	mindig kap, ha kér	636	28,7	29,2	100,0
	Total	2175	98,3	100,0	
Missing	System	38	1,7		
Total		2213	100,0		

kedvenc zenei irányzat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs/mindenevő	283	12,8	14,4	14,4
	party/techno/hause...	378	17,1	19,2	33,6
	disco/hip-hop	319	14,4	16,2	49,8
	komolyzene/népzene	20	,9	1,0	50,8
	rock/punk/metal	466	21,1	23,7	74,5
	jazz/blues/raggie	34	1,5	1,7	76,2
	pop	255	11,5	13,0	89,2
	egyéb	30	1,4	1,5	90,7
	word/funky/rnb...	90	4,1	4,6	95,3
	rap/break	93	4,2	4,7	100,0
	Total	1968	88,9	100,0	
Missing	System	245	11,1		
Total		2213	100,0		

Mennyi időt:házi feladatra

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	106	4,8	4,9
	,01	1	,0	5,0
	,30	1	,0	5,0
	,36	1	,0	5,1
	,50	18	,8	5,9
	1,00	207	9,4	15,5
	1,50	22	1,0	16,6
	2,00	271	12,2	29,2
	2,50	15	,7	29,9
	3,00	227	10,3	40,4
	3,50	11	,5	40,9
	4,00	153	6,9	48,1
	4,50	8	,4	48,4
	5,00	217	9,8	58,5
	5,50	7	,3	58,9
	6,00	115	5,2	64,2
	6,50	3	,1	64,4
	7,00	51	2,3	66,7
	7,50	2	,1	66,8
	8,00	82	3,7	70,6
	9,00	23	1,0	71,7
	10,00	223	10,1	82,1
	10,50	2	,1	82,2
	11,00	10	,5	82,6
	12,00	61	2,8	85,5
	13,00	8	,4	85,9
	14,00	25	1,1	87,0
	15,00	104	4,7	91,9
	16,00	12	,5	92,4
	16,50	1	,0	92,5
	17,00	5	,2	92,7
	18,00	12	,5	93,3
	19,00	1	,0	93,3
	20,00	53	2,4	95,8
	21,00	15	,7	96,5
	22,00	5	,2	96,7
	23,00	1	,0	96,7
	24,00	9	,4	97,2
	25,00	17	,8	98,0
	26,00	1	,0	98,0
	27,00	1	,0	98,0
	28,00	2	,1	98,1
	30,00	15	,7	98,8
	32,00	1	,0	98,9
	32,50	1	,0	98,9
	35,00	2	,1	99,0
	37,00	2	,1	99,1
	38,00	1	,0	99,2
	40,00	7	,3	99,5
	44,00	1	,0	99,5
	45,00	1	,0	99,6
	48,00	2	,1	99,7
	49,00	1	,0	99,7
	50,00	3	,1	99,9
	55,00	2	,1	100,0
	59,00	1	,0	100,0
	Total	2149	97,1	100,0
Missing	System	64	2,9	
Total		2213	100,0	

Mennyi időt:(házi)munkára

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
,00	279	12,6	13,5	13,5
,10	2	,1	,1	13,6
,25	1	,0	,0	13,6
,50	46	2,1	2,2	15,9
1,00	385	17,4	18,6	34,5
1,50	27	1,2	1,3	35,8
2,00	420	19,0	20,3	56,1
2,50	10	,5	,5	56,6
3,00	215	9,7	10,4	67,0
3,50	3	,1	,1	67,2
4,00	134	6,1	6,5	73,6
4,50	2	,1	,1	73,7
5,00	178	8,0	8,6	82,3
5,50	3	,1	,1	82,5
5,60	1	,0	,0	82,5
6,00	57	2,6	2,8	85,3
6,50	1	,0	,0	85,3
6,60	1	,0	,0	85,4
7,00	37	1,7	1,8	87,2
7,50	1	,0	,0	87,2
8,00	54	2,4	2,6	89,8
9,00	6	,3	,3	90,1
10,00	81	3,7	3,9	94,0
11,00	1	,0	,0	94,1
12,00	13	,6	,6	94,7
13,00	4	,2	,2	94,9
14,00	12	,5	,6	95,5
15,00	15	,7	,7	96,2
15,50	1	,0	,0	96,3
16,00	5	,2	,2	96,5
17,00	1	,0	,0	96,6
18,00	2	,1	,1	96,7
20,00	25	1,1	1,2	97,9
21,00	7	,3	,3	98,2
22,50	1	,0	,0	98,3
23,00	1	,0	,0	98,3
24,00	6	,3	,3	98,6
25,00	3	,1	,1	98,7
26,00	1	,0	,0	98,8
28,00	1	,0	,0	98,8
30,00	8	,4	,4	99,2
35,00	2	,1	,1	99,3
36,00	2	,1	,1	99,4
40,00	5	,2	,2	99,7
45,00	1	,0	,0	99,7
48,00	3	,1	,1	99,9
50,00	3	,1	,1	100,0
Total	2067	93,4	100,0	
Missing				
System	146	6,6		
Total	2213	100,0		

Mennyi időt:nem iskolai tanulásra

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
,00	579	26,2	29,0	29,0
,50	20	,9	1,0	30,0
,55	1	,0	,1	30,1
,75	1	,0	,1	30,1
1,00	337	15,2	16,9	47,0
1,50	15	,7	,8	47,8
2,00	353	16,0	17,7	65,5
2,50	8	,4	,4	65,9
3,00	210	9,5	10,5	76,4
3,50	4	,2	,2	76,6
4,00	97	4,4	4,9	81,5
4,50	5	,2	,3	81,7
5,00	123	5,6	6,2	87,9
6,00	61	2,8	3,1	90,9
7,00	26	1,2	1,3	92,2
8,00	26	1,2	1,3	93,5
8,50	1	,0	,1	93,6
9,00	12	,5	,6	94,2
10,00	55	2,5	2,8	96,9
12,00	6	,3	,3	97,2
13,00	2	,1	,1	97,3
14,00	4	,2	,2	97,5
15,00	12	,5	,6	98,1
16,00	3	,1	,2	98,3
17,00	2	,1	,1	98,4
18,00	2	,1	,1	98,5
19,00	1	,0	,1	98,5
20,00	11	,5	,6	99,1
21,00	4	,2	,2	99,3
22,00	2	,1	,1	99,4
23,00	1	,0	,1	99,4
24,00	2	,1	,1	99,5
25,00	2	,1	,1	99,6
28,00	2	,1	,1	99,7
30,00	1	,0	,1	99,8
32,00	1	,0	,1	99,8
34,00	1	,0	,1	99,9
37,00	1	,0	,1	99,9
48,00	1	,0	,1	100,0
Total	1995	90,1	100,0	
Missing System	218	9,9		
Total	2213	100,0		

Szabadidő múlt szombaton

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	42	1,9	2,0	2,0
	1,00	23	1,0	1,1	3,1
	1,50	1	,0	,0	3,1
	2,00	71	3,2	3,4	6,5
	2,50	1	,0	,0	6,5
	3,00	52	2,3	2,5	9,0
	3,50	5	,2	,2	9,2
	4,00	95	4,3	4,5	13,7
	4,50	4	,2	,2	13,9
	5,00	170	7,7	8,0	21,9
	5,50	5	,2	,2	22,1
	6,00	146	6,6	6,9	29,0
	6,50	3	,1	,1	29,2
	7,00	56	2,5	2,6	31,8
	7,50	3	,1	,1	32,0
	8,00	141	6,4	6,7	38,6
	9,00	14	,6	,7	39,3
	10,00	260	11,7	12,3	51,6
	11,00	5	,2	,2	51,8
	12,00	171	7,7	8,1	59,9
	12,50	1	,0	,0	59,9
	13,00	10	,5	,5	60,4
	14,00	23	1,0	1,1	61,5
	15,00	30	1,4	1,4	62,9
	16,00	32	1,4	1,5	64,4
	17,00	3	,1	,1	64,5
	18,00	43	1,9	2,0	66,6
	19,00	4	,2	,2	66,8
	20,00	60	2,7	2,8	69,6
	21,00	1	,0	,0	69,6
	22,00	14	,6	,7	70,3
	23,00	3	,1	,1	70,4
	24,00	626	28,3	29,6	100,0
	Total	2118	95,7	100,0	
Missing	System	95	4,3		
Total		2213	100,0		

Szabadidő múlt vasárnap

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	45	2,0	2,1	2,1
	1,00	20	,9	,9	3,1
	1,50	2	,1	,1	3,2
	2,00	76	3,4	3,6	6,8
	2,50	3	,1	,1	6,9
	3,00	85	3,8	4,0	11,0
	3,50	3	,1	,1	11,1
	4,00	117	5,3	5,6	16,7
	4,50	5	,2	,2	16,9
	5,00	170	7,7	8,1	25,0
	5,50	4	,2	,2	25,2
	6,00	164	7,4	7,8	33,0
	7,00	52	2,3	2,5	35,4
	8,00	159	7,2	7,5	43,0
	9,00	20	,9	,9	43,9
	10,00	228	10,3	10,8	54,7
	10,50	1	,0	,0	54,8
	11,00	7	,3	,3	55,1
	12,00	192	8,7	9,1	64,2
	13,00	11	,5	,5	64,8
	14,00	18	,8	,9	65,6
	15,00	41	1,9	1,9	67,6
	16,00	32	1,4	1,5	69,1
	17,00	10	,5	,5	69,6
	18,00	39	1,8	1,9	71,4
	19,00	4	,2	,2	71,6
	20,00	71	3,2	3,4	75,0
	21,00	1	,0	,0	75,0
	22,00	11	,5	,5	75,5
	22,50	1	,0	,0	75,6
	23,00	4	,2	,2	75,8
	24,00	510	23,0	24,2	100,0
	Total	2106	95,2	100,0	
Missing	System	107	4,8		
Total		2213	100,0		

Szabadidő hétköznap

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	70	3,2	3,4	3,4
	,25	1	,0	,0	3,4
	,50	14	,6	,7	4,1
	1,00	202	9,1	9,8	13,9
	1,50	51	2,3	2,5	16,3
	2,00	358	16,2	17,3	33,6
	2,50	17	,8	,8	34,4
	3,00	281	12,7	13,6	48,0
	3,50	14	,6	,7	48,7
	4,00	213	9,6	10,3	59,0
	4,50	13	,6	,6	59,6
	5,00	208	9,4	10,0	69,7
	5,50	7	,3	,3	70,0
	6,00	153	6,9	7,4	77,4
	6,50	3	,1	,1	77,5
	7,00	48	2,2	2,3	79,9
	8,00	108	4,9	5,2	85,1
	9,00	26	1,2	1,3	86,3
	9,50	1	,0	,0	86,4
	10,00	100	4,5	4,8	91,2
	11,00	3	,1	,1	91,4
	12,00	51	2,3	2,5	93,8
	13,00	6	,3	,3	94,1
	14,00	12	,5	,6	94,7
	15,00	22	1,0	1,1	95,7
	16,00	10	,5	,5	96,2
	17,00	11	,5	,5	96,8
	18,00	11	,5	,5	97,3
	19,00	5	,2	,2	97,5
	20,00	11	,5	,5	98,1
	22,00	2	,1	,1	98,2
	24,00	38	1,7	1,8	100,0
	Total	2070	93,5	100,0	
Missing	System	143	6,5		
Total		2213	100,0		

van-e párkapcsolata

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	van	668	30,2	30,6	30,6
	volt	866	39,1	39,6	70,2
	volt is, van is	301	13,6	13,8	83,9
	sosem volt	351	15,9	16,1	100,0
	Total	2186	98,8	100,0	
Missing	System	27	1,2		
Total		2213	100,0		

leghosszabb kapcsolat időtartama

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	több év	397	17,9	22,3	22,3
	1 év	308	13,9	17,3	39,6
	fél év	503	22,7	28,3	67,9
	1 hónap	384	17,4	21,6	89,5
	1-2 hét	187	8,5	10,5	100,0
	Total	1779	80,4	100,0	
Missing	System	434	19,6		
Total		2213	100,0		

szerzett már szexuális tapasztalatokat?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1384	62,5	64,3	64,3
	nem	770	34,8	35,7	100,0
	Total	2154	97,3	100,0	
Missing	System	59	2,7		
Total		2213	100,0		

hány évesen szerzett szexuális tapasztalatokat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12	12	,5	,9	,9
	13	28	1,3	2,1	3,0
	14	148	6,7	11,0	14,0
	15	303	13,7	22,6	36,6
	16	1	,0	,1	36,6
	16	511	23,1	38,0	74,7
	17	3	,1	,2	74,9
	17	274	12,4	20,4	95,3
	18	55	2,5	4,1	99,4
	19	8	,4	,6	100,0
	Total	1343	60,7	100,0	
Missing	System	870	39,3		
Total		2213	100,0		

elmondja-e apának:szabadidő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	657	29,7	33,2	33,2
	többnyire	758	34,3	38,3	71,4
	ritkán	381	17,2	19,2	90,7
	soha	84	3,8	4,2	94,9
	nem érdekl	101	4,6	5,1	100,0
	Total	1981	89,5	100,0	
Missing	System	232	10,5		
Total		2213	100,0		

elmondja-e anyának:szabadidő

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	1099	49,7	51,4	51,4
	többnyire	751	33,9	35,1	86,4
	ritkán	226	10,2	10,6	97,0
	soha	43	1,9	2,0	99,0
	nem érdekl	21	,9	1,0	100,0
	Total	2140	96,7	100,0	
Missing	System	73	3,3		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:apával

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	346	15,6	17,6	17,6
	többnyire	539	24,4	27,4	45,1
	ritkán	721	32,6	36,7	81,8
	soha	242	10,9	12,3	94,1
	nem érdekl őt	116	5,2	5,9	100,0
	Total	1964	88,7	100,0	
Missing	System	249	11,3		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:anyával

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	871	39,4	41,1	41,1
	többnyire	718	32,4	33,9	74,9
	ritkán	416	18,8	19,6	94,5
	soha	81	3,7	3,8	98,3
	nem érdekl őt	35	1,6	1,7	100,0
	Total	2121	95,8	100,0	
Missing	System	92	4,2		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:testvérrel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	500	22,6	25,7	25,7
	többnyire	496	22,4	25,5	51,1
	ritkán	494	22,3	25,4	76,5
	soha	330	14,9	16,9	93,4
	nem érdekl őt	128	5,8	6,6	100,0
	Total	1948	88,0	100,0	
Missing	System	265	12,0		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:nagyszülővel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	125	5,6	6,4	6,4
	többnyire	243	11,0	12,5	18,9
	ritkán	635	28,7	32,6	51,6
	soha	827	37,4	42,5	94,1
	nem érdeklí őt	115	5,2	5,9	100,0
	Total	1945	87,9	100,0	
Missing	System	268	12,1		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:más rokonnal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	73	3,3	3,7	3,7
	többnyire	213	9,6	10,9	14,6
	ritkán	642	29,0	32,8	47,4
	soha	864	39,0	44,2	91,6
	nem érdeklí őt	164	7,4	8,4	100,0
	Total	1956	88,4	100,0	
Missing	System	257	11,6		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:párjával

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	808	36,5	45,1	45,1
	többnyire	454	20,5	25,3	70,4
	ritkán	173	7,8	9,7	80,1
	soha	314	14,2	17,5	97,6
	nem érdeklí őt	43	1,9	2,4	100,0
	Total	1792	81,0	100,0	
Missing	System	421	19,0		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:baráttal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	1096	49,5	52,9	52,9
	többnyire	691	31,2	33,4	86,3
	ritkán	216	9,8	10,4	96,7
	soha	53	2,4	2,6	99,3
	nem érdeklí őt	15	,7	,7	100,0
	Total	2071	93,6	100,0	
Missing	System	142	6,4		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:tanárral

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	27	1,2	1,4	1,4
	többször	130	5,9	6,5	7,9
	ritkán	515	23,3	25,8	33,7
	soha	1050	47,4	52,6	86,3
	nem érdeklő őt	273	12,3	13,7	100,0
	Total	1995	90,1	100,0	
Missing	System	218	9,9		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:osztályfőnökkel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	51	2,3	2,5	2,5
	többször	198	8,9	9,9	12,4
	ritkán	591	26,7	29,4	41,8
	soha	917	41,4	45,7	87,5
	nem érdeklő őt	251	11,3	12,5	100,0
	Total	2008	90,7	100,0	
Missing	System	205	9,3		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:pszichológussal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	34	1,5	1,8	1,8
	többször	55	2,5	2,9	4,6
	ritkán	111	5,0	5,8	10,4
	soha	1542	69,7	80,3	90,7
	nem érdeklő őt	178	8,0	9,3	100,0
	Total	1920	86,8	100,0	
Missing	System	293	13,2		
Total		2213	100,0		

Megbeszéli:pappal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mindig	28	1,3	1,5	1,5
	többször	36	1,6	1,9	3,3
	ritkán	128	5,8	6,6	10,0
	soha	1544	69,8	80,1	90,0
	nem érdeklő őt	192	8,7	10,0	100,0
	Total	1928	87,1	100,0	
Missing	System	285	12,9		
Total		2213	100,0		

Hogyan nevelték a szülei?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nagyon szigorúan	42	1,9	1,9	1,9
	szigorúan	675	30,5	31,3	33,3
	engedékenyen	1296	58,6	60,1	93,4
	nagyon engedékenyen	143	6,5	6,6	100,0
	Total	2156	97,4	100,0	
Missing	System	57	2,6		
Total		2213	100,0		

gyakran álmatlan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	923	41,7	42,4	42,4
	nem	1255	56,7	57,6	100,0
	Total	2178	98,4	100,0	
Missing	System	35	1,6		
Total		2213	100,0		

ritka félalmelek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1094	49,4	51,0	51,0
	nem	1051	47,5	49,0	100,0
	Total	2145	96,9	100,0	
Missing	System	68	3,1		
Total		2213	100,0		

rossz álmok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	534	24,1	24,6	24,6
	nem	1637	74,0	75,4	100,0
	Total	2171	98,1	100,0	
Missing	System	42	1,9		
Total		2213	100,0		

gyomorfájdalmak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	539	24,4	24,9	24,9
	nem	1628	73,6	75,1	100,0
	Total	2167	97,9	100,0	
Missing	System	46	2,1		
Total		2213	100,0		

remegő kéz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	475	21,5	22,0	22,0
	nem	1687	76,2	78,0	100,0
	Total	2162	97,7	100,0	
Missing	System	51	2,3		
Total		2213	100,0		

hasmenés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	423	19,1	19,5	19,5
	nem	1741	78,7	80,5	100,0
	Total	2164	97,8	100,0	
Missing	System	49	2,2		
Total		2213	100,0		

iskolai problémák

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	879	39,7	40,5	40,5
	nem	1290	58,3	59,5	100,0
	Total	2169	98,0	100,0	
Missing	System	44	2,0		
Total		2213	100,0		

hányás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	157	7,1	7,2	7,2
	nem	2014	91,0	92,8	100,0
	Total	2171	98,1	100,0	
Missing	System	42	1,9		
Total		2213	100,0		

elpirul

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	832	37,6	38,5	38,5
	nem	1327	60,0	61,5	100,0
	Total	2159	97,6	100,0	
Missing	System	54	2,4		
Total		2213	100,0		

nem tud aludni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	654	29,6	30,2	30,2
	nem	1512	68,3	69,8	100,0
	Total	2166	97,9	100,0	
Missing	System	47	2,1		
Total		2213	100,0		

nyugodt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1205	54,5	55,8	55,8
	nem	953	43,1	44,2	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

nyugtalan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1009	45,6	46,6	46,6
	nem	1154	52,1	53,4	100,0
	Total	2163	97,7	100,0	
Missing	System	50	2,3		
Total		2213	100,0		

jókedvű

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1642	74,2	75,8	75,8
	nem	525	23,7	24,2	100,0
	Total	2167	97,9	100,0	
Missing	System	46	2,1		
Total		2213	100,0		

nehezen összpontosít

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	984	44,5	45,6	45,6
	nem	1176	53,1	54,4	100,0
	Total	2160	97,6	100,0	
Missing	System	53	2,4		
Total		2213	100,0		

szorong

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	638	28,8	29,6	29,6
	nem	1521	68,7	70,4	100,0
	Total	2159	97,6	100,0	
Missing	System	54	2,4		
Total		2213	100,0		

akármilyen gond

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	623	28,2	29,0	29,0
	nem	1527	69,0	71,0	100,0
	Total	2150	97,2	100,0	
Missing	System	63	2,8		
Total		2213	100,0		

semmi haszna

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	749	33,8	34,7	34,7
	nem	1409	63,7	65,3	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

másoknál szorongóbb

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	438	19,8	20,3	20,3
	nem	1720	77,7	79,7	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

könnyen sír

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	674	30,5	31,2	31,2
	nem	1487	67,2	68,8	100,0
	Total	2161	97,7	100,0	
Missing	System	52	2,3		
Total		2213	100,0		

fél emberektől

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	659	29,8	30,6	30,6
	nem	1494	67,5	69,4	100,0
	Total	2153	97,3	100,0	
Missing	System	60	2,7		
Total		2213	100,0		

hajthatatlan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1211	54,7	56,1	56,1
	nem	949	42,9	43,9	100,0
	Total	2160	97,6	100,0	
Missing	System	53	2,4		
Total		2213	100,0		

nagy ügyet csinál

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	1052	47,5	48,7	48,7
	nem	1107	50,0	51,3	100,0
	Total	2159	97,6	100,0	
Missing	System	54	2,4		
Total		2213	100,0		

zavarba jön

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	962	43,5	44,6	44,6
	nem	1194	54,0	55,4	100,0
	Total	2156	97,4	100,0	
Missing	System	57	2,6		
Total		2213	100,0		

nagy nehézségek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	782	35,3	36,2	36,2
	nem	1377	62,2	63,8	100,0
	Total	2159	97,6	100,0	
Missing	System	54	2,4		
Total		2213	100,0		

semmit sem lehet vele

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	536	24,2	24,8	24,8
	nem	1622	73,3	75,2	100,0
	Total	2158	97,5	100,0	
Missing	System	55	2,5		
Total		2213	100,0		

nagyon ideges

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	541	24,4	25,0	25,0
	nem	1624	73,4	75,0	100,0
	Total	2165	97,8	100,0	
Missing	System	48	2,2		
Total		2213	100,0		

érzékenyebb

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	932	42,1	43,1	43,1
	nem	1228	55,5	56,9	100,0
	Total	2160	97,6	100,0	
Missing	System	53	2,4		
Total		2213	100,0		

iskola=feszültség

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	675	30,5	31,3	31,3
	nem	1480	66,9	68,7	100,0
	Total	2155	97,4	100,0	
Missing	System	58	2,6		
Total		2213	100,0		

álmok-magában

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	915	41,3	42,3	42,3
	nem	1248	56,4	57,7	100,0
	Total	2163	97,7	100,0	
Missing	System	50	2,3		
Total		2213	100,0		

kevés önbizalom

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	989	44,7	45,7	45,7
	nem	1173	53,0	54,3	100,0
	Total	2162	97,7	100,0	
Missing	System	51	2,3		
Total		2213	100,0		

Megmondta volna-e?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már mondtam	456	20,6	21,1	21,1
	igen	1001	45,2	46,2	67,3
	valószínűleg igen	515	23,3	23,8	91,0
	valószínűleg nem	88	4,0	4,1	95,1
	biztos, hogy nem	106	4,8	4,9	100,0
	Total	2166	97,9	100,0	
Missing	System	47	2,1		
Total		2213	100,0		

IFJÚSÁ_A

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	felnőtt-mintakövetők	603	27,2	27,5	27,5
	ifjúságcentristák	447	20,2	20,4	47,9
	egyik sem	1142	51,6	52,1	100,0
	Total	2192	99,1	100,0	
Missing	System	21	,9		
Total		2213	100,0		

elköltözni otthonról

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	74	3,3	3,6	3,6
	még nem	1997	90,2	96,4	100,0
	Total	2071	93,6	100,0	
Missing	System	142	6,4		
Total		2213	100,0		

szerelmesnek lenni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	1583	71,5	77,1	77,1
	még nem	470	21,2	22,9	100,0
	Total	2053	92,8	100,0	
Missing	System	160	7,2		
Total		2213	100,0		

első sex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	1508	68,1	72,7	72,7
	még nem	567	25,6	27,3	100,0
	Total	2075	93,8	100,0	
Missing	System	138	6,2		
Total		2213	100,0		

elég pénzt keresni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	67	3,0	3,2	3,2
	még nem	2003	90,5	96,8	100,0
	Total	2070	93,5	100,0	
Missing	System	143	6,5		
Total		2213	100,0		

első szakma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	265	12,0	12,8	12,8
	még nem	1803	81,5	87,2	100,0
	Total	2068	93,4	100,0	
Missing	System	145	6,6		
Total		2213	100,0		

házasodni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	15	,7	,7	,7
	még nem	2006	90,6	99,3	100,0
	Total	2021	91,3	100,0	
Missing	System	192	8,7		
Total		2213	100,0		

apa/anya lenni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	4	,2	,2	,2
	még nem	1998	90,3	99,8	100,0
	Total	2002	90,5	100,0	
Missing	System	211	9,5		
Total		2213	100,0		

rendes állásban dolgozni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	42	1,9	2,0	2,0
	még nem	2033	91,9	98,0	100,0
	Total	2075	93,8	100,0	
Missing	System	138	6,2		
Total		2213	100,0		

cigizni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	674	30,5	73,3	73,3
	még nem	245	11,1	26,7	100,0
	Total	919	41,5	100,0	
Missing	System	1294	58,5		
Total		2213	100,0		

önállóan bulizni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	1887	85,3	90,9	90,9
	még nem	188	8,5	9,1	100,0
	Total	2075	93,8	100,0	
Missing	System	138	6,2		
Total		2213	100,0		

drogot kipróbálni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	518	23,4	72,8	72,8
	még nem	194	8,8	27,2	100,0
	Total	712	32,2	100,0	
Missing	System	1501	67,8		
Total		2213	100,0		

Ierészedni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	már igen	1386	62,6	85,6	85,6
	még nem	233	10,5	14,4	100,0
	Total	1619	73,2	100,0	
Missing	System	594	26,8		
Total		2213	100,0		

elköltözni otthonról

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1604	72,5	84,3	84,3
	felnőtthöz köti	298	13,5	15,7	100,0
	Total	1902	85,9	100,0	
Missing	System	311	14,1		
Total		2213	100,0		

első szerelem

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1850	83,6	97,6	97,6
	felnőtthöz köti	45	2,0	2,4	100,0
	Total	1895	85,6	100,0	
Missing	System	318	14,4		
Total		2213	100,0		

első szex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1877	84,8	98,1	98,1
	felnőtthöz köti	37	1,7	1,9	100,0
	Total	1914	86,5	100,0	
Missing	System	299	13,5		
Total		2213	100,0		

elég pénzt keresni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1596	72,1	83,8	83,8
	felnőtthöz köti	309	14,0	16,2	100,0
	Total	1905	86,1	100,0	
Missing	System	308	13,9		
Total		2213	100,0		

első szakma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1701	76,9	89,3	89,3
	felntthöz köti	203	9,2	10,7	100,0
	Total	1904	86,0	100,0	
Missing	System	309	14,0		
Total		2213	100,0		

házasodni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1387	62,7	74,3	74,3
	felntthöz köti	480	21,7	25,7	100,0
	Total	1867	84,4	100,0	
Missing	System	346	15,6		
Total		2213	100,0		

apa/anya lenni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1211	54,7	65,5	65,5
	felntthöz köti	638	28,8	34,5	100,0
	Total	1849	83,6	100,0	
Missing	System	364	16,4		
Total		2213	100,0		

rendes állásban dolgozni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1536	69,4	80,5	80,5
	felntthöz köti	372	16,8	19,5	100,0
	Total	1908	86,2	100,0	
Missing	System	305	13,8		
Total		2213	100,0		

cigizni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	804	36,3	93,8	93,8
	felntthöz köti	53	2,4	6,2	100,0
	Total	857	38,7	100,0	
Missing	System	1356	61,3		
Total		2213	100,0		

önállóan szórakozni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1883	85,1	98,9	98,9
	felnőtthöz köti	20	,9	1,1	100,0
	Total	1903	86,0	100,0	
Missing	System	310	14,0		
Total		2213	100,0		

drogot kipróbálni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	641	29,0	96,8	96,8
	felnőtthöz köti	21	,9	3,2	100,0
	Total	662	29,9	100,0	
Missing	System	1551	70,1		
Total		2213	100,0		

először lerészegedni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	fiatalhoz köti	1480	66,9	98,6	98,6
	felnőtthöz köti	21	,9	1,4	100,0
	Total	1501	67,8	100,0	
Missing	System	712	32,2		
Total		2213	100,0		

szorongás skála

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	erősen szorong	196	8,9	10,0	10,0
	szorong	435	19,7	22,2	32,3
	nem szorong	945	42,7	48,3	80,6
	egyáltalán nem szorong	380	17,2	19,4	100,0
	Total	1956	88,4	100,0	
Missing	System	257	11,6		
Total		2213	100,0		

a közvetlen családban előforduló devianciák száma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1516	68,5	68,5	68,5
	1,00	377	17,0	17,0	85,5
	2,00	180	8,1	8,1	93,7
	3,00	88	4,0	4,0	97,7
	4,00	29	1,3	1,3	99,0
	5,00	13	,6	,6	99,5
	6,00	5	,2	,2	99,8
	7,00	2	,1	,1	99,9
	8,00	3	,1	,1	100,0
	Total	2213	100,0	100,0	

a közvetlen családban előforduló devianciák száma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egy sem	1516	68,5	68,5	68,5
	egy	377	17,0	17,0	85,5
	kettő	180	8,1	8,1	93,7
	három vagy több	140	6,3	6,3	100,0
	Total	2213	100,0	100,0	

rokoni körben előforduló devianciák száma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1279	57,8	57,8	57,8
	1,00	470	21,2	21,2	79,0
	2,00	250	11,3	11,3	90,3
	3,00	129	5,8	5,8	96,2
	4,00	51	2,3	2,3	98,5
	5,00	24	1,1	1,1	99,5
	6,00	7	,3	,3	99,9
	7,00	3	,1	,1	100,0
	Total	2213	100,0	100,0	

rokoni körben előforduló devianciák száma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egy sem	1279	57,8	57,8	57,8
	egy	470	21,2	21,2	79,0
	kettő	250	11,3	11,3	90,3
	három vagy több	214	9,7	9,7	100,0
	Total	2213	100,0	100,0	

a család státusza

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	leszakadó réteg	433	19,6	19,6	19,6
	középréteg	1298	58,7	58,9	78,5
	felső réteg	473	21,4	21,5	100,0
	Total	2204	99,6	100,0	
Missing	System	9	,4		
Total		2213	100,0		

korábban volt e prevenció az iskolában

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	686	31,0	42,4	42,4
	nem	931	42,1	57,6	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

milyen szervezettel dolgoztak együtt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nonprofit	615	27,8	38,0	38,0
	forprofit	575	26,0	35,6	73,6
	állami	312	14,1	19,3	92,9
	vegyes	115	5,2	7,1	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

alkalmazott prevenciós módszer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kognitív módszerek	714	32,3	44,2	44,2
	vegyes	424	19,2	26,2	70,4
	kiscsoportos technikák	479	21,6	29,6	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

rendőrség részt vett-e a programban nevesítve

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	278	12,6	17,2	17,2
	nem	1339	60,5	82,8	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

az iskola pedagógusai részt vett-e a programban nevesítve

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	948	42,8	58,6	58,6
	nem	669	30,2	41,4	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

iskolai drogstratégia aprogram előtt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	volt	721	32,6	44,6	44,6
	nem volt	896	40,5	55,4	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

kortárs segítők részt vettek a programban

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	igen	153	6,9	9,5	9,5
	nem	1464	66,2	90,5	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

szerepjáték/dramatikus módszerek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	659	29,8	40,8	40,8
	igen	958	43,3	59,2	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

vizuális/tárgyi szemléltetés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	657	29,7	40,6	40,6
	igen	960	43,4	59,4	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

kiscsoportos önálló munka

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	1054	47,6	65,2	65,2
	igen	563	25,4	34,8	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

beszélgetés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	162	7,3	10,0	10,0
	igen	1455	65,7	90,0	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

frontális előadás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	1226	55,4	75,8	75,8
	igen	391	17,7	24,2	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

visszaütasítási technikák/konfliktus kezelés fejlesztése

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	424	19,2	26,2	26,2
	igen	1193	53,9	73,8	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

önismeret-fejlesztés

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	1421	64,2	87,9	87,9
	igen	196	8,9	12,1	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

egészségfejlesztéssel kapcsolatos tárgyi tudásátadás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	1166	52,7	72,1	72,1
	igen	451	20,4	27,9	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

drogokkal/fogyasztással kapcsolatos ismeretátadás

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nem	559	25,3	34,6	34,6
	igen	1058	47,8	65,4	100,0
	Total	1617	73,1	100,0	
Missing	System	596	26,9		
Total		2213	100,0		

hányféle prevenció módszert alkalmaztak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	101	4,6	6,4	6,4
	2,00	170	7,7	10,8	17,3
	3,00	181	8,2	11,6	28,8
	4,00	153	6,9	9,8	38,6
	5,00	451	20,4	28,8	67,4
	6,00	305	13,8	19,5	86,9
	7,00	104	4,7	6,6	93,5
	8,00	102	4,6	6,5	100,0
	Total	1567	70,8	100,0	
Missing	System	646	29,2		
Total		2213	100,0		

hányféle prevenciósmódszert alkalmaztak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egyféle módszer	101	4,6	6,4	6,4
	2-3féle módszer	351	15,9	22,4	28,8
	4-5féle módszer	604	27,3	38,5	67,4
	6-8féle módszer	511	23,1	32,6	100,0
	Total	1567	70,8	100,0	
Missing	System	646	29,2		
Total		2213	100,0		